

בין גשרים לגדרות: יהודים, ערבים והמדינה בישראל המשתנה

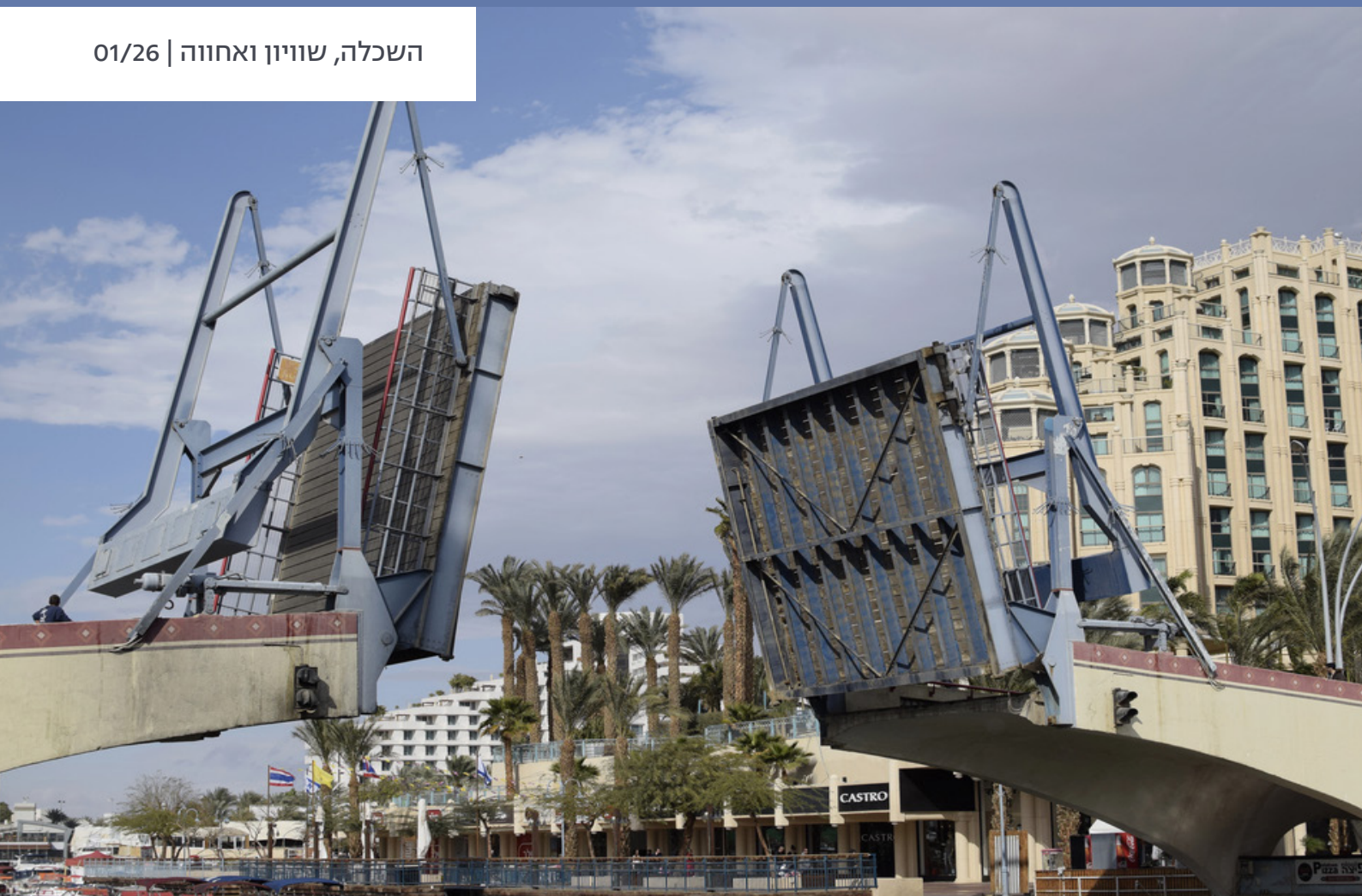
סקרי יהודים-ערבים 2025

פרופ' נוהאד עלי

עורכי הסקרים: פרופ' סמי סמוחה, פרופ' נוהאד עלי ופרופ' יובל פיינשטיין

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

השכלה, שוויון ואחוזה | 01/26

בין גשרים לגדרות: יהודים, ערבים והמדינה בישראל המשתנה

סקרי יהודים-ערבים 2025

פרופ' נוהאד עלי

עורכי הסקרים: פרופ' סמי סמוחה, פרופ' נוהאד עלי ופרופ' יובל פיינשטיין

אין לשכפל כל חלק מפרסום זה ללא רשות מראש ובכתב ממוסד שמואל נאמן מלבד לצורך ציטוט של קטעים קצרים במאמרי סקירה ופרסומים דומים תוך ציון מפורש של המקור. הדעות והמסקנות המובאות בפרסום זה הן על דעת המחבר. ת ואינן משקפות בהכרח את דעת מוסד שמואל נאמן.

www.neaman.org.il

תוכן העניינים

10.....	הכרת תודה
11.....	תקציר
17.....	סקירת ספרות
17	כללי
19	אירועי ה-7/10/2023
21.....	פרק ראשון: מדד 2025 - השיטה
21	סקרי מדד 2025
23.....	פרק שני: הפרדה ושילוב, דימוי האחר, ניכור, אי אמון
23	הפרדה ושילוב
32	דימוי האחר
36	ניכור
41	אי־אמון
44.....	פרק שלישי: קיפוח, איומים, זכרון קיבוצי
44	קיפוח
48	איומים
51	זיכרון קיבוצי
53.....	פרק רביעי: לגיטימציה של דוקיום
54	עמדות הערבים
57	עמדות היהודים
61.....	פרק חמישי: סכסוכים באזור, השתלבות באזור, זהות
61	סכסוכים באזור
66	השתלבות באזור
67	זהות
73	זהות היהודים

76..... פרק שישי: הנהגת המיעוט, אוטונומיה, אמצעי מאבק

76 הנהגת המיעוט.

85 אוטונומיה.

86 אמצעי מאבק.

92..... פרק שביעי: אפשרויות שינוי, הערכת מצב היחסים

92 אפשרויות שינוי.

97 הערכת מצב היחסים.

99..... פרק שמיני: סולמות, הבדלים פנימיים, מנבאים

99 סולמות דו-קיום, לוחמנות ודחיה.

99 סולם דו-קיום.

101 סולם לוחמנות.

103 סולם דחיה.

105 הבדלים פנימיים בקרב ערבים.

108 הבדלים פנימיים בקרב יהודים.

111... מנבאים בקרב ערבים.

114 מנבאים בקרב יהודים.

119..... פרק תשיעי: סיכום והמלצות

125..... רשימת מקורות

129..... נספח א': סקר ערבים 2025

168..... נספח ב': סקר יהודים 2025

195..... ملخص

200..... Abstract

רשימת איורים

22	תרשים 1.1. חששות ופגיעות המרואיינים, ערבים 2025 (באחוזים).....
24	תרשים 2.1. רצון הערבים להשתלב בחברה הישראלית, ערבים 2025 (באחוזים).....
24	תרשים 2.2. אמונה בנוגע להשתלבות האזרחים הערבים בחברה הישראלית, ערבים 2025 (באחוזים).....
25	תרשים 2.3. שילוב חברתי קולקטיבי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
25	תרשים 2.4. שילוב קולקטיבי, ערבים 2025 (באחוזים).....
26	תרשים 2.5. שילוב חברתי אישי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
26	תרשים 2.6. שילוב תרבותי קולקטיבי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
27	תרשים 2.7. יצירת הערכים המשותפים, ערבים 2025 (באחוזים).....
27	תרשים 2.8. קרבה לערוצי טלוויזיה, ערבים 2025 (באחוזים).....
28	תרשים 2.9. שימור התרבות הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).....
28	תרשים 2.10. מתן אישור לזוגיות, ערבים 2025 (באחוזים).....
29	תרשים 2.11. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, ערבים 2025 (באחוזים).....
2025	תרשים 2.11.1. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, לפי מגדר, גיל והשכלה, ערבים 2025 (באחוזים).....
30	תרשים 2.11.2. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, לפי דת ודתיות, ערבים 2025 (באחוזים).....
32	תרשים 2.12. דימוי של היהודים, ערבים 2025 (באחוזים).....
32	תרשים 2.13. מה שערבים חושבים שהיהודים חושבים עליהם, ערבים 2025 (באחוזים).....
33	תרשים 2.14. דימוי של הערבים, יהודים 2025 (באחוזים).....
33	תרשים 2.15. תפיסות היהודים לגבי הערבים בישראל, יהודים 2025 (באחוזים).....
34	תרשים 2.16. דימוי של התקשורת, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
34	תרשים 2.17. דימוי של פוליטיקאים, ערבים 2025 (באחוזים).....
35	תרשים 2.18. דימוי של עוצמת המיעוט הערבי, ערבים 2025 (באחוזים).....
36	תרשים 2.19. הרגשת אי-הנוחות במקומות שבהם ערבים ויהודים מזדמנים יחד, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
36	תרשים 2.20. הרגשת זרות ודחייה כאזרח ישראלי, ערבים 2025 (באחוזים).....
37	תרשים 2.21. הרגשת ריחוק מהמדינה בעקבות אירועים שונים, ערבים 2025 (באחוזים).....
37	תרשים 2.22. הרגשת ריחוק מהאזרחים הערבים בעקבות אירועים שונים, יהודים 2025 (באחוזים).....
38	תרשים 2.23. שביעות רצון מהחיים במדינה, ערבים 2025 (באחוזים).....
38	תרשים 2.24. שביעות רצון מהחיים במדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
39	תרשים 2.25. דחיית הצד האחר, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....

39	תרשים 2.26. דחיית האחר וההימנעות מאחר, יהודים 2025 (באחוזים).....
40	תרשים 2.26.1. דחיית האחר וההימנעות מאחר, לפי השכלה והגדרה עצמית פוליטית, יהודים 2025 (באחוזים).....
41	תרשים 2.27. אי־אמון אישי בצד האחר, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
41	תרשים 2.28. אי־אמון במוסדות המדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
42	תרשים 2.29. אמון במוסדות רפואיים, ערבים 2025 (באחוזים).....
43	תרשים 2.30. אמון בשב"כ, יהודים 2025 (באחוזים).....
44	תרשים 3.1. העדפת מאבק לשוויון אזרחי וחברתי־כלכלי על מאבק לשלום ולשינוי אופי המדינה, ערבים 2025 (באחוזים).....
45	תרשים 3.2. הערכת מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
45	תרשים 3.3. התנסויות שליליות של משפחה, ערבים 2025 (באחוזים).....
46	תרשים 3.4. פגיעה אישית ממגע שלילי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
46	תרשים 3.5. התנסויות אישיות שליליות, ערבים 2025 (באחוזים).....
47	תרשים 3.6. התנסויות אישיות שליליות מאז הקמת ממשלת הימין 'על מלא', ערבים 2025 (באחוזים).....
47	תרשים 3.7. התנסויות אישיות חיוביות, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
48	תרשים 3.8. הרגשת אי־ביטחון אישי בגלל האלימות ביישובים ערביים, ערבים 2025 (באחוזים).....
48	תרשים 3.9. חשש מאיומים קולקטיביים על האזרחים הערבים, ערבים 2025 (באחוזים).....
49	תרשים 3.10. חשש אישי מהאיומים הקולקטיביים על האזרחים הערבים, ערבים 2025 (באחוזים).....
49	תרשים 3.11. פחד מסכנה לביטחון האישי מצד היהודים, ערבים 2025 (באחוזים).....
50	תרשים 3.12. מקור האחריות על האלימות בחברה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).....
50	תרשים 3.13. תחושת האיום מצד ממשלת הימין 'על מלא', ערבים 2025 (באחוזים).....
51	תרשים 3.14. פחד מאיומים קולקטיביים על יהודים, יהודים 2025 (באחוזים).....
51	תרשים 3.15. הנרטיבים של הזכרון הקיבוצי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
52	תרשים 3.16. אשמה בסכסוך בין היהודים לפלסטינים, ערבים 2025 (באחוזים).....
52	תרשים 3.17. נרטיב השואה, ערבים 2025 (באחוזים).....
53	תרשים 4.1. קבלה של דו־קיום, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
54	תרשים 4.2. קבלה של זכויות לאומיות של יהודים, ערבים 2025 (באחוזים).....
55	תרשים 4.3. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה, ערבים 2025 (באחוזים).....
55	תרשים 4.4. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ערבים 2025 (באחוזים).....
56	תרשים 4.5. השלמה עם ישראל כמדינה יהודית, ערבים 2025 (באחוזים).....
56	תרשים 4.6. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה ציונית, ערבים 2025 (באחוזים).....

תרשים 4.7. קבלה של זכות הקיום של ערבים לחיות בישראל כמיעוט בעל זכויות פרט מלאות, יהודים 2025 (באחוזים).....	57
תרשים 4.8. קבלה של העדפת האזרחים היהודים על פני האזרחים הערבים על ידי המדינה, יהודים 2025 (באחוזים).....	57
תרשים 4.9. קבלה של זכויות לאומיות של ערבים, יהודים 2025 (באחוזים).....	58
תרשים 4.10. הגבלות על זכויות האזרח של הערבים, יהודים 2025 (באחוזים).....	58
תרשים 4.11. ייחוס אי-נאמנות לערבים, יהודים 2025 (באחוזים).....	59
תרשים 4.12. העדפה במקרה של ניגוד בין מדינה יהודית למדינה דמוקרטית, יהודים 2025 (באחוזים).....	59
תרשים 4.13. עמדה כלפי חוק הלאום, יהודים 2025 (באחוזים).....	60
תרשים 5.1. פתרונות לסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....	61
תרשים 5.2. פתרון לגבי ההתנחלויות בסכסוך הישראלי-פלסטיני, יהודים 2025 (באחוזים).....	61
תרשים 5.3. עמדות כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים 2025 (באחוזים).....	62
תרשים 5.4. תמיכה בהסכם שלום בין ישראל לפלסטינים שיתעלם מבעיות הערבים בישראל, ערבים 2025 (באחוזים).....	63
תרשים 5.5. בחירה בדרכים ליישוב ולפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....	63
תרשים 5.6. סוגיות איזוריות נרחבות, ערבים 2025 (באחוזים).....	64
תרשים 5.7. הצדקת המלחמה מול איראן, יהודים 2025 (באחוזים).....	65
תרשים 5.8. עמדות בנוגע למלחמה נגד החמאס, ערבים 2025 (באחוזים).....	65
תרשים 5.9. השתלבות ישראל באזור, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....	66
תרשים 5.10. ההתשלבות המועדפת של ישראל באזור, ערבים 2025 (באחוזים).....	67
תרשים 5.11. שמירת דת, ערבים 2025 (באחוזים).....	68
תרשים 5.12. עמדה כלפי התנועה האסלאמית, ערבים 2025 (באחוזים).....	68
תרשים 5.12.1. עמדה כלפי התנועה האסלאמית, ערבים מוסלמים 2025 (באחוזים).....	69
תרשים 5.13. אזרחות, דת ולאום כמרכיבים של זהות אישית, ערבים 2025 (באחוזים).....	69
תרשים 5.14. זהות לאומית אישית, ערבים 2025 (באחוזים).....	70
תרשים 5.15. זהות אישית כערבי-פלסטיני לעומת זהות אישית כערבי-ישראלי, ערבים 2025 (באחוזים).....	70
תרשים 5.16. התאמת הזהות הפלסטינית לערבים בישראל, ערבים 2025 (באחוזים).....	71
תרשים 5.17. ציונות כמרכיב של זהות אישית, ערבים 2025 (באחוזים).....	71
תרשים 5.18. זיקתם של הערבים בישראל לפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה, ערבים 2025 (באחוזים).....	72
תרשים 5.19. זיקתם של הערבים בישראל ליהודים, ערבים 2025 (באחוזים).....	72
תרשים 5.20. שמירת דת, יהודים 2025 (באחוזים).....	73
תרשים 5.21. אזרחות, דת ולאום כמרכיבים של זהות אישית, יהודים 2025 (באחוזים).....	73

- 74 5.22. זהות אישית כיהודי לעומת זהות אישית כישראל, יהודים 2025 (באחוזים).
- 74 5.23. ציונות כמרכיב של זהות אישית, יהודים 2025 (באחוזים).
- 76 6.1. אמן במפלגות הערבית בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).
- 76 6.2. אמן במוסדות ההנהגה הערבית בישראל, ערבים 2025 (באחוזים).
- 77 6.2.1. אמן בתנועה האיסלאמית בישראל, ערבים מוסלמים 2025 (באחוזים).
- 77 6.3. אמן במנהיגים הערבים בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).
- 78 6.4. עמדה כלפי 'הרשימה המשותפת', ערבים 2025 (באחוזים).
- 79 6.5. חוב ההכרה בישראל כיהודית ודמוקרטית במעמד החוק והתגובה של המפלגה הערבית שרצה לבחירות, ערבים 2025 (באחוזים).
- 79 6.6. עמדות כלפי השתלבותן של מפלגות ערביות בממשלות ישראל, ערבים 2025 (באחוזים).
- 80 6.7. עמדות כלפי השתתפותה של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית, יהודים 2025 (באחוזים).
- 80 6.8. סיבות ותנאים לשילוב של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית, יהודים 2025 (באחוזים).
- 81 6.9. תפיסת ההשתייכות הפוליטית, ערבים 2025 (באחוזים).
- 81 6.10. תפיסת ההשתייכות הפוליטית, יהודים 2025 (באחוזים).
- 82 6.11. סיבה עיקרית לאי-הצבעה בבחירות לכנסת בנובמבר 2022, ערבים 2025 (באחוזים).
- 82 6.12. עמדות כלפי ההשתתפות בבחירות, ערבים 2025 (באחוזים).
- 83 6.13. ציפיות לשיפור חייהם של האזרחים הערבים בעקבות הצטרפותה האופציונלית של מפלגה ערבית לקואליציה, לפי תחומים, ערבים 2025 (באחוזים).
- 84 6.14. עמדה בנוגע לפעולתם של מנהיגים ערבים למציאת פתרונות עבור האוכלוסייה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).
- 85 6.15. אוטונומיה לערבים בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).
- 85 6.16. אוטונומיה לערבים והכרה במוסדותיהם, ערבים 2025 (באחוזים).
- 86 6.17. אמצעי מאבק פרלמנטריים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).
- 86 6.18. תפיסות לגבי הדמוקרטיה והמשטר בישראל, ערבים 2025 (באחוזים).
- 87 6.19. אמצעי מאבק חוץ-פרלמנטריים לשיפור מצבם של ערבים, ערבים 2025 (באחוזים).
- 87 6.20. תמיכה באמצעי המאבק לקידום ענייני האוכלוסייה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).
- 88 6.21. אמצעי מאבק חוץ-פרלמנטריים, ערבים 2025 (באחוזים).
- 88 6.22. השתתפות בפעולות מחאה, ערבים 2025 (באחוזים).
- 89 6.23. השתתפות באירועי מחאה מאז עליית ממשלת ימין על מלא, ערבים 2025 (באחוזים).
- 89 6.24. אמצעי מאבק לא חוקיים, ערבים 2025 (באחוזים).
- 90 6.25. עמדה כלפי לקיחת חלק בהתנגדות הפלסטינית, ערבים 2025 (באחוזים).
- 90 6.26. צעדי המאבק באלימות בחברה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).

92	תרשים 7.1. תמיכה בשינויי קיצון במדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
92	תרשים 7.2. עמדות כלפי גירוש בכפייה את האזרחים הערבים, יהודים 2025 (באחוזים).....
93	תרשים 7.3. הצעדים שהערבים מוכנים לעשות כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו לערבים בשוויון, בכבוד ובאמון, ערבים 2025 (באחוזים).....
94	תרשים 7.4. הצעדים שהיהודים מוכנים לעשות כדי שהאזרחים הערבים ירגישו שישראל היא מדינתם והם אזרחים שווים זכויות בה, יהודים 2025 (באחוזים).....
95	תרשים 7.5. שירות אזרחי בהתנדבות לערבים, ערבים 2025 (באחוזים).....
95	תרשים 7.6. תפיסת הסכנה של הרפורמה המשפטית לדמוקרטיה בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
96	תרשים 7.7. ההשפעה הנתפסת של המלחמה נגד החמאס על הדמוקרטיה בישראל, ערבים 2025 (באחוזים).....
96	תרשים 7.8. הצורך בשינוי היחסים עם הערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס, יהודים 2025 (באחוזים).....
97	תרשים 7.9. הערכת מצב היחסים בין ערבים ליהודים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
98	תרשים 7.10. סיכוי להתפרצותן של התנגשויות אלימות בין ערבים ליהודים בעת כהונת ממשלת ימין על מלא, ערבים 2025 (באחוזים).....
98	תרשים 7.11. היפגעות מאירועי ה-7 באוקטובר ולאחריהם, יהודים 2025 (באחוזים).....

רשימת לוחות

100	לוח 8.1. סולם דו-קיום, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים).....
102	לוח 8.2. סולם הלוחמנות, ערבים 2025 (באחוזים).....
104	לוח 8.3. סולם הדחייה, יהודים 2025 (באחוזים).....
105	לוח 8.4. הבדלים בין-קבוצתיים בסולם דו-קיום וסולם לוחמנות, ערבים 2025 (ממוצעים).....
108	לוח 8.5. הבדלים בין-קבוצתיים בסולם דו-קיום וסולם דחייה, יהודים 2025 (ממוצעים).....
112	לוח 8.6. ניבוי של סולם דו-קיום, ערבים 2025.....
113	לוח 8.7. ניבוי של סולם לוחמנות, ערבים 2025.....
114	לוח 8.8. ניבוי של סולם דו-קיום, יהודים 2025.....
116	לוח 8.9. ניבוי של סולם דחייה, יהודים 2025.....

הכרת תודה

כתיבת מסמך זה, בין גשרים לגדרות: יהודים, ערבים והמדינה בישראל המשתנה לשנת 2025, התאפשרה הודות לעמיתים, לחוקרים ולשותפות ושותפים לדרך.

אני מבקש להודות מקרב לב לד"ר דניס רוזנברג, לד"ר רימא'א דעאס שליוו את המחקר בייעוץ הסטטיסטי ובהארות משמעותיות משלב הכנת שאלוני הסקר ועד להערות בניתוח הממצאים. אני מבקש להודות לצוות הסוקרות והסקרים המקצועי והאמין שביצע את מלאכת הראיונות מעל למצופה בקרב האוכלוסייה הערבית בתקופה מאתגרת במיוחד. ברצוני להודות גם למכון הסקרים Panel4all שביצע את הראיונות בקרב החברה היהודית. אני מבקש להודות לעוזר ולעוזרת המחקר מוחמד סלאח אל-דין ורנא שנתנו את הנשמה להצלחתו של המחקר. תודה מיוחדת מגיעה לד"ר ראובן גל, עמית מחקר בכיר במוסד שמואל נאמן בטכניון, על שקרא, העיר, עזר ותמך.

המחקר הזה הוא משותף למוסד שמואל נאמן למחקרי מדיניות לאומית בטכניון ולאוניברסיטת חיפה. התוכן של המסמך הזה הוא באחריות כותב הדו"ח. דו"ח השוואתי (לשנים 2021, 2023) יפורסם בקרוב במשותף עם השותפים, פרופ' סמי סמוחה ופרופ' יובל פיינשטיין. המחקר נתמך על ידי קרן אדמונד דה רוטשילד ועל ידי אוניברסיטת חיפה. אני מבקש להודות למר אחמד מואסי ולמר אלי בוך מקרן אדמונד דה רוטשילד וכן לפרופ' סמי סמוחה ולפרופ' יובל פיינשטיין, שותפיי למחקר מאוניברסיטת חיפה, על מעורבותם ועל תמיכתם.

המחקר נתמך גם על ידי מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית בטכניון. אני מבקש להודות לפרופ' ישעיהו (אישי) טלמון, יו"ר מועצת המנהלים, ולפרופ' שמעון מרום מנכ"ל המוסד.

לכולם ולאחרים נתונה תודתי

נוהאד

במהלך 2025 בוצע סבב נוסף של סקר 'מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל'. הסקר נערך בצל אירועים בקנה מידה גדול שהתרחשו באזור, כגון מלחמה בעזה, מלחמה נגד איראן וכן בצל המחאות הנרחבות למען החזרת החטופים המוחזקים בשבי החמאס ובשל סוגיות נוספות אשר עמדו או אשר העומדות גם בימים אלו בסדר יומה של החברה הישראלית.

כמו בעבר, גם השנה נסקרו שתי האוכלוסיות: הערבית והיהודית. סקר הערבים נערך בקרב 720 אזרחים בגירים המתגוררים ב-28 יישובים ערביים וביישובים מעורבים ברחבי המדינה. הם נבחרו באופן אקראי מפנקס האוכלוסין המנוהל על יד משרד הפנים ורואינו פנים אל פנים בשפה הערבית בבתייהם. הראיונות בוצעו בחודשים מאי-יוני, הופסקו בשל המלחמה נגד איראן והושלמו בחודשים יולי-אוגוסט של השנה. השאלון בסקר הערבים כלל 211 פריטים. סקר היהודים התבסס על מדגם ארצי שהבטיח ייצוג הולם של תת-האוכלוסיות בה: חרדים, מתנחלים, עולים דוברי רוסית שעלו בשנים 1989-1999 וחברי קיבוצים ומושבים. במסגרת סקר היהודים, נשאלו 1507 אזרחים בגירים מכל היישובים בארץ, כולל מזרח ירושלים, רמת הגולן ומתנחלים שמתיישבים בגדה המערבית. הנשאלים היהודים, ילידי הארץ והעולים כאחד, מילאו את השאלון בשפות העברית והרוסית באינטרנט באמצעות הקישור שנשלח אליהם לתיבת הדואר האלקטרוני על ידי פאנל הסקרים Panel4All. השאלון בסקר היהודים כלל 133 פריטים. לצורך ניתוחים והפקת התרשימים והלוחות, לצורך ניתוחים והפקת התרשימים והלוחות, בוצעו שיקלולים סטטיסטיים להבטחת תוקף הממצאים. ממצאי הסקר מעלים תמונה מורכבת, ולעתים אף מדאיגה מאוד, בנוגע ליחסים בין יהודים וערבים, בין ערבים למדינה וכן בנוגע לעתידם של יחסים אלו. בהשוואה לסקר הקודם, נראה כי עדיין קיים פירוד רב בין שתי האוכלוסיות מבחינות רבות וכן בין המיעוט הערבי לבין המדינה ומוסדותיה. פירוד זה מלווה בראייה שלילית הדדית ובהתבצרות של המשתתפים משתי האוכלוסיות בעמדותיהם ובאפיוניהם המקוטבים לעתים קרובות, כאשר עמדותיהם של המשיבים היהודים היו לא פעם יותר רדיקליות מאשר אלה של המשיבים הערבים בהתייחס לאותם הנושאים.

הממצאים הראו כי המשיבים הערבים נטו לדו-צדדיות מסוימת במישוריה השונים של הפרדה. בנושא ההשתלבות, המשיבים הערבים נוטים להאמין כי פניהם של כלל האזרחים הערבים נשואות להשתלבות בתוך החברה הישראלית. כמו כן, המשיבים הערבים גילו מידה שונה של נכונות להשתלבויות עם יהודים בתחומים השונים (לפי הסדר היורד של הנכונות: פוליטיקה, מגורים, לימודים). הממצאים גם הראו כי המשיבים הערבים מעוניינים לטפח קשרי חברות עם אזרחים יהודים ואף היו סבורים שיש לאמץ את המנהגים ואת הערכים הטובים של האזרחים היהודים. עם זאת, המשיבים הערבים גילו פחות עניין ליצירה של ערכים משותפים חדשים עם היהודים. בנוסף, המשיבים הערבים גילו פתיחות מעטה יחסית לסוגיות אשר זוכות להסכמה נרחבת בחברה היהודית, כגון חופש הזוגיות לרווקים ויחס ליברלי כלפי בני קהילת הלהטב"ק מהחברה הערבית. המשיבים היהודים, מצידם, שמרו על קו הנוטה להפרדה ברורה בינם לבין האזרחים הערבים. הדבר בא לידי ביטוי בשיעורים נמוכים יחסית של ההסכמה לשילוב הקולקטיבי של ערבים במקומות ובמוסדות

היהודים, רצון מוגבל מאוד לאמץ את ערכי ואת מנהגי הערבים וקיומו של היקף מוגבל של החברות עמם.

בהקשר של **דימוי של האחר**, הממצאים העלו כי המשיבים משתי האוכלוסיות נטו לראות את בני הלאום השני באופן שלילי, תוך טיפוח של דימוי חיובי יחסית של עצמם. המשיבים הערבים נטו לייחס ליהודים תכונות והתנהגויות שליליות, כגון הנטייה לאללימות וכן ראו את התקשורת היהודית ואת שרי הממשלה כמפיצים שנאה כלפיהם. כבתמונת ראי, גם המשיבים היהודים נטו לראות את הערבים באופן שלילי, לדוגמא, כנוטים לאללימות וכן נטו לראות את התקשורת הערבית בישראל כמפיצה שנאה נגד המדינה.

ממצאי הסקר העלו גם כי המשיבים משתי האוכלוסיות ביטאו מידה לא מבוטלת של ניכור. הדבר בא לידי ביטוי גם בניכור מן הצד האחר וגם מהמדינה (במקרה של המשיבים הערבים). כך, למשל, שיעורם הגדול של המשיבים הערבים דיווחו כי מרגישים זרים ודחויים בישראל, בשיעורם הגדול של אלו שחשו ריחוק מהמדינה בעקבות האירועים השונים (כדוגמת החרפת האלימות והפשעה והמלחמה בעזה) ובשיעורם הגדול של אלו שאינם שבעי רצון מהיותם אזרחי המדינה. המשיבים היהודים התאפיינו במידה רבה יחסית של חוסר נוחות עם נוכחותם של ערבים סביבם (בקניונים או במוסדות/ביושבים וגם נטו להרגיש ריחוק מהערבים בעקבות האירועים השונים, כגון המלחמה בעזה ובעקבות אירועים נוספים שהתרחשו בשנתיים האחרונות. אולם בניגוד למשיבים הערבים, המשיבים היהודים נטו להפגין קרבה רבה למדינה אשר באה לידי ביטוי בראייתם את ישראל כמקום טוב לחיות בו ולהעדיפתם לחיות בה על פני החיים בכל מדינה אחרת בעולם.

בהתייחס ל**אי-אמון**, הממצאים הראו באופן שלא משתמע לשתי פנים כי שתי האוכלוסיות אינן רוחשות אמון – הן אחת כלפי השנייה והן ביחס למוסדות המדינה. עם זאת, הממצאים גם הראו כי המשיבים היהודים נטו להפגין חוסר אמון מועט יותר מאשר המשיבים הערבים בכמה מהמוסדות, כגון בית המשפט העליון והכנסת.

בנוגע לנושא הקיפוח, הממצאים העלו כי המשיבים הערבים השמיעו ביטויים רבים ומגוונים של יחס לא-שוויוני ומפלה מצד היהודים והמדינה. הדבר בא לידי ביטוי, למשל, בכך שבהשוואה למשיבים היהודים, שיעורים גבוהים יותר של המשיבים הערבים חשו כי המדינה מתייחסת אל האזרחים הערבים כאל לא-שווים לאזרחים היהודים (אזרחים סוג ב' או עוינים למדינה). כשליש מתוך המשיבים הערבים נתקלו באפליה מצד יהודים או מוסדות המדינה ו/או חוו מגע אישי שלילי עם האזרחים היהודים. כמו כן, שיעורים גבוהים יחסית של המשיבים הערבים ציינו כי היו להם התנסויות שליליות שונות מאז הקמתה של הממשלה הנוכחית. גם המשיבים היהודים דיווחו בשיעורים יותר גבוהים מהמשיבים הערבים על המגע השלילי עם האזרחים הערבים. לצד זאת, שיעורים גבוהים יחסית של המשיבים הערבים והיהודים דיווחו כי חוו גם התנסויות חיוביות עם האזרחים בני הלאום השני.

הממצאים גם הראו כי המשיבים הערבים נטו לבטא חששות רבים מאיומים פנימיים וחיצוניים לסוגיהם. הם נטו לבטא את הרגשות חוסר בטחון אישי ביישוביהם נוכח האלימות במדינה בכלל ונוכח המלחמה בפרט. עם זאת, האחריות על כך, לדידם, התחלקה בין המדינה, הערבים עצמם ושני הצדדים גם יחד. המדינה, ובאופן ספציפי ממשלת "הימין על מלא" הנוכחית, נמצאה גם היא כגורם המאיים על חלקם הגדול של המשיבים הערבים. בנוסף, המשיבים הערבים ביטאו חשש (חושש או חושש במידה מסוימת) מאירועים שונים שעשויים להתרחש לערבים עצמם (למשל, מ'הפקעת אדמות רבות', מפגיעה בזכויות האזרחים הערבים ומגירוש המוני). אולם לא כולם סברו שאחד מהדברים הללו יכול לקרות להם אישית. לעומתם, המשיבים היהודים נטו לראות בערבים עצמם סכנה/איום עקב הסיכון שהם עלולים לפתוח במרד עממי, או בגלל מאבקם לשינוי אופייה היהודי של המדינה ושהם מהווים סכנה לביטחונה של המדינה.

בהתייחס לזיכרון הקיבוצי, הממצאים הראו כי קיים יחס שונה של המשיבים משתי האוכלוסיות אל הנרטיבים של הצד השני. המשיבים היהודים נטו לשלול את זכויותיהם הלאומיות של הפלסטינים לארץ. לעומת זאת, המשיבים הערבים לא נטו ברובם לטעון כי יהודים הם מתיישבים זרים ולא שללו את קרות השואה לעם היהודי. לצד זאת, המשיבים הערבים נטו להטיל אשמה ביהודים על התמשכות הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בהתייחס לעמדות בנושא הדו-קיום, הממצאים העלו כי המשיבים משתי האוכלוסיות הציגו עמדות מנוגדות בתוכן בכל מה שקשור לעברו, להווה ולעתידו של הדו-קיום. המשיבים הערבים הביעו הסכמה מוגבלת עם הטענות בדבר זכויותיהם הלאומיות וההיסטוריות של היהודים בישראל ומיעוט לקבל את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, לרבות כזו ששומרת על הרוב היהודי. זאת למרות שהם נטו להכיר בעצם זכות קיומה של המדינה. המשיבים היהודים, מצידם, היו חלוקים בנוגע להקניית הזכות לערבים לחיות כמיעוט בעל זכויות לאומיות במדינה. בו בזמן, הם לא נטו להסכים כי ישראל היא מולדת משותפת לשני העמים ולא נטו לקבל את הערבים כאזרחים מלאים בה. בנוסף, שיעורים גבוהים של המשיבים היהודים ראו את הערבים כלא-נאמנים או ככאלה שלא יכולים להיות נאמנים למדינה במספר מישורים, כגון במלחמה בעזה וכאשר הערבים מגדירים את עצמם כפלסטינים. כמו כן, המשיבים היהודים נטו להסכים להעדפת המדינה את היהודים על פני ערבים, דבר שמתכתב עם הממצא בקרב המשיבים הערבים לפיו הם נטו לראות את המדינה כגזענית. המשיבים היהודים גם התנגדו לתת לערבים זכויות כגון הזכות לרכישת אדמות באופן חופשי ובשיעור נמוך יותר - זכות ההצבעה לכנסת.

בהתייחס לסכסוכים האזוריים, הממצאים הראו כי המשיבים הערבים והיהודים מחזיקים בעמדות מנוגדות בנוגע לדרכים בהן יש ליישב את הסכסוך הישראלי-פלסטיני. נמצא הבדל משמעותי בכל הקשור לתמיכה בפתרון שתי מדינות לשני העמים ובחזרתה של ישראל לגבולות 1967, כאשר המשיבים הערבים גילו מוכנות רבה יותר לפתרונות אלו בהשוואה למשיבים היהודים. המשיבים הערבים נטו להסכים גם לפתרונות נוספים כגון חלוקת ירושלים. כל זאת למרות שהם מיעוט לחשוב על הסיכוי כי ייחתם הסכם קבע בין הצדדים. באשר להסכם עצמו, אמנם המשיבים הערבים נטו לתמוך בו, אך פחות מזה אם ההסכם כולל תנאים שמטיבים עם המדינה אך לא עם המיעוט הערבי. מנגד, המשיבים היהודים נטו להתנגד לפתרונות השונים שאינם מיטיבים עם יהודים ו/או המדינה,

כמו פירוק ההתנחלויות. בניגוד המוחלט למשיבים הערבים, המשיבים היהודים הסכימו או נטו להסכים באופן גורף שיש למצוא אפשרות מעשית שמספר גדול מהפלסטינים בעזה יעזבו למדינות אחרות כפתרון ליישוב הסכסוך. בהתייחס למלחמה בעזה, המשיבים הערבים הביעו הזדהות עם הפלסטינים בשיעורים ניכרים. כך, למשל, בעקבות המלחמה בעזה, הרגשת שותפות הגורל עם הפלסטינים בגדה וברצועה היתה רבה יותר מאשר עם האזרחים היהודים. המישור היחידי של הסכסוכים האזוריים בו נצפתה התכנסות מסוימת בין המשיבים משתי האוכלוסיות הוא הנושא האיראני. המשיבים הערבים נטו להסכים כי יש לעצור את תכנית הגרעינית שלה בכל אמצעי אפשרי, והמשיבים היהודים נטו לתמוך בהחלטה לצאת למלחמה נגד איראן.

בהתייחס **להשתלבות באזור**, ממצאי הסקר הראו כי המשיבים משתי האוכלוסיות נטו להסכים, אם כי לא באופן מוחלט ובמידה דיי דומה, כי השתלבותה של ישראל בתחום התרבות צריכה להיות במערב יותר מאשר במזרח התיכון. גם העמדה כלפי טיפוח של יחסים חיוניים בלבד עם המדינות השכנות, תוך השתלבות כללית במערב, לא זכתה להסכמה בקרב כל אחד משתי האוכלוסיות.

בהתייחס **לזהות**, הממצאים הראו שוני עמוק בין המשיבים משתי האוכלוסיות. במישור הדתי, הממצאים הראו כי המשיבים הערבים מתאפיינים במידה רבה של זיקה לדת (בעוד שבקרב היהודים ניתן לראות שיעורים ניכרים של חילון), אך בו בעת עמדותיהם כלפי התנועה האסלאמית היו הטרוגניות. בנוסף, בעוד שהמשיבים היהודים הגדירו את עצמם ברובם כציונים וכמחוברים לרכיב הישראלי שבזהותם, בין אם יחד עם הרכיב היהודי לבין אם לאו, המשיבים הערבים מיעטו להעדיף את הרכיב הישראלי וכלל לא רואים עצמם כציונים. המשיבים משתי האוכלוסיות גם ציינו זהות שונה כחשובה ביותר עבורם: אזרחית ולאומית עבור היהודים ודתית עבור הערבים. בנוסף, מעבר לשליטה של הרכיב הפלסטיני בזהותם של המשיבים הערבים, הם נטו גם להפגין חיבור רגשי ותרבותי לפלסטינים בגדה וברצועה. עם זאת, פחות משליש מתוכם הביעו רצון לעבור למדינה הפלסטינית לכשתקום אחת כזו.

בהתייחס **להנהגת המיעוט**, הממצאים הראו בעיקר גישה שונה של המשיבים משתי האוכלוסיות אליה. נראה כי המשיבים הערבים מעוניינים שהנציגים הערבים ירצו לבחירות ברשימה אחת שתציג את כלל החברה. הם גם נטו לתלות תקוות בכך שהמפלגה הערבית שתיכנס לקואליציה תשפר את מצבו של המיעוט הערבי. מנגד, המשיבים היהודים נטו לסרב לשלב את המפלגות הערביות בקואליציה ממשלתית ואף סברו כי הן בכל מקרה לא יהוו חלק ממנה. שני המישורים היחידים בהם נצפתה התכנסות בין המשיבים משתי האוכלוסיות הינם: האמון הכללי המוגבל בהנהגה הערבית ומידה דומה של הטלת ספק בנאמנות הייצוג של המפלגות הערביות ושל רע"ם את האוכלוסייה הערבית.

בהתייחס **לאוטונומיה**, הממצאים הראו כי זוהי שאיפתם של מרבית האזרחים הערבים. המשיבים הערבים גם ציינו במספר של פריטים רלוונטיים כי הם מצפים שהמדינה תבוא לקראתם בנושא הציפיות הללו בא לידי ביטוי, בין היתר, ברצון להכיר במוסד עליון שערבים יבחרו בו כדי שייצג אותם. כפי שמשתקף מהנתונים, הרעיון של האוטונומיה הערבית בישראל זכה לתמיכה מצומצמת למדי בקרב המשיבים היהודים.

בהתייחס ל**אמצעי מאבק**, הממצאים הראו כי המשיבים הערבים נטו לתמוך בהמשך מאבקו של המיעוט הערבי לשיפור מצבו. עם זאת, אמצעי מאבק שעשויים להיות מלווים באלימות מצידם זכו למידה מועטה מאוד של התמיכה בהשוואה לאמצעים בלתי אלימים. למרות התמיכה במאבק, המשיבים הערבים מיעטו להשתתף באירועי מחאה שונים: אלו הקשורים למיעוט הערבי, לרוב היהודי או משותפים לשניהם. המשיבים הערבים גם גילו נכונות רבה להיאבק באלימות ביישוביהם, בכלל זה תוך שיתוף פעולה עם משטרת ישראל. לצד כל זה, המשיבים הערבים אינם נוטים לראות בישראל דמוקרטיה גם לערבים, וזאת בניגוד למשיבים היהודים. כמו כן, מעטים היו המשיבים הערבים שנטו לחשוב שיש מקום במדינה להשמעה של כל הדעות ללא חשש.

בהתייחס ל**אפשרויות השינוי**, הממצאים הראו כי המשיבים משתי האוכלוסיות חלוקים בנושא. המשיבים היהודים גילו תמיכה גדולה בגירוש האזרחים הערבים בכפייה או תוך מתן פיצוי הולם וכן נטייה מועטה לחיזוק היחסים עם האזרחים הערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס. הם גם גילו נכונות מוגבלת מאוד לכך שהמדינה תבצע צעדים שעשויים לגרום לאזרחים הערבים להרגיש שישראל היא מדינתם. מנגד, המשיבים הערבים היו סבורים ברובם כי המלחמה והרפורמה המשפטית מחלישות את הדמוקרטיה הישראלית וגילו גם מצידם נכונות מוגבלת לבצע צעדים שונים על מנת לזכות ביחס המאופיין בשוויוניות, בכבוד ובאמון מצד יהודים והמדינה.

הממצאים גם הראו כי המשיבים משתי האוכלוסיות נטו להתכנס בכל מה שקשור ל**הערכת יחסים** ביניהם. שני הצדדים שידרו פסימיות בנושא, הן בנוגע ליחסים בהווה, הן בנוגע לתחזית של היחסים בעתיד הנראה באופק. עם זאת, שיעורים רבים יותר של האזרחים הערבים מאשר של האזרחים היהודים הביעו עמדות חיוביות בנושא. בנוסף, נמצא כי קיים חשש בקרב המשיבים הערבים כי תפרוצנה התנגשויות בין יהודים לערבים במהלך כהונתה של הממשלה הנוכחית.

כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גוף הדו"ח כולל ניתוחים סטטיסטיים מתקדמים בהסתמך על הנתונים של כל אחד משני המדגמים. אלה כללו בניית **סולמות דו-קיום** עבור כל אחת משתי האוכלוסיות וכן **סולם לוחמנות** למשיבים הערבים ו**סולם דחייה** למשיבים היהודים. הגורמים שנמצאו קשורים קשר חיובי ל**דו-קיום** בקרב המשיבים הערבים הם: גיל, קבלת סיוע מהיהודים, בילוי זמן עם היהודים והגדרה עצמית ערבית-ישראלית בעיקרה. הגורמים שהיו קשורים קשר שלילי ל**דו-קיום** בקרבם הם: היות המשתתף גבר, מידת דתיות, מוצא בדואי (נגב), הוצאה משפחתית, חוויה של מגע שלילי עם היהודים, הפקעת אדמות ממשפחת מוצא, קרבה לפלג הצפוני של התנועה האסלאמית ולתנועת בני הכפר ואי-הצבעה לאף מפלגה בבחירות של 2022. הגורמים שהיו קשורים קשר חיובי ל**דו-קיום** בקרב המשיבים היהודים הם: היות המשתתף גבר, גיל, השכלה אקדמית, הוצאה משפחתית, חברות עם ערבים, קבלת סיוע מערבים ובילוי זמן עם ערבים. הגורמים שהיו קשורים קשר שלילי ל**דו-קיום** בקרבם הם: מידת דתיות, חוויה של מגע שלילי עם ערבים, הגדרה הזהות הדתית כחשובה ביותר, ראייה עצמית כישראל, הצבעה למפלגה מגוש הימין ואי-הצבעה בבחירות של 2022 והעדפת הגוש הימני בשלטון. הגורמים שהיו קשורים קשר שלילי ל**לוחמנות** הם: מוצא דרוזי, ובדואי מהנגב והגדרה עצמית כערבי-ישראלי. הגורמים שהיו קשורים קשר חיובי ל**לוחמנות** הם: מגורים בעיר ערבית, חווית המגע השלילי עם היהודים, חווית אפליה מהיהודים או מהמדינה, מוצא ממשפחת העקורים וקרבה לפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית ולתנועת בני

הכפר. הגורמים שהיו קשורים קשר שלילי לדחייה הם: היות המשיב גבר, השכלה אקדמית, קיומם של חברים ערבים ברשת החברתית, קבלת סיוע מערבים ובילוי זמן עם ערבים. הגורמים שנמצאו קשורים קשר חיובי לדחייה הם: מידת דתיות, חוויה של מגע שלילי עם ערבים, הגדרת הזהות הדתית כחשובה ביותר, ראייה עצמית כישראלית יותר מאשר כיהודי, קרבה למפלגה ימנית, הצבעה למפלגות הימין וכן אי-הצבעה לאף מפלגה בבחירות של 2022 והעדפת גוש הימין בשלטון.

ממצאי הדו"ח הנוכחי מראים כי קיימת חשיבות ליצירה ולטיפוחה של אווירה שתאפשר את שילובו של המיעוט הערבי ואת השיפור של יחסו כלפי הרוב היהודי וכלפי המדינה. לשם כך, צריכים להתקיים מספר תנאים:

- הכנסת צריכה לחוקק חוקים שמטרתם הינה להבטיח שוויוניות ולמנוע אפליה וגזענות במרחב הציבורי. לאחר שחוקים אלו יחוקקו, נדרשת גם אכיפתם העקבית.
- הארגונים בכלל המגזרים צריכים לפעול לשילובם של האזרחים הערבים בתוכם ולפקח על יחסי הגומלין המתרחשים בהם עם בני האוכלוסייה היהודית לשם טיפוח של מגע חיובי ומניעת המגעיים השליליים בין הקבוצות.
- מערכת החינוך, לרבות המוסדות להשכלה גבוהה, צריכים להשקיע מאמצים רבים יותר ביצירה של אווירה שוויונית במוסדותיהם וכן ללמד תכנים אשר מנגישים את המידע אודות האחר. כמו כן, יש לפעול לפתיחה של בתי ספר מעורבים בהם ילדים ערבים ויהודים יכירו אלה את אלה וילמדו לקיים יחסים חיוביים ולפתור סכסוכים. גם בבתי הספר במגזרים הנפרדים יש ליצור תכנים הנועדים להיכרות מעמיקה יותר עם הצד האחר.

סקירת ספרות

כללי

כידוע, החברה הישראלית מתחלקת לשתי אוכלוסיות עיקריות: האוכלוסייה היהודית והאוכלוסייה הערבית. האוכלוסייה היהודית מהווה את הרוב האתני במדינה. היא מורכבת מקבוצות לפי הזיקה לדת, כאשר החרדים מהווים את הקבוצה בעלת הזיקה הגבוהה ביותר ליהדות והחילונים – קבוצה בעלת הזיקה הקטנה ביותר לדת היהודית (Abboud-Armaly et al., 2025). היחידים המשתייכים לאוכלוסיה היהודית נבדלים זה מזה גם לפי ארצות המוצא, כאשר השיעור הגבוה ביותר של ילידי חו"ל מגיע ממדינות חבר העמים/ברה"מ לשעבר (Remennick, 2025). לעומת זאת, המיעוט הערבי מהווה מיעוט אתנולאומי שהינו הטרוגני בעיקר מבחינת ההשתייכות הדתית: מוסלמים, נוצרים ודרוזים (Abboud-Armaly et al., 2025).

האוכלוסייה הערבית בישראל, בדומה לשאר המזרח התיכון, היא אוכלוסייה עם אוריינטציה שמרנית בה עדיין ישנו משקל רב לערכים והנורמות של המסורת והדת. זאת למרות שהיא חוותה בעשורים האחרונים שינויים רבים שקשורים למודרניזציה, כגון שיפור מעמד האישה, עיור, ירידה בגודל המשפחה ועוד. במקום מסוים, אף ניתן לטעון כי ההדגשה המתמשכת של ערכי ונורמות הדת והמסורת משמשת כחומר שמשמר את הסולידריות בתוך החברה הערבית לנוכח תהליך המודרניזציה (Abboud-Armaly et al., 2025).

מדינת ישראל מגדירה את עצמה כיהודית וכדמוקרטית. למרות זאת, לאורך ההיסטוריה שלה, עברה המדינה תהליכים שחיזקו את העקרון היהודי ואת הדומיננטיות היהודית, כאשר התהליך המשמעותי האחרון עד כה היה חקיקת חוק הלאום (Achdut, 2024). המסגרות השלטוניות מעלות על נס את העקרון היהודי יותר מזה הדמוקרטי, כך שנוצרת דמוקרטיה יהודית (Azaizah, 2025). עם זאת, הסקרים שנערכו על ידי המכון לחירות ואחריות בין השנים 2020-23 מצביעים על כך שבאוכלוסייה הישראלית ישנה העדפה מסוימת לעקרון הדמוקרטי על פני העקרון היהודי (Bitton, 2023). אולם, נתון זה משתנה בהתאם למידת דתיות (כאשר דתיים יותר תומכים יותר בעקרון היהודי מאשר בזה הדמוקרטי), לפי לאום (ערבים תומכים בעיקרון הדמוקרטי יותר מיהודים ויהודים תומכים בעקרון היהודי יותר מהערבים) ולפי הגדרה עצמית פוליטית (אלו שהגדירו את עצמו כימניים תמכו יותר בעקרון היהודי יותר מאשר אלו שהזדהו כשמאל או מרכז) (Bitton, 2023).

בין היתר, כתוצאה מחוסר האיזון בין העקרונות המדוברים, האזרחים הערבים אינם שווים לאזרחים היהודים ממספר של בחינות. קיים תת-ייצוג של ערבים בתחומים כמו צבא ובטחון, פוליטיקה ארצית וחלוקת המשאבים הכלכליים – בכל התחומים הללו שיעוריהם של ערבים או מה שמוקצה לערבים נמוך יותר משיעורם באוכלוסייה (Azaizah, 2025). האזרחים הערבים נחשפים תכופות לגילויי גזענות ואפליה במסגרות הפורמליות ובלתי פורמליות כאחד (Achdut, 2024). כך, למשל, בתחום התרבות והתקשורת, האוכלוסייה הערבית נוטה להיות מוצגת באופן סטריאוטיפי ושלילי לעתים קרובות (Katz & Nossek, 2021; Manshur, 2025). הרשויות המקומיות הערביות סובלות מתת-תקצוב ותת-הספקה של שירותים לאזרח (Achdut, 2024), שירותי דת מקבלים תקצוב נמוך

משמעותית מחלקם של האזרחים הערבים באוכלוסייה הכללית (Karayanni et al., 2024). ההישגים ההשכלתיים של הערבים נמוכים יותר מאלו של היהודים, הם משתתפים בכח עבודה פחות וכן משתכרים פחות מאשר היהודים. בין היתר כתוצאה ממחסורים הללו, בריאותם של האזרחים הערבים פחות טובה מזו של האזרחים היהודים (Achdut, 2024). בנוסף, הפרקטיקות בשוק הדיור מדירות את האזרחים הערבים ובפועל מונעים מהם הזדמנויות לשיפור תנאי המחיה (Ben Haman, 2025). על מנת להמחיש את ההבדלים – נביא כאן את ממצאי מחקרה של אחדות אשר נערך בקרב האזרחים הצעירים משתי האוכלוסיות (Achdut, 2024). ממצאיו הראו הבדלים מובהקים בין האזרחים הערבים לבין האזרחים היהודים בפרמטרים כגון מצב סוציוקונומי, אמן ותנאים סביבתיים שהיו נמוכים בקרב ערבים, וכן אפליה נתפסת שהיתה גבוהה יותר בקרב הערבים. במחקר אחר אשר נערך באוכלוסייה הכללית (Azaizah, 2025), נמצאו הבדלים בין המשיבים משתי האוכלוסיות בנוגע לשאלות כגון האם קיים אי-שוויון אתני בהכנסות, האם סף העוני שונה בין יהודים לערבים, האם הזדמנויות התעסוקתיות אינן שוות ועוד. בכל אחת מהן, שיעור המסכימים הערבים היה גבוה יותר משיעור המסכימים היהודים. כמו כן, ממצאי הראיונות שנערכו באותו המחקר בקרב האזרחים הערבים העלו סוגיות כגון אי-שוויון בשירותי הבריאות, הזדמנויות השכלתיות תרומ-אוניברסיטאיות דלות, איכות הדיור הירודה ועוד (Azaizah, 2025).

כתוצאה מחסרונות אלו ומסיבות נוספות, היחסים בין שתי האוכלוסיות הינם מורכבים ופעמים רבות אף טעונים. למרות הדו-קיום שנמשך כבר כ-80 שנה במסגרת של מדינת ישראל הריבונית, ישנן אי-הסכמות בין הערבים ליהודים במספר של פרספקטיבות ונראטיבים (Fisher-Shalem & Shapira, 2025). כך, למשל, נראטיב הנכבה, הרווח בקרב המיעוט הערבי (Ben Haman, 2025) אינו זוכה לאותה המידה של אהדה בקרב הרוב היהודי. המיעוט הערבי זוכה ליחס כאל ישות עוינת (Ben Haman, 2025) אשר נתפסת כמאיימת מבחינה דמוגרפית ובטחונית על המדינה (Fisher-Shalem & Shapira, 2025). בישראל לא קיימים חגים ומועדים המשותפים לשתי האוכלוסיות ושתייהן נבדלות במידת הקושי של הראייה העצמית כישראלים (Karayanni et al., 2024). בזמני ההתדרדרות בסכסוך הישראלי-הפלסטיני, היחסים בין יהודים לערבים בישראל מתאפיינים במתח המלווה בפחד, חרדה, אכזבה ועוינות אלה כלפי אלה (Fisher-Shalem & Shapira, 2025). בתקופות כאלו, העמדות השליליות כלפי הצד האחר הופכות למרכזיות ביחסים הבין-קבוצתיים, תחושת הקונפליקט מתעצמת וקיימת ירידה במגע החיובי ובאפקטים החיוביים שלו (Sindani et al., 2024). כך, למשל, ממצאי הסקר שנערך מאז המתקפות של ה-7/10/2023 מצביעים גם הם על המתח הגובר בין היהודים לערבים, כאשר היהודים תפסו את הערבים כאיום משמעותי (Naser et al., 2023). למרות זאת, ממצאי מחקרה של פול-בינימין מצביעים על הרגשתם של האזרחים הערבים כישראלים ועל נכונותם לאמץ את הזהות הישראלית (Paul-Binyamin, 2024).

שתי תיאוריות מרכזיות עשויות להסביר את היחסים בין האזרחים הערבים לאזרחים היהודים בישראל: תיאוריית המתח של מיעוט (Minority stress theory, Meyer, 2003) ותיאוריית הזהות החברתית (Social identity theory, Tajfel & Turner, 1979). לפי תיאוריית הזהות החברתית, יחידים משתדלים להבחין בינם, קרי בין אלו הדומים מבחינות כלשהן לבין אחרים, קרי, שונים מהם מאותן הבחינות. דבר זה נעשה תוך טיפוח של הערכה עצמית חיובית עבורם ועבור הקבוצה שלהם (Abboud-Armaly et al. 2025). תיאוריה זו תסייע בהבנת הממצאים שיוצגו בפרק השני של הדו"ח,

אשר עוסק בהפרדה ושילוב, בדימוי האחר, בניכור ובאי-אמון, הממצאים שיוצגו בפרק הרביעי העוסק בדיון על הלגיטימציה של דו-קיום, כן הממצאים שיוצגו בפרק החמישי של דו"ח זה, בפרט אלו העוסקים בזהות.

תיאוריית המתח של מיעוט מדגישה כי ההשתייכות לקבוצת המיעוט היא גורם מלחיץ בפני עצמו. לפי התיאוריה, בני המיעוט חשופים לגורמים כגון דיעה קדומה, אפליה, דחיה וגזענות (Achdut 2024). התיאוריה תסייע בהבנה של הממצאים שיוצגו בפרק 3 של הדו"ח אשר עוסק בקיפוח, איומים וזכרון קיבוצי. שתי התיאוריות וכן מסגרות נוספות יסייעו גם בהבנה של הממצאים שיוצגו בפרק 8 אשר עוסק בסולמות מדידה, הבדלים פנימיים ומנבאים.

אירועי ה-7/10/2023

בתאריך ה-7 באוקטובר 2023 ישראל חוותה מתקפה עוצמתית מצד החמאס על יישובי הדרום אשר קרובים לגבול עם רצועת עזה. כ-1700 ישראלים נהרגו, כ-18000 איש נפצעו, 143 אלף איש פונו מביתם ו-19 אלף טילים נורו לשטח המדינה (Fisher-Shalem & Shapira, 2025) ו-240 איש, אישה וילד נחטפו לשטח הרצועה (Groveiss et al., 2024). במניין ההרוגים, כמו גם במניין החטופים, כלולים גם אזרחים ערבים (Hitman & Rubinstein-Shemer 2025). המתקפה הוכרזה כאירוע הטראגי הגדול ביותר מאז קום המדינה, בוודאי מאז השואה (Fisher-Shalem & Shapira, 2025). המתקפה הזו נתנה אות לפתיחת המלחמה הרב-זירתית, כאשר ישראל נלחמה, לעתים בו-זמנית, מול חמאס, מול החות'ים בתימן, מול חיזבאללה בלבנון ונגד איראן (Vitman-Schorr et al., 2025). החברה הישראלית התאפיינה מאז כמצויה בטרואמה לאומית (Levi-Belz et al., 2024a) אולם גם בחוסן אישי של אזרחיה ברמה גבוהה ויציבה לאורך התקופה (Ariel et al., 2025).

מאז המתקפה, נערכו בישראל מספר של מחקרים המעריכים בו זמנית את המשתתפים משתי האוכלוסיות. ניתן לחלק אותם למחקרים אשר מדדו את האפקט של המלחמה, בדמותם של חקר ההשפעות על בריאות הנפש של שתי האוכלוסיות (Groveiss et al. 2024; Laufer et al. 2025;) ומחקרים אשר ניסו להבין, במישורים השונים, את היחסים בין היהודים לערבים (Levi-Belz et al. 2024; Mayer et al. 2024; Fisher-Shalem & Shapira, 2025; Silverman et al. 2024).

מחקרם של גרוויס ואחרים (Groveiss et al., 2024) אשר נערך בקרב מדגם מייצג של אזרחי ישראל היהודים והערבים, מצא כי המשתתפים הערבים התאפיינו יותר מאשר המשתתפים היהודים בתסמיני פוסט-טרואמה, דכאון וחרדה מאז ה-7/10. המחקר מצא עוד כי הצמיחה בפוסט-טרואמה ובדכאון בין סבבי הסקר היתה גבוהה יותר בקרב הערבים מאשר בקרב היהודים. בנוסף, החוקרים גילו כי ההשתייכות האתנית גם ניבאה את הפוסט-טרואמה ואת הדכאון במודלים הרב-משתניים בפיקוח על יתר המשתנים בהם נעשה שימוש במודלים הללו (Groveiss et al., 2024).

מחקרם של לאופר ואחרים (Laufer et al., 2025) נערך בקרב צעירים ערבים וצעירים יהודים. ממצאיו הראו כי החשיפה הבלתי ישירה לאירועי ה-7/10 וכן מדדי החשש הנלווה היו גבוהים יותר בקרב היהודים. עם זאת, בקרב המשתתפים היהודים נצפו ממוצעים גבוהים יותר מאלו של המשתתפים הערבים בפרמטרים כגון חוסן והתמודדות. בקרב שתי האוכלוסיות, התמודדות, חשיפה

בלתי ישירה ופחד התקשרו לרמות גבוהות יותר של טראומה שניונית בניתוח הרב-משתני (Laufer et al., 2025).

ממצאי מחקרם של מאייר ושותפים (Mayer et al., 2024) מתבססים על המדגם המייצג של האוכלוסייה הישראלית הבגירה. ממצאיו מצביעים על קיום הבדל מובהק בשימוש הנוכחי בשירותי בריאות הנפש, כאשר שיעור גבוה יותר של המשתתפים הערבים מאשר זה של המשתתפים היהודים היה מעוניין לקבל שירותים אלו. כמו כן, נמצאו מספר של הבדלים מובהקים בין המשתתפים משתי האוכלוסיות בהקשר של מספר של התנהגויות וחוויות בעקבות החשיפה לאירועי מלחמה. מלבד הפריט אשר שאל על מחסור במזון/תרופות/ביגוד, ביתר ההבדלים המובהקים שנמצאו, שיעור המשתתפים היהודים היה גבוה יותר מזה של המשתתפים הערבים. בנוסף, נמצא הבדל מובהק בין המשתתפים משתי האוכלוסיות בשני המחסומים מפני קבלת סיוע נפשי. הערבים ציינו בשיעורים גבוהים יותר מהיהודים כי פחדו מהסטיגמה הקשורה לתהליך הטיפול והיעדר השירותים הרלוונטים הזמינים באיזור מגורים. כמו כן, נמצאו הבדלים מובהקים ברצון לקבל סוגים שונים של סיוע נפשי. הערבים היו מעוניינים לקבל טיפול קבוצתי ותרופתי בשיעורים גבוהים יותר מאשר היהודים. לבסוף, נמצאו הבדלים מובהקים בין המשתתפים משתי האוכלוסיות בכל הקשור לאמון במוסדות הרשמיים וההתנדבותיים. האמון בכל אחד מהם היה גבוה יותר בקרב היהודים מאשר בקרב הערבים (Mayer et al., 2024).

המחקרים שנערכו בתחום של יחסי ערבים-יהודים בזירה הפיזית באו בעיקר מתחום החינוך. מחקרם של פישר-שלם ושפירא (Fisher-Shalem & Shapira, 2025) עסק בחוויותיהם של מורים ערבים ויהודים שהשתתפו בתכנית לחינוך משותף נוכח אירועי ה-7/10. המורים משתי האוכלוסיות דיווחו על חוויות שליליות וחייבויות כאחד שהיו להם באותה התקופה. כמו כן, הם ביטאו רגשות של אכזבה נוכח הפסקת התכנית בתחילת המלחמה וכן את הרצון לחדשה. המורים היהודים ביטאו קושי ואתגר להמשיך את התכנית לנוכח המתח מול האוכלוסייה הערבית. מנגד, המורים הערבים ביטאו הרגשה של הדרה, פחד ממגע עם יהודים ומלבטא דיעה ברשתות החברתיות אולם גם ביטאו הבנה מלאה של המצב (Fisher-Shalem & Shapira, 2025).

מחקרם של סילברמן ואחרים (Silverman et al., 2024) עסק במתח אותם חוו מורים ערבים שמלמדים בבתי ספר יהודיים. ממצאיו מעלים כי המורים, למרות המתח ששרר בבתי הספר בו לימדו תפסו תחושה של שייכות ושל שליחות. למרות זאת, חלקם דיווחו על מגע שלילי עם עמיתיהם היהודים.

ממצאיהם של כל המחקרים הללו עשויים לסייע גם בהבנת הממצאים שיוצגו לאורך הדו"ח.

פרק ראשון: מדד 2025 - השיטה

מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל מתנהל כבר מזה 22 שנים, מאז שנת 2003 ובעקבותיו הופקו עד כה מספר דוחות. המדד בודק את עמדות הערבים והיהודים אלה כלפי אלה וכלפי המדינה ב-16 סוגיות מפתח. הוא מתבסס על סקרים ארציים מייצגים של האוכלוסייה הערבית והיהודית הבוגרת בתחום הקו הירוק שבהם נשאלות עשרות שאלות מדי שנה או שנתיים ושנערכים בשיטת איסוף נתונים עקבית. הוא נותן תמונה מפורטת של עמדות שני הצדדים ומאפשר ללמוד על מגמות שינוי בעמדותיהם לאורך זמן.

סקרי מדד 2025

כתמיד, גם מדד 2025 התבסס על שני מדגמים – אחד מתוך האוכלוסייה הערבית ואחד מתוך האוכלוסייה היהודית.

סקר הערבים במדד 2025 התבסס על מדגם ארצי שכלל 720 ראיונות עם בני 18 ומעלה. המרואיינים נבחרו באופן אקראי מפנקס האוכלוסין שמנהל משרד הפנים. המדגם הערבי הארצי כולל 28 ישובים ערביים וערים מעורבות המהווים חתך מייצג של האוכלוסייה הערבית הבוגרת בתחום הקו הירוק (לא כולל את מזרח ירושלים ואת רמת הגולן). הנשאלים הערבים אותרו לפי שמותיהם וכתובתם ורואיינו פנים-אל-פנים בערבית בבתייהם על ידי מראיינים ערבים. למרואיינים הובטחה סודיות מלאה. הראיונות בוצעו בחודשים מאי-יוני, הופסקו בשל המלחמה נגד איראן והושלמו בחודשים יולי-אוגוסט של 2025.

ראיון פנים-אל-פנים הוא שיטה שזוכה למידה רבה יותר של אמון מצד הנשאל הערבי, מאפשרת להפיק יותר מידע ויוצרת נתונים יותר מהימנים ותקפים מאשר שיטת סקרי טלפון ואינטרנט. עם זאת, רבות גם חסרונותיה. היא הרבה יותר יקרה מכל שיטה מבוססת טכנולוגיה ולוקחת הרבה יותר זמן מכל אחת מהן. הראיונות באוכלוסייה הערבית בוצעו בחודשים מאי, יוני, יולי ואוגוסט 2025, עם הפסקה זמנית בחודש יוני בעקבות המלחמה נגד איראן (מבצע "עם כלביא").

סקר היהודים התבסס על מדגם ארצי שהבטיח ייצוג הולם של הציבור היהודי הרחב, לרבות חרדים, מתנחלים, עולים דוברי רוסית שעלו בשנים 1989–1999 וחברי קיבוצים ומושבים. המדגם היהודי כלל 1507 שאלונים שנשלחו אל יהודים בני 18 ומעלה מכל היישובים בארץ, כולל מזרח ירושלים, רמת הגולן ומתנחלים שמתיישבים בגדה המערבית. הנשאלים היהודים מילאו את השאלון באינטרנט. סקר היהודים בוצע בספטמבר 2025.

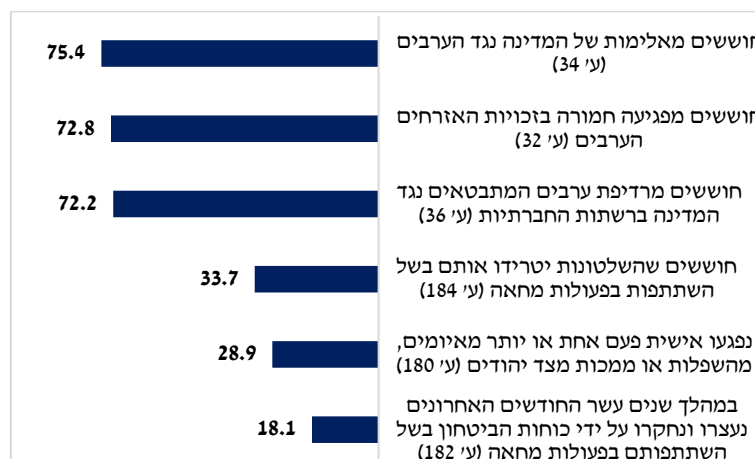
כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם הנתונים שוקללו במטרה ליצור התאמה בין תוצאות הבחירות לכנסת ב-1 בנובמבר 2022 לבין דיווחם של הנשאלים על הצבעתם בבחירות אלו. לשם כך הופרדו תוצאות הבחירות לאוכלוסייה ערבית ולאוכלוסייה יהודית. ההחלטה לשקלל את המדגמים לפי תוצאות הבחירות לכנסת מתבססת על גוף ידע מדעי לפיו אוריינטציה פוליטית (קרבה למפלגה/תנועה או הצבעה בבחירות לכנסת) היא מנבא טוב של עמדות ביחסי ערבים-יהודים.

כמו ביתר המהדורות של הסקר, גם הפעם מספר שונה של פריטים נשאל בקרב שתי האוכלוסיות. בסקר של יהודים הופיעו 133 פריטים, בעוד שבסקר של ערבים הופיעו 211 פריטים. פירוט היתר בסקר הערבי נובע מהצורך להבין גם את מערכת היחסים בין הערבים למדינה וגם כדי להבין סוגיות ייחודיות, חברתיות, תרבותיות ופוליטיות של החברה הערבית בישראל. עם זאת, הפריטים אשר מרכיבים את הסולמות עליהם ידובר בפרק 8 – המתמקד בהבדלים הפנימיים בקרב הערבים ובקרב היהודים – היוו חלק בלתי נפרד גם מהשאלונים של הסקר הנוכחי ואף הופיעו באותם המקומות בתוכם.

אנו נבקש בזאת להפנות את תשומת ליבם של קוראי דו"ח זה לכמה פרטים. ראשית, היו פריטים בשאלונים שבניגוד לחלק מהמהדורות הקודמות של הסקר, נשאלו אך ורק באוכלוסייה אחת, בהתאם להחלטתו של הצוות אשר היה אמון על העבודה על השאלונים. נציין עובדה זו בכל המקומות הרלוונטיים במסמך. שנית, ברוב התרשימים תיעשה הפניה למספר של פריט בשאלון של כל אחת מהאוכלוסיות. כך, למשל, פריט 100 בשאלון הערבי יסומן כ"ע' 100" ובשאלון היהודי – כ"י' 100". שלישית, בחלק מהנתונים תיעשה השוואה לנתונים המקבילים של שנת 2023. הדו"ח המלא עבור שנת 2023, כמו גם הסקר עצמו, הוכנו בסיוע של הקרן הלאומית למדע (מענק מס' 2870/20).

בשנים האחרונות, היחסים בין ממשלות ישראל לבין האוכלוסייה הערבית רחוקים מלהיות מושלמים. האוכלוסייה הערבית מסומנת ואף נחשדת על ידי הממשלה ועל ידי חלק לא מבוטל מהציבור היהודי לא אחת כתומכת טרור, כמזדהה עם אויבים, לרבות חמאס, חיזבאללה ואיראן, וכחשודה באי-נאמנות למדינה (סמוחה, 2020). עולה השאלה האם ציבור מאוים זה יענה לשאלות סקר בכנות וללא פחד. תרשים 1.1 מציג את החששות העיקריים של המשיבים הערבים.

תרשים 1.1. חששות ופגיעות המרואיינים, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה רמות משתנות של פחד מצד הציבור הערבי. השיעורים הגדולים ביותר של החוששים הם מאלימות של המדינה נגד האזרחים הערבים (75.4%) וכן מפגיעה חמורה בזכויותיהם (72.8%). לעומת זאת, שיעוריהם של אלו שנפגעו מהאזרחים היהודים (28.9%) וכן שיעורי המעצר והעיכוב לחקירה על ידי כוחות הבטחון של ישראל (18.1%) היו נמוכים משמעותית יותר.

פרק שני: הפרדה ושילוב, דימוי האחר, ניכור, אי אמן

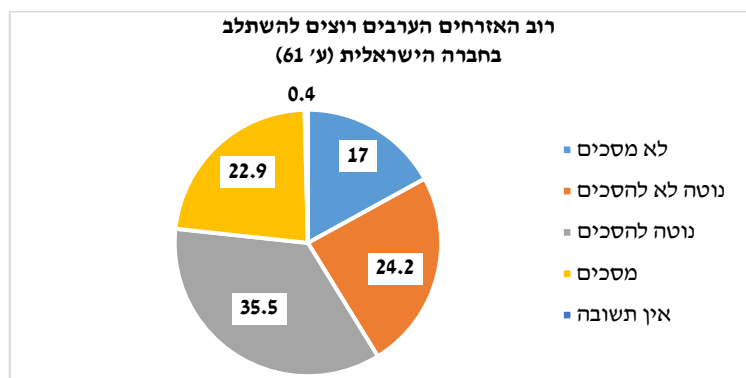
הפרדה ושילוב

על מנת להבין את הממצאים הנוגעים להפרדה ולשילוב בין יהודים לערבים בישראל, יש לזכור שקיימת הסכמה בלתי כתובה בין האזרחים הערבים, האזרחים היהודים והמדינה על כך שהאינטגרציה של האזרחים הערבים בחברה הישראלית תיעשה ללא היטמעות בה. הדרכים המקובלות למניעת היטמעות הן אחדות: ראשית, שיטת המילת¹, לפיה המדינה מחלקת את האוכלוסייה לפי דת ולא מקיימת נישואים וגירושים אזרחיים, אם כי מכירה בידועים בציבור ובנישואין שנערכים בחו"ל, וכן אינה מעודדת נישואין חוצי קבוצות אתניות (Sabbah-Karkabi, 2022). שנית, הפרדה על בסיס אתני במערכת החינוך (Billig, 2021), עם מיעוט של מורים ערבים שמלמדים בבתי ספר יהודים (Saada & Gross, 2019) ומיעוט של בתי ספר מעורבים מבחינה אתנית (Levy, 2023). שלישית, מגורים נפרדים - כ־90% מהערבים מתגוררים ביישובים נפרדים (Shdema & Martin, 2022). ערים וכפרים מעורבים, למעט הפיכתן של ערים מסוימות לכאלה (Blatman-Thomas, 2017), אינם מוקמים על ידי המדינה. לבסוף, הפרדה מילוי חובות האזרח כתוצאה מאי־הטלת חובות שירות למדינה על האזרח הערבי (Ben-Shalom et al., 2024; Halabi, 2024). עם זאת, מאז הקמתה של המדינה, לא נחקק אף חוק האוסר על טמיעה ועל היטמעות, על נישואים מעורבים, על מגורים משותפים ועל לימודים משותפים במערכת החינוך וההשכלה הגבוהה. בפועל, אף קיימת אינטגרציה של האוכלוסייה הערבית במוסדות המדינה, בגופים ציבוריים (מרפאות, בתי חולים, תחבורה ציבורית), במקומות עבודה, במרכזים מסחריים ובמקומות בילוי.

תרשים 2.1 מציג את התפלגות התשובות לשאלת הרצון של האזרחים הערבים להשתלב בחברה הישראלית, אשר במהדורה זו של הסקר נשאלה בקרב האזרחים הערבים בלבד.

¹ שיטת המילת היא שיטה משפטית שהונהגה באימפריה העות'מאנית, שהעניקה לקהילות דתיות (מילת) אוטונומיה בניהול ענייניהן הפנימיים, בעיקר בתחום דיני המשפחה.

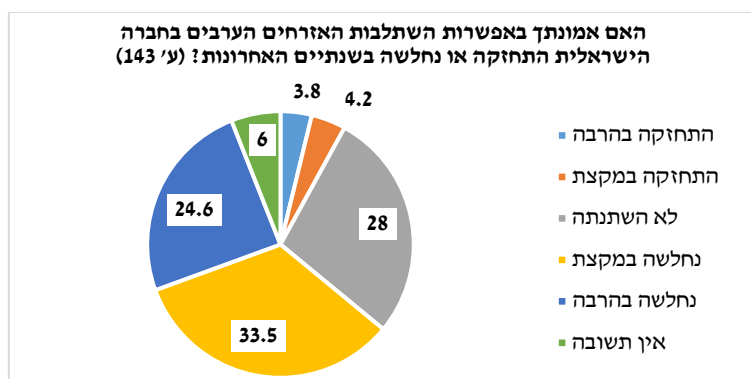
תרשים 2.1. רצון הערבים להשתלב בחברה הישראלית, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי רוב המשיבים הערבים (58.4%) הסכימו עם הטענה לעומת ה-41.2% שלא הסכימו איתה. נתונים אלו מתכתבים עם ממצאי מחקרה של פול-בנימין לפיהם רוב האזרחים הערבים מעוניינים בהשתלבות בחברה הישראלית הרחבה (Paul-Binyamin, 2024).

המשתתפים הערבים נשאלו גם בנוגע להתחזקות או להיחלשות של אמונתם בכל הקשור להשתלבותם של האזרחים הערבים בחברה הישראלית בשנתיים האחרונות. תרשים 2.2 מציג את ממצאי הפריט הרלוונטי.

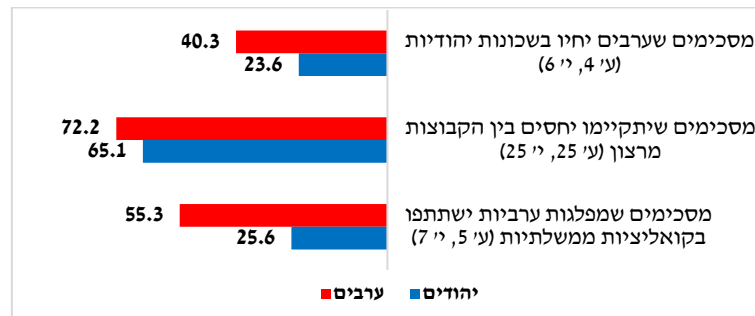
תרשים 2.2. אמונה בנוגע להשתלבות האזרחים הערבים בחברה הישראלית, ערבים 2025 (באחוזים)

מרבית המשיבים הערבים (58.1%) דיווחו כי אמונתם באפשרותם של האזרחים הערבים להשתלב בחברה הישראלית נחלשה בשנתיים האחרונות. רק 8% דיווחו כי אמונה זו התחזקה ו-28% דיווחו כי לא חוו שום שינוי מהבחינה הזו בתקופה המדוברת. בולט גם הממצא לפיו 6% מהנשאלים הערבים לא הביעו שום עמדה בנושא.

תרשים 2.3 מציג את שיעורי המשיבים שנטו להסכים או הסכימו עם הפריטים אשר שאלו בנוגע לשילוב חברתי קולקטיבי.

תרשים 2.3. שילוב חברתי קולקטיבי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

עולה מן התרשים כי קיימים הבדלים ניכרים בין המשיבים משתי האוכלוסיות בנוגע לשילוב קולקטיבי. בכל אחד מהפרמטרים המוצגים, שיעור המשיבים הערבים עלה על זה של המשיבים היהודים. עם זאת, הפערים בין השיעורים אינם אחידים. הפער הקטן ביותר (של כ-7%) נמצא בהתייחס לפריט אשר שאל בנוגע לקיום יחסים מרצון בין האזרחים משתי האוכלוסיות. בעוד ש-72.2% מקרב המשיבים הערבים הביעו הסכמה עמו, השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על 65.1%. הפער הגדול ביותר נצפה ביחס לפריט אשר שאל בנוגע להסכמה שהמפלגות הערביות תהווה חלק מהקואליציות הממשלתיות. בעוד שמעט יותר ממחצית המשיבים הערבים (55.3%) הביעו הסכמה בנושא הנדון, רק רבע מהמשיבים היהודים (25.6%) עשו זאת. הממצאים שבתרשים מצביעים על קיומה של גישה אתנוצנטרית בקרב המשיבים יהודים (ראה Abboud-Armaly et al., 2025).

המשתתפים הערבים נשאלו גם בנוגע לתחומים אחרים של שילוב קולקטיבי. תרשים 2.4 מציג את התפלגויות שיעורי הסכמה (ציון של תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

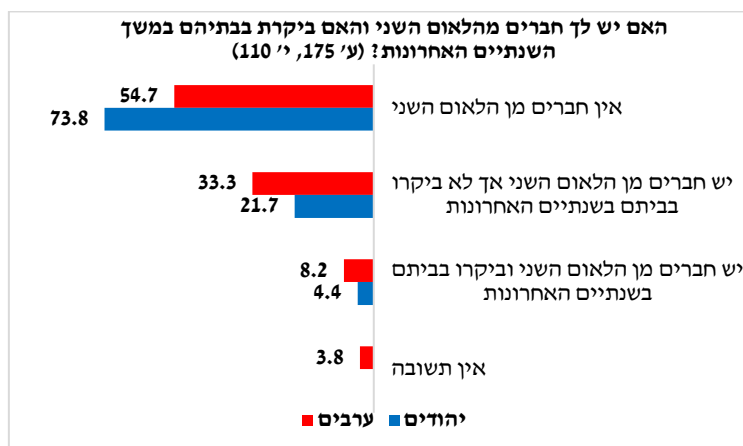
תרשים 2.4. שילוב קולקטיבי, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי שלושת התחומים המוצגים זכו למידה שונה של הסכמה בקרב המשיבים הערבים. מתוכם, 56.7% הסכימו שערים יבלו במקומות בילוי יהודיים. שיעור מעט יותר נמוך מתוך המשיבים הערבים (52.2%) הסכימו לכך שיהיו התארגנויות משותפות של ערבים ויהודים במדינה. לעומת זאת, רק שליש מתוך המשיבים הערבים (33.6%) הסכימו שהנוער הערבי ילמד בבתי ספר תיכוניים יהודיים.

תרשים 2.5 מציג את שיעורי ההסכמה (ציון "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים אשר שאלו את המשתתפים משתי האוכלוסיות בנוגע לשילוב אישי.

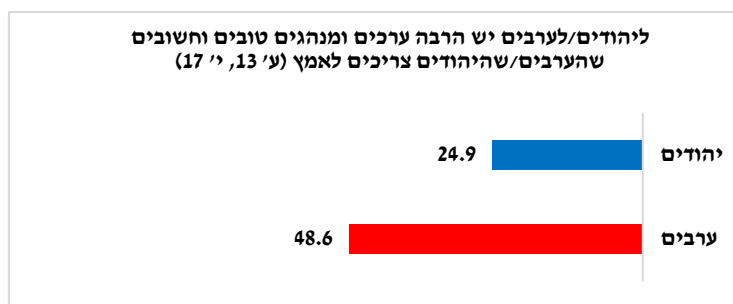
תרשים 2.5. שילוב חברתי אישי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי בקרב כמעט שלושה רבעים מהמשיבים היהודים (73.8%) ובקרב קצת יותר מחצי מהמשיבים הערבים (54.7%) אין כלל חברים בני הלאום השני. בנוסף, לשליש מהמשיבים הערבים (33.3%) ולכחמישית מהמשיבים היהודים (21.7%) יש חברים מהלאום השני, אך הם לא ביקרו בביתם בשנתיים האחרונות. לבסוף, רק ל-8.2% מתוך המשיבים הערבים יש חברים יהודים שהם גם ביקרו בביתם. השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על 4.4% בלבד.

תרשים 2.6 מציג את עמדותיהם של המשתתפים הערבים ושל המשתתפים יהודים בנוגע לשילוב הקולקטיבי התרבותי. בתרשים מוצגים שיעורי הנוטים להסכים והמסכימים עם הטענות שהוצג בפריט.

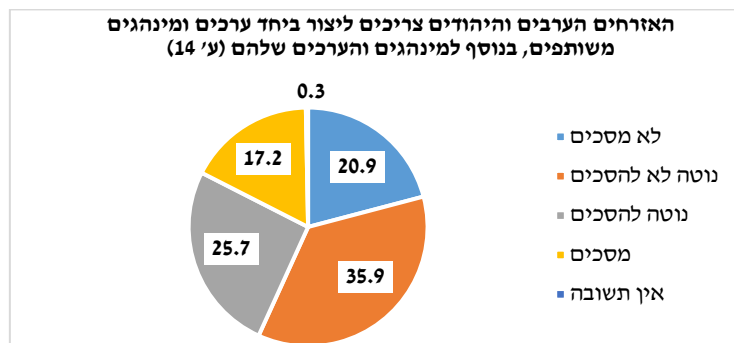
תרשים 2.6. שילוב תרבותי קולקטיבי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי התפיסה בנוגע לאימוץ הערכים של האוכלוסייה הנגדית שונה בין המשיבים משתי האוכלוסיות: בעוד שקרוב למחצית מן המשיבים הערבים (48.6%) סבורים כי יש לאמץ ערכים ומנהגים יהודיים טובים וחשובים, רק רבע מהמשיבים היהודים (24.9%) חשבו כך בנוגע לערכיהם ולמנהגיהם של ערבים.

תרשים 2.7 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע ליצירה של ערכים משותפים. בניגוד לשנים הקודמות, במהדורה הנוכחית של הסקר שאלה זו נשאלה בקרב הערבים בלבד.

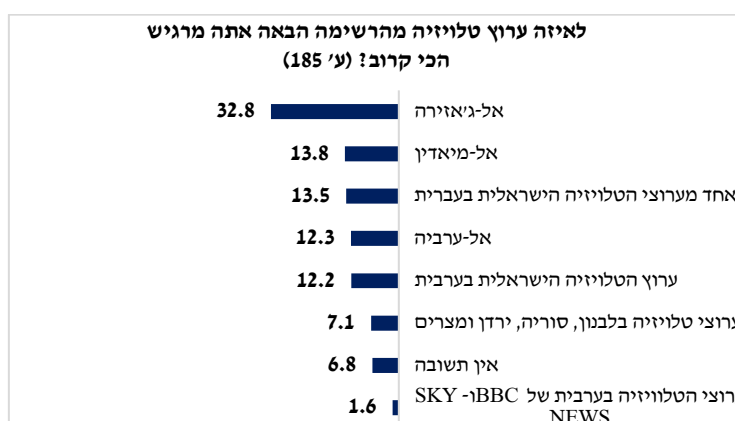
תרשים 2.7. יצירת הערכים המשותפים, ערבים 2025 (באחוזים).

מתוך התרשים ניתן להסיק כי המשיבים הערבים היו בסך הכל חלוקים בנושא. בעוד ש-56.8% מתוך המשיבים לא הסכימו (ברמות שונות) עם הטענה, 42.9% אחרים הביעו הסכמה (ברמות השונות) לכך שייצרו ערכים ומנהגים משותפים חדשים.

תרשים 2.8 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל את המשיבים הערבים לאיזה ערוץ טלוויזיה הם מרגישים הכי קרובים.

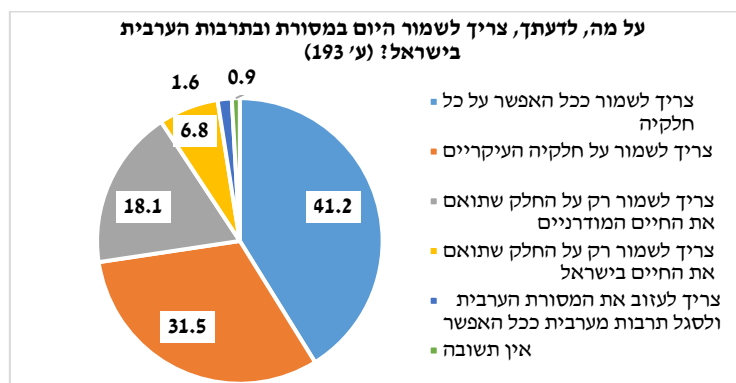
תרשים 2.8. קרבה לערוצי טלוויזיה, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי הערוץ הקטארי "אל-ג'אזירה" הוא בעל שיעור הקרבה הגדול ביותר (32.8%). נתון בולט נוסף הוא שיעורם של אלו שהרגישו קרבה אל הערוצים הישראליים - בין אם בעברית לבין אם בערבית (25.7%).

החלק הבא בתת-פרק זה יעסוק בסוגיות החברתיות אשר נשאלו בקרב הערבים בלבד. הדיון בהן מתקיים כאן כיוון שקיים סיכוי סביר שהן זוכות לעמדות קיצוניות יותר בהשוואה לחברה היהודית ובכך מייצרות מישור נוסף של הפרדה. תרשים 2.9 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע לשימור התרבות הערבית.

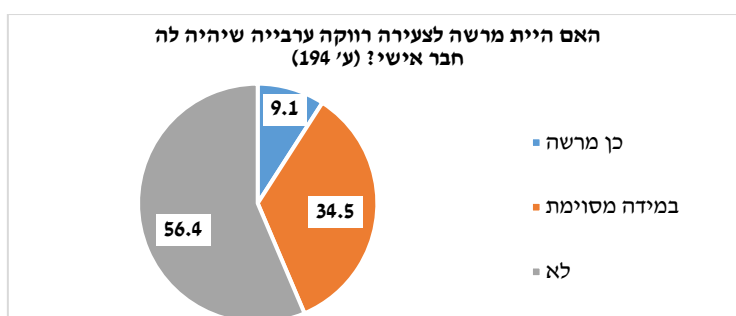
תרשים 2.9. שימור התרבות הערבית, ערבים 2025 (באחוזים)

הנתונים שבתרשים מצביעים על הסכמה גורפת בקרב המשיבים הערבים על כך שיש לשמר, בצורה זו או אחרת, את התרבות הערבית. עם זאת, נראה כי המשיבים היו חלוקים בנוגע למידה ולצורה שבהן יש לעשות זאת. פחות ממחצית מהמשיבים (41.2%) סברו כי אין לגעת כלל בתרבות הערבית ויש לשמור על כל חלקיה. לעומת זאת, 31.5% מהמשיבים סברו כי יש לשמור אך ורק על חלקיה העיקריים. בנוסף, 18.1% ציינו כי יש לשמור רק על החלק אשר תואם את החיים המודרניים. כמו כן, 6.8% ציינו כי יש לשמר אך ורק את החלק מהתרבות הערבית אשר תואם את החיים בישראל. לבסוף, 1.6% בלבד ציינו כי יש לעזוב את התרבות הערבית לטובת סיגול התרבות המערבית.

סוגיה נוספת שנדונה כאן היא סוגיית הזוגיות הטרנס-נישואית. בניגוד לחברה יהודית (מלבד החברה החרדית) הסובלנית למדי בנושא זה, בחברה הערבית כל מה שקשור להתנהגות זוגית של צעירים רווקים זוכה למידה לא מבוטלת של פיקוח גם בשנים הללו. תרשים 2.10 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל על אחת מצורות הפיקוח המדובר - מתן אישור לקיום של חבר אישי אצל רווקה ערבית צעירה.

תרשים 2.10. מתן אישור לזוגיות, ערבים 2025 (באחוזים)

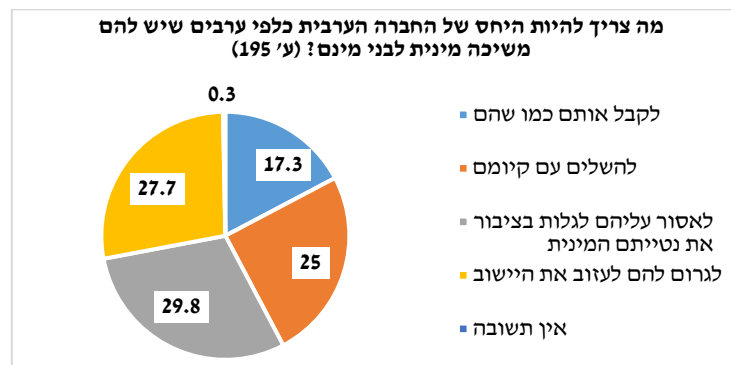

נראה כי למרות האחוזים הלא מבוטלים של אלו שציינו כי ירשו חבר אישי (9.1%) ואלו שציינו שירשו במידה מסוימת (34.5%), סוגייה זו עדיין איננה זוכה לקונצנזוס ונתונה לפיקוח בחברה הערבית. זאת מאחר ש-56.4% ציינו כי לא היו מרשים חבר אישי לצעירה ערבייה רווקה. הנתון הזה דומה לנתון

המקביל מתוך הסקר 2021 (לא פורסם) אשר הופיע במאמר שחקר את הסוגיה (Ali & Rosenberg, 2025).

הסוגייה האחרונה שנבחרה בחלק זה של הדו"ח עוסקת ביחס של החברה הערבית כלפי בניה שמזוהים עם קהילת הלהטב"ק. סוגייה זו זוכה לפיקוח חברתי אף הדוק יותר, עד כדי טאבו, בחברה הערבית מאשר זו הקודמת, בוודאי בהשוואה לחברה היהודית. תרשים 2.11 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

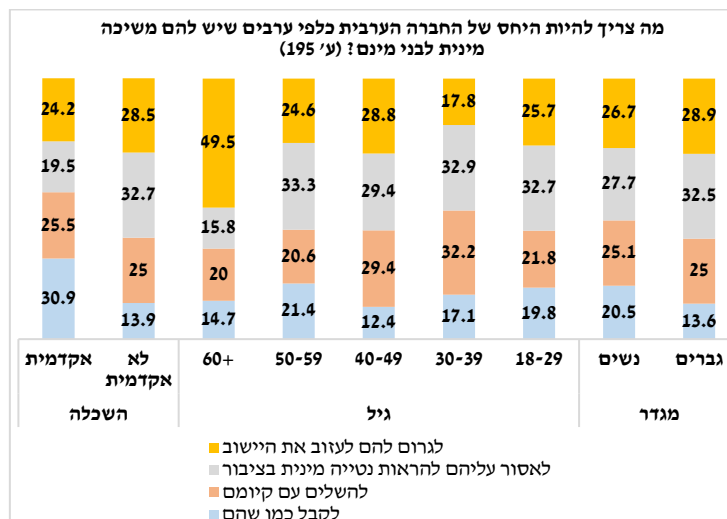
תרשים 2.11. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי אמנם הקו השולט בסוגיה הינו שמרני, אך המשיבים הערבים חלוקים בגישתם הספציפית לנושא. מיעוט מהמשיבים (17.3%) גילה עמדה ליברלית לחלוטין כלפי בני החברה הערבית הנדונים וקורא לקבלם כפי שהם. בנוסף, רבע מהמשיבים (25%) ציינו כי יש להשלים עם קיומם של בני החברה הערבית הנמשכים לבני מינם. עמדה שמרנית אחרת, לפיה יש לאסור על בני החברה הערבית הנדונים לגלות בפומבי את נטייתם המינית, צוינה על ידי 29.8% משיבים נוספים. לבסוף, העמדה הקיצונית, לפיה יש לגרור לעזוב את בני החברה הערבית שנמשך לבת/בת מינו/מינה, נבחרה על ידי 27.7% מהמשיבים הנותרים.

בפריט זה נעשו מספר של פילוחים על מנת להבין את התופעה באופן מעמיק יותר. תרשים 2.11.1 מציג את ההבדלים הסוציו-כלכליים.

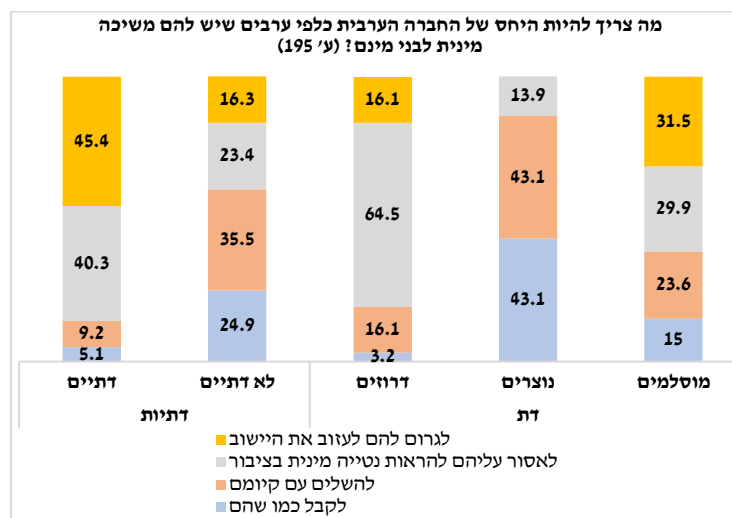
תרשים 2.11.1. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, לפי מגדר, גיל והשכלה, ערבים
(באחוזים) 2025

הבדלי הגיל וההשכלה נמצאו מובהקים סטטיסטית. בהקשר של גיל, למשל, ניתן לראות כי בעוד שבקרב בני 18-29, ציינו כי יש לגרום לאנשים הנדונים לעזוב את היישוב, הרי שבקרב בני 60 ומעלה שיעור זה הגיע לכמעט מחצית (49.5%). בהתייחס להשכלה, למשל, בעוד שבקרב בעלי ההשכלה האקדמית 30.9% ציינו כי יש לקבל את בני החברה הערבית הנדונים כמו שהם, שיעור זה בקרב המשיבים ללא השכלה אקדמית עמד על 13.9%.

תרשים 2.11.2 מציג את תוצאות הפילוח של הפריט על פי משתני דת.

תרשים 2.11.2. יחס כלפי בני/בנות החברה הערבית החד-מיניים, לפי דת ודתיות, ערבים 2025
(באחוזים)

כמו בפילוח של הפריט הקודם, גם הפעם משתני דת הבדילו היטב, באופן מובהק סטטיסטית, בין המשיבים הערבים. בהתייחס להשתייכות הדתית, ניתן לראות כי השיעור הגבוה ביותר של המוכנים לקבל את בני החברה הערבית הנדונים בשאלה הם הנוצרים (43.1%). זאת בפער גדול מהמוסלמים (15%) ומהדרוזים (3.2%). בהתייחס למידת דתיות, למשל, בעוד שבקרב הדתיים שיעור המציינים כי יש לגרום לבני החברה הערבית הנדונים לעזוב את היישוב עמד על 45.4%, השיעור המקביל בקרב המשיבים הלא דתיים עמד על 16.3% בלבד.

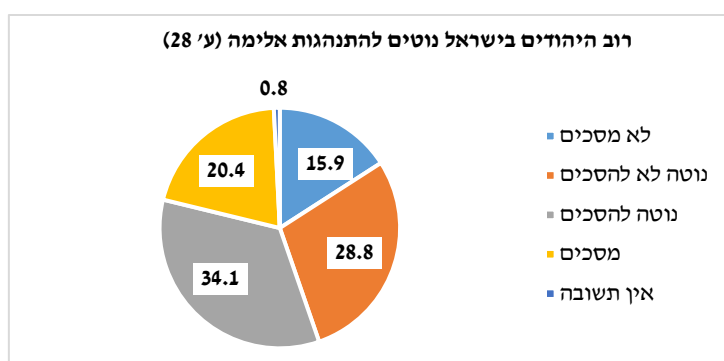
לסיכום של תת-פרק זה, מתברר כי המשיבים הערבים הפגינו נטייה לשמור על דואליות מסוימת במישורים השונים של הפרדה ושילוב. בנושא ההשתלבות, למרות היחלשות האמונה בהשתלבות בחברה הישראלית, הם עדיין מאמינים כי רובם של האזרחים הערבים מעוניינים להשתלב בה. בתחומים השונים של החיים, המשיבים הערבים גילו נכונות רבה יותר להשתלבות (כמו בילוי במקומות היהודיים ושילוב המפלגות הערביות בקואליציות השלטוניות) מאשר בתחומים אחרים (כמו מגורים בשכונות יהודיות ולמידת הנוער הערבי בתיכונים היהודיים). נראה כי המשיבים הערבים משתדלים לשמר קשרי חברות עם אזרחים יהודים במידה רבה יותר מאשר המשיבים היהודים עם אזרחים ערבים. לעומת המשיבים הערבים, נראה כי המשיבים היהודים דוגלים בקו אחיד יחסית בכל מה שקשור להפרדה ובהצבת גבול ברור בינם לבין האזרחים הערבים. הדבר בא לידי ביטוי בשיעורים נמוכים יחסית של ההסכמה לשילוב הקולקטיבי של ערבים במקומות ובמוסדות היהודים, רצון מוגבל מאוד לאמץ את ערכי ואת מנהגי הערבים וקיומו של היקף מוגבל של יחסים עם הערבים.

על אף שהמשיבים הערבים סבורים, יותר מהמשיבים היהודים, שיש מקום לאמץ את המנהגים ואת הערכים הטובים של היהודים, הם פחות נוטים ליצירה של ערכים משותפים עם יהודים. בנוסף, למרות ההכוונה הכללית כלפי השילוב עם האוכלוסייה היהודית, האזרחים הערבים מגלים פתיחות מעטה יחסית לסוגיות אשר זוכות לקונצנזוס נרחב בחברה היהודית, כגון זוגיות טרום-נישואית של נשים רווקות ויחס כלפי קהילת הלהט"ב"ק, דבר המתכתב עם הטענה לפיה האוכלוסייה הערבית בישראל עודנה שמרנית (Abboud-Armaly et al., 2025).

דימוי האחר

דימוי האחר נבדק במדד 2025 בשתי דרכים: איך כל צד תופס את תכונות האחר ואילו תכונות כל צד חושב שהאחר מייחס לו. תרשים 2.12 מציג את תפיסת דימוי היהודים בקרב המשיבים הערבים.

תרשים 2.12. דימוי של היהודים, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי רוב לא גדול מהאוכלוסיה הערבית (54.5%) הקנה תכונות אלימות ליהודים, בעוד ש-44.7% לא הסכימו עם הטענה.

תרשים 2.13 מציג את ראיית המשיבים הערבים (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") לגבי התפיסות הקיימות אצל היהודים ביחס לערבים.

תרשים 2.13. מה שערבים חושבים שהיהודים חושבים עליהם, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, 69.7% מהמשיבים הערבים חשבו כי רוב היהודים לא רואים את האזרחים הערבים כנאמנים למדינה. בנוסף, 63.5% חושבים שרוב היהודים בישראל שונאים את האזרחים הערבים. לבסוף, כמחצית מהמשיבים הערבים (51.6%) סברו שרוב היהודים לא משלימים עם קיומו של המיעוט הערבי במדינה.

גם המשתתפים היהודים נשאלו בנוגע לאיך שהם רואים את האזרחים הערבים ככלל. תרשים 2.14 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 2.14. דימוי של הערבים, יהודים 2025 (באחוזים)

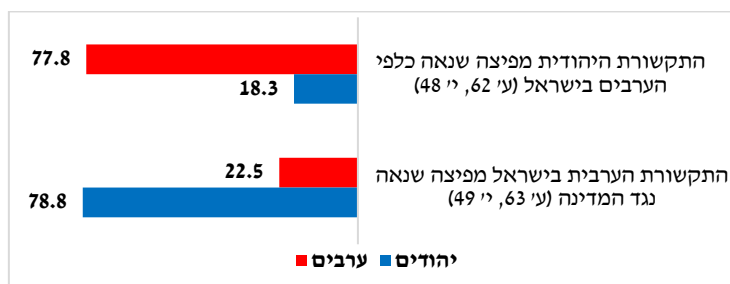
ניתן לראות כי גם האזרחים היהודים בישראל נוטים לדימוי שלילי של ערבים. קצת מעל למחציתם (58.4%) הסכימו עם הטענה כי רוב האזרחים הערבים של המדינה נוטים להתנהגות אלימה. שיעור דומה של המשיבים היהודים (56.3%) חשבו כי רוב האזרחים הערבים בישראל לעולם לא יגיעו לרמה התרבותית של היהודים. תרשים 2.15 מציג את הפריטים המתארים את תפיסותיהם של המשיבים היהודים לגבי האזרחים הערבים.

תרשים 2.15. תפיסות היהודים לגבי הערבים בישראל, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי 72% מהמשיבים היהודים הסכימו עם הטענה שרבים מאזרחי ישראל הערבים הזדהו עם החמאס בעקבות המלחמה של ישראל נגדו בשנתיים האחרונות. שיעור מעט נמוך יותר מתוך המשיבים היהודים (69.8%) סברו כי רוב האזרחים הערבים אינם משלימים עם קיומה של מדינת ישראל. שיעור דומה מתוך המשיבים היהודים (68.1%) ציינו כי האזרחים הערבים שונאים אותם. כזכור, 63.5% מהמשיבים הערבים חשבו שרוב היהודים בישראל שונאים את האזרחים הערבים). תרשים 2.16 מציג את דימוי התקשורת בקרב המשיבים משתי האוכלוסיות. מוצגים בתרשים שיעורי המשיבים "נוטה להסכים" ו"מסכים".

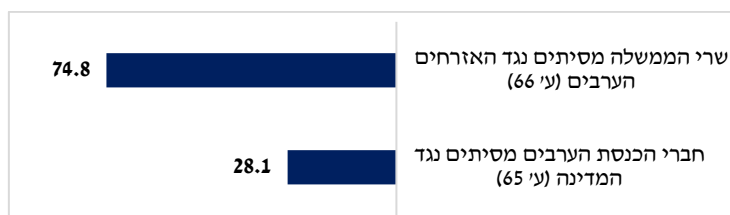
תרשים 2.16. דימוי של התקשורת, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

באופן לא מפתיע, ניתן לראות את הביטויים של הקיטוב בדימוי האחר גם בהתייחס לתפיסות לגבי התקשורת הישראלית. זוהי כמעט תמונת "מראה הפוכה" מושלמת: בעוד שהרוב הגדול של המשיבים הערבים (77.8%) סבר כי התקשורת בשפה העברית מפיצה שנאה כלפי הערבים בישראל, השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על 18.3%. ומנגד, בעוד ש-22.5% מהמשיבים הערבים סברו כי התקשורת הישראלית בשפה הערבית מפיצה שנאה כנגד המדינה, שיעור זה בקרב המשיבים היהודים עמד על 78.8%. הנתון בקרב המשיבים הערבים מתכתב עם ממצאי מחקרם של כץ ונוסק בדבר הדימוי השלילי שרווח בתקשורת הישראלית בנוגע לאזרחים הערבים (Katz & Nossek, 2020).

המשיבים הערבים נשאלו, בנוסף, על תפיסתם בנוגע להפצה השנאה כלפי הערבים גם מפי הפוליטיקאים. תרשים 2.17 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 2.17. דימוי של פוליטיקאים, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי 28.1% מהמשיבים הערבים סברו שחברי הכנסת הערבים מסיתים נגד המדינה. בנוסף, רוב המשיבים הערבים (74.8%) הסכימו עם הטענה לפיה שרים בממשלה מסיתים נגד האזרחים הערבים.

תרשים 2.18 מציג את העמדות של האזרחים הערבים כלפי עצמם כמיעוט. בתרשים מוצגים שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים.

תרשים 2.18. דימוי של עוצמת המיעוט הערבי, ערבים 2025 (באחוזים)

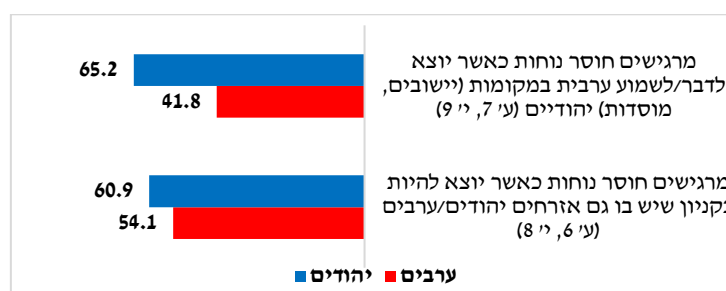
ניתן לראות כי בסך הכל, האזרחים הערבים רואים את המיעוט הערבי בישראל כבעל עוצמה. עם זאת, נראה שקיימים הבדלים משמעותיים בעניין זה בהתאם לתחומי החיים השונים. האזרחים הערבים ראו את עצמם ככח המסוגל לשבש את החיים במדינה (88.4%) ובשיעור דומה – ככח כלכלי (88.2%). בשיעור נמוך במקצת (71.1%), הם ראו את המיעוט הערבי כחזק. לעומת זאת, המשיבים הערבים עדיין מתקשים לראות את עצמם ככח פוליטי מכריע. רק מעט מעל למחציתם (54%) סברו כי לאזרחים הערבים יש את היכולת להכריע את כף המאזניים לטובת הגעתו של גוש זה או אחר לשלטון.

לסיכום, ניתן לראות כי שני הצדדים נוטים להתבצר בדימויים השליליים של הצד האחר. המשיבים הערבים נוטים לייחס ליהודים תכונות, התנהגויות ונורמות סובייקטיביות שליליות וכן רואים את התקשורת היהודית את חברי הכנסת כמפיצים שנאה כלפיהם. יחד עם זאת, הם רואים את עצמם כמיעוט חזק, אם כי לא בכל תחומי החיים. גם המשיבים היהודים נוטים לראות את הערבים באופן שלילי. הם נוטים לייחס לערבים תכונות והתנהגויות שליליות, וכן רואים את התקשורת הערבית בישראל כמפיצה שנאה נגד המדינה.

ניכור

תחושות של ניכור לגבי הצד האחר ולגבי המדינה מקבלות צורות ביטוי שונות. תרשים 2.19 מציג את שיעורי המשיבים שנטו להסכים או הסכימו עם הפריטים אשר שאלו על הרגשת האי-נוחות (תשובות "לא מרגיש בנוח" ו"בכלל לא מרגיש בנוח") במרחבים בהם שוהים יהודים וערבים.

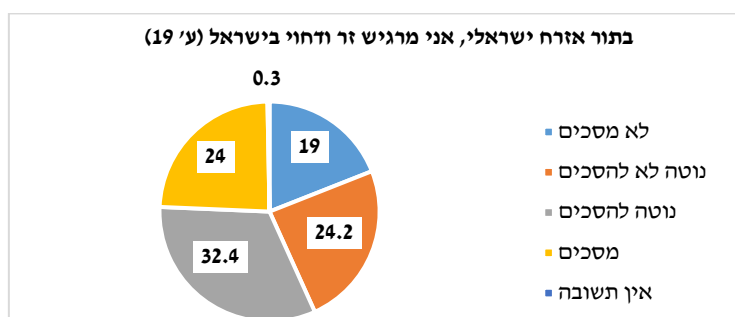
תרשים 2.19. הרגשת אי-הנוחות במקומות שבהם ערבים ויהודים מזדמנים יחד, ערבים ויהודים (באחוזים)

הממצאים שבתרשים מצביעים על כך ששיעורי המרגישים חוסר נוחות הינם גבוהים למדי בקרב המשיבים משתי האוכלוסיות. עם זאת, קיימים הבדלים בהתפלגויות הפריטים. המשיבים הערבים נטו להרגיש חוסר נוחות מעטה יותר כשדיברו בשפה הערבית במקומות יהודיים (41.8%), מאשר יהודים כששמעו את אותה שפה במרחבים ציבוריים (65.2%). לעומת זאת, המשיבים משתי האוכלוסיות הציגו שיעורים דומים יחסית של חוסר נוחות כאשר נכחו בקניונים בהם שהו גם בני הלאום השני. המשיבים הערבים הציגו שיעור מעט יותר נמוך של חוסר נוחות זו (54.1%) בהשוואה למשיבים היהודים (60.9%).

ביטוי נוסף של ניכור הינו בהרגשה של דחייה וזרות בתור אזרח. תרשים 2.20 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

תרשים 2.20. הרגשת זרות ודחייה כאזרחי ישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים הערבים התחלקו כמעט לשני חצאים שווים בשאלה זו. בעוד ש-56.6% מתוכם הסכימו עם הטענה, 43% לא הביעו הסכמה עמה ובעצם אינם מרגישים זרים ודחויים בתור אזרחי ישראל.

פן נוסף של ניכור הינו הרגשת הריחוק מהמדינה בעקבות אירועים שונים להם השפעה זו או אחרת על הציבור הערבי בישראל. תרשים 2.21 מציג את התפלגות האירועים/התרחשויות (שיעורי המשיבים "רחוק קצת יותר מהמדינה" ו"אני מרגיש רחוק הרבה יותר מהמדינה").

תרשים 2.21. הרגשת ריחוק מהמדינה בעקבות אירועים שונים, ערבים 2025 (באחוזים)

הממצאים בתרשים מעלים כי הסוגיה המרכזית, קרי החרפת הפשיעה והאלימות בחברה הערבית גרמה לשיעור הגדול ביותר של המשיבים הערבים (74%) לחוש ריחוק מהמדינה. הקמת הממשלה הימנית גרמה ל-72.8% מהמשיבים לחוש ריחוק מהמדינה. המלחמה בין ישראל לחמאס גרמה ל-64.7% מהמשיבים לחוש ריחוק מהמדינה. לבסוף, ההתפתחויות הנ"ל והתפתחויות אחרות בשנתיים האחרונות גרמו ל-69.2% מתוך המשיבים הערבים לחוש ריחוק מהמדינה.

המשיבים היהודים נשאלו במספר מקומות בשאלון על הרגשת הריחוק מהאזרחים הערבים. תרשים 2.22 מציג את שיעורי ציון הריחוק מהאזרחים הערבים (תשובות המסמלות ריחוק קטן ואלה המסמנות ריחוק גדול).

תרשים 2.22. הרגשת ריחוק מהאזרחים הערבים בעקבות אירועים שונים, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המלחמה בין ישראל לחמאס היתה הגורם המרחיק ביותר מהאזרחים הערבים (76.1%). לעומת זאת, המלחמה בין ישראל לאיראן גרמה רק ל-43.8% מהמשיבים היהודים לחוש

ריחוק מהאזרחים הערבים. ניתן להסביר זאת על ידי קיומה של התפיסה רווחת בקרב הציבור היהודי כי רבים מהאזרחים הערבים מזדהים עם החמאס ועם הפלסטינים בגדה וברצועה עקב הקרבה האתנית-הלאומית אליהם. הנתון על פריט 72 בסקר היהודים (תרשים 2.18) עשוי לספק עדות מסוימת לטענה זו. לעומת זאת, סביר כי הזיקה האתנית והדתית בין האזרחים הערבים בישראל לבין איראן, נתפסות כחלשות משמעותית יותר, דבר אשר גרם לשיעור הרבה יותר קטן מתוך המשיבים היהודים (43.8%) לחוש ריחוק מהערבים בישראל בעקבות המלחמה מול איראן.

ביטוי כללי נוסף המעיד על ניכור הוא אי־שביעות הרצון מהחיים במדינה ומלהיות אזרחים בה. תרשים 2.23 מציג את שיעורי ההשבה החיובית לפריטים הרלוונטיים שנשאלו בקרב המשיבים הערבים.

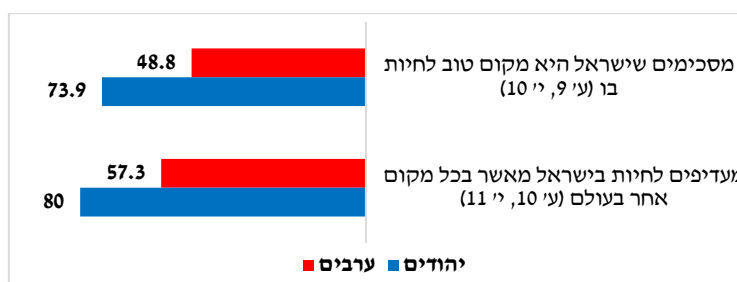
תרשים 2.23. שביעות רצון מהחיים במדינה, ערבים 2025 (באחוזים)

מהתרשים עולה כי 48.1% ציינו שהם מרוצים מכך שחיים בישראל למרות ההרס בעקבות המלחמה בעזה. בנוסף, 37.9% מהמשיבים הערבים ביטאו שביעות רצון במידה זו או אחרת מהיותם אזרחי מדינת ישראל.

תרשים 2.24 מציג עמדות נוספות שקשורות לשביעות רצון מהחיים במדינה – הפעם, כאלה שהופיעו בסקרים של שתי האוכלוסיות (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים").

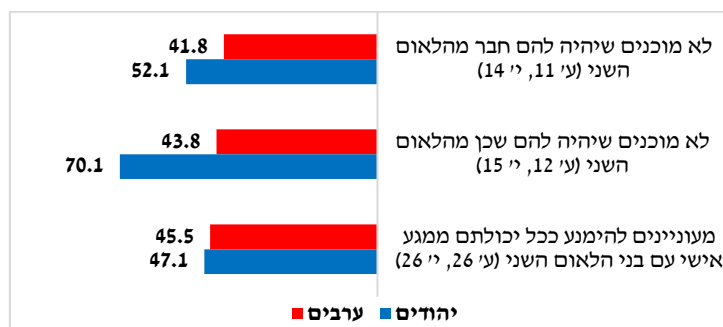
תרשים 2.24. שביעות רצון מהחיים במדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

נראה כי בשני הפרמטרים, שיעור המסכימים בקרב המשיבים הערבים נמוך יותר באופן משמעותי מאשר בקרב המשיבים היהודים. בעוד ש-80% מהמשיבים היהודים ציינו כי מעדיפים לחיות בישראל מאשר בכל מדינה אחרת בעולם, 57.3% מהמשיבים הערבים ציינו זאת. כמו כן, בעוד ש-73.9% מהמשיבים היהודים הסכימו כי ישראל היא מקום טוב לחיות בו, השיעור המקביל בקרב המשיבים הערבים עמד על פחות מחצי (48.8%).

ביטוי חמור של ניכור הוא הימנעות ממגע עם האוכלוסייה הנגדית. תרשים 2.25 מציג את שיעורי ההימנעות ממגע זה, כפי שנשאל באמצעות מספר של פריטים רלוונטיים.

תרשים 2.25. דחיית הצד האחר, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

עולה מן התרשים כי המשיבים בשתי האוכלוסיות מביעים רצון להימנע ממגע בין-קבוצתי בשיעורים לא מבוטלים. למרות זאת, שיעורים אלו נמוכים יותר בקרב המשיבים הערבים. בכך, בעוד ש-70% מהמשיבים היהודים הביעו חוסר מוכנות לכך שיהיה להם שכן ערבי, השיעור המקביל בקרב המשיבים הערבים בהתייחס לשכן יהודי עמד על 43.8%. לעומת זאת, הפערים בין שיעורי המשיבים שלא היו מוכנים לחבר מהאוכלוסייה הנגדית היו קטנים יותר: בעוד ש-52.1% מהמשיבים היהודים השיבו כי לא הסכימו שיהיה להם חבר ערבי, כ-42% מהמשיבים הערבים לא הסכימו כי יהיה להם חבר יהודי. ההתכנסות הגדולה ביותר בין המשיבים משתי האוכלוסיות היתה בכל הקשור להימנעות ממגע אישי עם בני הלאום השני. כך, 47.1% מתוך המשיבים היהודים ו-45.5% מהמשיבים הערבים הביעו רצון להימנע ממגע כזה.

כמו בשנים הקודמות, גם השנה נשאלו בסקר היהודי שאלות על המוכנות לממונה ערבי במקום העבודה ועל ההימנעות מכניסה ליישובים הערביים בישראל. תרשים 2.26 מציג את תשובות הנשאלים היהודים לפריטים הללו.

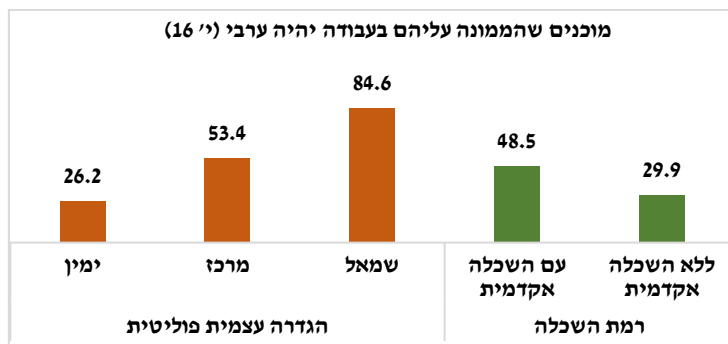
תרשים 2.26. דחיית האחר וההימנעות מאחר, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי שיעור לא מבוטל של המשיבים היהודים (79.4%) ציינו כי הם נמנעים בכוונת תחילה מהכניסה ליישובים הערבים. בנוסף, 61.4% ציינו כי לא מסכימים שהממונה בעבודה שלהם יהיה ערבי.

נתמקד בפריט השני מתוך השניים המוצגים בתרשים 2.26. תרשים 2.26.1 מציג את הפילוח שלו בהתאם למשתנים הבאים: השכלה והגדרה עצמית פוליטית.

תרשים 2.26.1. דחיית האחר וההימנעות מאחר, לפי השכלה והגדרה עצמית פוליטית, יהודים (באחוזים) 2025

הממצאים מעלים כי ההבדלים מבחינת שני המשתנים המפלחים הינם מובהקים סטטיסטית: בעלי השכלה אקדמית ביטאו נכונות לממונה ערבי במקום העבודה בשיעור גבוה יותר (48.5%) בהשוואה לבעלי השכלה לא אקדמית (29.9%). בהתייחס להגדרה עצמית פוליטית, מי שמגדיר את עצמו כשמאל ביטא נכונות רבה יותר לממונה ערבי במקום עבודה (84.6%) בהשוואה למי ששייך את עצמו למרכז (53.4%) ולימין (26.2%) הפוליטי.

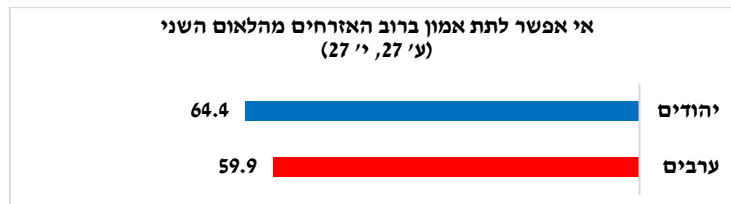
לסיכום, נראה כי המשיבים משתי האוכלוסיות מבטאים מידה לא מבוטלת של ניכור גם אחת מהשניה וגם, במקרה של המשיבים הערבים, מהמדינה. שיעור לא מבוטל של האזרחים הערבים מרגיש זר ודחוי בישראל, חש ריחוק מהמדינה בעקבות האירועים השונים הנוגעים ישירות אליהם, כגון החרפת האלימות והפשעה והמלחמה נגד החמאס, ואינם נוטים לגלות שביעות רצון מהיותם אזרחי המדינה.

המשיבים היהודים התאפיינו במידה רבה יחסית של חוסר נוחות עם נוכחותם של ערבים סביבם וכן נטו להרגיש ריחוק גדול יחסית מהערבים בעקבות האירועים השונים, כגון המלחמה נגד החמאס ואירועים נוספים שהתרחשו בשנתיים האחרונות. אולם בניגוד לערבים, המשיבים היהודים נוטים להרגיש קרוב למדינה, דבר הבא לידי ביטוי בראייתם את ישראל כמקום טוב לחיות בו ולהעדיפתם לחיות בה מאשר בכל מדינה אחרת בעולם.

אי־אמון

ההיבט האחרון שנדון בפרק זה הוא עניין אי-האמון שהמשיבים משתי האוכלוסיות נותנים אלה באלה ובמוסדות השונים בחברה ובמדינה. תרשים 2.27 מציג את שיעורי חוסר האמון החברתי (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים").

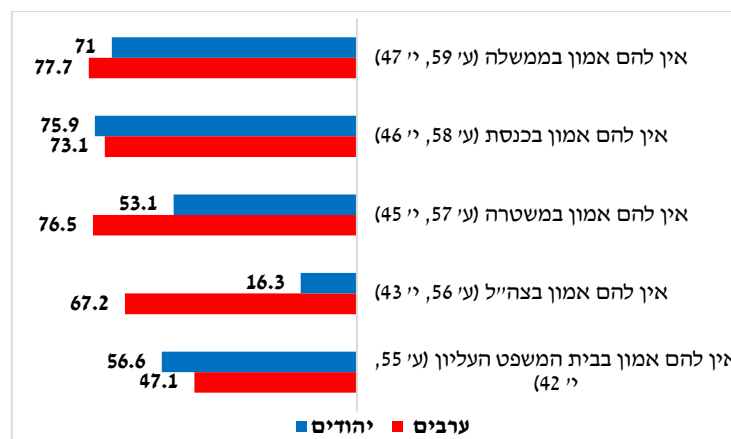
תרשים 2.27. אי־אמון אישי בצד האחר, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

כצפוי בחברה השסועה לעומק, אי האמון בצד השני הינו גבוה יחסית. עם זאת, בולט הדימיון שבין שיעורי המביעים אי אמון זה: בעוד ש-64.4% מהמשיבים היהודים הביעו אי אמון באזרחים הערבים, 60% מהמשיבים הערבים הביעו אי אמון באזרחים היהודים. לצורך ההשוואה, בסקר של 2023, עמד שיעור האי-אמון בקרב המשיבים הערבים על 52.1% ובקרב המשיבים היהודים – על 51.6%.

בקבוצת השאלות הבאה בדקנו את מידת האמון של שתי האוכלוסיות ב-5 מוסדות מרכזיים במדינה: הממשלה, הכנסת, המשטרה, צה"ל ובית המשפט העליון. תרשים 2.28 מציג את התפלגות האמון המוסדי בקרב המשיבים משתי האוכלוסיות. בתרשים מוצגים שיעורי משיבים "בכלל לא" ו"במידה קטנה".

תרשים 2.28. אי־אמון במוסדות המדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

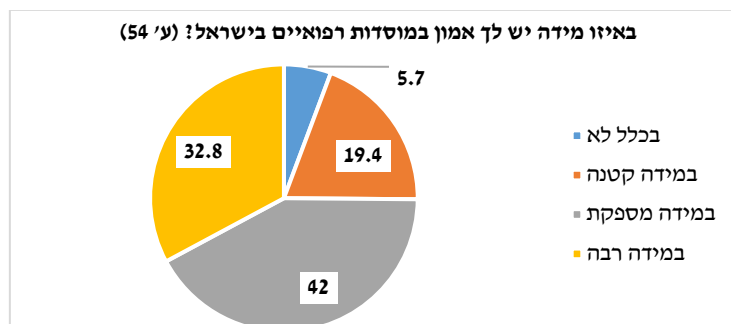
עולה מן התרשים כי למעט בית המשפט העליון והכנסת, האמון ביתר מוסדות המדינה נצפה נמוך יותר בקרב המשיבים הערבים. עם זאת, ישנן נקודות שוני וכן קווי דמיון. בהתייחס לשוני – הפער גדול יותר באופן משמעותי נצפה בהקשר של אי-האמון בצה"ל. בעוד ששיעור המביעים אי אמון בו בקרב

המשיבים הערבים עמד על 67.2%, השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על 16.3%. נתון זה אינו מפתיע מאחר שמאז ומתמיד קיים קונצנזוס חיובי בחברה היהודית סביב צה"ל. לשם השוואה, בשנת 2023, נתוני האי-אמון בצה"ל היו כדלקמן: 70.9% בקרב הערבים ו-9.2% בקרב היהודים. בדומה, אך במידה פחותה מעט, קיים פער ניכר בין באוכלוסיות במידת האמון במשטרה: בעוד ש-76.5% מהמשיבים הערבים הביעו אי אמון זה (77.2% בשנת 2023), השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על מעט יותר מחצי (53.1%, לעומת ה-49.9% בשנת 2023). לעומת זאת, ניתן לראות כי קיימת התכנסות בין המשיבים משתי האוכלוסיות בכל הקשור לאי אמון בממשלה. השיעור הרלוונטי בקרב המשיבים הערבים עמד על 77.7% (86.3% בשנת 2023), כאשר שיעור זה בקרב המשיבים היהודים עמד על 71% (62.4% בשנת 2023). את אותה התמונה ניתן לראות בהתייחס לכנסת, כאשר 75.9% מתוך המשיבים היהודים (60.8% בשנת 2023) ו-73.1% מתוך המשיבים הערבים (76.4% בשנת 2023) הביעו בה אי-אמון.

לבסוף, ממצא מעניין התקבל בנוגע לאי-אמון בבית המשפט העליון. שיעור הלא נותנים בו את אמונם היה גבוה יותר בקרב המשיבים היהודים (56.6%, לעומת ה-50.3% בשנת 2023) מאשר בקרב המשיבים הערבים (47.1%, לעומת ה-49.8% בשנת 2023).

במהדורה הנוכחית של הסקר, המשתתפים הערבים נשאלו גם על מידת האמון שלהם במוסדות רפואיים. תרשים 2.29 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

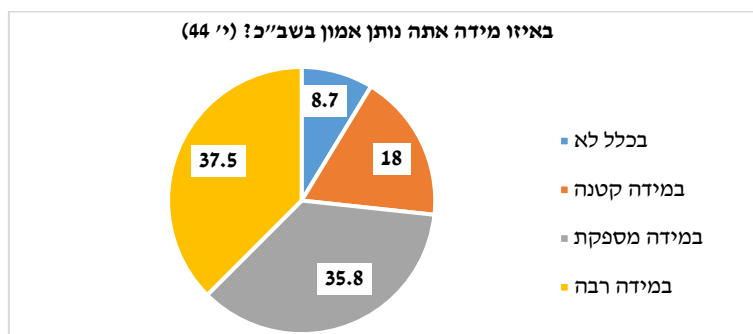
תרשים 2.29. אמון במוסדות רפואיים, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי המשיבים הערבים מגלים מידה רבה, אם כי עדיין מוגבלת, של אמון במוסדות הרפואיים במדינה: 74.8% ציינו כי הם נותנים אמון במידה רבה או מספקת במוסדות אלו. מנגד, כרבע מהנשאלים הביעו אמון מועט (19.4%) או לא הביעו אמון כלל (5.7%) במוסדות אלו.

המשתתפים היהודים נשאלו על מידת האמון שהם נותנים בשירות הבטחון הכללי (השב"כ). תרשים 2.30 מציג את ההתפלגות של הפריט הרלוונטי.

תרשים 2.30. אמון בשב"כ, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים היהודים אינם מביעים דיעה חד-משמעית בנוגע לשב"כ. 73.3% מהמשיבים נתנו בארגון זה אמון מספק או רב. לעומת זאת, 26.7% מהמשיבים נתנו מעט אמון או שלא נותנים אמון כלל בארגון זה.

לסיכום, ניתן לראות כי האמון הכללי והאמון המוסדי הינם מוגבלים למדי בשתי האוכלוסיות, כאשר שתיהן אף מתאפיינות בשיעורים דומים בכמה מהמישורים (כמו האמון בצד האחר, אמון בממשלה ובחברי הכנסת). עם זאת, ניתן לראות כי בחלק הלא מבוטל של מקרים, המשיבים היהודים נטו להפגין חוסר אמון נמוך יותר, או לחילופין, לאמון רב יותר מאשר המשיבים הערבים. מסקנה זו מתכתבת עם ממצאי המחקרים הקודמים אשר מצאו הבדל באמון המוסדי באותו הכיוון (Mentovich et al., 2020; Pinchas-Mizrachi et al., 2021).

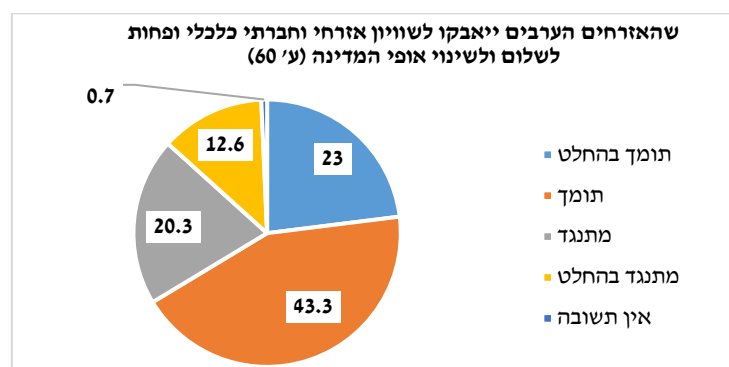
פרק שלישי: קיפוח, איומים, זכרון קיבוצי

קיפוח

ככלל, הערבים בישראל נמצאים בעשורים האחרונים במצב מעבר: מחד גיסא, הם מרוכזים, ברובם, במעמדות העובדים והעניים; השירותים המוניציפליים שהם מקבלים מצומצמים; הם סובלים מאי־ביטחון אישי בגלל התפשטות פשיעה ואלימות ביישוביהם; הם מודרים מתחומי חיים שונים, ואינם שותפים בשלטון – למעט הממשלה ששלטה בישראל בין השנים 2021-22 (Ali, 2022). מאידך גיסא, הם נהנים משיפור עקבי ברמת ובאיכות החיים, ממוביליות חברתית למעמד הבינוני. הצגת הפריטים הבאים מאפשרת הבנה חלקית לתופעת המגמות ההפוכות הללו.

תרשים 3.1 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל את המשתתפים הערבים בנוגע למאזן הנתפס בין המאבק לשוויון האזרחי והחברתי-הכלכלי לבין המאבק הפוליטי.

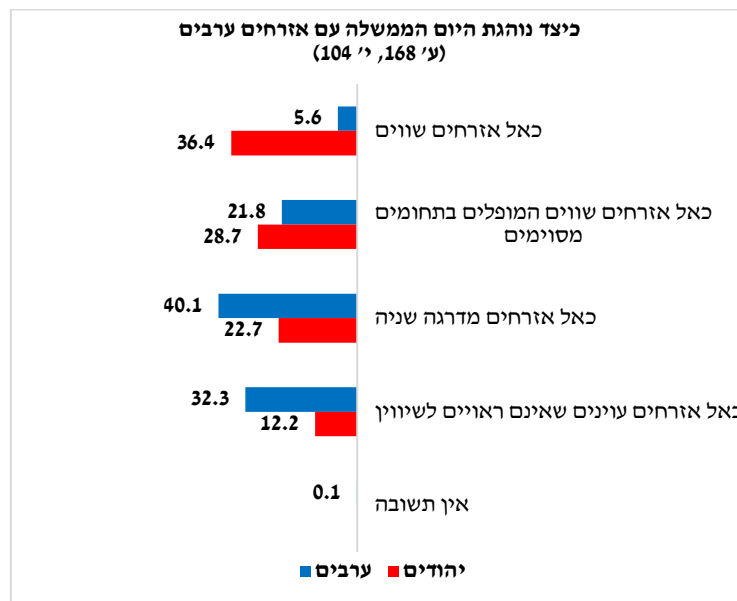
תרשים 3.1. העדפת מאבק לשוויון אזרחי וחברתי-כלכלי על מאבק לשלום ולשינוי אופי המדינה, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי אזרחי ישראל הערבים תמכו ברובם (66.3%) במאבק לשוויון אזרחי וכלכלי על חשבון המאבק בסוגיות השלום ושינוי אופי המדינה. לעומת זאת, 32.9% מהמשיבים הערבים התנגדו לכך ובעצם הם אינם מעוניינים לוותר על המאבק לשלום ולשינוי אופי המדינה.

תרשים 3.2 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל את המשתתפים משתי האוכלוסיות על תפיסתם לגבי הדרך בה נוהגת המדינה כלפי האזרחים הערבים.

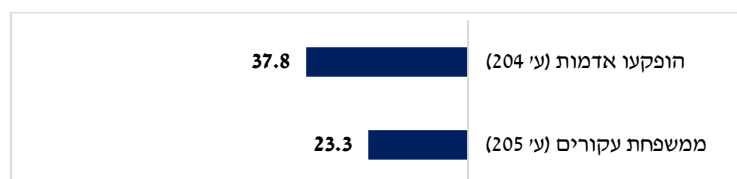
תרשים 3.2. הערכת מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

יש מחלוקת קשה בין הערבים והיהודים על הערכת מדיניות הממשלה כלפי המיעוט הערבי: בעוד ש-32.3% (בשנת 2023) 34.7% מהמשיבים הערבים סברו כי המדינה נוהגת כלפי האזרחים הערבים 'כאזרחים עוינים', רק 12.2% (בשנת 2023) 14.4% מהמשיבים היהודים הסכימו עם טענה זו. פער מעט קטן יותר נצפה בהקשר של היחס 'כאל אזרחים מדרגה שניה': 40% (בשנת 2023) 42% מהמשיבים הערבים סברו כי ככה המדינה נוהגת כלפי אזרחיה הערביים, לעומת ה-22.7% (19.5% בשנת 2023) מתוך המשיבים היהודים. בשאלת היחס 'כאל אזרחים שווים' התגלה הפער הגדול ביותר: 36.4% (בשנת 2023) 19.9% מהמשיבים היהודים הסכימו עם ההיגד הזה, לעומת 5.6% (3.4% בשנת 2023) בלבד מתוך המשיבים הערבים. אך ורק בנושא היחס 'כאל אזרחים שווים המופלים בתחומים מסוימים' נצפתה התכנסות יחסית בין המשיבים משתי האוכלוסיות: 28.7% (29.4% בשנת 2023) מתוך המשיבים היהודים ו-21.8% (19.6%) מקרב המשיבים הערבים סברו כי כך אכן נוהגת המדינה כלפי אזרחיה הערבים.

תרשים 3.3 מציג את שיעורי המשיבים חיובית לפריטים אשר שאלו על התנסויותיהן השליליות של משפחות המשיבים הערבים.

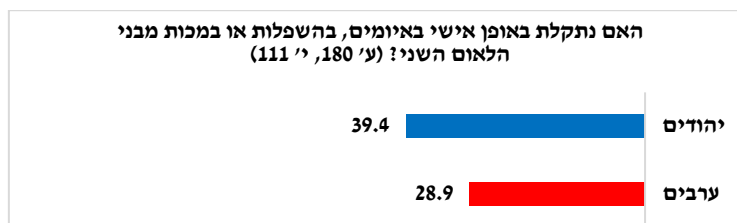
תרשים 3.3. התנסויות שליליות של משפחה, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי חלק מהמשיבים הערבים חוו התנסות שלילית מסוימת מצד המדינה: 37.8% דיווחו כי מהם או ממשפחותיהם הופקעו אדמות (בין אם הרבה או מעט). בנוסף, כרבע מהמשיבים הערבים (23.3%) דיווחו על השתייכותם למשפחות העקורים.

תרשים 3.4 מציג את התפלגות הפריטים אשר שאלו את המשיבים משתי האוכלוסיות בנוגע להתנסויות שליליות אישיות עם בני הלאום השני לפחות פעם אחת.

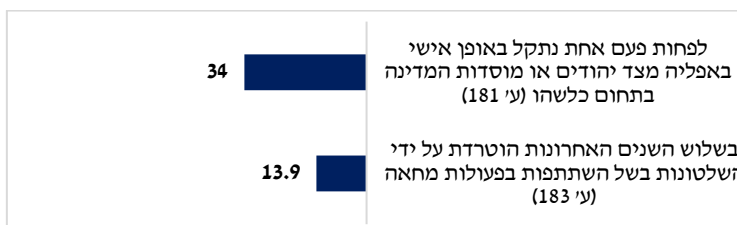
תרשים 3.4. פגיעה אישית ממגע שלילי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

נראה כי המשיבים היהודים דיווחו על היפגעות מערבים בשיעור גבוה יותר (39.4%) מאשר משיבים ערבים שדיווחו על פגיעה מצד יהודים (28.9%).

המשתתפים הערבים נשאלו בנוגע להתנסויות שליליות נוספות, כגון אפליה או הטרדה. תרשים 3.5 מציג את השיעורים.

תרשים 3.5. התנסויות אישיות שליליות, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי כשליש (34%) מתוך המשיבים הערבים חוו לפחות פעם אחת אפליה מצד היהודים או מצד מוסדות המדינה. הנתון המקביל עמד בשנת 2023 על 45.9%. בנוסף, 14% מהמשיבים דיווחו כי הוטרו על ידי השלטונות בשלוש השנים האחרונות בשל השתתפותם באירועי מחאה. הנתון המקביל עמד בשנת 2023 על 17.6%.

השנה הסקר שאל גם אודות ההתנסות השלילית לאחר עליית ממשלת הימין על מלא. תרשים 3.6 מציג את התפלגויות הפריטים הרלוונטיים.

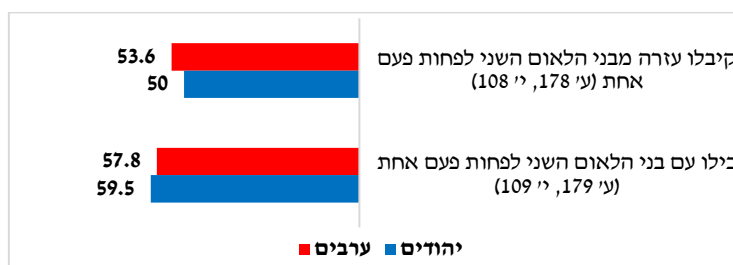
תרשים 3.6. התנסויות אישיות שליליות מאז הקמת ממשלת הימין 'על מלא', ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי ההתנסות השלילית השכיחה ביותר אותה חוו המשיבים הערבים או בני משפחותיהם מאז סוף 2022, כאשר קמה ממשלת ימין 'על מלא', היא הפגיעה בפרנסה: מחצית מן המשיבים הערבים ציינו זאת (50.1%). בנוסף, כשליש מהנשאלים (או בני משפחותיהם) חוו יחס עוין בעבודה או בלימודים (31.4%). שיעור מעט נמוך יותר של המשיבים הערבים (28.7%) דיווחו כי נמנעו מלהביע ביקורת על מה שקורה במדינה. לבסוף, 19.7% מהמשיבים דיווחו כי הם או בני משפחותיהם נחקרו על ידי המשטרה או השב"כ במהלך התקופה שלאחר עליית הממשלה הנוכחית.

עם זאת, לא כל התנסות שמערבת מגע זמני או יחסים ארוכי טווח בין בני שתי האוכלוסיות הינה שלילית או שחייבת להיות שלילית. לנשאלים הוצגו גם שאלות על התנסויות חיוביות עם הצד האחר. תרשים 3.7 מציג את ממצאי הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 3.7. התנסויות אישיות חיוביות, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי ההתנסויות החיוביות הנ"ל היו רלוונטיות לכמחצית מהנשאלים בשתי האוכלוסיות. שתי הקבוצות גם הציגו שיעורים דומים יחסית בשני הפריטים המוצגים. כך, 53.6% מהמשיבים הערבים ו-50% מהמשיבים היהודים קיבלו עזרה מבני הלאום השני לפחות פעם אחת בחייהם. כמו כן, 59.5% מהנשאלים היהודים ו-57.8% מהמשיבים הערבים דיווחו כי בילו עם בני הלאום השני לפחות פעם אחת.

לסיכום, המשיבים הערבים השמיעו ביטויים רבים ומגוונים של קיפוח, אפליה ויחס לא שוויוני מצד היהודים והמדינה. הדבר בא לידי ביטוי בשיעורים גבוהים יותר של אלו שחשו כי המדינה מתייחסת אל האזרחים הערבים כאל אזרחים לא שווים; בשיעור לא מבוטל של כאלו שנתקלו באפליה מצד היהודים או המוסדות; וכן בשיעורים גבוהים יחסית של כאלו שחוו התנסויות שליליות מאז הקמתה

של הממשלה הנוכחית. לצד זאת, שיעורים גבוהים של המשיבים הערבים חוו גם התנסויות חיוביות עם יהודים. המשיבים היהודים, מצידם, אינם נוטים להעיד על היחס השונה של המדינה כלפי האזרחים הערבים. הם גם דיווחו בשיעורים לא מבוטלים על המגע השלילי עם האוכלוסייה הערבית. אולם לצד זאת, המשיבים היהודים נטו לדווח גם על מגעים חיוביים איתה.

איומים

אחד מהאיומים הגדולים ביותר המושגים על האוכלוסייה הערבית בישראל היא האלימות המתרחשת ביישוביהם (Ali & Rosenberg, 2023). תרשים 3.8 מציג את התפלגות הפריטים אשר שאלו על אודות הרגשת אי-הבטחון האישי בגלל האלימות ביישובים ערביים.

תרשים 3.8. הרגשת אי-בטחון אישי בגלל האלימות ביישובים ערביים, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, הרוב המוחץ (80.2%) מתוך המשיבים הערבים הרגיש, במידה זו או אחרת, אי-בטחון אישי בגלל האלימות הגואה ביישובי מגוריהם. נתון זה דומה לנתון המקביל אשר התקבל בעבר במדד הבטחון האישי והקהילתי (Ali et al., 2021). בנוסף, 79.8% מתוך המשיבים חשו כי גברה הסכנה לבטחונם האישי והמשפחתי מאז פרוץ המלחמה נגד החמאס.

תרשים 3.9 מציג את שיעורי החוששים (תשובות "חושש במידה מסוימת" ו"חושש") מפגיעות קולקטיביות באזרחים הערבים.

תרשים 3.9. חשש מאיומים קולקטיביים על האזרחים הערבים, ערבים 2025 (באחוזים)

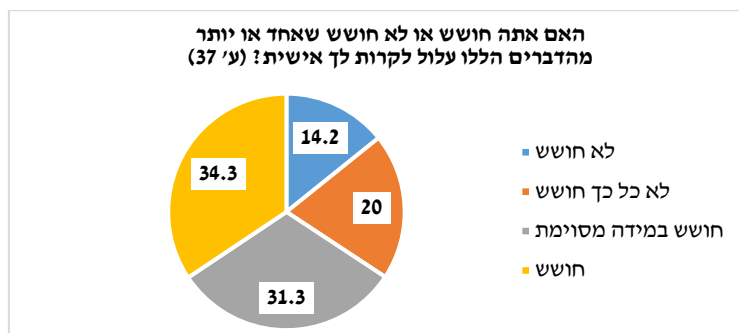

עולה מן התרשים כי החשש הגדול ביותר של המשיבים הערבים היה הפקעה של אדמות רבות מהאזרחים הערבים (74.6%). אחריו, בפער לא גדול, בא שיעור המשיבים אשר הביעו חששות

מפגיעה חמורה בזכויות האזרחים הערבים (72.8%) ומרדיפתם של אלו מהם המתבטאים כנגד המדינה ברשתות החברתיות באינטרנט (72.2%). חשש חמור נוסף נצפה בהקשר של גירוש המוני (טרנספר): 61.3% מהמשיבים הערבים הביעו חשש שכזה.

המשתתפים הערבים נשאלו גם על מידת החשש שלהם מכך שאחד מהאירועים דלעיל יקרה להם אישית. תרשים 3.10 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

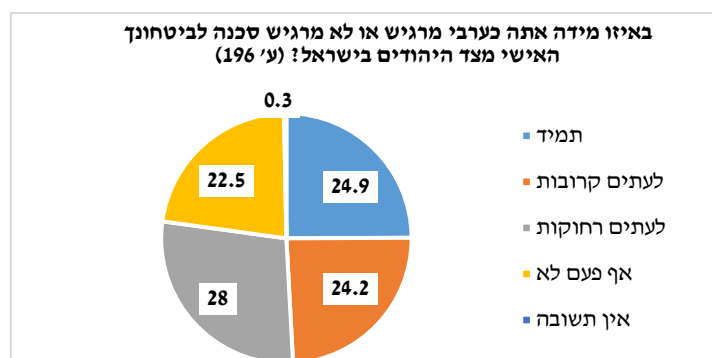
תרשים 3.10. חשש אישי מהאיומים הקולקטיביים על האזרחים הערבים, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי למרות החששות הכבדים (קרוב ל-3/4 מהמשיבים) ביחס לאפשרויות שהוצגו דלעיל, לא בהכרח נעשתה השלכה אישית: 34.2% מהמשיבים ציינו כי אינם חוששים מהאפשרות של היתקלות אישית באירועים הללו; לעומת זאת, 34.3% ביטאו חששות רבים מהעניין ו-31.3% ביטאו חשש מסוים בלבד.

תרשים 3.11 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע למידת הפחד שיש למשיבים הערבים מהסיכון האפשרי של בטחונם האישי מצד האזרחים היהודים.

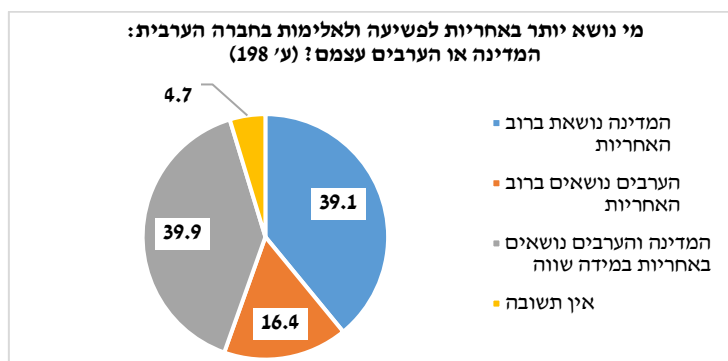
תרשים 3.11. פחד מסכנה לביטחון האישי מצד היהודים, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי כמחצית (49.1%) מהמשיבים הערבים חששו במידה רבה מהסכנה לבטחונם האישי מצד האזרחים היהודים בישראל. עוד 28% חשו כך לעיתים רחוקות. לבסוף, 22.5% מהמשיבים דיווחו כי אף פעם לא חששו מכך.

המשיבים הערבים נשאלו גם על מקור האחריות על האלימות בחברה הערבית. תרשים 3.12 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

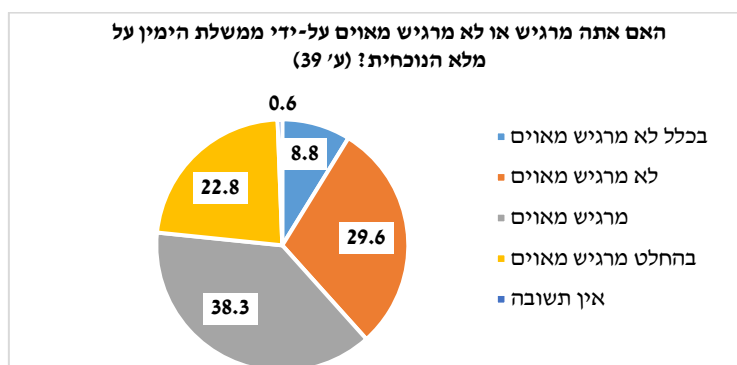
תרשים 3.12. מקור האחריות על האלימות בחברה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי המשיבים הערבים היו חלוקים למדי בשאלה זו. מתוכם, 39.1% סברו כי אך ורק המדינה נושאת באחריות בנושא, בעוד ש-16.4% מטיילים אחריות זו על הערבים עצמם. בנוסף, 39.9% מהמשיבים ציינו כי שני הצדדים נושאים באחריות זו במידה שווה. לבסוף, ל-4.7% מהמשיבים הערבים לא היתה עמדה בנושא.

המקור האפשרי הנוסף של תחושת איום עבור האזרחים הערבים הינה מדיניות הממשלה. תרשים 3.13 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע להרגשת האיום מצד ממשלת ימין 'על מלא' הנוכחית.

תרשים 3.13. תחושת האיום מצד ממשלת הימין 'על מלא', ערבים 2025 (באחוזים)

מתוך התרשים נובע, כי מרבית המשיבים הערבים חשו מאוימים במידה זו או אחרת על ידי הממשלה הנוכחית (61.1%). לעומת זאת, 38.4% לא חשו מאוימים ממנה.

גם האזרחים היהודים עשויים להביע חששות מהאזרחים הערבים. תרשים 3.14 מציג את שיעורי החוששים (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") מסוגיות שונות שקשורות לאזרחים הערבים.

תרשים 3.14. פחד מאיומים קולקטיביים על יהודים, יהודים 2025 (באחוזים)

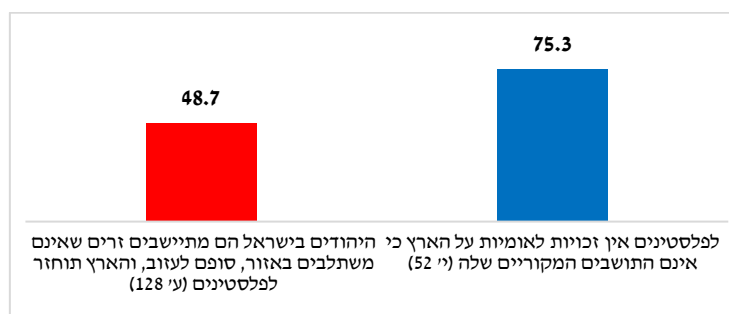
נראה כי הסכנה השכיחה ביותר בקרב המשיבים היהודים היתה סכנת המרד העממי של האזרחים הערבים (74.4%, לעומת ה-75.1% בשנת 2023). לאחריה, ניצבו הסכנה בשל מאבקם של האזרחים הערבים לשינוי אופיה של המדינה (69.7%, לעומת ה-60.9% בשנת 2023) ותפיסת האזרחים הערבים כסכנה בטחונית (68%). יש לשער שמצב המלחמה בשנתיים האחרונות גרם במידה רבה לעליה בשיעורים אלו.

לסיכום, ניתן לומר כי המשיבים הערבים ביטאו חששות לא מבוטלים מאיומים פנימיים וחיזוניים שונים. הם נטו לבטא הרגשות חזקות של חוסר בטחון אישי ביישוביהם נוכח האלימות והפשעה ביישובים, ובמדינה בכלל נוכח המלחמה בחמאס. המדינה, ספציפית ממשלת הימין 'על מלא', נמצאה גם היא כגורם המאיים עליהם. בנוסף, המשיבים הערבים ביטאו חשש גדול יחסית מאירועים שונים שעשויים להתרחש לערבים עצמם כמו הפקעת אדמות ופגיעה בזכויות אזרחיות. לעומתם, המשיבים היהודים נטו לראות בערבים עצמם סכנה מסוימת למדינה, למשטרה, לאופיה (היהודי) ולבטחונה.

זיכרון קיבוצי

הסכסוך בין הלאומיות הפלסטינית לבין הציונות מוביל את הערבים ואת היהודים לנרטיבים מנוגדים לגבי הסכסוך בין ישראל לפלסטינים. תרשים 3.15 מציג את שיעורי המסכימים (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

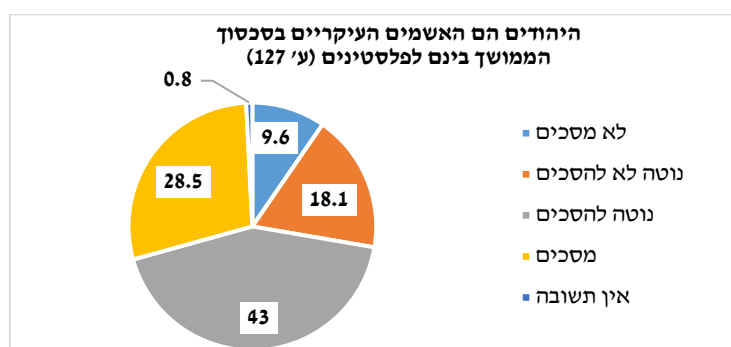
תרשים 3.15. הנרטיבים של הזכרון הקיבוצי, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי 75.3% מהמדגם היהודי הסכימו עם הטענה לפיה לפלסטינים אין זכויות לאומיות על אדמת הארץ מפאת היותם התושבים הלא מקוריים שלה. לעומת זאת, 48.7% מהמדגם הערבי סברו כי היהודים בישראל הם מתיישבים זרים שביום מן הימים יעזבו לטובת החזרת הארץ לפלסטינים.

הגורם האשם בסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא פן אחר של הניגוד בין הנרטיבים ההיסטוריים של הערבים והיהודים. תרשים 3.16 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי, שבמהדורה הנוכחית של הסקר נשאל בקרב המשתתפים הערבים בלבד.

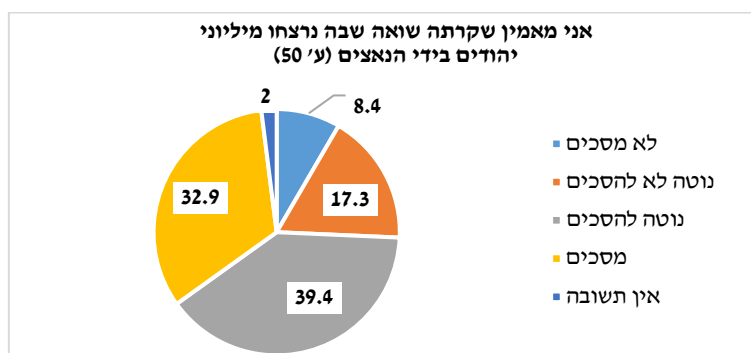
תרשים 3.16. אשמה בסכסוך בין היהודים לפלסטינים, ערבים 2025 (באחוזים)

כצפוי, רוב של 71.5% מהמשיבים הערבים האשימו את היהודים בסכסוך הממושך עם הפלסטינים. פחות מעשרה אחוזים לא הסכימו עם אמירה זו.

לבסוף, תרשים 3.17 מציג את נרטיב השואה בעיני המשיבים הערבים.

תרשים 3.17. נרטיב השואה, ערבים 2025 (באחוזים)

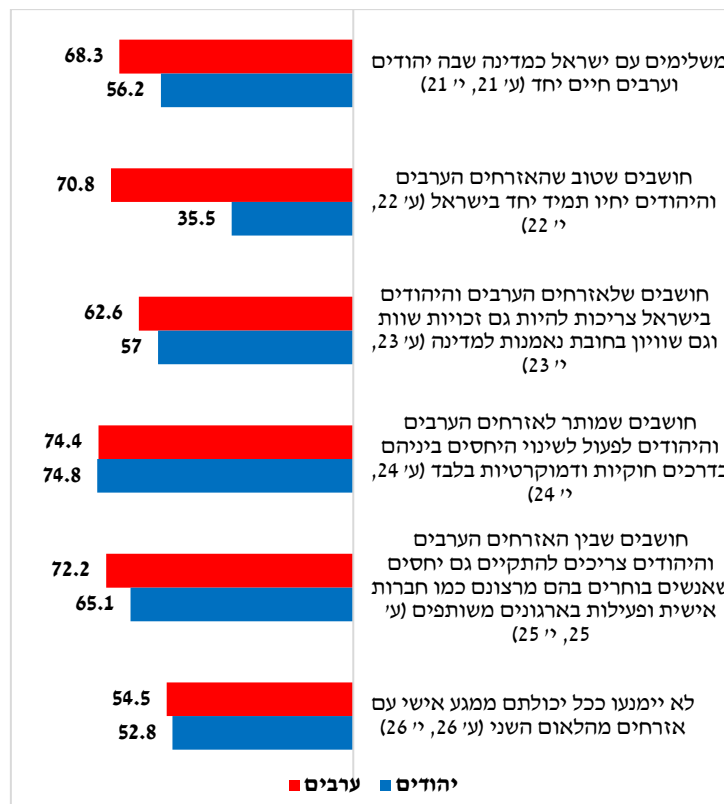
רובם הגדול של המשיבים הערבים (72.3%) הסכימו עם הטענה לפיה קרתה שואה ליהודים בתקופת המשטר הנאצי באירופה. לעומת זאת, 8.4% מהמדגם הערבי שללו את נרטיב השואה.

לסיכום, ניתן לראות את היחס השונה של המשיבים משתי האוכלוסיות אל הנרטיבים של הצד האחר. בעוד שכשלושה רבעים מהמשיבים היהודים נוטים לשלול את זכויותיהם הלאומיות של הפלסטינים לארץ, קרוב למחצית מהמשיבים הערבים טענו כי יהודים הם מתיישבים זרים ורובם לא שללו את קרות השואה לעם היהודי.

פרק רביעי: לגיטימציה של דו־קיום

בישראל קיימת הסכמה על שילוב ללא טמיעה בין ערבים ויהודים. משמעות זו של הדו־קיום מתבטאת בעקרונות שתורגמו לעמדות שרוב הציבור הערבי ורוב הציבור היהודי מחזיקים בהן. תרשים 4.1 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים המשקפים את קבלתו של דו־קיום זה בישראל.

תרשים 4.1. קבלה של דו־קיום, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

התרשים מציג תמונה מורכבת – הכוללת מחלוקות חלקיות אך גם הסכמות מקורבות – בכל הקשור לתמיכה בדו־קיום מצד שתי האוכלוסיות. בהתייחס לנקודות המחלוקת ביניהן, ניתן לראות כי שיעורם של אלה שהשלימו עם עובדת החיים של שתי האוכלוסיות ביחד בישראל נמוך משמעותית יותר בקרב המשיבים היהודים (56.2%) מאשר בקרב המשיבים הערבים (68.3%). בנוסף, שיעורם של המשיבים היהודים אשר סברו כי טוב ששתי האוכלוסיות יחיו יחד תמיד בישראל היה נמוך פי שתיים (35.5%) מאשר בקרב המשיבים הערבים (70.8%). נקודות ההשקה הכמעט יחידה בין המשיבים משתי האוכלוסיות נצפתה בהקשר של הדרך בה יהודים וערבים צריכים לפעול לשינוי היחסים ביניהם. שיעור כמעט זהה (יהודים – 74.8%, ערבים – 74.4%) סברו כי מותר לעשות זאת בדרכים חוקיות ודמוקרטיות בלבד. לבסוף, ניתן לציין כי המשיבים היהודים והערבים אינם מוכנים

במידה די דומה להימנע ממגע אישי עם האזרחים בני הלאום השני (יהודים – 52.8%, ערבים – 54.5%).

עמדות הערבים

הערבים נשאלו אם הם מכירים בזכות היהודים למדינה, בזכות היהודים למדינה יהודית ובזכות היהודים למדינה ציונית. מדינה יהודית היא מדינת לאום שבה היהודים הם רוב ונהוגים בה שפתו, תרבותו וסמליו, ואילו מדינה ציונית היא מדינה שמתנהלת לפי האידאולוגיה הציונית ושפועלת באמצעות חוקים ומדיניות לשמר לנצח את הרוב היהודי שבה ואת אופייה היהודי. רוב היהודים מצפים מהערבים שיכירו או לפחות שישלימו עם שלוש זכויות קולקטיביות אלו של היהודים, גם בלי להיהפך לציונים.

מצד אחד, אפשר שגם היהודים וגם המדינה מצפים שרוב הערבים יכירו בזכויות לאומיות של היהודים משום שלא קיימת מדינת לאום פלסטינית וישראל שוללת מהמיעוט הערבי זכויות לאומיות. מצד שני, אפשר לצפות שרוב הערבים כן יכירו בזכויות לאומיות של היהודים כי הן אש"ף והן ההנהגה הפוליטית והרוחנית של האזרחים הערבים מכירים ביהודים החיים בישראל כעם ולא רק כדת, וגם כעם שיש לו זכות למדינה (סמוחה, 2020). תרשים 4.2 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 4.2. קבלה של זכויות לאומיות של יהודים, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי מעט פחות ממחצית מהמשיבים הערבים הסכימו עם כל אחד מהטענות הנ"ל. בסך הכל, 48.7% סברו כי הארץ בין הירדן לים התיכון היא מולדת משותפת לשתי האוכלוסיות. בנוסף, 45.1% סברו כי היהודים בישראל מהווים עם הזכאי למדינה. לבסוף, 41.5% סברו כי גם ליהודים וגם לערבים יש זכויות לאומיות והיסטוריות על הארץ.

תרשים 4.3 מציג את שיעורי המשיבים הערבים המסכימים עם הפריטים אשר שאלו בנוגע להכרה בזכות קיומה של ישראל כמדינה.

תרשים 4.3. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה, ערבים 2025 (באחוזים)

ככלל, התרשים מראה כי בקרב המשיבים הערבים קיימת הסכמה במידות שונות (83%) כי לישראל יש זכות קיום. מתוך הנתון הזה, 46.9% הסכימו לכך באופן מוחלט ו-36.1% הנותרים הסכימו בהסתייגות. עם זאת, רק 54.3% מהמשיבים הערבים סברו כי יש לישראל זכות קיום בתוך הקו הירוק כמדינה בה שתי האוכלוסיות מתגוררות ביחד. שיעור הסכמה עוד יותר קטן (35%) נצפה בנוגע לטענה לפיה לישראל שבגבולות הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה השומרת על הרוב היהודי.

תרשים 4.4 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הטענות בדבר ההתנהלות הממלכתית והדמוקרטית של המדינה ושל האזרחים בה.

תרשים 4.4. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ערבים 2025 (באחוזים)

הממצאים בתרשים מצביעים על כך שלמשיבים הערבים אין בעיה של ממש עם ישראל כמדינה יהודית. מתוכם, 65.4% הצדיקו את קיום הסמלים היהודיים למדינה אך בו בעת סברו כי צריכים להיות גם סמלים ערביים לצורך הזדהותם של האזרחים הערבים עמם. בנוסף, 59.1% מהמשיבים הערבים ציינו כי משלימים עם היות ישראל מדינה בה השפה הדומיננטית הינה השפה העברית. לבסוף, 58.3% מתוך המשיבים הערבים ציינו כי משלימים עם העובדה כי ישראל היא מדינה בעלת רוב יהודי.

תרשים 4.5 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הנוגעים להשלמתם של האזרחים הערבים עם ישראל כמדינה יהודית.

תרשים 4.5. השלמה עם ישראל כמדינה יהודית, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי שיעורי ההסכמה עם הפריטים שבתרשים שונים למדי. השיעור הגבוה ביותר נצפה בנוגע להסכמה עם הטענה לפיה הערבים ישלימו עם היותם מעמד של מיעוט בעל זכויות אזרח מלאות במדינה יהודית ודמוקרטית (71%). מעט יותר ממחצית המשיבים הערבים (53.2%) ציינו כי יתמכו בחוקה אשר תגדיר את ישראל כיהודית ודמוקרטית אך בו בזמן תבטיח זכויות אזרח מלאות לערבים. לעומת זאת, רק 40.9% סברו כי לישראל בתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה יהודית ודמוקרטית בה מתגוררים אזרחים משתי האוכלוסיות העיקריות.

תרשים 4.6 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים הנוגעים לקבלתה של זכות קיומה של ישראל כמדינה ציונית.

תרשים 4.6. קבלה של זכות הקיום של ישראל כמדינה ציונית, ערבים 2025 (באחוזים)

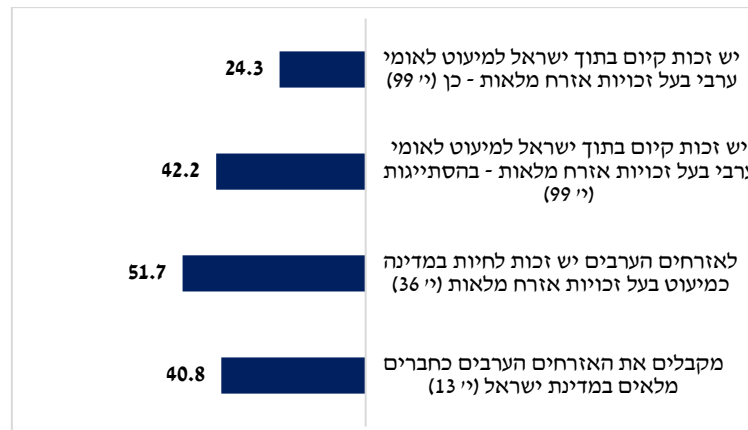

ניתן לראות כי שני שליש מהמדגם הערבי (66.1%) חשבו שישראל, בתור מדינה ציונית בה מתגוררים אזרחים משתי האוכלוסיות, הינה מדינה גזענית. עם זאת, כרבע מהמשיבים הערבים (24.5%) חושבים של ישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה יהודית-ציונית ועוד 41.1% ציינו את התשובה "בהסתייגות".

עמדות היהודים

תרשים 4.7 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים אשר שאלו בדבר זכות קיומם של ערבים בישראל.

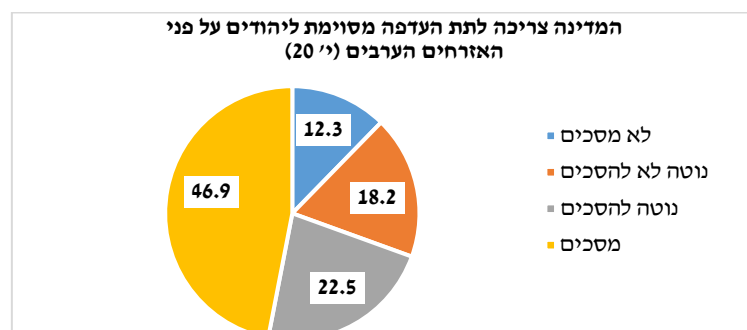
תרשים 4.7. קבלה של זכות הקיום של ערבים לחיות בישראל כמיעוט בעל זכויות פרט מלאות, יהודים 2025 (באחוזים)

עולה מן התרשים כי לא כל המשיבים היהודים מכירים בזכות קיומו של המיעוט הערבי בישראל. כך, רק כשני שליש מהמשיבים היהודים (66.5%) סברו כי יש למיעוט הערבי זכות זו (24.3% השיבו "כן" ו-42.2% השיבו "בהסתייגות"). כמחצית מתוך המשיבים היהודים (51.7%) סברו כי לאזרחים ערבים יש את הזכות לחיות במדינה עם זכויות אזרח מלאות. עם זאת, כאשר מצטרפת לדיון שאלת קבלה את זכות קיומה של ישראל כמדינה יהודית, שיעור התמיכה בזכותם של האזרחים הערבים לחיות בישראל עם זכויות אזרח מלאות יורד לרבע (25%) מכלל המשיבים היהודים. לבסוף, רק 40.8% מהמשיבים היהודים השיבו כי הם מקבלים את האזרחים הערבים כחברים מלאים במדינה.

תרשים 4.8 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל על ההסכמה לכך שהמדינה תתן העדפה מסוימת לאזרחים היהודים על פני האזרחים הערבים.

תרשים 4.8. קבלה של העדפת האזרחים היהודים על פני האזרחים הערבים על ידי המדינה, יהודים 2025 (באחוזים)

נראה כי רוב רובם של המשיבים היהודים (69.4%) הסכימו כי תינתן העדפה ליהודים על פני ערבים על ידי המדינה. לעומת זאת, 12.3% כלל לא הסכימו עם הנ"ל.

תרשים 4.9 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים אשר שאלו בדבר קבלה של זכויות לאומיות של ערבים.

תרשים 4.9. קבלה של זכויות לאומיות של ערבים, יהודים 2025 (באחוזים)

עולה מן התרשים כי המשיבים היהודים נטו לשלול את הזיקה של הערבים לישראל. כך, רק 27.7% הסכימו עם הטענה כי הארץ בין נהר הירדן לים התיכון היא מולדת משותפת לבני שתי האוכלוסיות. שיעור מעט נמוך מזה (24.7%) סבר כי לערבים יש זכויות היסטוריות ולאומיות על הארץ בדומה ליהודים.

תרשים 4.10 מציג את התפלגות הפריטים אשר שאלו בדבר המקובלות של הטלת הגבלות על זכויות האזרח של הערבים.

תרשים 4.10. הגבלות על זכויות האזרח של הערבים, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי בקרב המשיבים היהודים קיימת התנגדות חזקה מאוד בכל הקשור למתן האפשרות לאזרחים הערבים לרכוש אדמות בכל חלק בארץ בו יחפצו בכך (77.4%). התנגדות הרבה פחות חזקה, אם כי עדיין משמעותית, נצפתה בהקשר של מתן זכות ההצבעה לכנסת לאזרחים הערבים (53.5%).

תרשים 4.11 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים הנוגעים לאי-נאמנותם של האזרחים הערבים כלפי המדינה.

תרשים 4.11. ייחוס אי-נאמנות לערבים, יהודים 2025 (באחוזים)

הרוב הגדול של המשיבים היהודים (82.9%) סברו כי אזרח ערבי שמגדיר את עצמו כפלסטיני אינו יכול להיות נאמן לחוקיה של המדינה ולמדינה עצמה. שיעור דומה של יהודים (81.4%) ציינו כי לפי הרגשתם, הנאמנות של האזרחים הערבים למדינה עמדה במבחן בעקבות המלחמה נגד החמאס. לבסוף, 74.9% מהמשיבים היהודים לא הסכימו שניתן לערבים זכות לחיות בישראל כמיעוט בעל זכויות אזרח מלאות אם הם לא מקבלים את זכותה להיות מדינה יהודית.

תרשים 4.12 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הנוגעים להעדפות אישיות במידה ויִיִצָר ניגוד בין הרכיב היהודי לבין הרכיב הדמוקרטי של המדינה.

תרשים 4.12. העדפה במקרה של ניגוד בין מדינה יהודית למדינה דמוקרטית, יהודים 2025 (באחוזים)

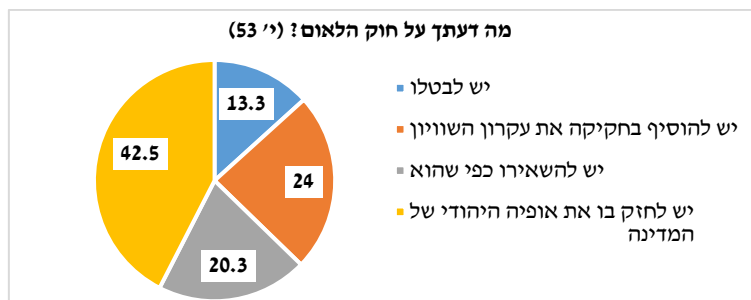

התרשים מצביע על כך שרובם הגדול של המשיבים היהודים (75.2%) ציינו כי הרוב המושג בהחלטות על אופיה של מדינת ישראל ועל גבולותיה חייב להיות גם הרוב כללי וגם הרוב יהודי. בנוגע למקרה בו יִיִצָר ניגוד בין שני מרכיבי זהותה של המדינה (יהודי ודמוקרטי), מרביתם של המשיבים היהודים (61%) ציינו כי יבחרו באופי היהודי.

הסוגייה האחרונה בה ידון הפרק הזה היא היחס כלפי חוק הלאום (2018). בנוסח המקורי חוק הלאום הציב את עליונות המדינה היהודית על פני המדינה הדמוקרטית, אך בנוסחו המרוכך, שהתקבל בכנסת ביולי 2018, הושמט מהחוק עקרונות השוויון והדמוקרטיה. חוק הלאום שנוי במחלוקת חריפה. הימין רואה את חוק הלאום כאיזון נגד שני חוקי היסוד מוטי־הדמוקרטיה משנת 1992 (חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק) וכגורם שירסן את הליברליזם המופרז של בית המשפט העליון. לעומת

זאת, גוש המרכז-שמאל מכנה את החוק כמיותר, בלתי דמוקרטי ואף גזעני (סמוחה, 2020). תרשים 4.13 מציג את התפלגות התשובות של הפריט הרלוונטי. בניגוד לשנים הקודמות, פריט זה נשאל הפעם בקרב המשיבים היהודים בלבד.

תרשים 4.13. עמדה כלפי חוק הלאום, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי מרבית המשיבים היהודים (62.8%) היו מעוניינים לכל הפחות להשאיר את החוק בניסוחו הקיים, או אף לחזק את אופיה היהודי של המדינה בו. בנוסף, 24% ציינו כי יש להוסיף בו את עקרון השוויון. לבסוף, רק 13.3% מהמשיבים היהודים ציינו כי יש לבטלו.

לסיכום, עולה כי המשיבים משתי האוכלוסיות הציגו עמדות מנוגדות בתוכן בכל מה שקשור לעבר, להווה ולעתיד של הדו-קיום. המשיבים הערבים לא הביעו הסכמה של ממש לזכויותיהם הלאומיות וההיסטוריות של יהודים בישראל ונטו לפקפק בזכות הקיום של ישראל כמדינה ציונית ששומרת על הרוב היהודי (למרות הנטייה הכללית להכיר בזכות קיומה של המדינה). המשיבים היהודים, מצידם, לא נטו להקנות לערבים זכות לחיות כמיעוט בעל זכויות לאומיות ולא נטו לקבלם כאזרחים מלאים במדינה, שלא לדבר על הייחוס אליהם כאל בלתי נאמנים למדינה ועל שנאמנותם עמדה במבחן במהלך המלחמה נגד החמאס. כמו כן, המשיבים היהודים נטו להסכים להעדפת המדינה את היהודים על פני ערבים, דבר שמתכתב עם נטייתם של המשיבים הערבים לראות את המדינה כגזענית. בניגוד למשיבים הערבים, המשיבים היהודים נטו לשלול בגדול את החיבור ההיסטורי של ערבים לישראל וכן התנגדו למתן זכויות כגון רכישת אדמות וזכות הצבעה לכנסת. נקודות ההשקה היחידות בין המשיבים משתי האוכלוסיות נמצאו בהקשר של הדרך בה יהודים וערבים צריכים לפעול לשינוי היחסים ביניהם (בדרכים חוקיות ודמוקרטיות בלבד) וכן בקיום יחסי חברות ופעילות משותפים.

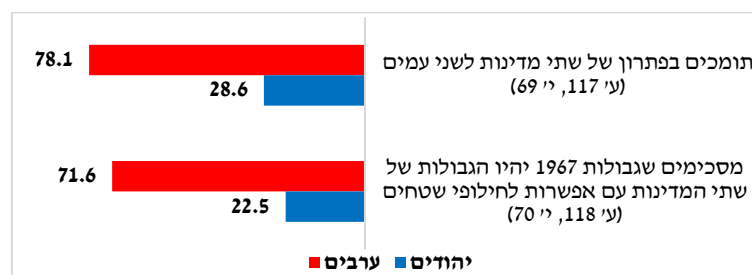
פרק חמישי: סכסוכים באזור, השתלבות באזור, זהות

פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, שאלת ההשתלבות במזרח התיכון וכן שאלות של זהות בין מדינה, עם, לאום ודת – כל אלה הינם שאלות מרכזיות עבור שתי האוכלוסיות. חלק ניכר מהסקר הוקדש לשאלות אלו.

סכסוכים באזור

תרשים 5.1 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם המשפטים המתארים פתרונות לסכסוך ישראלי-פלסטיני.

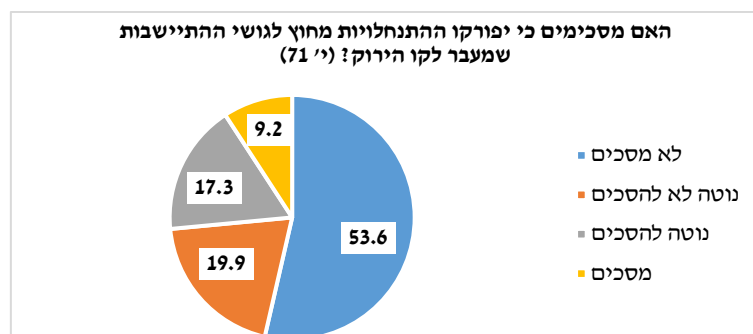
תרשים 5.1. פתרונות לסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות פערי תמיכה עצומים בפתרונות לסכסוך. הרוב המוחץ של המשיבים הערבים (78.1%) הביעו תמיכה בפתרון שתי המדינות לשני העמים, פתרון בו תמכו רק 28.6% מהמשיבים היהודים. בדומה, הרוב הגדול של המשיבים הערבים (71.6%) הביעו הסכמה עם כך שגבולות הקו הירוק (1967) יהיו הגבולות המכוננים של המדינות, פתרון לו הסכימו 22.5% מתוך המשיבים היהודים.

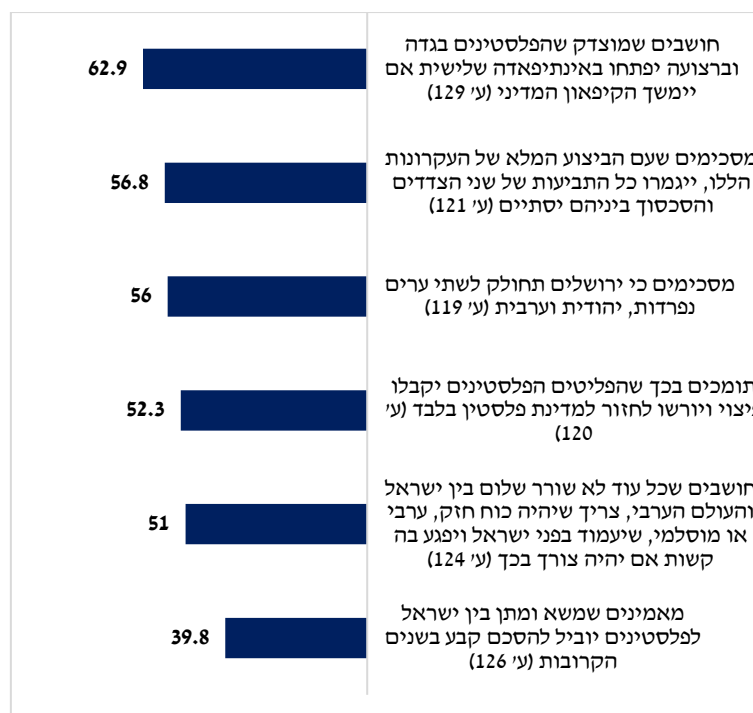
המשתתפים היהודים נשאלו גם בנוגע למצב ההתיישבויות ביהודה ושומרון במסגרת הפתרון המדובר. תרשים 5.2 מציג את התפלגות תגובות המשיבים היהודים על הפריט הרלוונטי.

תרשים 5.2. פתרון לגבי ההתנחלויות בסכסוך הישראלי-פלסטיני, יהודים 2025 (באחוזים)

לפי התרשים ניתן לראות, כי הנטייה הכללית של המשיבים היהודים הינה לסרב לפירוק ההתיישבויות מעבר לקו הירוק (73.5%). רק 26.5% הביעו תמיכה בפירוקם במסגרת של מציאת הפתרון לסכסוך. תרשים 5.3 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") מקרב המשיבים הערבים עם הפריטים השואלים בנוגע לסכסוך ישראל-פלסטיני.

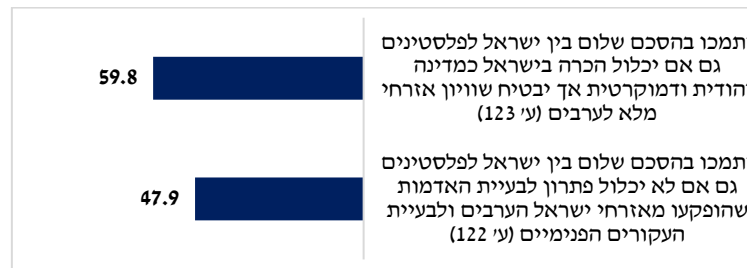
תרשים 5.3. עמדות כלפי הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים 2025 (באחוזים)

נובע מהתרשים כי המשיבים הערבים הציגו שיעורים שונים של ההסכמה עם הפריטים הרלוונטיים לסכסוך הישראלי-פלסטיני. רוב המשיבים (62.9%) ציינו כי מוצדק שהפלסטינים יפתחו באינתיפאדה נוספת במידה והקיפאון המדיני יימשך. נראה כי רק מעט מעל למחצית מתוך המשיבים הערבים (56.8%) הסכימו כי לאחר שיישמו באופן מלא העקרונות המוצגים בתרשים 5.2, ישראל והפלסטינים לא יעלו עוד תביעות והסכסוך ביניהם יסתיים. בנוסף, רק מעט יותר ממחצית מהמשיבים הערבים הסכימו לחלוקת ירושלים לשתי ערים שונות כפתרון לסכסוך (56%) ולכך שפלסטינים יקבלו פיצוי אך יורשו לחזור אך ורק למדינה הפלסטינית לכשתקום (52.3%). בנוסף, 51% מהמשיבים סברו כי כל עוד ישראל אינה מצויה בשלום עם כלל העולם הערבי, צריך שיהיה כוח התנגדות עוצמתי לישראל, בין אם הוא ערבי לבין אם הוא מוסלמי. לבסוף, ניתן לראות כי שיעור נמוך יחסית, אך עדיין משמעותי, מתוך המשיבים הערבים (39.8%) האמינו כי משא ומתן בין ישראל לפלסטינים יוביל להסכם קבע בשנים הקרובות.

תרשים 5.4 מציג את שיעור ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים אשר שאלו בנוגע להסכם השלום בין ישראל לפלסטינים.

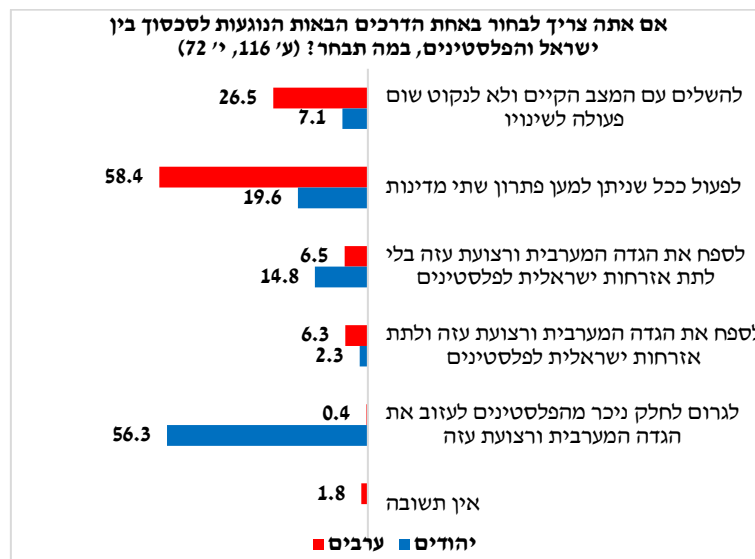
תרשים 5.4. תמיכה בהסכם שלום בין ישראל לפלסטינים שיתעלם מבעיות הערבים בישראל, ערבים (באחוזים) 2025

מעט מעל למחצית מתוך המשיבים הערבים (59.8%) ציינו כי יתמכו בהסכם שלום בין שני הצדדים, גם אם הדבר יכלול הכרה במדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית אך יבטיח שוויון אזרחי מלא למיעוט הערבי בתוכה. הנתון המעניין בהקשר זה הוא כי שיעור נמוך יותר מתוכם (47.9%) ציינו יתמכו בהסכם שלום, גם אם פירושו של דבר שלא יסופק פתרון לקרקעות שהופקעו מאזרחים ערבים ולא תיפתר סוגיית העקורים. נראה כי המשיבים הערבים יכולים "לחיות בשלום רב יותר" עם סוגיית הגדרת המדינה מאשר עם הסוגייה שקשורה אליהם ישירות.

במהדורה הנוכחית של הסקר הוצגה בפני המשיבים משתי האוכלוסיות שאלה נוספת אודות הסכסוך הישראלי-פלסטיני. תרשים 5.5 מציג את התפלגות התשובות אליה.

תרשים 5.5. בחירה בדרכים ליישוב ולפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

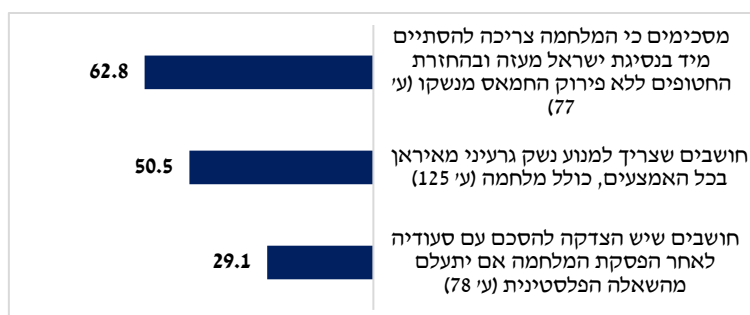
ניתן לראות כי רוב המשיבים הערבים (58.4%) סברו כי יש לחתור לפתרון שתי המדינות לשני עמים. מעט יותר מרבע מתוכם (26.5%) סברו כי אין צורך לנקוט בשום פעולה ויש להשאיר את המצב הקיים על כנו. יתכן שקבוצה זו חוששת מהרעה עתידית ולכן נטו להשלים עם המצב הקיים. בניגוד לכך, רוב

המשיבים היהודים בחרו בדרך הטרנספר, קרי, גרימה לפלסטינים לעזוב את השטחים (56.3%). חלק לא גדול מהם בחרו בסיפוחם של השטחים לישראל מבלי לתת אזרחות לפלסטינים המתגוררים בהם - כלומר ליצור מצב של אפטרהייד (14.8%).

בנוגע ליתר העמדות, 12.8% מהמשיבים הערבים סברו כי יש לספח את הגדה המערבית ואת רצועת עזה לישראל, בין אם במקביל תינתן אזרחות ישראלית לפלסטינים המתגוררים בהן לבין אם לא. בנוסף, 7.1% מתוך המשיבים היהודים סברו כי אין לנקוט בשום פעולה ו-2.3% ציינו כי יש גם לספח את השטחים וגם לתת אזרחות ישראלית לפלסטינים המתגוררים בהם.

המהדורה הנוכחית של הסקר התרכזה פחות בסוגיות איזוריות נרחבות יותר. עם זאת, המשיבים הערבים נשאלו מספר של שאלות בנושא. תרשים 5.6 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים.

תרשים 5.6. סוגיות איזוריות נרחבות, ערבים 2025 (באחוזים)

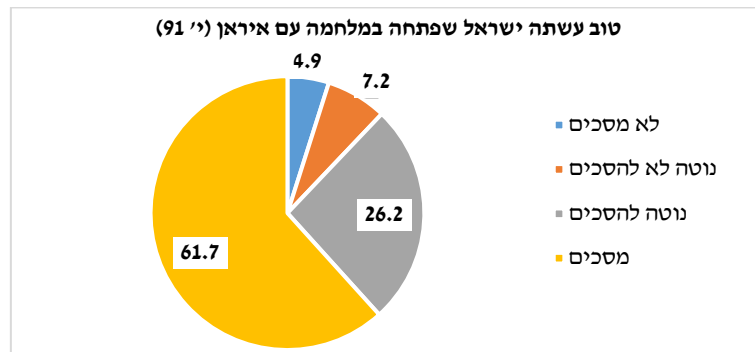

הממצאים מעלים כי למעלה ממחצית מהמשיבים (62.8%) הסכימו כי המלחמה נגד החמאס צריכה להסתיים במייד, החטופים צריכים להיות מוחזרים, אך החמאס לא צריך להיות מפורק מנשקו. בנוסף, מחצית מהמשיבים (50.5%) סברו כי יש למנוע את התחמשותה גרעינית של איראן בכל אמצעי אפשרי, גם אם מדובר במלחמה נגדה. בנושא ההסכם עם ערב הסעודית, רק 29.1% מהמשיבים הסכימו עם כך שיש לו הצדקה – גם אם השאלה הפלסטינית לא תעלה בו על הפרק.

לנוכח מלחמת "עם כלביא", אשר גרמה להפסקה בסקר הערבים, נעשתה בחינה של הבדלים בין המשיבים לסקר לפני המלחמה לבין אלו שאחריה בהתייחס לפריטים הללו. לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית.

המשתתפים היהודים נשאלו בנוגע להצדקה של מלחמת "עם כלביא". תרשים 5.7 מציג את התפלגות הפריט.

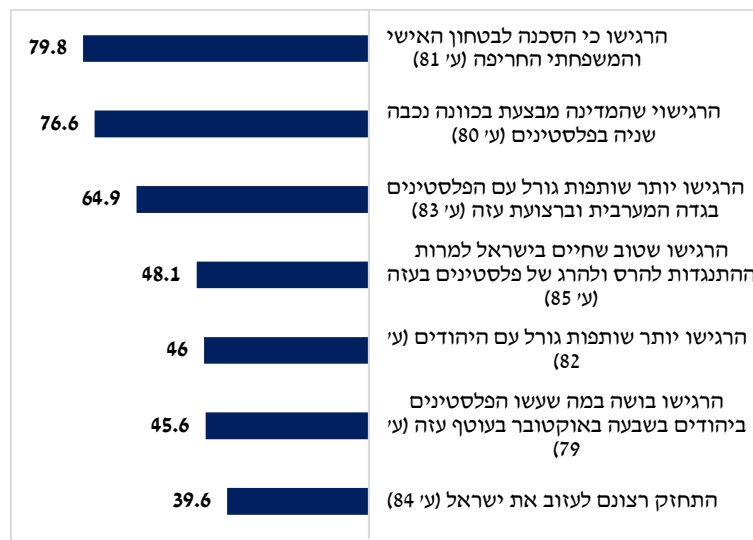
תרשים 5.7. הצדקת המלחמה מול איראן, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי החלטה זו של הקבינט המדיני זכתה גם בדיעבד בתמיכה גורפת בקרב המשיבים היהודים (87.9%). רק 12.1% לא סברו כי זה היה מהלך טוב.

לבסוף, תת-פרק זה ידון בשאלות שנשאלו בקרב המשתתפים הערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס. תרשים 5.8 מציג את התפלגות הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 5.8. עמדות בנוגע למלחמה נגד החמאס, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, המשיבים הערבים ביטאו רגשות משתנים בנוגע למלחמה נגד החמאס. השיעורים הגבוהים ביותר של המסכימים נצפו בנוגע לפריטים אשר שאלו על הרגשת הסכנה לבטחון האישי וההרגשה כי המדינה מבצעת בכוונה 'נכבה' שניה בפלסטינים (76.6%). למרות זאת, 48.1% מהמשיבים דיווחו שטוב שהם חיים בעת הזו בישראל, חרף ההרס וההרג ברצועת עזה; ורק 39.6% דיווחו כי התחזק רצונם לעזוב את ישראל. בנוסף, 64.9% מהמשיבים הרגישו שותפות גורל רבה יותר עם הפלסטינים ברצועת עזה ובגדה המערבית.

שני ממצאים ראויים לציון מיוחד: 46% מהמשיבים הערבים הרגישו שותפות גורל עם היהודים (בנוסף להרגשת שותפות הגורל עם הפלסטינים או ללא קשר אליה). בנוסף, 45.6% מהמשיבים הרגישו הבושה במה שעשו הפלסטינים ביהודים בעוטף עזה בשבעה באוקטובר.

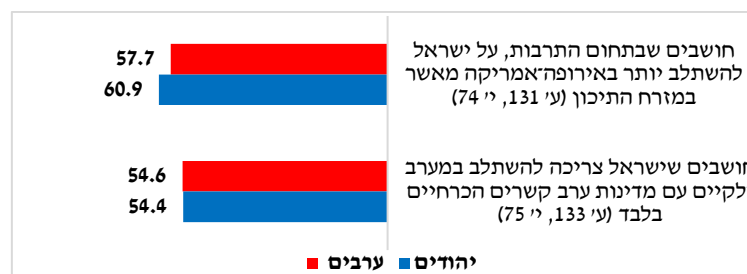
לסיכום, נראה כי המשיבים משתי האוכלוסיות הציגו עמדות מנוגדות בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני ולדרכים ליישובו. המשיבים הערבים תמכו בפתרון שתי מדינות לשני העמים ולחזרתה של ישראל לגבולות 1967, הסכימו לפתרונות נוספים כגון חלוקת ירושלים, למרות שאינם סבורים ברובם שייחתם הסכם קבע. באשר להסכם עצמו, המשיבים הערבים לא נטו לתמוך בו באופן נרחב, בייחוד אם כולל תנאים שמטיבים עם המדינה. בהתייחס למלחמה מול החמאס, המשיבים הערבים הביעו הזדהות רבה עם הפלסטינים, אך חלקם גם הביע הזדהות עם היהודים ובושה על הטבח ב-7 באוקטובר.

מנגד, המשיבים היהודים נטו לדחות פתרונות שונים שאינם מטיבים עם יהודים ו/או המדינה, כמו פירוק ההתנחלויות וחזרה לגבולות של 1967. בניגוד מוחלט למשיבים הערבים, המשיבים היהודים גם תמכו בלגרום לחלק מהפלסטינים לעזוב את הרצועה כפתרון ליישוב הסכסוך. המישור היחידי שזכה להסכמה יחסית בין שתי האוכלוסיות הוא הציר האיראני. המשיבים הערבים נטו לסבור כי יש לעצור את תכנית הגרעינית שלה בכל אמצעי אפשרי והמשיבים היהודים נטו לתמוך בהחלטה לצאת למלחמה נגדה.

השתלבות באזור

ישראל היא מערבית בדימויה העצמי (ובמידה פחותה - בהתנהלותה), באוריינטציה של האליטות היהודיות שלה והיא גם קושרת את גורלה עם המערב. לעומת זאת, ישראל מצטיירת בעיני העולם הערבי והאליטות הערביות בישראל כנטע קולוניאלי וזר במרחב (סמוחה, 2020). ואולם בדיקת עמדות הציבור מעלה תמונה יותר מורכבת ודינמית. תרשים 5.9 מציג את עמדות המשיבים היהודים והערבים בנושא (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים").

תרשים 5.9. השתלבות ישראל באזור, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

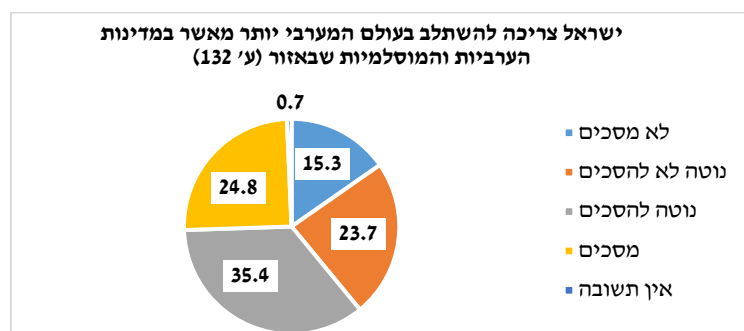

בדומה לסקרים של השנים הקודמות, ניכר מהתרשים כי אין ממש הסכמה מוחלטת מצד המשיבים היהודים והערבים כי על ישראל לפנות את פניה אל עבר המערב. זאת מאחר שרק מעט מעל למחצית מהמשיבים משתי האוכלוסיות הסכימו עם הטענות הרלוונטיות. עם זאת, בהחלט ניתן

לזהות מגמות של התכנסות בין שתי האוכלוסיות בנושא. שיעורים דומים של המשיבים היהודים (60.9%) והערבים (57.7%) הסכימו עם הטענה לפיה ישראל צריכה להשתלב בתחום התרבותי יותר באירופה-אמריקה מאשר במזרח התיכון. שיעורים מעט יותר נמוכים, אך כמעט זהים, של המשיבים (יהודים – 54.4%, ערבים – 54.6%) חושבים שישראל צריכה באופן כללי להשתלב במערב ולקיים אך ורק קשרים הכרחיים בלבד עם מדינות ערב.

המשיבים הערבים נשאלו שאלה נוספת בנוגע להשתלבותה של ישראל באיזור. תרשים 5.10 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

תרשים 5.10. ההשתלבות המועדפת של ישראל באיזור, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים הערבים היו חלוקים בכל הקשור להיכן הם היו מעדיפים שישראל תשתלב. בעוד ש-60.2% הסכימו עם כך שעל ישראל להשתלב יותר בעולם המערבי, 39% נוספים לא הסכימו עם טענה זו.

לסיכום, המשיבים בשתי האוכלוסיות לא סברו כי על ישראל להפנות פניה למערב לחלוטין, וכי ראוי שתשתלב גם במזרח התיכון.

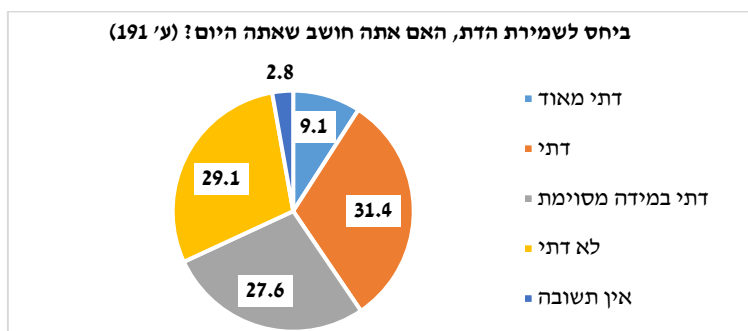
זהות

שאלת הזהות הלאומית – הן של היהודים והן של הערבים החיים בישראל – איננה פשוטה. אין לצפות שתתפתח בארץ זהות ישראלית משותפת שתלכד ערבים ויהודים. המכשולים החמורים העומדים בדרכה הם השסע העמוק במכונני הזהות בין הצדדים (שפה, דת, דתיות, תרבות), שיטת המילוט המפלגת את האוכלוסייה לפי דת; הציונות ששוללת את גיבוש כלל אזרחי המדינה ל"עם ישראלי"; האופי האתני של הדמוקרטיה היוצר אי־שוויון בין האזרחים; והזיכרון הקולקטיבי המפצל של השואה והנכבה. (סמוחה, 2020). בשאלות אלו עסקנו בפריטים הבאים.

זהות הערבים

המשתתפים הערבים נשאלו בנוגע למידת דתיותם. תרשים 5.11 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

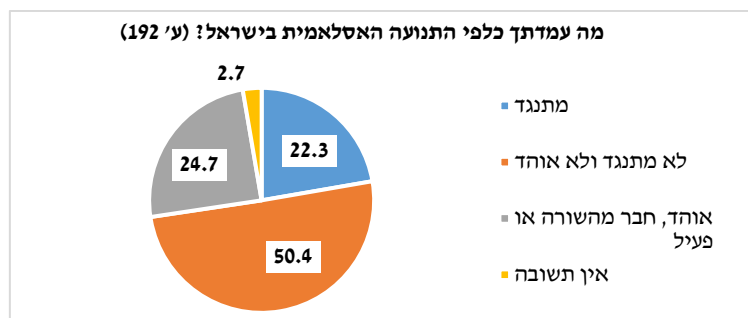
תרשים 5.11. שמירת דת, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, 68.1% מהמשיבים הערבים הגדירו את עצמם לכל הפחות כדתיים במידה מסוימת. ממצא זה מצביע על מידה גבוהה למדי של דתיות בקרב האוכלוסייה הערבית ועל רמות נמוכות יחסית של חילון בה.

המשיבים הערבים נשאלו גם על עמדותיהם כלפי התנועה האיסלאמית. תרשים 5.12 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

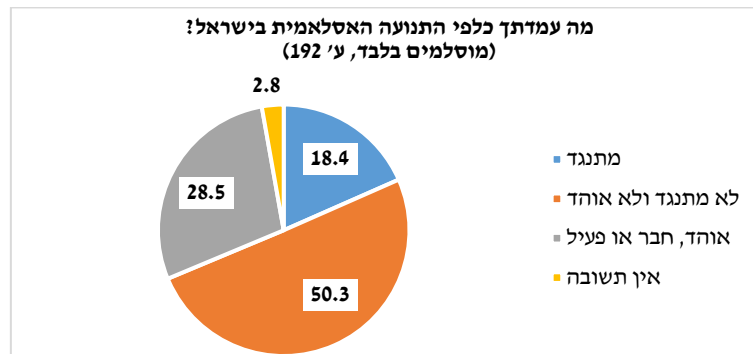
תרשים 5.12. עמדה כלפי התנועה האסלאמית, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים הערבים אינם רואים את התנועה האיסלאמית באופן אחיד. כמחצית מתוכם דיווחו כי אינם אוהדים אך גם אינם מתנגדים לה. כרבע מהנשאלים דיווחו כי אוהדים אותה, חברים בה, או פעילים בתוכה (24.7%). מעט פחות מרבע ציינו כי מתנגדים לה (2.3%).

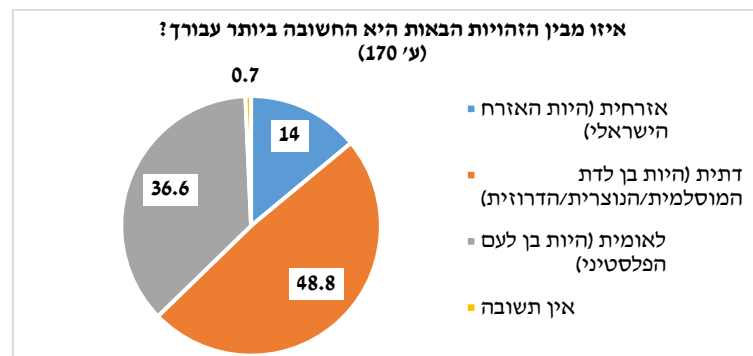
תרשים 5.12.1 מראה כיצד התשובות לפריט מתפלגות בקרב נשאלים מוסלמים בלבד (שהרי התנועה האיסלאמית קשורה אליהם ישירות).

תרשים 5.12.1. עמדה כלפי התנועה האסלאמית, ערבים מוסלמים 2025 (באחוזים)

הממצאים שבתרשים מעלים כי אין הבדל גדול בין ההתפלגויות בכלל המדגם הערבי לבין זו של תת-המדגם המוסלמי. ניתן לראות כי שיעורי התומכים הינם קצת יותר גבוהים בקרב המוסלמים (28.5% לעומת ה-24.7%) וכן שיעור המתנגדים מעט יותר קטן (18.4% לעומת ה-22.3%). תרשים 5.13 מציג את התפלגות הזהות החשובה ביותר עבור המשתתפים הערבים.

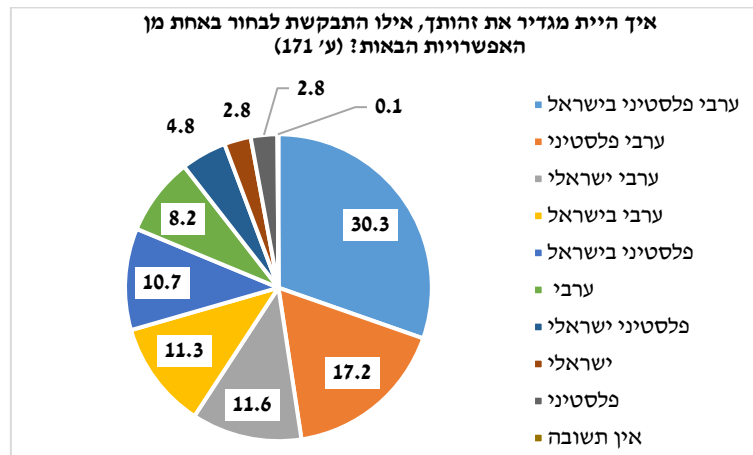
תרשים 5.13. אזרחות, דת ולאום כמרכיבים של זהות אישית, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי בדומה לשנים הקודמות, הזהות האזרחית היא הפחות דומיננטית בקרב המשיבים הערבים, כאשר רק 14% מהם בחרו בעובדת היותם אזרחי ישראל כזהות החשובה ביותר עבורם. ניכר כי עבור כמעט מחצית מתוכם (48.8%) הזהות החשובה ביותר היא זהותם הדתית, ואילו 36.6% מהמשיבים הערבים ציינו כי הזהות החשובה ביותר מבין שלוש המוצעות היא הזהות הלאומית.

בהמשך, המשתתפים הערבים נשאלו כיצד ספציפית הם מגדירים את עצמם. תרשים 5.14 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

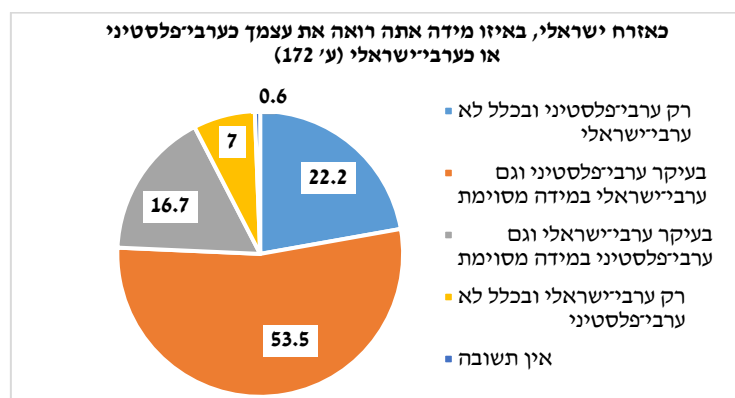
תרשים 5.14. זהות לאומית אישית, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי הזהות הדומיננטית (אך בפירוש לא הבלעדית) מבין האופציות שהוצעו למשיבים הערבים הייתה "ערבי פלסטיני בישראל" (30.3%). אחריה ניצבו הזהויות הבאות: "ערבי פלסטיני" (17.2%), "ערבי ישראלי" (11.6%), "ערבי בישראל" (11.3%) ו"פלסטיני בישראל". ניתן לראות כי ההגדרה "ישראלי" (כמו גם ההגדרה "פלסטיני") אפיינה רק 2.8% מהמשיבים. עם זאת, ראוי לציין כי המרכיב הפלסטיני מאפיין את זהותם של 59% מן המשיבים הערבים.

כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם המשתתפים הערבים נשאלו על היחסיות של הזהויות שלהם. שאלות אלו מחדדות יותר (בהשוואה לשאלות הקודמות) את מרכיבי הזהות של המשיבים הערבים. תרשים 5.15 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 5.15. זהות אישית כערבי-פלסטיני לעומת זהות אישית כערבי-ישראלי, ערבים 2025 (באחוזים)

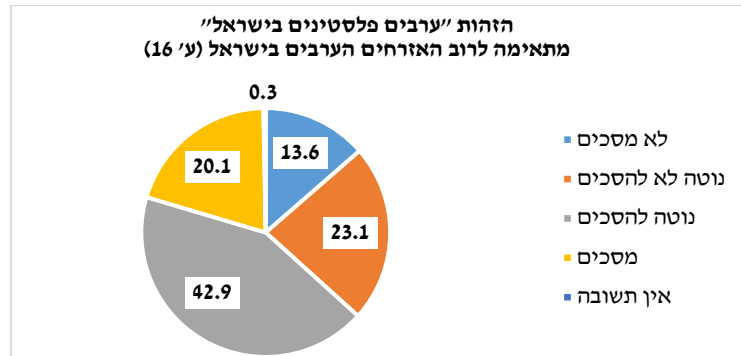

עולה מן התרשים כי מעל למחצית מהמשיבים הערבים (53.5%) רואים את עצמם בעיקר כערבים-פלסטינים ובמידה מסוימת – גם כערבים-ישראלים. בנוסף, 22.2% מהמשיבים הערבים רואים את

עצמם כערבים-פלסטינים בלבד. כמו כן, 16.7% רואים את עצמם בעיקר כערבים-ישראלים ופחות כערבים-פלסטיניים. לבסוף, 7% בלבד רואים את עצמם אך ורק כערבים ישראלים.

תרשים 5.16 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע למידה בה הזהות הפלסטינית מתאימה לאזרחים הערבים.

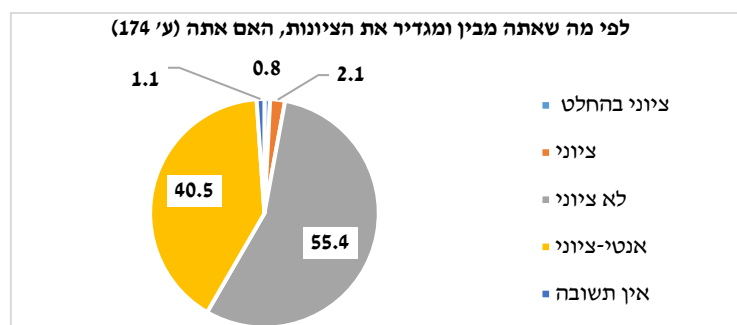
תרשים 5.16. התאמת הזהות הפלסטינית לערבים בישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי בקרב המשיבים הערבים לא שררה הסכמה גורפת בראיית הזהות המדוברת בפריזמה חברתית. בכך, 63% מהמשיבים הערבים ציינו כי הזהות "ערבים פלסטינים בישראל" מתאימה לרוב האזרחים הערבים בישראל, בעוד ש-36.7% לא הסכימו עם טענה זו.

לאור זהותה של המדינה וזהות הרוב שלה כציונית, המשיבים הערבים נשאלו כיצד הם מגדירים את ציונותם. ברור שערבי לא יכול להזדהות כיהודי (אלא אם נולד לאם יהודיה ומכאן שלפי ההלכה ייחשב כיהודי), אך תיאורטית, אין מניעה מכך שיגדיר את עצמו כציוני. תרשים 5.17 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 5.17. ציונות כמרכיב של זהות אישית, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי רק 2.9% מתוך המשיבים הגדירו את עצמם כציונים במידה זו או אחרת. מנגד, 55.4% הגדירו את עצמם כלא-ציונים, ו-40.5% אף ציינו כי הם אנטי-ציונים.

המשתתפים הערבים נשאלו על זיקתם לפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה. תרשים 5.18 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

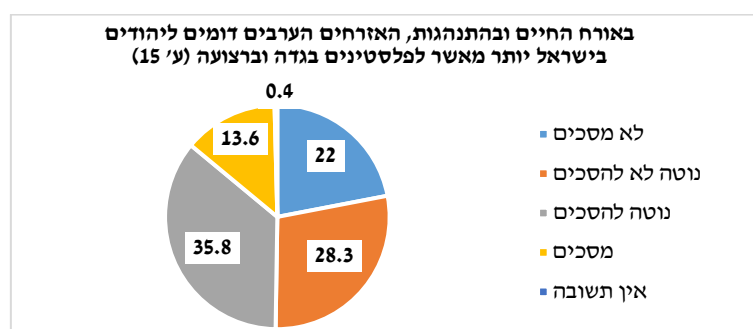
תרשים 5.18. זיקתם של הערבים בישראל לפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה, ערבים 2025 (באחוזים)

הנתונים מצביעים על זיקה חזקה למדי של המשיבים הערבים לפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה. ניתן לראות כי 71.8% מתוך המשיבים לא הרגישו זרים ודחויים על ידי הפלסטינים בשטחים נוכח היותם אזרחים ישראלים. כמו כן, יותר ממחצית מהמשיבים הערבים (59.4%) ציינו כי מרגישים קרובים יותר לפלסטינים בשטחים מאשר ליהודים בישראל. עם כל זאת, רק 28.3% מהמשיבים הערבים ביטאו מוכנות לעבור לגור במדינה פלסטינית לכשתקום.

המשתתפים הערבים נשאלו גם על קרבתם ליהודים בישראל. תרשים 5.19 מציג את התפלגות הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 5.19. זיקתם של הערבים בישראל ליהודים, ערבים 2025 (באחוזים)

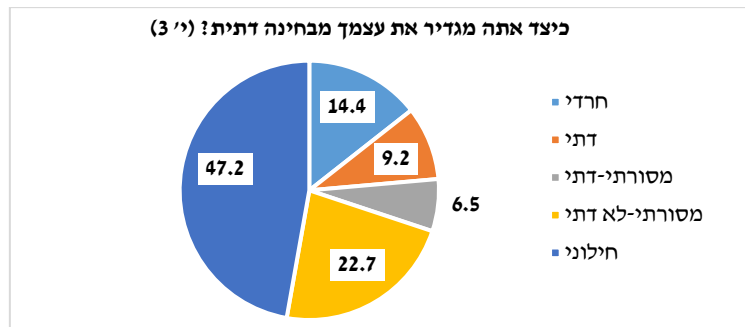

ניתן לראות כי בסך הכל, כמעט מחצית מהמשיבים (49.4%) סברו כי האזרחים הערבים דומים ליהודים יותר מאשר לפלסטינים בשטחי הגדה המערבית ורצועת עזה בכל הקשור לאורח החיים וההתנהגות.

זהות היהודים

כמו ביתר המהדורות של הסקר, שאלות דומות לאלו שבסקר הערבי נשאלו גם בסקר היהודי. השאלה אודות מידת הדתיות נשאלה גם בקרב המשיבים היהודים. תרשים 5.20 מציג את התפלגות התשובות אליה.

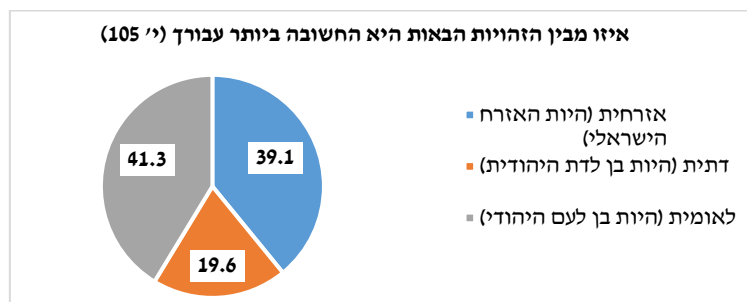
תרשים 5.20. שמירת דת, יהודים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי קרוב לשליש מהמשיבים היהודים הגדירו את עצמם לכל הפחות מסורתיים-דתיים (30.1%) ו- (22.7%) מסורתיים לא דתיים. לעומת זאת, 47.2% מתוך המשיבים היהודים הגדירו את עצמם כחילונים.

תרשים 5.21 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל על הזהות החשובה ביותר.

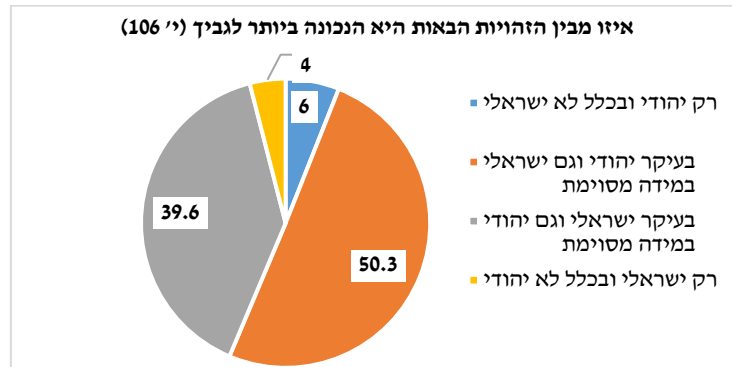
תרשים 5.21. אזרחות, דת ולאום כמרכיבים של זהות אישית, יהודים 2025 (באחוזים)

נראה כי הזהות החשובה ביותר בקרב המשיבים היהודים היא הזהות הלאומית (41.3%). בשונה מהערבים, הזהות האזרחית ניצבה במקום השני מבחינת החשיבות, אם כי בפער לא גדול מזו הלאומית (39.1%). הזהות הדתית היתה עיקרית עבור 19.6% מתוך המשיבים היהודים. הבדלים אלו משקפים הן פערים במידת הדתיות וכן פערים בתפיסות הרלוונטיות שהוצגו דלעיל.

גם המשתתפים היהודים נשאלו גם הם על היחסיות שבין הזהויות הלאומית והאזרחית. תרשים 5.22 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

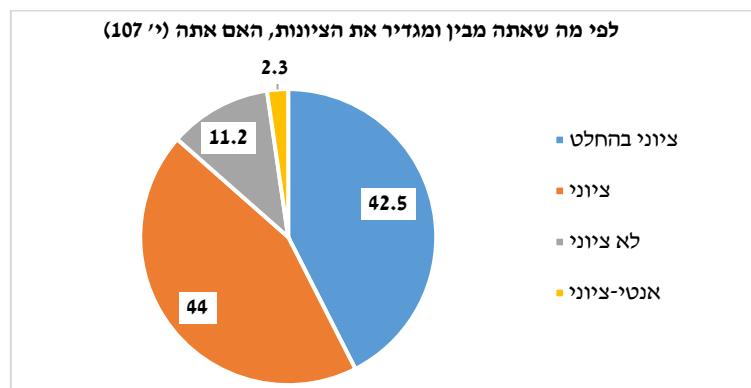
תרשים 5.22. זהות אישית כיהודי לעומת זהות אישית כישראלי, יהודים 2025 (באחוזים)

עולה מן התרשים כי בשונה מהמשיבים הערבים, המשיבים היהודים, ברובם המכריע, אינם מוכנים להפריד לחלוטין בין שתי הזהויות (הלאומית והדתית). כך, מחצית מהמשיבים היהודים (50.3%) ראו את עצמם בעיקר כיהודים וגם כישראלים במידה מסוימת, בעוד שה-39.6% הנוספים ראו את עצמם בעיקר כישראלים וגם כיהודים במידה מסוימת. רק 6% מתוך המשיבים ראו את עצמם רק כיהודים ו-4% הנותרים – רק כישראלים.

גם המשיבים היהודים נשאלו אודות רכיב הציונות בזהותם. תרשים 5.23 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 5.23. ציונות כמרכיב של זהות אישית, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי רק 13.5% מתוך המשיבים היהודים הגדירו את עצמם כלא-ציוניים וכאנטי-ציוניים. לעומת זאת, כציוניים במידה זו או אחרת מגדירים את עצמם בסך הכל 86.5% מכלל המשיבים היהודים. בכך מציגים המשיבים היהודים תמונת ראי של התפלגות ההתייחסות לזהות הציונית בקרב המשיבים הערבים.

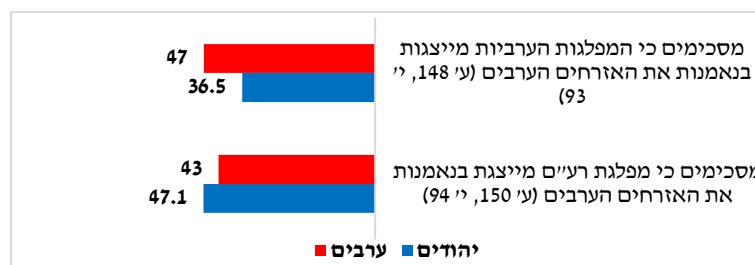
לסיכום, במישור הדת והדתיות, המשיבים הערבים מתאפיינים במידה גבוהה למדי של דתיות (כשני שליש מהאוכלוסיה), אך חלוקים ביחסם כלפי התנועה האיסלאמית. כמו כן, ניתן לראות כי קיימים ניגודים בזהויות של שתי הקבוצות, דבר שעשוי להקשות גם בהמשך על עניין הדו-קיום. בעוד שהמשיבים היהודים מגדירים את עצמם ברובם כציונים וכמחוברים לרכיב הישראלי שבזהותם, נושאים אלו מתקשים לבוא לידי ביטוי בולט בקרב המשיבים הערבים. המשיבים משתי האוכלוסיות גילו שונות גם באשר לזהות החשובה ביותר בעיניהם – אזרחית ולאומית עבור היהודים, ודתית עבור הערבים. בנוסף, מעבר לשליטה של הרכיב הפלסטיני בזהותם של המשיבים הערבים, הם נטו גם להפגין זיקה לפלסטינים בגדה וברצועה.

פרק שישי: הנהגת המיעוט, אוטונומיה, אמצעי מאבק

הנהגת המיעוט

תרשים 6.1 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים אשר שאלו את המשתתפים משתי האוכלוסיות בנוגע לאמון במפלגות הערביות.

תרשים 6.1. אמון במפלגות הערבית בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

קיים מכנה משותף מסוים בין האוכלוסיות לפיו המפלגות הערביות לא נוטות לייצג בנאמנות את אזרחי ישראל הערבים. עם זאת, שיעור גבוה יותר של המשיבים הערבים (47%) הביע הסכמה עם הפריט בהשוואה לשיעור המשיבים היהודים (36.5%). באופן מפתיע, כאשר המשתתפים משתי האוכלוסיות נשאלו האם ספציפית מפלגת רע"ם מייצגת נאמנה את אזרחי ישראל הערבים, דווקא בקרב המשיבים היהודים נצפה שיעור מסכימים גבוה יותר (47.1%) מאשר בקרב המשיבים הערבים (43%).

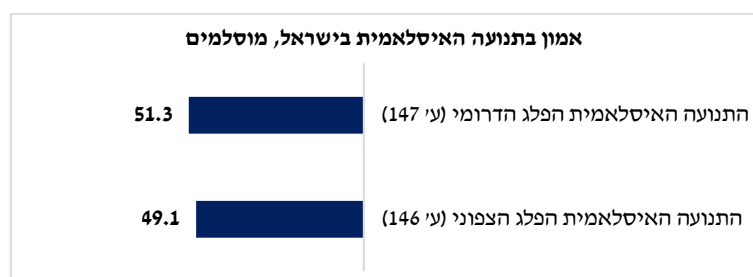
המשתתפים הערבים נשאלו גם בנוגע לאמון במוסדות נוספים שאמורים לייצג את האזרחים הערבים. תרשים 6.2 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 6.2. אמון במוסדות ההנהגה הערבית בישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

הנתונים מצביעים על כך שאף אחד מהמוסדות והארגונים שבתרשים אינו מסתמן כמייצג נאמנה את האזרחים הערבים. עם זאת, הנתונים מראים כי ישנם מוסדות הנהגה שעושים זאת מעט טוב יותר מאחרים. כך, המשיבים הערבים הסכימו כי הן הפלג הדרומי (48.4%), הן הפלג הצפוני (47%) של התנועה האיסלאמית מייצגים נאמנה את האזרחים הערבים. אחרים ניצבו: הרשימה המשותפת-חד"ש-תע"ל (43.7%), ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות (43.5%) ובל"ד (43.3%). לבסוף, 40.7% הסכימו כי ועדת מעקב עליונה של ערביי ישראל מייצגת אותם נאמנה. נתמקד בשני הפריטים בנוגע לתנועה האיסלאמית. תרשים 6.2.1 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים הרלוונטיים בקרב המשיבים המוסלמים.

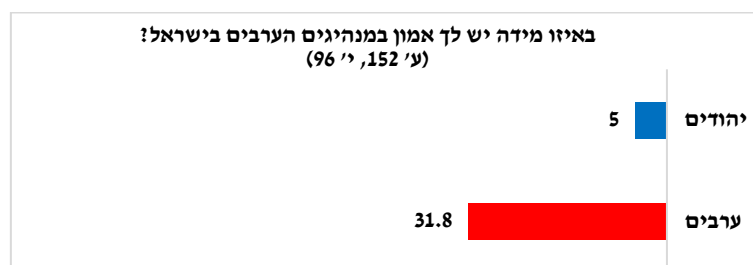
תרשים 6.2.1. אמון בתנועה האיסלאמית בישראל, ערבים מוסלמים 2025 (באחוזים)

נראה כי שיעורי המסכימים עם כך ששני הפלגים של התנועה האיסלאמית מייצגים נאמנה את האזרחים הערבים אינם שונים בהרבה בין המדגם הכללי לבין תת-המדגם המוסלמי. מעט מעל למחצית מהמשיבים המוסלמים (51.3%) סברו כי הפלג הדרומי של התנועה מייצג נאמנה את האזרחים הערבים. שיעור נמוך יותר מתוך המשתתפים (49.1%) סברו כי הפלג הצפוני של התנועה מייצג נאמנה את האזרחים הערבים.

המשתתפים היהודים והערבים נשאלו בנוגע לאמון במנהיגים הערבים בישראל. תרשים 6.3 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "במידה מספקת" ו"במידה רבה") עם הפריט הרלוונטי.

תרשים 6.3. אמון במנהיגים הערבים בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים משתי האוכלוסיות אינם רוחשים אמון רב במנהיגים הערבים. עם זאת, שיעור של אלה שכן נותנים אמון שונה למדי בין האוכלוסיות. כך, 31.8% מתוך הערבים הביעו אמון במנהיגים הערבים בישראל, כאשר השיעור המקביל בקרב המשתתפים היהודים עמד על 5% בלבד.

‘הרשימה המשותפת’ מסמלת את האחדות הלאומית הערבית ואת היכולת להשפיע שהערבים כה כמהים להן. בסוף העשור הקודם, ‘הרשימה המשותפת’ הייתה מפורקת ורק לקראת בחירות ספטמבר 2019 היא הוקמה מחדש. בבחירות 2021 רע"ם החליטה לרוץ כרשימה נפרדת (Ali, 2022). בבחירות 2022 גם בל"ד החליטה לרוץ כרשימה נפרדת, אך היא לא עברה את אחוז החסימה. כך, ‘הרשימה המשותפת’, במתכונתה הנוכחית, כללה רק את חד"ש ואת תע"ל. תרשים 6.4 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים הרלוונטיים.

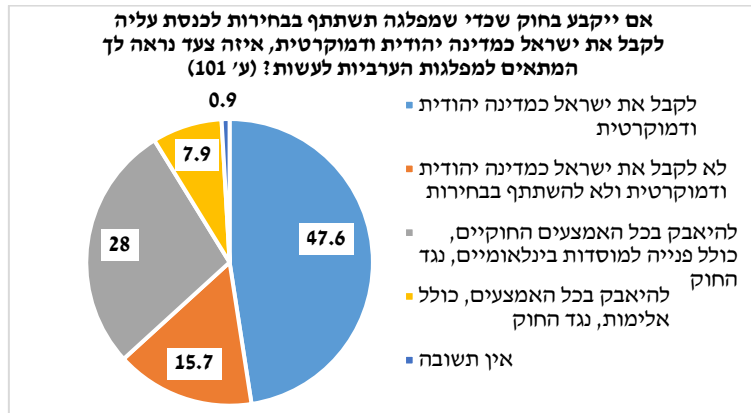
תרשים 6.4. עמדה כלפי ‘הרשימה המשותפת’, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, רק כשני שליש מהמשיבים הערבים (64%) סברו כי כל מי שמייצג את הציבור הערבי בישראל צריך לרוץ ברשימה משותפת אחת. יתרה מכך, 76.4% מהמשיבים הערבים תמכו בהתארגנות למפלגה כזו כדי שתפעל להשתלבות בקואליציה ממשלתית על מנת להשפיע. לבסוף, 53% מהמשיבים הערבים הביעו אכזבה מפירוקה של ‘הרשימה המשותפת’ המקורית (ואולי גם היפרדותן של מפלגות נוספות ממנה במרוצת השנים).

בהמשך הדיון על הריצה לבחירות של מפלגה ערבית כלשהי (בין אם מדובר ברשימה המשותפת של כלל המפלגות לבין אם מדובר במפלגות נפרדות), המשתתפים הערבים נשאלו מה צריכה מפלגה ערבית לעשות במידה ויחקק חוק אשר יחייב כל מפלגה שרצה לבחירות להכיר בישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. תרשים 6.5 מציג את התפלגות התשובות לפריט.

תרשים 6.5. חיוב ההכרה בישראל כיהודית ודמוקרטית במעמד החוק והתגובה של המפלגה הערבית שרצה לבחירות, ערבים 2025 (באחוזים)

קרוב למחצית מהמשיבים הערבים (47.6%) ציינו כי המפלגה הערבית שתרוץ לבחירות צריכה לציית לחוק שכזה ולהכיר בישראל כיהודית ודמוקרטית. לעומת 52.4% שאינם מוכנים לקבל מצב זה. מתוכם, 28% ציינו כי יש להאבק כנגד החוק המדובר בכל אמצעי חוקי, לרבות פנייה למוסדות דין וצדק בינלאומיים. בנוסף, 15.7% ציינו כי אין לציית לחוק זה וכך, בעצם, לוותר על ההשתתפות בבחירות. רק 7.9% סברו כי יש לצאת כנגד חוק זה בכל אמצעי אפשרי, לרבות באמצעים אלימים. בהמשך לדיון על השתלבות המפלגות הערביות בקואליציות, המשיבים הערבים נשאלו גם בנוגע להשתלבותן האפשרית בממשלה. תרשים 6.6 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

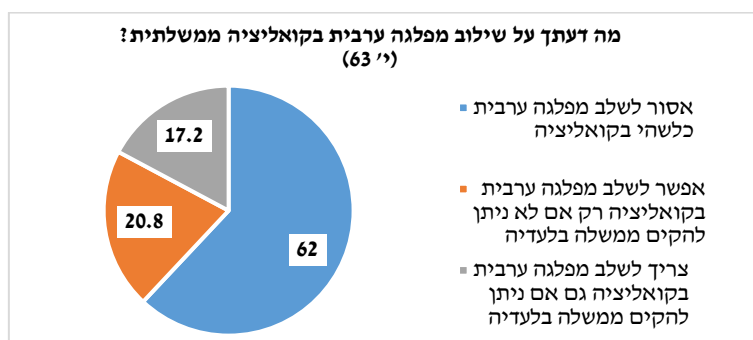
תרשים 6.6. עמדות כלפי השתלבותן של מפלגות ערביות בממשלות ישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי הממצאים, ישנה תמיכה מוגבלת (41.5%) בכך שהמפלגות הערביות תהיינה חלק מהקואליציה הלא-ימנית ושחבריה של המפלגות יהיו שרים בה. שיעור נמוך אף יותר מתוך המשיבים הערבים (34.3%) הסכימו כי אל להן, למפלגות הערביות, להיות חלק בכל ממשלה שהיא, אולם שהן כן תתמוכנה בקואליציה לא-ימנית מבחוץ.

גם המשתתפים היהודים נשאלו בנוגע לשילוב של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית (ללא קשר אם היא ימנית או לא). תרשים 6.7 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 6.7. עמדות כלפי השתתפותה של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית, יהודים 2025 (באחוזים)

הנתונים מצביעים על כך כי בקרב המשיבים היהודים אין מוכנות של ממש לשילוב של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית. כך, 62% מתוכם ציינו כי אסור כלל וכלל לשלב מפלגה ערבית בקואליציה. בנוסף, 20.8% ציינו כי יש לשלב מפלגה ערבית אבל רק בלי ברירה, קרי, אם לא ניתן יהיה להקים קואליציה בלעדי המנדטים שהיא קיבלה. לבסוף, רק 17.2% מהמשיבים היהודים ציינו כי צריך לשלב מפלגה ערבית בכל מקרה, בין אם ניתן להקים קואליציה בלעדית ובין אם לא.

המשתתפים היהודים נשאלו גם על התנאים בהם מפלגה ערבית יכולה להשתתף בקואליציה. תרשים 6.8 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

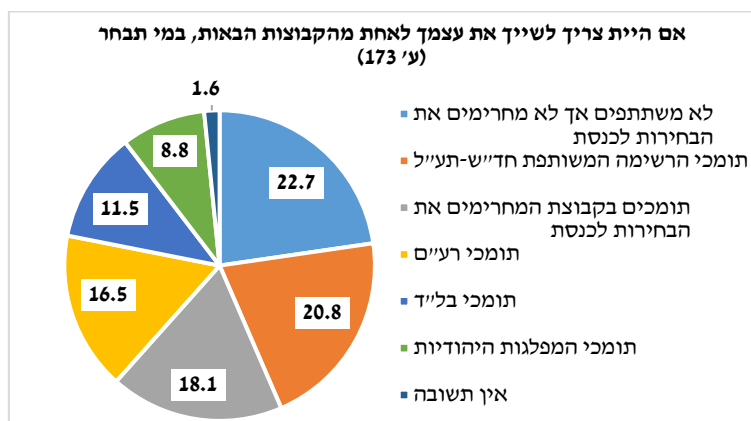
תרשים 6.8. סיבות ותנאים לשילוב של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי התנאי להשתתפותה של מפלגה ערבית בקואליציה, אשר זכה בקונצנזוס נרחב בקרב המשיבים היהודים (80.2%), הוא שמפלגה זו לא תציג שום דרישה בנושא פלסטיני. קונצנזוס פחות נרחב, אם כי עדיין גדול (68.4%), נצפה סביב הכרה בישראל כמדינה יהודית כתנאי להשתתפותה של מפלגה ערבית בקואליציה. לבסוף, 57.2% ציינו כי בכל מקרה מפלגה ערבית לא תשתתף בקואליציה.

המשתתפים הערבים נשאלו איך הם רואים את עצמם מבחינה פוליטית באופן כללי. תרשים 6.9 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 6.9. תפיסת ההשתייכות הפוליטית, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי הממצאים, ההזדהות הא-מפלגתית מהווה פלח גדול בקרב המשיבים הערבים. מתוכם, 22.7%, שזוהי הקטגוריה הגדולה מבין המוצגות, ציינו כי אינם משתתפים בבחירות אך גם לא מחרימים אותן. בנוסף, 18.1% הזדהו כתומכים בקבוצת המחרימים את הבחירות. מלבד ה-1.6% שלא סיפקו שום תשובה בנושא, יתר המשתתפים שייכו את עצמם בהתאם למפלגות. כך, 20.8% מתוך המשיבים הערבים הזדהו כתומכי 'הרשימה המשותפת', 16.5% - כתומכי רע"ם ו-11.5% - כתומכי בל"ד. רק 8.8% הזדהו כתומכי מפלגות יהודיות.

גם המשיבים היהודים נשאלו מספר של שאלות על השתייכותם הפוליטית. תרשים 6.10 מציג את שיעורי ההיענות החיוביים לפריטים הרלוונטיים.

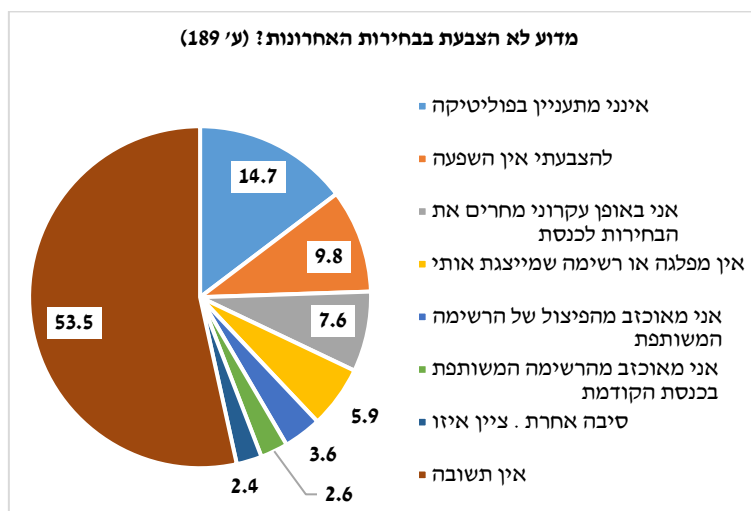
תרשים 6.10. תפיסת ההשתייכות הפוליטית, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי מרבית המשיבים היהודים (66.5%) מגדירים את עצמם כימניים במידה כלשהי. בנוסף, עבור ה-69.7% חשוב שהשלטון יהיה בידי הימין. לבסוף, כרבע מהמשיבים היהודים הגדירו את עצמם כ"ביביסטים" במידה זו או אחרת (25.1%).

בהמשך לדיון על אלה מבין המשיבים הערבים שלא משתתפים בבחירות, הוצגה שאלה (כמו במהדורות הקודמות של הסקר) אודות הסיבה העיקרית לאי-השתתפות. תרשים 6.11 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

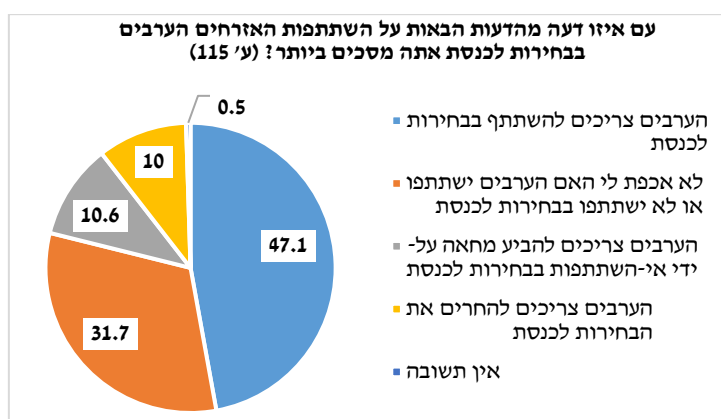
תרשים 6.11. סיבה עיקרית לאי-הצבעה בבחירות לכנסת בנובמבר 2022, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה שסיבה הנפוצה ביותר לאי הצבעה בבחירות היא חוסר ההתעניינות בפוליטיקה (14.7%). לאחריה באות פסימיות פוליטית, קרי, אמונה כי אין השפעה להצבעה (9.8%) והחרמה עקרונית את הבחירות (7.6%). הסיבה הכי פחות נפוצה (2.6%) הינה תחושת אכזבה מ'הרשימה המשותפת' בכנסת הקודמת.

בהקשר לנושא הקודם ולגם לנושא הנוכחי, המשתתפים הערבים נשאלו לגבי ה(אי)השתתפות של האזרחים הערבים בבחירות לכנסת. תרשים 6.12 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

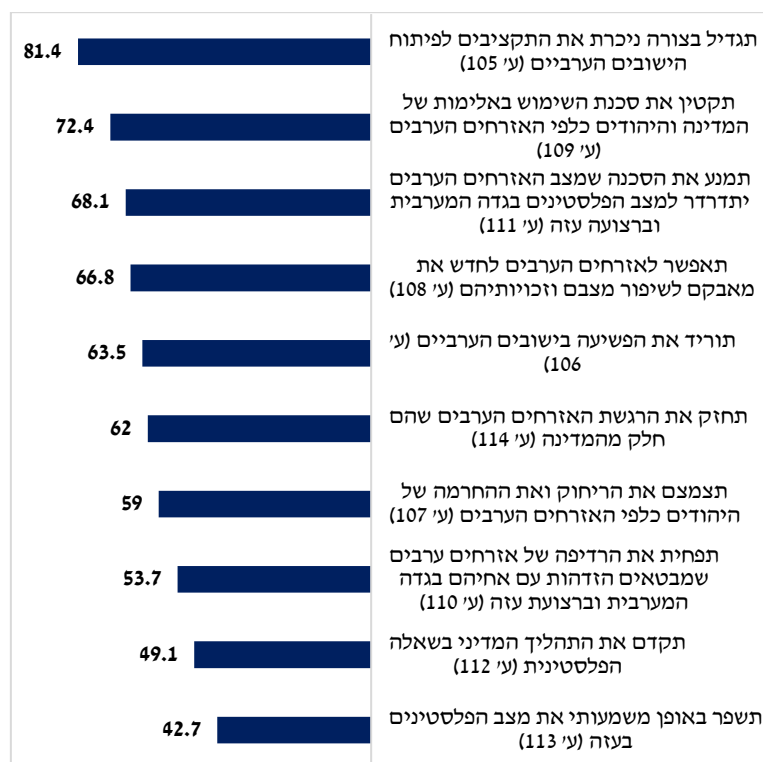
תרשים 6.12. עמדות כלפי ההשתתפות בבחירות, ערבים 2025 (באחוזים)

הממצאים מראים כי בסך הכל, המשיבים הערבים נוטים לעודד את השתתפות של האזרחים הערבים בבחירות (47.1%). בנוסף, 31.7% הפגינו אדישות פוליטית, קרי, הביעו חוסר אכפתיות בנושא. כמו כן, 10.6% ציינו כי האזרחים הערבים צריכים למחות בצורה של אי-הצבעה בבחירות ו-10% נוספים ציינו כי על האזרחים הערבים אף להחרים את הבחירות.

ולמרות שישנם כאלה שאינם מצביעים בבחירות ואף מחרימים אותם, המשיבים הערבים תולים תקוות מסוימות בכך שהצטרפותה של מפלגה ערבית לקואליציה עשויה לשפר את מצבם של האזרחים הערבים. תרשים 6.13 מציג את שיעור ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים המתארים תחומים שונים בהם עשויה מפלגה ערבית שכזו לחתור לשיפור.

תרשים 6.13. ציפיות לשיפור חייהם של האזרחים הערבים בעקבות הצטרפותה האופציונלית של מפלגה ערבית לקואליציה, לפי תחומים, ערבים 2025 (באחוזים)

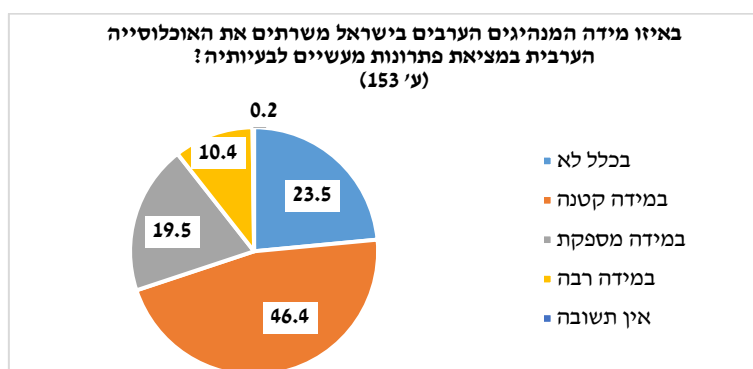
על פי התרשים, הציפיות והתקוות של המשיבים הערבים בנושא הנדון משתנים בצורה דראסטית בין תחום לתחום. השיעור הגבוה ביותר של מסכימים נימק זאת בכך שהצטרפותה של מפלגה ערבית לקואליציה תגדיל בצורה ניכרת את התקציבים המוזרמים לצורך פיתוח היישובים הערביים (81.4%). השיעור הגבוה הבא נצפה בנוגע לציפייה כי הצטרפות זו תקטין את סכנת השימוש ב אלימות מצד המדינה ומצד האזרחים היהודים כלפי האזרחים הערבים (72.4%).

תחומים נוספים שזכו לשיעור גבוה של הסכמה הם: מניעת הסכנה שמצב האזרחים הערבים יתדרדר למצב הפלסטינים בגדה המערבית וברצועה עזה (68.1%); מתן האפשרות לאזרחים הערבים לחדש את מאבקם לשיפור מצבם וזכויותיהם (66.8%); והנושא הבוער – הורדת הפשיעה במגזר (63.5%). התחומים בהם נצפו הכי מעט ציפיות מהצטרפותה של המפלגה הערבית לקואליציה הם: קידום התהליך המדיני בשאלה הפלסטינית (49.1%) ושיפור משמעותי במצבם של הפלסטינים בעזה (42.7%).

בזהירות מסוימת, ניתן להסיק שני דברים מממצאים אלו: ראשית, נראה כי לאזרחים הערבים חשובים יותר הנושאים הבוערים שקשורים ישירות למגזר הערבי היות שהוא מהווה גרעין של חייהם. שנית, ייתכן כי לפחות חלק מהמשיבים סבורים כי הצטרפותה של מפלגה ערבית לקואליציה (שמן הסתם תורכב בעיקר ממפלגות יהודיות) תלווה בפשרות שהיא תצטרך לעשות, לרבות בכל הקשור לנושא הפלסטיני, לגביו יש קונצנזוס נרחב בקרב היהודים (תרשים 6.8).

לבסוף, נדון בשאלה האם המנהיגים הערבים משרתים את האוכלוסייה הערבית לשם מציאת פתרונות לבעיותיה. תרשים 6.14 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

תרשים 6.14. עמדה בנוגע לפעולתם של מנהיגים ערבים למציאת פתרונות עבור האוכלוסייה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים)

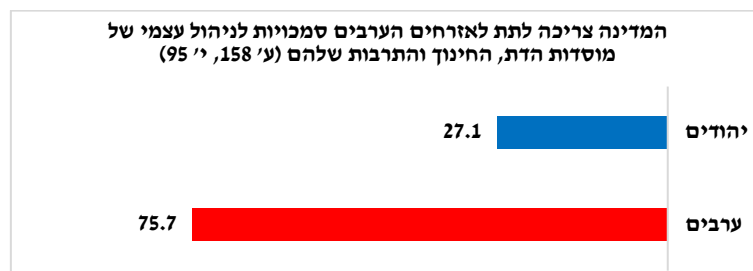
הנתונים מצביעים על כך שהמשיבים הערבים הינם חלוקים בנושא. מתוכם, 23.5% כלל לא חושבים כי המנהיגים הערבים משרתים את האוכלוסייה הערבית בנושא. כמו כן, 46.4% ציינו כי מנהיגים ערבים עושים זאת 'במידה קטנה', 19.5% - 'במידה מספקת' ורק 10.4% - 'במידה רבה'.

לסיכום, ניתן לראות כי בכל הקשור להנהגת המיעוט הערבי בישראל ישנם קווי דימיון וקווי שוני בין המשיבים משתי האוכלוסיות. הדמיון נעוץ באמון מוגבל של המשיבים משתי האוכלוסיות בהנהגה הערבית, ובמידה דומה – הטלת ספק בנאמנות הייצוג שלהם את האוכלוסייה הערבית. השוני נעוץ בנטייה הכללית של המשיבים הערבים לשילוב של מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית (לפי הנתונים שהוצגו, ההעדפה היא לקואליציה לא ימנית, אם כי גם היא אינה בולטת), לעומת הנטייה הכללית לסרב לכך מצד המשיבים היהודים. בנוסף, בעוד שהנטייה הפוליטית של המשיבים הערבים היא, כצפוי, לעבר המפלגות הערביות, המשיבים היהודים נוטים לצד הימני של המפה הפוליטית. מעבר לכך, ניתן לראות כי הערבים מעוניינים לרוץ לבחירות ברשימה אחת שתייצג את כלל המגזר ותולים תקוות רבות, אם כי לא בכל התחומים, לכך שהמפלגה הערבית שתכנס לקואליציה תשפר את מצבו של המיעוט הערבי.

אוטונומיה

אם נגדיר אוטונומיה בתור סמכות שהמדינה מעניקה למיעוט לנהל את מוסדותיו, אזי שבישראל אין למיעוט הערבי אוטונומיה. רוב מוסדותיו, לרבות בתי ספר, בתי דין דתיים, ערוצי שידור ממלכתיים, הוואקף המוסלמי ועוד הם נפרדים אך לא בשליטתו. הערבים שולטים בחברה האזרחית הנפרדת שלהם אך זו איננה אוטונומיה במובן של האצלת סמכויות מטעם המדינה (סמוחה, 2020).
תרשים 6.15 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הקשורים לאוטונומיה של המיעוט הערבי.

תרשים 6.15. אוטונומיה לערבים בישראל, ערבים והיהודים 2025 (באחוזים)

התרשים מציג מעין תמונת ראי בשאלה המדוברת. בעוד ש-75.7% מקרב המשיבים הערבים סבורים כי המדינה צריכה לתת את הסמכויות המדוברות לאזרחים הערבים, 27.1% מקרב המשיבים היהודים סבורים כך.

המשתתפים הערבים נשאלו שאלות נוספות בנושא. תרשים 6.16 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 6.16. אוטונומיה לערבים והכרה במוסדותיהם, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי הממצאים שבתרשים, השיעור הגבוה ביותר של המסכימים נצפה בנוגע לטענה לפיה על ישראל להכיר במוסד עליון שהערבים יבחרו אותו על מנת שייצג אותם (82%). שיעורים מעט יותר נמוכים ציינו כי המדינה צריכה להכיר בוועדת המעקב העליונה של הערבים אזרחי ישראל כגוף

המייצג את כלל האזרחים הערבים (71%). שיעור דומה של המשיבים הערבים (70.3%) ציינו כי כדי שהיחסים בין יהודים לערבים בישראל יוסדרו, האזרחים הערבים צריכים להנות מזכויות דמוקרטיות, לקבל את חלקם היחסי בתקציבים ולנהל בעצמם את מוסדות הדת, התרבות והחינוך שלהם.

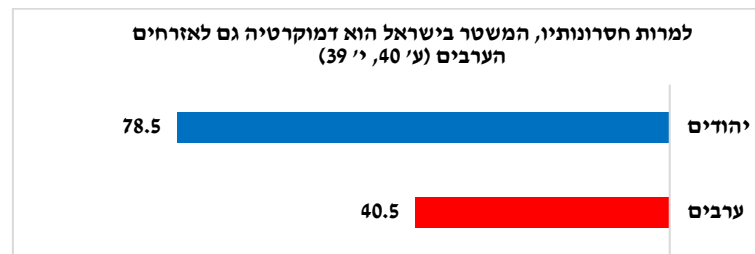
לסיכום, נראה כי אזרחי ישראל הערבים שואפים לאוטונומיה מסוימת (אם כי לא מוחלטת) בתוך המדינה ומצפים כי היא תבוא לקראתם בדמות ההכרה במוסדות השונים כנציגים הרשמיים שלהם. דבר זה, כפי שמשקף מהנתונים, אינו זוכה לתמיכה בקרב המשיבים היהודים.

אמצעי מאבק

למרות שהחברה הישראלית היא חברה שסועה לעומק, כמעט ואין אלימות פיזית משמעותית בין ערבים ויהודים (למעט מקרים כמו אירועי הערים המעורבות בשנת 2021). לסדר ולשקט ביחסים אלה תורמים גורמים שונים, שהמשטר הדמוקרטי הוא הגורם הכי חשוב ביניהם. לרשות הערבים, כאזרחי המדינה, עומדים אמצעי מאבק דמוקרטיים להשמעת קולם ולקידום ענייניהם (סמוחה, 2020), זאת על אף ההרעה והפיקוח שהתהדק מאז אירועי 7.10.2023.

תרשים 6.17 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריט ששאל אודות תפיסת ישראל כדמוקרטיה עבור האזרחים הערבים.

תרשים 6.17. אמצעי מאבק פרלמנטריים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

הממצאים מראים כי הרוב הגדול של המשיבים היהודים (78.5%) סבר שלמרות כל המגרעות שיש למשטר בישראל, הוא עדיין מהווה משטר דמוקרטי גם עבור האוכלוסייה הערבית. לעומת זאת, פחות ממחצית (40.5%) מהמשיבים הערבים החזיקו באותה העמדה, או – כמשתמע – הרגישו כך.

המשתתפים הערבים נשאלו שאלות נוספות הנוגעות לדרכים העומדים לרשותם להשמיע קולם. תרשים 6.18 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

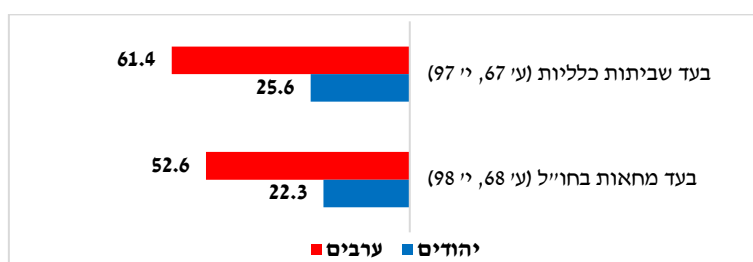
תרשים 6.18. תפיסות לגבי הדמוקרטיה והמשטר בישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

מעט פחות ממחצית מהמשיבים הערבים (47.9%) הסכימו כי האזרחים הערבים יוכלו לשפר את מצבם באמצעות שכנוע, לחצים פוליטיים והצבעה. רק 16% מתוכם סברו כי בישראל ניתן ללא כל חשש להשמיע כל דיעה פוליטית באשר היא.

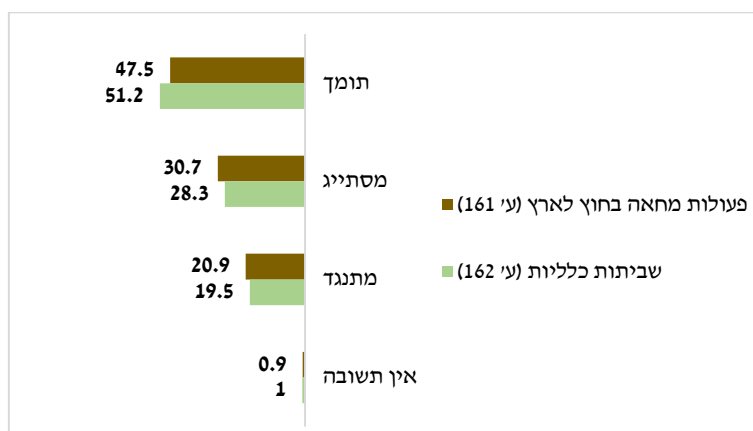
המשתתפים היהודים והערבים נשאלו האם הם מסכימים עם כך שאזרחי ישראל הערבים ישתמשו בכל אחד מאמצעי המאבק החוץ-פרלמנטריים: שביתות כלליות ומחאות בחו"ל. ל. תרשים 6.19 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 6.19. אמצעי מאבק חוץ-פרלמנטריים לשיפור מצבם של ערבים, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי שיעורם של התומכים בכל אחד מהאמצעים הללו גבוה משמעותית בקרב המשיבים הערבים מאשר בקרב המשיבים היהודים. כך, 61.4% מתוך המשיבים הערבים תמכו בשביתות כלליות, כאשר השיעור המקביל בקרב המשתתפים היהודים עמד על כרבע (25.6%). שיעור נמוך מעט יותר של המשיבים הערבים (52.6%) תמך במחאות בחוץ-לארץ כאמצעי מאבק לשיפור מצבם של אזרחי ישראל הערבים, כאשר השיעור המקביל בקרב המשיבים היהודים עמד על 22.3% בלבד. המשתתפים הערבים נשאלו בנפרד גם על התמיכה שלהם בפעולות הללו במסגרת המאבק של האזרחים הערבים לקידום ענייניהם. תרשים 6.20 מציג את ההתפלגויות של הפריטים הרלוונטיים.

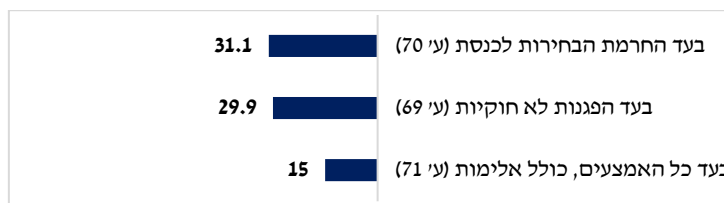
תרשים 6.20. תמיכה באמצעי המאבק לקידום ענייני האוכלוסייה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים).

ניתן לראות כי שביתות כלליות זוכות למידה רבה יותר של תמיכה ולמידה נמוכה יותר של הסתייגות ושל התנגדות בהשוואה לפעולות מחאה בחו"ל. כך, למשל, 51.2% תמכו בשביתות לעומת ה-47.5% שתמכו בפעולות מחאה.

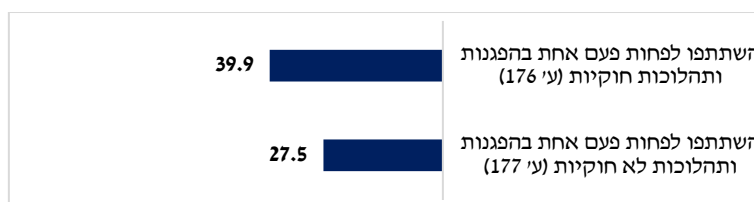
המשתתפים הערבים נשאלו אודות אמצעי מאבק נוספים. תרשים 6.21 מציג את שיעורי המסכימים עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 6.21. אמצעי מאבק חוץ-פרלמנטריים, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי אמצעים יותר "חריפים" זכו לאהדה מצומצמת באופן משמעותי משני האמצעים ה"פייסניים" שהוצגו בתרשים הקודם. רק כשליש מהמשיבים הערבים (31.1%) ציינו כי תומכים בהחרמה של בחירות לכנסת כאמצעי למאבק לשיפור מצבם של האזרחים הערבים. שיעור דומה, אך נמוך יותר (29.9%), ציינו כי תומכים בהפגנות לא חוקיות. לבסוף, רק 15% תמכו בכל אמצעי אפשרי, לרבות פנייה לאלימות, כאמצעי מאבק לשיפור מצבם של האזרחים הערבים בישראל. המשתתפים הערבים נשאלו על השתתפותם בפעולות המחאה השונות. תרשים 6.22 מציג את שיעורי המשתתפים.

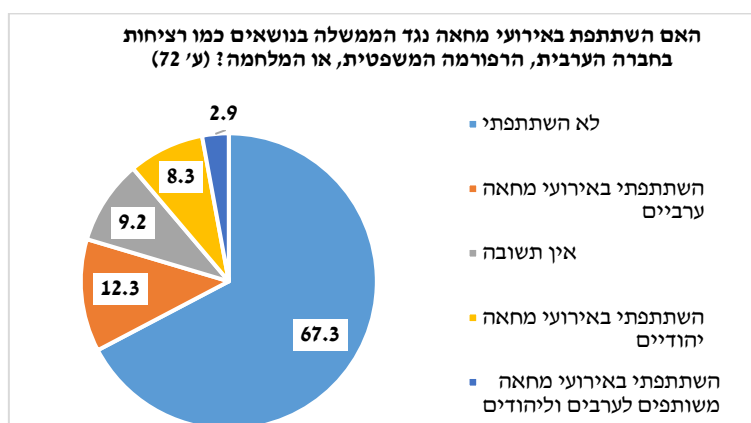
תרשים 6.22. השתתפות בפעולות מחאה, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המדגם הערבי מתאפיין בהשתתפות מוגבלת באירועי מחאה. בכך, 39.9% דיווחו כי השתתפו אי פעם בהפגנות ותהלוכות חוקיות. שיעור אף נמוך מזה (27.5%) דיווחו כי השתתפו בפעולות מחאה בלתי-חוקיות.

המשתתפים הערבים נשאלו גם אודות ההשתתפות באירועי מחאה בשנתיים האחרונות. תרשים 6.23 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

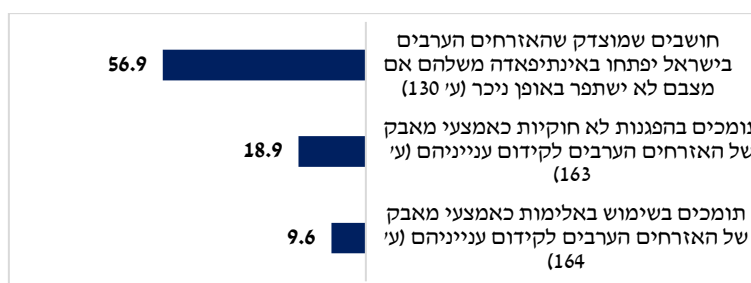
תרשים 6.23. השתתפות באירועי מחאה מאז עליית ממשלת ימין על מלא, ערבים 2025 (באחוזים)

הממצאים מראים כי רוב המשיבים הערבים (67.3%) לא השתתפו באירועי המחאה השונים שהתקיימו בין השנים 2023-2025. בנוסף, 12.3% מתוכם השתתפו באירועי מחאה ערביים, 8.3% באירועי מחאה יהודיים (8.3%) ורק 2.9% נטלו חלק באירועי מחאה משותפים ליהודים ולערבים. הממצא הבולט בתרשים הוא כי כמעט עשירית מהמשיבים הערבים (9.2%) בחרו שלא לספק שום תשובה בנושא.

תרשים 6.24 מציג את שיעורי ההסכמה עם הפריטים הרלוונטיים.

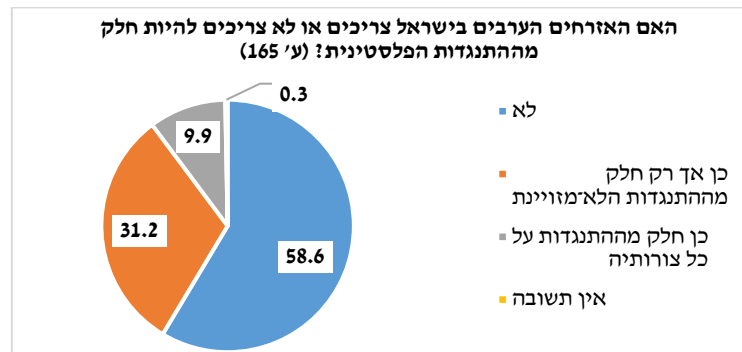
תרשים 6.24. אמצעי מאבק לא חוקיים, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשיבים הערבים, ברובם הלא גדול (56.9%) סברו כי מוצדק שהאזרחים הערבים יפתחו באינתיפאדה אם לא יחול שיפור במצבם. בנוסף, 18.9% הביעו תמיכה בקיום של הפגנות לא-חוקיות כאמצעי המאבק לקידום ענייניהם של האזרחים הערבים. לבסוף, כעשירית (9.6%) מהמדגם הערבי הביעו תמיכה בשימוש באלימות למטרה זו.

לבסוף, כמו בשנים הקודמות, המשתתפים הערבים נשאלו בנוגע לעמדתם לגבי מעורבות אפשרית של האזרחים הערבים בישראל בתנועת ההתנגדות הפלסטינית. תרשים 6.25 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

תרשים 6.25. עמדה כלפי לקיחת חלק בהתנגדות הפלסטינית, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי מעט יותר ממחצית מהמשיבים הערבים (58.6%) ציינו כי האזרחים הערבים לא צריכים לקחת חלק בהתנגדות של הפלסטינים מהשטחים. נראה כי שיעור המשיבים כך חווה עלייה משמעותית בהשוואה לשנת 2019 בה הוא עמד על 41.8% (סמוחה, 2020) ובהשוואה לשנת 2023 בה הוא עמד על 51.6%. בנוסף, 31.2% (לעומת ה-34.8% בשנת 2023) מתוך המשיבים סברו כי על האזרחים הערבים לקחת חלק בהתנגדות, אך רק בזו הלא מזוינת. לבסוף, 9.9% (לעומת ה-13.3% בשנת 2023) ציינו כי יש לקחת חלק בהתנגדות הפלסטינית ללא קשר לצורתה.

מאבקה של האוכלוסייה הערבית הוא לא רק לשיפור מצבם ולקידום ענייניהם אלא גם כנגד האיומים הפנימיים, כאשר הבולט בהם הוא איום האלימות הגוברת ועולה ביישובים הערביים (Ali & Rosenberg, 2023). תרשים 6.26 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") אשר שאלו בנוגע לצעדים אותם יש לנקוט על מנת להאבק נגד האלימות בחברה הערבית.

תרשים 6.26. צעדי המאבק באלימות בחברה הערבית, ערבים 2025 (באחוזים)

התרשים מראה כי הצעדים שהוצעו למשתתפים הערבים זכו למידה אמנם גבוהה יחסית, אך בכל זאת שונה, של תמיכה: 73.3% הסכימו שאזרחים ערבים יערכו הפגנות ושבתות במחאה על הפעילות הלא המספקת של משטרת ישראל במאבק נגד הפשיעה; לעומת זאת, שיעור המסכימים כי אזרחים ערבים ימסרו למשטרה מידע על מי שמחזיק נשק לא חוקי עמד על 57.7%. ניתן להסיק

כי המשיבים הערבים חוששים מארגוני הפשיעה וסבורים כי המשטרה לא תגן עליהם מפני ארגונים אלו במידה וימסרו מידע מפליל נגד המחזיקים בנשק לא חוקי. בנוסף, 71.7% הסכימו כי אזרחים ערבים יפעלו נגד אדם או משפחה שהפעילו אלימות נגד נשים. שיעור דומה של המשיבים (71.5%) הסכימו שאזרחים ערבים יגנו בציבור ובאופן חריף את השימוש באלימות בסכסוכים בין שכנים, בין ילדים, בין נהגים וכדומה. לבסוף, 59% מתוך המשיבים הערבים מסכימים שאזרחים ערבים יתארגנו לפלוגות של המשמר האזרחי, תוך תיאום עם משטרת ישראל, על מנת למנוע פשיעה.

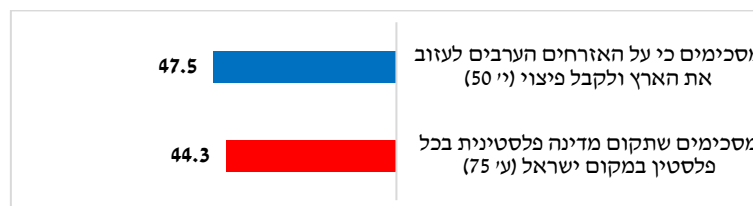
לסיכום, ניתן לראות כי המשיבים הערבים נטו לתמוך במאבקו של המיעוט הערבי לשיפור מצבו. עם זאת, אמצעי מאבק אלימים זוכים למידה מועטה יחסית של התמיכה בהשוואה לאמצעים בלתי אלימים. למרות זאת, הם עצמם נוטים להדיר את עצמם מהשתתפות באירועי מחאה שונים, בין אם הם קשורים למיעוט הערבי, לרוב היהודי או משותפים לשניהם. גם בנוגע לאלימות בחברה הערבית, המשיבים הערבים מגלים נכונות רבה להאבק בתופעה, לרבות קיום של שיתוף פעולה עם משטרת ישראל. חרף כל זאת, המשיבים הערבים אינם נוטים לראות בישראל דמוקרטיה גם לערבים (זאת בניגוד למשיבים היהודים) וכן אינם סבורים כי יש מקום להשמעה של כל הדעות ללא חשש.

פרק שביעי: אפשרויות שינוי, הערכת מצב היחסים

אפשרויות שינוי

הסטטוס קוו ביחסי ערבים-יהודים מבוסס על מעמד הערבים כמיעוט במדינה ועל ישראל בתחום הקו הירוק כמדינה יהודית ודמוקרטית, שבה היהודים מהווים רוב שולט שקובע את שפתה, את תרבותה ואת סמליה. הערבים מתקשים לקבל את הדו־קיום בתנאים הקיימים ומעוניינים לחולל בו שינוי משמעותי או מהפכני. לעומתם, רוב היהודים נחושים לשמור על המצב הקיים, גם אם חלקם היו רוצים לשנותו. תרשים 7.1 מציג את עמדותיהם (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") של המשיבים היהודים ושל המשיבים הערבים.

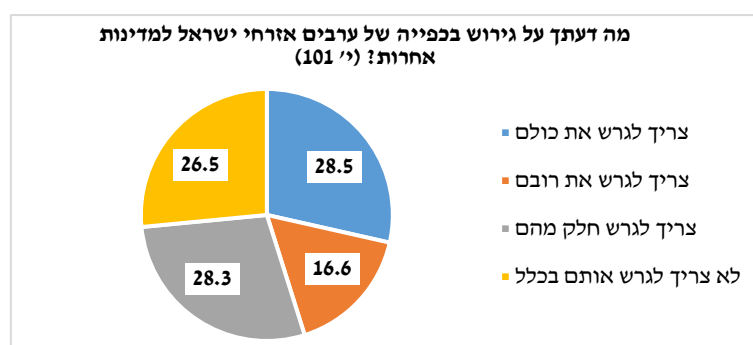
תרשים 7.1. תמיכה בשינויי קיצון במדינה, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

הממצאים מצביעים על כך ששינויים קיצוניים בשתי האוכלוסיות היו מתקבלות אולם לא בהסכמה גורפת. מתוך המשיבים הערבים, 44.3% הביעו הסכמה לכך שבכל שטחה של ישראל תקום מדינה פלסטינית. מתוך המשיבים היהודים, 47.5% סברו כי האזרחים הערבים צריכים לעזוב מרצונם את הארץ ולקבל פיצוי.

המשיבים היהודים נשאלו שאלה נוספת בנושא – הרצון לגרש אזרחים ערבים בכפייה. תרשים 7.2 מציג את ההתפלגות של הפריט הרלוונטי.

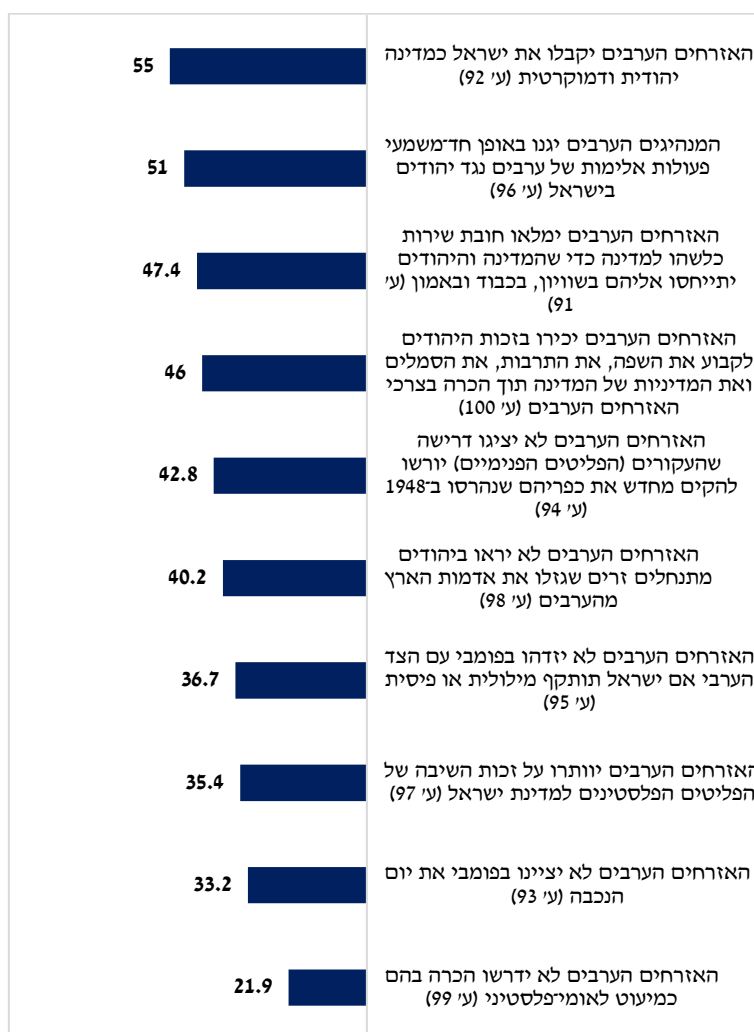
תרשים 7.2. עמדות כלפי גירוש בכפייה את האזרחים הערבים, יהודים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, 28.5% מתוך המשיבים היהודים סברו כי יש לגרש את כל האזרחים הערבים. בנוסף, 28.3% ציינו כי יש לגרש את חלקם ו-16.6% נוספים – את רובם. סה"כ 73.4% מהמשיבים היהודים הביעו עמדה בעד גירוש המוני לכל או לחלק מהערבים אזרחי המדינה. לעומתם, 26.5% סברו כי אין לגרש אף אזרח ערבי בכפייה.

כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם הוצגו למשיבים הערבים צעדים שהם צריכים לעשות כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו אליהם בשוויון, בכבוד ובאמון. תרשים 7.3 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 7.3. הצעדים שהערבים מוכנים לעשות כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו לערבים בשוויון, בכבוד ובאמון, ערבים 2025 (באחוזים)

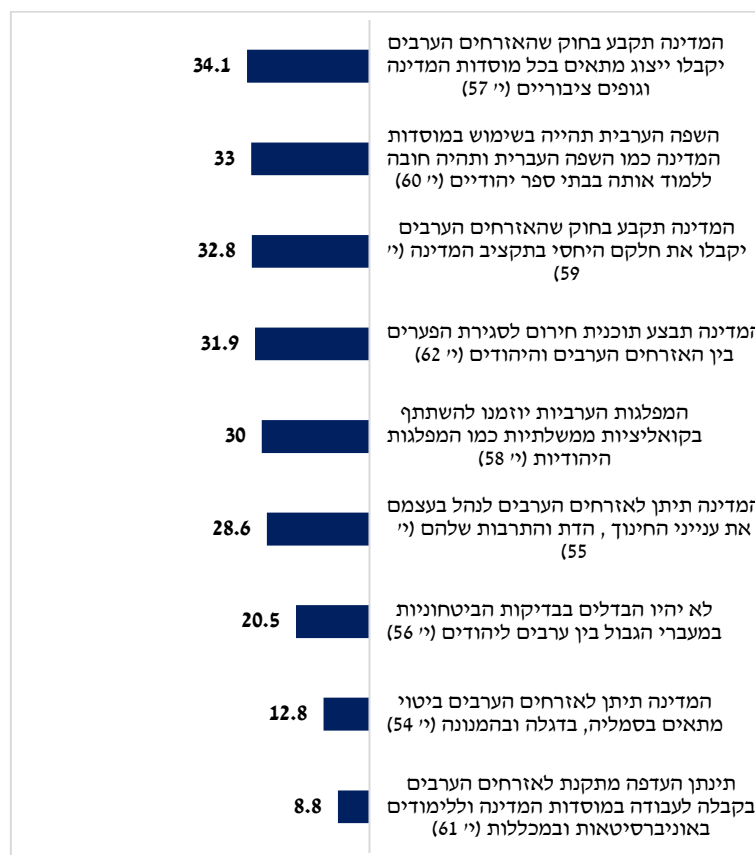

ניתן לראות כי המשיבים הערבים מוכנים לעשות את הצעדים הללו במידה משתנה. הצעדים שזכו להסכמה הרבה ביותר בקרבם הם: המוכנות לקבל את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית (55%), שהמנהיגים הערבים יגנו באופן חד-משמעי פעולות אלימות של ערבים כנגד האזרחים היהודים בישראל (51%) והמוכנות למלא חובת שירות כלשהו למדינה (47.4%) כדי שהמדינה והיהודים

יתייחסו אליהם בשוויון, בכבוד ובאמון. הצעדים שזכו להכי פחות הסכמה בקרב המשיבים הערבים הם: ויתור על זכות השיבה של הפליטים הפלסטיניים לשטחה של ישראל (35.4%); ויתור על ציון בפומבי של יום הנכבה (33.2%); ויתור על הדרישה בהכרה באזרחים הערבים כמיעוט לאומי-פלסטיני (21.9%).

מנגד, למשיבים היהודים הוצגו צעדים שהערבים תובעים מהיהודים ומהמדינה. הם התבקשו לציין אם הם מקבלים כל אחד מהם. תרשים 7.4 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריטים הרלוונטיים.

תרשים 7.4. הצעדים שהיהודים מוכנים לעשות כדי שהאזרחים הערבים ירגישו שישאל אל היא מדינתם והם אזרחים שווים זכויות בה, יהודים 2025 (באחוזים)

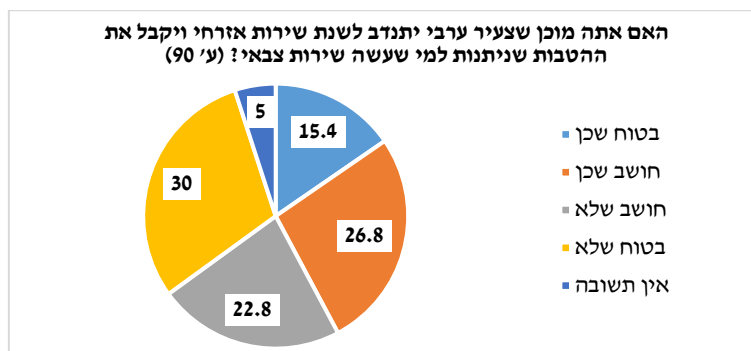

ניתן לראות כי גם המשיבים היהודים, מצידם, לא מוכנים לכל דבר על מנת לגרום לאזרחים הערבים להרגיש כי ישראל היא מדינתם. התחומים שזכו להכי הרבה הסכמה (וגם זאת בשיעורים נמוכים יחסית) הם: שהמדינה תקבע בחוק שהאזרחים הערבים יקבלו ייצוג מתאים בכל מוסדות המדינה וגופים ציבוריים (34.1%); שהשפה הערבית תהיה בשימוש במוסדות המדינה כמו השפה העברית ותהיה חובה ללמוד אותה בבתי ספר יהודיים (33%); ושהמדינה תקבע בחוק שהאזרחים הערבים יקבלו את חלקם היחסי בתקציב המדינה (32.8%). התחומים שזכו להכי פחות הסכמה הם: שלא יהיו הבדלים בבדיקות הביטחוניות במעברי הגבול בין ערבים ליהודים (20.5%); שהמדינה תיתן

לאזרחים הערבים ביטוי מתאים בסמליה, בדגלה ובהמנונה (12.8%); ושתינתן העדפה מתקנת לאזרחים הערבים בקבלה לעבודה במוסדות המדינה וללימודים באוניברסיטאות ובמכללות (8.8%).

המשיבים הערבים נשאלו גם בנוגע לנכונותם למצב בו צעירים ערבים יתנדבו לשנת שירות אזרחי ויקבלו את ההטבות שניתנות למשרתי צה"ל. תרשים 7.5 מציג את התפלגות הפריט הרלוונטי.

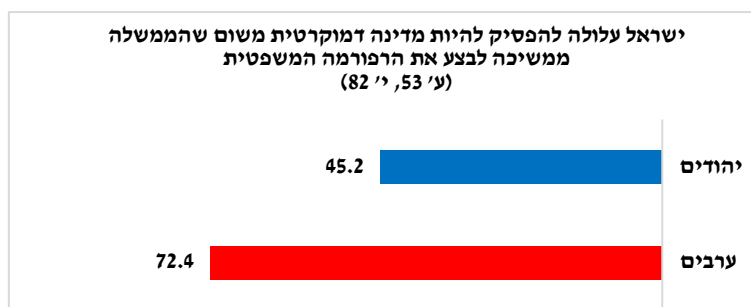
תרשים 7.5. שירות אזרחי בהתנדבות לערבים, ערבים 2025 (באחוזים)

על פי התרשים, המשיבים הערבים חלוקים למדי בנכונותם לקבל את המצב שתואר בשאלה. כך, 42.2% השיבו בטוח שכן מוכנים או חושבים שכן הם מוכנים למצב זה. לעומת זאת, 52.8% ציינו כי אינם בטוחים בנכונות לכך. ניתן גם לראות כי 5% מהמשיבים לא סיפקו תשובה כלשהי בנושא.

נוכח הרפורמה המשפטית שקודמה על ידי הממשלה הנוכחית, המשתתפים משתי הקבוצות נשאלו עד כמה הדבר עשוי להשפיע על הדמוקרטיה הישראלית. תרשים 7.6 מציג את שיעורי ההסכמה (תשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים") עם הפריט הרלוונטי.

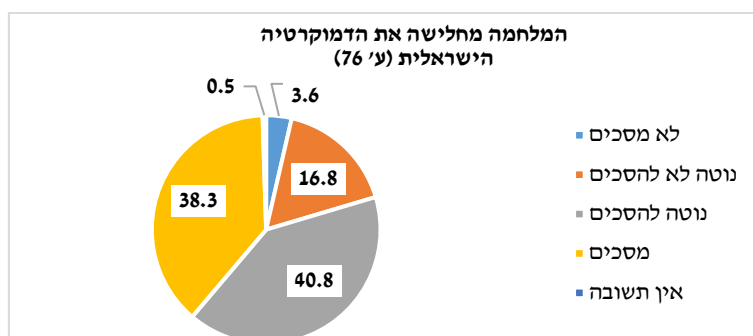
תרשים 7.6. תפיסת הסכנה של הרפורמה המשפטית לדמוקרטיה בישראל, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשתתפים משתי האוכלוסיות חלוקים בנוגע לטיעון הכלול בפריט: בעוד ש-72.4% מתוך המשיבים הערבים הסכימו שישראל עלולה להפסיק להיות דמוקרטית בעקבות קידום הרפורמה המשפטית, שיעור המסכימים עם הטענה בקרב המשיבים היהודים עמד על 45.2%.

המשתתפים הערבים נשאלו גם בנוגע להשפעה הנתפסת של המלחמה נגד החמאס על הדמוקרטיה בישראל. תרשים 7.7 מציג את ההתפלגות של הפריט הרלוונטי.

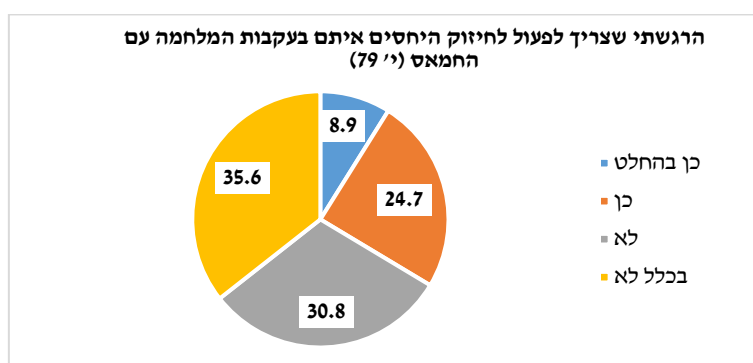
תרשים 7.7. ההשפעה הנתפסת של המלחמה נגד החמאס על הדמוקרטיה בישראל, ערבים 2025 (באחוזים)

נראה כי מרבית המשיבים (79.1%) הסכימו עם הטענה לפיה המלחמה נגד החמאס מחלישה את הדמוקרטיה הישראלית. לעומת זאת, 20.4% לא הסכימו עם הטענה.

המשתתפים היהודים נשאלו גם בנוגע להערכתם לגבי הצורך בשינוי היחסים עם ערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס. תרשים 7.8 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

תרשים 7.8. הצורך בשינוי היחסים עם הערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס, יהודים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי המשתתפים היהודים נטו להציג עמדה אחידה יחסית ששוללת את הצורך לפעול לחיזוק היחסים עם הערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס (66.4%). עם זאת, ניתן לראות כי 33.6% הנותרים דווקא סברו כי קיים צורך זה.

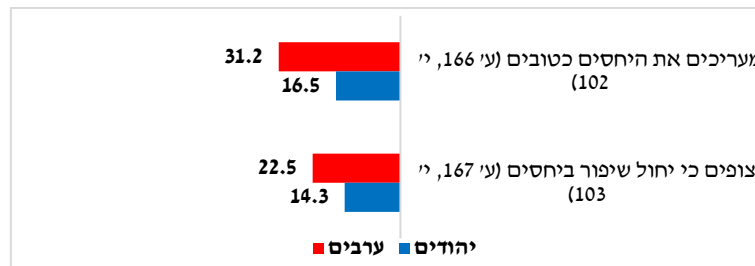
לסיכום, עולה מהממצאים שהוצגו בתת-פרק זה כי המשיבים משתי האוכלוסיות חלוקים בנוגע לאפשרויות לשינוי היחסים ביניהם. המשיבים היהודים מגלים תמיכה מסוימת בגירוש האזרחים הערבים ונטייה מועטה לחיזוק היחסים עם אזרחים ערבים בעקבות המלחמה נגד החמאס. הם גם

גילו נטייה מוגבלת מאוד לבצע צעדים שעשויים לגרום לערבים להרגיש שישראל היא מדינתם. מנגד, המשיבים הערבים סבורים כי המלחמה והרפורמה המשפטית מחלישות את הדמוקרטיה הישראלית וחלקם הגדול מגלים נכונות מוגבלת לבצע צעדים שונים על מנת לזכות ביחס שוויוני, בר-אמון וכבוד מצד יהודים והמדינה.

הערכת מצב היחסים

כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם המשתתפים משתי האוכלוסיות נשאלו הן בנוגע למצב היחסים הנוכחי בין יהודים לערבים, הן לגבי הצפי ליחסים בשנים הקרובות. תרשים 7.9 מציג את השיעורים של אלו שהשיבו בחיוב ("יחסים טובים במידה מספקת" ו"יחסים טובים מאוד" וכן "שיפור רב" ו"שיפור מסוים") לשני הפריטים הרלוונטיים.

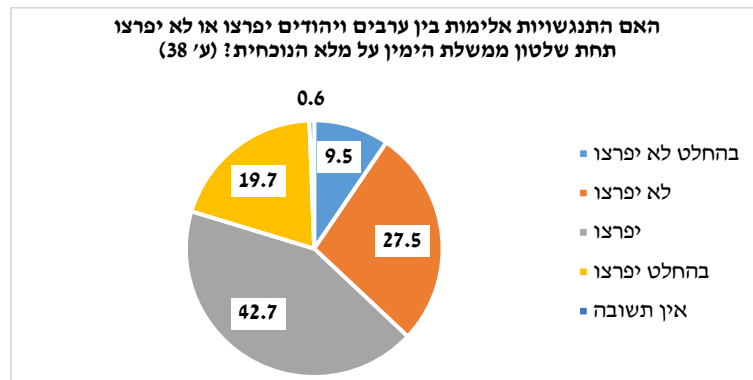
תרשים 7.9. הערכת מצב היחסים בין ערבים ליהודים, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

על פי הממצאים, קיימת הסכמה מסוימת בין המשיבים משתי האוכלוסיות כי היחסים בין הקבוצות טעונים שיפור. עם זאת, ניתן לראות כי המשיבים הערבים היו יותר אופטימיים בנוגע לאיכות היחסים בין יהודים לערבים בישראל (31.2%) בהשוואה למשיבים היהודים (16.5%). בקרב שתי הקבוצות קיימת הסכמה עוד יותר גדולה כי בגדול, לא צפוי שיפור של ממש ביחסים בחצי העשור הקרוב. עם זאת, גם כאן שיעור המשיבים הערבים (22.5%) היה גבוה יותר מאשר של המשיבים היהודים (14.3%).

היחסים בין הקבוצות יכולים להיות מושפעים ממדיניות של הממשלה השלטת. תרשים 7.10 מציג את התפלגות הפריט אשר שאל בנוגע לסיכוי שיפרצו התנגשויות אלימות בין יהודים לערבים בימי שלטונה של ממשלת ימין על מלא.

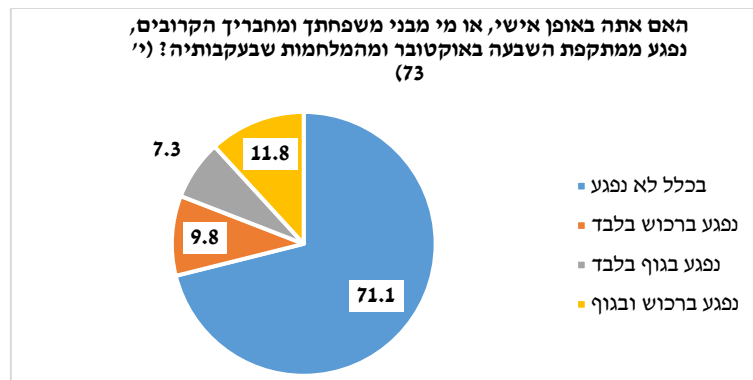
תרשים 7.10. סיכוי להתפרצותן של התנגשויות אלימות בין ערבים ליהודים בעת כהונת ממשלת ימין על מלא, ערבים 2025 (באחוזים)

ניתן לראות כי 62.4% מתוך המשיבים הערבים מעריכים כי יפרצו התנגשויות כאלה, בעוד ש-29.2% הנוספים אינם סבורים כך.

המשתתפים היהודים נשאלו אודות היפגעותם מאירועי ה-7 באוקטובר ובעקבותיהם. תרשים 7.11 מציג את התפלגותו של הפריט הרלוונטי.

תרשים 7.11. היפגעות מאירועי ה-7 באוקטובר ולאחריהם, יהודים 2025 (באחוזים)

הממצאים מראים כי רוב המשיבים היהודים (71.1%) לא נפגעו הן מאירועי ה-7/10/23 והן מהמלחמות שבאו בעקבותיהם. עם זאת, לא ניתן להתעלם משיעורם הגבוה של הנפגעים (28.9%). בהתייחס לסוגי הפגיעה, 9.8% מהמשיבים היהודים נפגעו ברכוש בלבד, 7.3% - בגוף בלבד ו-11.8% הנותרים ספגו פגיעה כפולה - גם בגוף וגם ברכוש.

לסיכום, נראה כי המשיבים משתי האוכלוסיות מתכנסים בכל מה שקשור להערכת יחסים ביניהם, כאשר בשני הצדדים נשמעו קולות פסימיים בנושא. בנוסף, קיים חשש בקרב המשיבים הערבים כי תפרוצנה התנגשויות בין יהודים לערבים במהלך כהונתה של הממשלה הנוכחית.

פרק שמיני: סולמות, הבדלים פנימיים, מנבאים

עד כה לא התמקדנו בהבדלים הפנימיים בקרב הערבים ובקרב היהודים. הסיבה לכך היא שלא היה טעם לחזור עליהם בכל שאלה ושאלה ולבחון את מידת העקביות שלהם. הפרק הזה הוא המסגרת המיועדת להצגת ההבדלים הללו. תחילה, יוצגו שלושה סולמות: הראשון הוא "סולם דו-קיום", אשר מודד את העמדה כלפי דו-קיום בסיסי בין הערבים והיהודים. הסולם השני הוא "סולם לוחמנות", המודד את מידת הביקורתיות של הערבים כלפי היהודים והמדינה. הסולם השלישי הוא "סולם דחייה", האומד את מידת הדחייה של היהודים את הערבים ואת האפשרות של השתלבותם. הפרק גם יציג את תוצאותיהן של בחינות סטטיסטיות שנעשו לשם איתור של הגורמים הקשורים לעמדות של הערבים והיהודים.

סולמות דו-קיום, לוחמנות ודחייה

סולם דו-קיום

החל ממהדורת 2019 של הסקר (סמוחה, 2020), **סולם דו-קיום** מחושב באמצעות סכימת הציונים בפריטים הבאים:

1. "אני משלים עם ישראל כמדינה שבה חיים יחד יהודים וערבים" (ע' 21, י' 21);
2. "טוב שהאזרחים הערבים והיהודים יחיו תמיד יחד בישראל" (ע' 22, י' 22);
3. "לאזרחים הערבים והיהודים בישראל צריכות להיות גם זכויות שוות וגם שוויון בחובת נאמנות למדינה" (ע' 23, י' 23);
4. "מותר לאזרחים הערבים והיהודים לפעול לשינוי היחסים ביניהם בדרכים חוקיות ודמוקרטיות בלבד" (ע' 24, י' 24);
5. "בין האזרחים הערבים והיהודים צריכים להתקיים גם קשרים שאנשים בוחרים בהם מרצונם כמו חברות אישית ופעילות בארגונים משותפים" (ע' 25, י' 25);
6. "אמנע ככל יכולתי ממגע אישי עם יהודים" (ע' 26), "אמנע ככל יכולתי ממגע אישי עם יהודים" (י' 26).

לצורך חישוב של הציון הכולל בסולם עבור נבדק בכל אחת משתי האוכלוסיות, האופציות המקוריות ("לא מסכים", "נוטה לא להסכים", "נוטה להסכים" ו"מסכים") צומצמו לשתיים בכל פריט. כך, ב-5 הפריטים הראשונים, האופציות "לא מסכים" ו"נוטה לא להסכים" קובצו לתוך קטגוריה אחת, ומי שענה באחת משתי הדרכים הללו קיבל ציון "0" בכל פריט בו השיב כך. מנגד, כל מי שענה בפריטים הללו "נוטה להסכים" או "מסכים" קיבל ציון "1". בפריט האחרון (ע' 26/י' 26), הציונים ניתנו הפוך על מנת לבטא כוונה לקיום של מגע בין-קבוצתי כחלק מהשאיפה לדו-קיום.

כך, טווח הערכים של הסולם נע בין 0 ל-6, כאשר ערכים גבוהים יותר פירושם נכונות רבה יותר לדו-קיום.

כמו בשנים הקודמות, התפלגות הסולם נמצאה מוטית מאוד לערכים הגבוהים במדגם הערבי: היחס בין הציונים 5-6 לציונים 0-1 הוא 52.9% לעומת 12.9%. לעומת זאת, ההתפלגות של הסולם במדגם היהודי שאפה לערכים הנמוכים: 24% לעומת 39%, בהתאמה. התפלגות א-סימטרית זו מראה תמיכה רבה בדו-קיום מצד הערבים ותמיכה מוגבלת מצד היהודים. הממוצע של 4.04 במדגם הערבי ו-3.41 במדגם היהודי מספקים תמיכה נוספת לטענה בדבר ההבדלים בין המשיבים משתי האוכלוסיות בכל הקשור למחויבותן כלפי הדו-קיום. עם זאת, השונות הגבוהה יותר במדגם היהודי עשויה להצביע על הבדלים פנימיים רבים (ואף משמעותיים) יותר בין הקטגוריות השונות בתוכה מאשר בתוך האוכלוסייה הערבית. לוח 8.1 מפרט את הנתונים התיאוריים.

לוח 8.1. סולם דו-קיום, ערבים ויהודים 2025 (באחוזים)

יהודים	ערבים	
13.2	5.5	0
11.8	7.4	1
11.8	10.2	2
11.2	11.3	3
13.0	11.0	4
13.4	25.4	5
25.6	27.5	6
0.0	1.6	לא יודע
100.0	100.0	סך הכל
3.41	4.04	ממוצע
2.14	1.87	סטיית תקן

ניתוח גורמים שנעשה לסולם הראה כי ששת הפריטים נטענים על שני גורמים שהסבירו יחדיו מעל 64% מהשונות בו במדגם הערבי. את הגורם הראשון ניתן לכנות "חיים משותפים" ואת הגורם השני – "יחסים בין-קבוצתיים". לעומת זאת, כל ששת הפריטים במדגם היהודי נטענו על גורם אחד שהסביר כ-55% מהשונות בסולם. הטעינויות (loadings) של הפריטים על הסולם הערבי נעו בין

0.585 ל-0.883 ובסולם היהודי – בין 0.685 ל-0.795. מהימנות הסולם הערבי, לפי אלפא קרונברך, עמדה על 0.756, ומהימנות הסולם היהודי עמדה על 0.837. ערכים אלו של אלפא קרונברך מצביעים על מהימנות גבוהה של הסולמות.

סולם לוחמנות

כמו בסקרים הקודמים, סולם לוחמנות חושב במדגם הערבי בלבד. הוא מבוסס על 13 פריטים מתוך הסקר. הוא קודד באופן דומה לסולם הדו-קיום, כאשר נקודה אחת ניתנה עבור כל מי שענה בדרך הנ"ל לפריטים הבאים:

1. מסכים שבתור אזרח ישראלי, מרגיש זר ודחוי בישראל (ע' 20);
 2. לא מסכים של ישראל כמדינה יש זכות קיום (ע' 159);
 3. מסכים שאי-אפשר לתת אמון ברוב היהודים בישראל (ע' 27);
 4. לא מסכים שלמרות חסרונותיו, המשטר בישראל הוא דמוקרטיה גם לערבים בישראל (ע' 40);
 5. לא מסכים של ישראל בתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה עצמאית שבה חיים יחד יהודים וערבים (ע' 44);
 6. לא מסכים של ישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה יהודית ודמוקרטית שבה חיים יחד יהודים וערבים (ע' 45);
 7. לא משלים עם היותה של ישראל היום מדינה בעלת רוב יהודי (ע' 48);
 8. מסכים שתקום מדינה פלסטינית בכל פלסטין במקום ישראל (ע' 75);
 9. לא מסכים שהאזרחים הערבים ימלאו חובת שירות כלשהו למדינה (ע' 91);
 10. לא מסכים לפתרון שתי מדינות לשני עמים (ע' 117);
 11. לא מסכים לתמוך בהסכם שלום בין ישראל לפלסטינים אם לא יכלול פתרון לבעיית האדמות שהופקעו מאזרחי ישראל הערבים ולבעיית העקורים הפנימיים (ע' 122);
 12. מסכים שהיהודים בישראל הם מתיישבים זרים, שאינם משתלבים באזור, שסופם לעזוב והארץ תחזור לפלסטינים (ע' 128);
 13. מסכים שמוצדק שהאזרחים הערבים בישראל יפתחו באינתיפאדה משלהם אם מצבם לא ישתפר באופן ניכר (ע' 130).
- כך, טווח הערכים בסולם נע בין 0 ל-13, כאשר ערכים גבוהים יותר מצביעים על לוחמנות גבוהה יותר בקרב המשיבים הערבים.
- כמו בשנים הקודמות, התפלגות הסולם נמצאה מוטית מאוד לערכים הנמוכים. היחס בין הציונים 11-13 לציונים 0-2 הוא 6.9% לעומת 18.8%. התפלגות א-סימטרית זו מראה נטייה מסוימת למתינות. הממוצע של 5.9 קרוב לנקודת האמצע של הסולם.

המתאם בין סולם דו-קיום לסולם לוחמנות הוא -0.49 . מתאם זה, שנחשב לגבוה יחסית, מראה ששני הסולמות מודדים עולם תוכן דומה, אך היחס בניהם הפוך: הנטייה ללוחמנות (עוינות?) קשורה באופן שלילי עם הנטייה לדו-קיום. לוח 8.2 מפרט את הנתונים התיאוריים של הסולם.

לוח 8.2. סולם הלוחמנות, ערבים 2025 (באחוזים)

0	4.9
1	8.8
2	5.1
3	8.1
4	4.5
5	7.7
6	13.3
7	8.4
8	10.2
9	13.3
10	5.0
11	5.6
12	0.8
13	0.5
לא יודע	3.7
סך הכל	100.0
ממוצע	5.90
סטיית תקן	3.26

ניתוח גורמים שנעשה לסולם, הראה כי הפריטים נטענים על שלושה גורמים שהסבירו יחדיו כ-53% מהשונות בסולם לוחמנות. את הגורם הראשון ניתן לכנות "אמון, השלמה ופיוס", את הגורם השני –

"שירות, שילוב ותמיכה בהסכם שלום" ואת הגורם השלישי – "זרות והפרדה" הטעינויות של הפריטים נעו בין 0.469 ל-0.815. מהימנות הסולם, לפי אלפא קרונברך, עמדה על 0.78, דבר המצביע על מהימנותו הגבוהה.

סולם דחייה

לבסוף, נתייחס לסולם דחייה. כמו סולם לוחמנות לערבים, גם סולם דחייה ליהודים בנוי בהסתמך על 13 פריטים שנשאלו גם במהדורות הקודמות של הסקר. גם כאן נעשה קידוד מחדש לכל אחד מהפריטים הללו, כאשר התשובות "לא מסכים" ו"נוטה לא להסכים" קובצו לתוך קטגוריה אחת, והתשובות "נוטה להסכים" ו"מסכים" קובצו לתוך קטגוריה אחרת. בדומה לסולם לוחמנות, גם בסולם דחייה טווח הערכים נע בין 0 ל-13, כאשר ערכים גבוהים יותר מצביעים על דחייה רבה יותר את הערבים.

הציון "1" ניתן לכל משיב אם הוא ענה על הפריטים הרלוונטיים בדרך הבאה:

1. לא משלים בכלל עם קיומו היום של מיעוט ערבי במדינת ישראל (י' 100);
 2. דוחה לחלוטין את זכות הקיום בתוך ישראל של מיעוט לאומי ערבי בעל זכויות אזרח מלאות (י' 99);
 3. מתנגד לאפשר לאזרחים הערבים להצביע לכנסת (י' 18);
 4. לא מסכים שמפלגות ערביות ישתתפו בקואליציות ממשלתיות (י' 7);
 5. לא מסכים שהארץ בין הירדן לים היא מולדת משותפת לערבים וליהודים (י' 12);
 6. לא מקבל את האזרחים הערבים כחברים מלאים בחברה הישראלית (י' 13);
 7. לא מוכן שהממונה עלי בעבודה יהיה ערבי (י' 16);
 8. מסכים שהמדינה צריכה לתת העדפה מסוימת ליהודים על פני האזרחים הערבים (י' 20);
 9. מסכים שאי-אפשר לתת אמון ברוב האזרחים הערבים (י' 27);
 10. נמנע מלהיכנס ליישובים ערביים (י' 32);
 11. מסכים שהאזרחים הערבים מסכנים את המדינה בגלל מאבקם לשינוי אופייה היהודי (י' 34);
 12. לא מסכים שלערבים, בדומה ליהודים, יש זכויות היסטוריות ולאומיות על הארץ (י' 40);
 13. יבחר באופייה היהודי של המדינה במקרה של ניגוד בין אופייה היהודי לאופייה הדמוקרטי (י' 51).
- התפלגותו של סולם הדחייה נמצאה מוטית כלפי הערכים הגבוהים. היחס בין 0-2 ל-11-13 נקודות הוא 13% ל-35.5%. יחד עם הממוצע 8.02, הנתונים הללו מצביעים על נטייתם של המשיבים היהודים לדחות את האוכלוסייה הערבית בשנת 2025.

קיים מתאם של -0.79 בין סולם דו־קיום לסולם דחייה, דבר המלמד שבקרב היהודים הקשר בין נכונות לדו-קיום ובין השקפה כללית של דחיה כלפי המיעוט הערבי הוא קשר שלילי. לוח 8.3 מפרט את הממצאים התיאוריים של הסולם.

לוח 8.3. סולם הדחייה, יהודים 2025 (באחוזים)

0	3.6
1	4.5
2	4.9
3	5.3
4	5.3
5	5.6
6	6.0
7	5.7
8	7.1
9	6.7
10	9.9
11	10.3
12	9.4
13	15.8
לא יודע	0.0
סך הכל	100.0
ממוצע	8.02
סטיית תקן	4.01

ניתוח גורמים העלה שני גורמים שהסבירו יחדיו 53.57% מהשונות בסולם דחייה. את הגורם הראשון ניתן לכנות "חוסר קבלה" ואת הגורם השני "דחיית הזכויות וחוסר השלמה". ערכי המטענים של

הפריטים נעו בין 0.515 ל-0.869. מהימנות הסולם, לפי אלפא קרונברך, עמדה על 0.895, דבר המצביע על מהימנותו הגבוהה מאוד.

הבדלים פנימיים בקרב ערבים

לוח 8.4 מציג את ההבדלים בממוצעי הסולמות לפי קטגוריות של המשתנים השונים בקרב המשיבים הערבים.

לוח 8.4. הבדלים בין-קבוצתיים בסולם דו-קיום וסולם לוחמנות, ערבים 2025 (ממוצעים)

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם לוחמנות
סך הכל	4.04	5.90
קהילה (com)		
דרוזים	5.78	1.01
בדואים בגליל	4.30	5.10
בדואים במרכז	4.70	7.01
בדואים בנגב	2.88	6.55
מוסלמים אחרים	4.10	6.35
נוצרים	4.81	4.43
קיפוח		
לא ממשפחת העקורים (ע' 204)	4.21	5.48
ממשפחת העקורים (ע' 204)	3.52	7.16
לא ממשפחה שסבלה מהפקעת אדמות (ע' afkad)	4.40	5.35
ממשפחה שסבלה מהפקעת אדמות (ע' afkad)	3.46	6.77
לא סבל מאפלייה מיהודים או ממוסדות המדינה (ע' discra)	4.22	5.33
סבל מאפלייה מיהודים או ממוסדות המדינה (ע' discra)	3.69	7.02
לא סבל מאיומים, השפלות או מכות מצד יהודים (ע' negcona)	4.13	5.39
סבל מאיומים, השפלות או מכות מצד יהודים (ע' negcona)	3.81	7.16

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם לוחמנות
מגעים עם יהודים יש חברים יהודים (ע' jewfr) אין חברים יהודים (ע' jewfr) יש קבלת עזרה מיהודים (ע' ghfjew) אין קבלת עזרה מיהודים (ע' ghfjew) יש בילוי זמן עם יהודים (ע' stwjew) אין בילוי זמן עם יהודים (ע' stwjew)	4.47 3.74 4.43 3.61 4.40 3.57	5.01 6.54 5.57 6.28 5.35 6.61
מקום מגורים (ע' arabloc) עיר מעורבת יישוב ערבי	4.51 3.98	3.65 6.19
זהות אישית (ע' identity) ערבי ישראלי לא-פלסטיני פלסטיני בישראל ערבי פלסטיני לא-ישראלי	4.92 4.12 3.65	2.57 6.82 7.09
הצבע לכנסת בבחירות 2022 (ע' voted22) למפלגה יהודית למפלגה ערבית לא הצביע	5.41 4.35 3.44	1.50 6.03 6.60
עמדה כלפי התנועה האיסלאמית (ע' atislmove) מתנגד לא מתנגד ולא אוהד אוהד, חבר ואו פעיל	4.91 3.93 3.59	5.54 5.75 6.48
מגדר (ע' 213) גבר אישה	3.86 4.21	5.76 6.02

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם לוחמנות
גיל (ע' agecata)		
18-29	4.16	5.44
30-39	3.76	6.38
40-49	3.93	5.72
50-59	4.27	5.76
60+41-45	4.08	6.67
רמת השכלה (ע' acdega)		
ללא תואר אקדמי	3.94	5.84
עם תואר אקדמי	4.44	6.18
הוצאת המשפחה (ע' famexpa)		
מעל הממוצע	4.28	5.93
כמו הממוצע	4.56	5.25
מתחת לממוצע	3.43	6.39
דתיות (ע' religa)		
לא דתי, דתי מקצת	4.58	5.11
דתי, דתי מאוד	3.24	7.01

בהתייחס לסולם **דו-קיום**, מלבד הבדלי הגיל, כל ההבדלים המוצגים בלוח מובהקים סטטיסטית. הקבוצות שבלטו בהבדל **משמעותי** בהשוואה לממוצע הכללי של 4.04 הן: דרוזים (5.78), אלו שהצביעו לאחת מהמפלגות היהודיות בבחירות של 2022 (5.41), אלו שבזהותם אין רכיב פלסטיני (4.92), אלו שמתנגדים לתנועה האיסלאמית (4.91), נוצרים (4.81), ובדואים במרכז ובמשולש (4.7).

הקבוצות הבאות הציגו גם הן ממוצע גבוה יותר, אך באופן פחות ניכר: אלו שהדת איננה משחקת תפקיד מרכזי בחייהם (4.58), אלו עם משפחה שהוצאתה החודשית שווה לממוצע במשק (4.56), תושבי הערים המעורבות (4.51), אלו שיש להם חברים יהודים (4.47), בעלי תואר אקדמי (4.44), אלו שקיבלו עזרה מיהודים (4.43), אלו שמשפחותיהם לא סבלו מהפקעת האדמות (4.4), ואלו שבילו עם יהודים (4.4). אלו שהצביעו למפלגות הערביות בבחירות של 2022 (4.35), בדואים בגליל (4.3), אלו עם ההוצאה חודשית המשפחתית מעל הממוצע במשק (4.28), אלו שלא סבלו מאפליה מצד היהודים ו/או המדינה (4.22), אילו שאינם באים ממשפחות העקורים (4.21), נשים (4.21),

הקבוצות הבאות הציגו ממוצע **מעט** יותר גבוה מהממוצע הכללי: אלו שלא סבלו מיחס שלילי מצד היהודים (4.13), אלו שבזהותם אין רכיב ערבי (4.12) ומוסלמים לא-בדואים (4.1).

גם סולם ה**לוחמנות** מבחין היטב בין קבוצות האוכלוסייה הערבית. מלבד ההבדלים המגדריים וההשכלתיים, יתר ההבדלים המוצגים בלוח 8.4 הינם מובהקים סטטיסטית. הקבוצות שהציגו ממוצע גבוה **משמעותית** יותר מהממוצע של 5.9 הן: אלו שבאים ממשפחות העקורים (7.16), אלו שסבלו ממגע שלילי עם יהודים (7.16), אלו שבזהותם אין רכיב ישראלי (7.09), אלו שסבלו מאפליה מצד היהודים ו/או המדינה (7.02), ואלו שהגדירו את עצמם כדתיים או כדתיים מאוד (7.01) ובדואים במרכז ובמשולש (7.01).

הקבוצות באות הציגו ממוצע גבוה יותר מהממוצע הכללי, אך באופן פחות ניכר מאלו הקודמות: אלו שבזהותם אין את הרכיב הערבי (6.82), אלו שממשפחותיהם הופקעו אדמות (6.77), בני 60 ומעלה (6.67), אלו שמעולם לא בילו זמן עם יהודים (6.61), אלו שלא הצביעו כלל בבחירות של 2022 (6.6), בדואים בנגב (6.55), אלו שאין להם חברים יהודים (6.54), אלו האוהדים, החברים או הפעילים בתנועה האסלאמית (6.48), אלו שההוצאה החודשית של משפחתם הינה מתחת לממוצע במשק (6.39), בני 30-39 (6.38), מוסלמים לא-בדואים (6.35), אלו שמעולם לא קיבלו עזרה מיהודים (6.28),

הקבוצות הבאות הציגו ממוצע **מעט** יותר גבוה מהממוצע הכללי: תושבי היישובים הערבים (6.19) וכן אלו שהצביעו למפלגה ערבית כלשהי בבחירות של 2022 (6.03).

הבדלים פנימיים בקרב יהודים

לוח 8.5 מציג את ההבדלים בממוצעי הסולמות לפי קטגוריות של המשתנים השונים.

לוח 8.5. הבדלים בין-קבוצתיים בסולם דו-קיום וסולם דחיה, יהודים 2025 (ממוצעים)

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם דחיה
סך הכל	3.41	8.02
קיפוח (י' negconj) לא סבל מאיומים, השפלות או מכות מצד הערבים	3.74	7.31
סבל מאיומים, השפלות או מכות מצד הערבים	2.91	9.10
מגעים עם ערבים		
יש חברים ערבים (י' arabfr)	4.37	5.91
אין חברים ערבים (י' arabfr)	3.08	8.77
יש קבלת עזרה מערבים (י' ghfarab)	4.23	6.27
אין קבלת עזרה מערבים (י' ghfarab)	2.60	9.77

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם דחייה
יש בילוי זמן עם ערבים (stwarab)	4.07	6.72
אין בילוי זמן עם ערבים (stwarab)	2.44	9.93
מקום מגורים (mixcityj)		
עיר מעורבת	3.35	7.80
יישוב יהודי	3.43	8.07
ההשתייכות החשובה ביותר (י' 105)		
אזרחים ישראלית	4.39	5.81
העם היהודי	2.81	9.46
הדת היהודית	2.72	9.40
הצבע לכנסת בבחירות 2022 בגוש (ע' blockvotedj)		
מרכז-שמאל	4.79	4.97
ימין	2.60	9.72
לא הצביע	3.39	8.39
זרם פוליטי (ע' polw)		
שמאל	5.34	2.64
מרכז	4.35	5.92
ימין	2.78	9.60
העדפת הגוש הפוליטי שיהיה בשלטון (י' polpr)		
מרכז-שמאל	4.95	4.34
ימין	2.75	9.62
מגדר (י' 129)		
גבר	3.58	7.63
אישה	3.25	8.41
גיל (י' agecatj)		
18-29	2.58	9.09
30-39	3.39	8.29
40-49	3.84	7.59
50-59	4.10	6.73
+60	3.83	7.06

תחום קטגוריה	סולם דו-קיום	סולם דחייה
רמת השכלה (י' acdegi)	2.96	8.95
ללא תואר אקדמי	3.93	6.98
עם תואר אקדמי		
הוצאת המשפחה (י' famexpj)	3.83	7.16
מעל הממוצע	3.07	8.40
כמו הממוצע	3.38	8.37
מתחת לממוצע		
דתיות (י' religj)	4.29	6.24
חילוני	3.04	8.84
מסורתי	2.29	9.92
דתי	2.03	10.95
חרדי		

בהתייחס לסולם **דו-קיום**, מלבד ההבדלים בהוצאה של משק הבית וסוג יישוב המגורים, ההבדלים המוצגים בלוח מובהקים סטטיסטית. הקבוצות שהציגו ממוצע גבוה **משמעותית** יותר מהממוצע הכללי של 3.41 הן: אלו שמשייכים את עצמם למחנה השמאל (5.34), אלו שמעדיפים גוש שמאל-מרכז בשלטון (4.95), ואלו שהצביעו למפלגות מגוש המרכז-שמאל בבחירות של 2022 (4.79).

הקבוצות הבאות הציגו גם הן ממוצע גבוה בהרבה מהממוצע הכללי, אך בשיעור ניכר פחות מאלו הקודמות: אלו שהזהות החשובה ביותר עבורם היא זהותם אזרחית (4.39), אלו שיש להם חברים ערבים (4.37), אלו שמשייכים את עצמם למחנה המרכז (4.35), חילונים (4.29), אלו שאי פעם קיבלו עזרה מהערבים (4.23), בני 50-59 (4.10) ואלו שבילו זמן עם הערבים לפחות פעם אחת בעבר (4.07).

הקבוצות שהציגו ממוצע גבוה **מעט** יותר מהממוצע הכללי של 3.41 הן: אלו עם תואר אקדמי (3.93), בני 40-49 (3.84) ובני 60 ומעלה (3.83), אלו עם הוצאה חודשית של משק הבית מעל הממוצע במשק (3.83), אלו שלא סבלו ממגע שלילי עם ערבים (3.74) וגברים (3.58).

גם סולם **הדחייה** מבחין היטב בין קבוצות האוכלוסייה היהודית. מלבד ההבדלים מבחינת יישוב מגורים, ההבדלים המוצגים בטבלה הינם מובהקים סטטיסטית. הקבוצות שהציגו ממוצע גבוה **משמעותית** יותר מהממוצע הכללי של 8.02 הן: חרדים (10.95), אלו שמעולם לא בילו זמן עם ערבים (9.93), דתיים (9.92), אלו שמעולם לא קיבלו עזרה מערבים (9.77), אלו שהצביעו למפלגות הימין בבחירות של 2022 (9.72), אלו שחשוב להם שגוש הימין יהיה בשלטון (9.62), אלו שמשייכים את

עצמם למחנה הימין (9.6), אלו שהזהות החשובה ביותר עבורם היא זהותם הלאומית (9.46) או הדתית (9.4), אלו שסבלו ממגע שלילי עם ערבים (9.1), ובני 18-29 (9.09).

הקבוצות הבאות הציגו ממוצע גבוה הרבה יותר מהממוצע הכללי, אך בשיעור ניכר פחות מאלו הקודמות: אלו שאין להם תואר אקדמי (8.95), אלו שהגדירו את עצמם מבחינת הדתיות כמסורתיים (8.84) ואלו שאין להם חברים ערבים (8.77).

הקבוצות שהציגו ממוצע גבוה **מעט** יותר מהממוצע הכללי הן: נשים (8.41), אלו שההוצאה של משק ביתם היא כמו הממוצע (8.4) או מתחת לממוצע במשק (8.37), אלו שלא הצביעו בבחירות של 2022 (8.39) ובני 30-39 (8.29).

מנבאים בקרב ערבים

תת-פרק זה יעסוק בשאלה המבקשת לדעת את הגורמים המתקשרים לשונות בסולמות **דו-קיום** ו**לוחמנות** בקרב הערבים. כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם המנבאים סווגו לחמש קטגוריות:

1. **משתנים סוציו-דמוגרפיים:** מגדר, גיל, השכלה, דתיות, עדה, רמת חיים (הערכה של הוצאות המשפחה ביחס לממוצע במשק)
 2. **התנסויות חיוביות:** קשרי חברות, עזרה מהצד האחר, בילוי זמן עם הצד האחר, מגורים בעיר מעורבת;
 3. **התנסויות שליליות:** היתקלות באיומים, בהשפלות ובמכות מהצד האחר, סבל אישי מאפליה, הפקעת אדמות מהמשפחה והגעה ממשפחת העקורים הפנימיים.
 4. **משתני זהות:** הזהות החשובה ביותר (אזרחות, לאום, דת), זהות ספציפית (בחירה בין ישראלי לפלסטיני)
 5. **אוריינטציה פוליטית:** המפלגה או התנועה מרגישים את הקרבה הגדולה ביותר והמפלגה לה הצביעו.
- לוח 8.6 מציג את ממצאי הניתוח לניבוי של **ציון הדו-קיום**. מוצגים בו אך ורק משתנים אשר הקשר שלהם אל המשתנה התלוי היה מובהק סטטיסטית.

לוח 8.6. ניבוי של סולם דו-קיום, ערבים 2025

Zero-Order Correlation	Standardized Beta	Unstandardized Beta (Standard Error)	
		.444	השונות המוסברת
-.130	-.094	-.365** (.139)	גבר
.046	.090	.011* (.005)	גיל
-.343	-.159	-.618*** (.161)	דתי/דתי מאוד
-.326	-.095	-.440* (.213)	בדואי בנגב
-.185	-.121	-.183** (.057)	הוצאה משפחתית
.235	.096	.372* (.167)	קיבל סיוע מיהודים
.255	.153	.594** (.170)	בילה זמן עם יהודים
-.085	-.094	-.395* (.162)	חווה מגע שלילי עם יהודים
-.276	-.103	-.405* (.165)	למשפחתו הופקעו אדמות
.335	.263	1.264*** (.213)	רואה את עצמו כישראלי יותר מכפלסטיני
-.437	-.214	-1.276*** (.295)	מרגיש קרוב לפלג הצפוני ולתנועת בני הכפר
-.322	-.168	-.674** (.227)	לא הצביע לאף מפלגה בבחירות 2022

מקרא: * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$.

נובע מהטבלה כי בכל קבוצה של מנבאים היה לפחות אחד שניבא את ציון הדו-קיום. המנבאים שהיו קשורים לציון **גבוה** יותר בסולם הדו-קיום (כלומר, קשר חיובי) הם: גיל מבוגר יותר, קבלת סיוע מהיהודים, בילוי זמן עם היהודים והגדרה עצמית ערבית-ישראלית בעיקרה. הגורמים שהיו קשורים לציון **נמוך** יותר בסולם הדו-קיום (קשר שלילי) הם: היות המשתתף גבר, דתי יותר, ממוצא בדואי שמתגורר בנגב, הוצאה משפחתית נמוכה יותר, חוויה של מגע שלילי עם היהודים, הפקעת אדמות ממשפחת מוצא, קרבה לפלג הצפוני של התנועה האסלאמית ולתנועת בני הכפר ואי-הצבעה לאף מפלגה בבחירות של 2022.

הגורמים הדומיננטיים בניבוי של ציון הדו-קיום (לפי ערכו המוחלט של המקדם המתוקנן) הם הגדרה עצמית כערבי-ישראלי, הרגשת הקרבה לפלג הצפוני ולבני הכפר וכן אי-בחירה באף מפלגה בבחירות מסיבה כלשהי.

לוח 8.7 מציג את ממצאי הניתוח לניבוי של ציון הלוחמנות. גם בו מוצגים אך ורק משתנים אשר הקשר שלהם אל המשתנה התלוי היה מובהק סטטיסטית.

לוח 8.7. ניבוי של סולם לוחמנות, ערבים 2025

Zero-Order Correlation	Standardized Beta	Unstandardized Beta (Standard Error)	
		.494	השונות המוסברת
-.307	-.133	-2.144** (.656)	דרוזי
.113	-.177	-1.424*** (.368)	בדואי בנגב
.270	.203	2.311*** (.465)	מתגורר בעיר ערבית
.245	.125	.898** (.270)	חווה מגע שלילי עם יהודים
.242	.094	.666* (.273)	חווה אפליה מיהודים/מהמדינה
.250	.095	.718* (.300)	מגיע ממשפחת העקורים
-.566	-.349	-2.845*** (.350)	רואה את עצמו כישראלי יותר מכפלסטיני
.282	.121	1.314* (.612)	מרגיש קרוב לפלג הצפוני ולתנועת בני הכפר

מקרא: * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$.

נובע מהטבלה כי מעט יותר מנבאים הצליחו להסביר את השונות בסולם הלוחמנות. עם זאת, ניתן לראות כי הצלחתם היתה גדולה מעט יותר מאשר זו של הגורמים שניבאו את השונות בסולם הדו-קיום. זאת מאחר ששיעור גבוה יותר של השונות הוסבר במודל זה בהשוואה למודל הקודם. מה שכן משותף בין המודלים הוא חלק מהמנבאים וגם העובדה כי בכל קבוצה של מנבאים היה לכל הפחות אחד שניבא את ציון הלוחמנות.

המנבאים שהיו קשורים לציון נמוך יותר (כלומר, קשר שלילי) בסולם הלוחמנות הם: מוצא דרוזי, ובדואי מהנגב והגדרה עצמית כערבי-ישראלי. המנבאים שהיו קשורים לציון גבוה יותר (כלומר, קשר חיובי) בסולם הלוחמנות הם: מגורים בעיר ערבית, חווית המגע השלילי עם היהודים, חווית אפליה

מהיהודים או מהמדינה, מוצא ממשפחת העקורים וקרבה לפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית ולתנועת בני הכפר.

המנבאים הדומיננטיים ביותר של ציון הלוחמנות (לפי ערכו המוחלט של המקדם המתוקנן) הם: הגדרה עצמית כערבי-ישראלי, מגורים בעיר ערבית ומוצא בדואי מהנגב.

מנבאים בקרב יהודים

כמו במהדורות הקודמות של הסקר, גם הפעם המנבאים סווגו לחמש קטגוריות:

- 1. משתנים סוציו-דמוגרפיים: מגדר, גיל, השכלה, דתיות, עדה, רמת חיים (הערכה של הוצאות המשפחה ביחס לממוצע במשק)
 - 2. התנסויות חיוביות: קשרי חברות, עזרה מהצד האחר, בילוי זמן עם הצד האחר, מגורים בעיר מעורבת;
 - 3. התנסויות שליליות: היתקלות באיומים, בהשפלות ובמכות מהצד האחר.
 - 4. משתני זהות: הזהות החשובה ביותר (אזרחות, לאום, דת), זהות ספציפית (בחירה בין ישראלי ליהודי)
 - 5. אוריינטציה פוליטית: המפלגה או התנועה מרגישים את הקרבה הגדולה ביותר, המפלגה לה הצביעו, הגוש הפוליטי המועדף בשלטון.
- לוח 8.8 מציג את ממצאי הניתוח לניבוי של ציון הדו-קיום. מוצגים בו אך ורק משתנים אשר הקשר שלהם אל המשתנה התלוי היה מובהק סטטיסטית.

לוח 8.8. ניבוי של סולם דו-קיום, יהודים 2025

Zero-Order Correlation	Standardized Beta	Unstandardized Beta (Standard Error)	
		.420	השונות המוסברת
.073	.063	.271** (.091)	גבר
.232	.096	.016*** (.004)	גיל
.227	.071	.303** (.095)	השכלה אקדמית
-.399	-.070	-.141* (.055)	דתיות

Zero-Order Correlation	Standardized Beta	Unstandardized Beta (Standard Error)	
-.068	.053	.093* (.038)	הוצאה משפחתית
.265	.058	.283* (.114)	חברים ערבים
.382	.166	.713*** (.102)	קיבל סיוע מערבים
.378	.172	.751*** (.108)	בילה זמן עם ערבים
-.181	-.074	-.327** (.097)	חווה מגע שלילי עם ערבים
-.166	-.073	-.395** (.145)	הגדיר את הזהות הדתית כחשובה ביותר
-.236	-.088	-.381** (.116)	רואה את עצמו כישראלי יותר מיהודי
-.390	-.151	-.649*** (.137)	הצביע למפלגה ימנית
-.011	-.069	-.382** (.146)	לא הצביע לאף מפלגה בבחירות 2022
-.470	-.194	-.902*** (.131)	מעדיף גוש פוליטי ימני בשלטון

מקרא: * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$.

נובע מהטבלה כי בכל קבוצה של מנבאים היה לפחות אחד שניבא את ציון הדו-קיום. הגורמים שהיו קשורים לציון **גבוה** יותר (כלומר, קשר חיובי) בסולם הדו-קיום הם: היות המשתתפים גברים, גיל מבוגר יותר, השכלה אקדמית, הוצאה משפחתית נמוכה יותר, חברות עם ערבים, קבלת סיוע מערבים ובילוי זמן עם ערבים. המשתנים שהיו קשורים לציון **נמוך** יותר (קרי, קשר שלילי) בסולם הדו-קיום הם: מידה רבה יותר של דתיות, חוויה של מגע שלילי עם ערבים, הגדרה הזהות הדתית

כחשובה ביותר, ראייה עצמית כישראלי, הצבעה למפלגה מגוש הימין, אי-הצבעה וכן העדפת הגוש הימני בשלטון.

המנבאים הדומיננטיים ביותר בניבוי של ציון הדו-קיום (לפי הערך המוחלט של המקדם המתוקנן) הם העדפת גוש הימין בשלטון, בילוי עם ערבים וקבלת סיוע מהם.

לוח 8.9 מציג את ממצאי הניתוח לניבוי של ציון הדחייה. גם בו מוצגים אך ורק משתנים אשר הקשר שלהם אל המשתנה התלוי היה מובהק סטטיסטית.

לוח 8.9. ניבוי של סולם דחייה, יהודים 2025

Zero-Order Correlation	Standardized Beta	Unstandardized Beta (Standard Error)	
			השונות המוסברת
			.576
-.094	-.085	-.672*** (.145)	גבר
-.245	-.071	-.573*** (.153)	השכלה אקדמית
.435	.062	.233** (.089)	דתיות
-.312	-.076	-.692*** (.183)	חברים ערבים
-.434	-.189	-1.524*** (.164)	קיבל סיוע מערבים
-.394	-.135	-1.110*** (.174)	בילה זמן עם ערבים
.215	.100	.826*** (.156)	חווה מגע שלילי עם ערבים
.179	.109	1.103*** (.233)	הגדרה עצמית דתית כחשובה ביותר
.303	.146	1.194*** (.187)	רואה את עצמו כישראלי יותר מיהודי
.419	.078	.691*** (.187)	הרגיש קרוב למפלגה ימנית
.432	.107	.860*** (.221)	הצביע למפלגה ימנית
.049	.076	.787** (.235)	לא הצביע לאף מפלגה בבחירות 2022
.607	.317	2.770*** (.211)	מעדיף גוש פוליטי ימני בשלטון

מקרא: $p < 0.05^*$, $p < 0.01^{**}$, $p < 0.001^{***}$.

נובע מהטבלה כי בערך אותו מספר ואותו ההרכב של מנבאים הצליחו להסביר את השונות בסולם הדחייה. עם זאת, ובדומה למה שתואר בתת-הפרק הקודם, ניתן לראות כי הצלחתם היתה גדולה

יותר מאשר בהסבר של השונות בסולם הדו-קיום. זאת מאחר שאחוז גבוה יותר של השונות הוסבר במודל זה בהשוואה למודל הקודם. מה שכן משותף בין המודלים הוא חלק מהמנבאים וגם העובדה כי בכל קבוצה של מנבאים היה לכל הפחות אחד שניבא את ציון הדחייה.

הגורמים שהיו קשורים לציון **נמוך** יותר (כלומר, קשר שלילי) בסולם הדחייה הם: היות המשיב גבר, השכלה אקדמית, קיומם של חברים ערבים ברשת החברתית, קבלת סיוע מערבים ובילוי זמן עם ערבים. הגורמים שהיו קשורים לציון **גבוה** יותר (כלומר, קשר חיובי) בסולם הדחייה הם: מידה רבה יותר של דתיות, חוויה של מגע שלילי עם ערבים, הגדרת הזהות הדתית כחשובה ביותר, ראייה עצמית כישראלי יותר מיהודי, קרבה למפלגה ימנית, הצבעה למפלגות הימין וכן אי-הצבעה לאף מפלגה בבחירות של 2022 והעדפת גוש הימין בשלטון.

המנבאים **הדומיננטיים** ביותר של ציון הדחייה (לפי הערך המוחלט של המקדם המתוקנן) הם: העדפת גוש הימין בשלטון, קבלת סיוע מערבים והגדרה עצמית כישראלי יותר מיהודי.

לסיכום, ניתן לראות כי גורמים רבים מנבאים את הציונים בסולמות שנבחנו בפרק זה בקרב שתי האוכלוסיות. המנבאים העקביים ביותר (אולם לא תמיד הדומיננטיים ביותר) מתקשרים למאפיינים הסוציו-דמוגרפיים (ובפרט מגדר ומידת דתיות), למגע עם הצד האחר (כל המשתנים שנבנו תחת כותרת זו) ולאוריינטציה פוליטית (הצבעה למפלגות מגוש/מגזר מסוים וקרבה למפלגה).

כיוון שמגע הוא הדבר האפשרי ביותר לשינוי מבין הגורמים הללו, חובה להדגיש את חשיבותו של קיום של המגע החיובי בין הקבוצות (גם אם לא מתורגם ליחסים לטווח הארוך, כמו חברות או שותפות) על ידי יצירה של אווירה חברתית חיובית שמזמינה מגעים אלו ומניעת המגע השלילי על ידי הסברה וחינוך מתאימים.

מבין המשתנים שמשחקים תפקידים שונים ניתן לציון השכלה אקדמית שהסבירה את השונות בשני הסולמות בקרב האוכלוסייה היהודית אך לא שינתה דבר בנוגע אליהם בקרב האוכלוסייה הערבית. ההסבר האפשרי לכך הוא באפקט הדיפרנציאלי של ההשכלה הגבוהה בקרב הרוב האתני לעומת המיעוט האתני. במהלך הלימודים הגבוהים, בני האוכלוסייה הדומיננטית נחשפים באופן אינטנסיבי למיעוט ולחומרי הלימוד הקשורים לגיוון חברתי ו/או לאוכלוסייה הערבית עצמה, דבר המאפשר היכרות רבה יותר איתה והבנה טובה יותר שלה. מנגד, ערבים מגיעים ללימודים הגבוהים מעמדת נחיתות מסוימת ממספר של בחינות (שפה, תאימות תרבותית, הישגים השכלתיים) (Halabi, 2016). על אף החשיפה הרבה ליהודים במהלך לימודיהם האקדמיים, עמדת נחיתות זו מעכבת אצלם את הרצון (ואולי אף אינה מאפשרת לפנות הזמן) להכיר את השונה וגורם להתמקד בעיקר בהשלמת פגרים. ייתכן כי גם האינסטרומנטליות שברכישת ההשכלה על ידי ערבים אינה מאפשרת (גם בהמשך החיים) העמקה של ההיכרות עם ה'אחר' ואינה מסייעת בפיתוח של הגישה הנוטה לדו-קיום ולהשתלבות.

משתנה נוסף ששיחק תפקיד שונה בהתייחס לסולמות הנדונים בקרב שתי האוכלוסיות הוא הדגשה של ישראליות בזהות האישית. נראה כי אימוץ הזהות הישראלית על ידי ערבים מקרב אותם אל הרעיון

של דו-קיום ומרחיק מהלוחמנות, בעוד שאותו הגורם בדיוק נראה שמרחיק את היהודים מרעיונות אלו.

ניתן להסביר זאת על ידי המשמעות השונה המוקנית להרגשה זו בשתי האוכלוסיות השונות: בעוד שאצל ערבים אימוץ והדגשת הזהות הישראלית מתפרש כסימן להשתלבות מוצלחת בחברה, אצל יהודים ייתכן שהוא מתפרש כסימן לחיזוקה של הדומיננטיות האתנית, דבר אשר איננו עומד בקנה מידה אחד עם רעיון של שילוב הצד האחר ו/או הרעיון של חיים משותפים.

המשתנה האחרון ששיחק תפקיד שונה בניתוחים שבוצעו בקרב שתי האוכלוסיות הוא קיומם של חברים בני הצד האחר. ניתן לראות כי בקרב היהודים זה היה תנאי מספיק לקבלה של ציון גבוה יותר בסולם הדו-קיום ולציון נמוך יותר בסולם הדחייה, אך לא היה לו שום תפקיד בקרב המשיבים הערבים. ניתן להסביר זאת על ידי הצרכים השונים של שתי האוכלוסיות. כיוון שהאוכלוסייה הערבית נמצאת מתחת לאוכלוסייה היהודית במבנה הריבוי של ישראל (Smootha, 2024), היא מנהלת מאבק מתמיד לשיפור המעמד שלה. בשל כך, גם אם בני האוכלוסייה הזו מחזיקים במשאבים, כגון קשרים חברתיים, ייתכן כי הדבר איננו מספיק עבורם במידה ואינו פועל למטרת שיפור המעמד. כך, עצם קיומם של חברים יהודים אינו יכול לשחק עבורם תפקיד או תפקיד זהה לקיומם של חברים ערבים אצל יהודים.

הפרק הבא יעסוק בסיכום של הממצאים ובניסוח של המלצות למדיניות.

פרק תשיעי: סיכום והמלצות

כפי שמשקף מכתרת הדו"ח, קיימות במקביל שתי "ישויות על" בתווך שבין האזרחים הערבים לבין האזרחים היהודים. הישות הראשונה היא "גדרות". היא באה לידי ביטוי בעמדות מקוטבות בסוגיות רבות, כגון דימוי התקשורת, פתרונות לסכסוך ישראלי-פלסטיני, תפיסת היחס של המדינה כלפי האזרחים הערבים, מתן האוטונומיה לערבים וסוגיות נוספות. הישות השנייה היא "גשרים". ישות זו באה לידי ביטוי בהסכמות בין האזרחים משתי האוכלוסיות בסוגיות כמו אמון מוסדי, יחס כלפי המנהיגות הערבית, הערכת היחסים בין הקבוצות, קיום של מגע חיובי עם הצד האחר וסוגיות נוספות. בחלק מכלל הסוגיות הללו ובהתייחס לנושאים האחרים שנידונו לאורך המסמך הזה, ניתן לשנות דברים על מנת לחזק את ה"גשרים", לצמצם או אף להסיר את ה"גדרות" ובסופו של דבר, להביא לידי מצב של חברה שדוגלת בדו-קיום תקין ומקפידה עליו ועל תקינותו לאורך זמן.

בהתאם לכך, המשך הפרק יעסוק בגזירה של המלצות למדיניות על בסיס ממצאים נבחרים. ההמלצות להלן מנוסחות בתמציתיות וברמה העקרונית בלבד. ברי הוא שעל מנת להופכן להמלצות אופרטיביות יש צורך בפירוט רב יותר ובתרגום לשפה מעשית – חוקית ותקנונית. משימה זו איננה נכללת במסגרת עבודה זו.

ממצאי הסקר הצביעו על ההסכמה לקיום היחסים מרצון בקרב המשיבים משתי האוכלוסיות (תרשים 2.3). אי לכך, יש ליצור פלטפורמות מתאימות ליחסים אלו – בין אם במרחב המקוון (קהילות דיון וקהילות המוקדשות לעניינים משותפים), ולבין אם במרחב הפיזי (במסגרת מערכות החינוך, באמצעות סדנאות סביב הנושא, או במסגרות הקיימות כמו כנסים ואירועים שמשותפים לשתי האוכלוסיות). בנוסף, יש לתחזק את הפלטפורמות הקיימות, כמו המפגשים שמארגנים ארגונים ללא כוונת רווח ועמותות הפועלות בתחום הדו-קיום והחיים המשותפים.

ממצאי הסקר הנוכחי העלו כי קיים דימוי שלילי בקרב שתי האוכלוסיות אחת כלפי השנייה (תרשימים 2.12 עד 2.15). אי לכך, חשוב לייצר כבר בשלבים של החינוך היסודי בבתי הספר תכנים חינוכיים שיסייעו בהיכרות טובה יותר עם הצד השני, בהבנה של הצד השני ובפיתוח היכולת לתקשר בין הצדדים. יש לספק תכנים דומים גם במסגרות האקדמיות. כמו כן, אמצעי התקשורת המסורתית ומנהלי הקהילות במדיה החברתיים יכולים להתגייס לטובת יצירה של תכנים המספקים היכרות רבה יותר עם הצד האחר, תוך שמירה על שפה ניטרלית והימנעות מדעות קדומות ותיוגים שליליים.

הממצאים הראו שביעיות רצון מוגבלת מצד המשיבים הערבים לגבי היותם של אזרחי ישראל (תרשים 2.23); הרגשה שהם זרים ודחויים בתור אזרחי ישראל (תרשים 2.20) והרגשה של יחס לא שוויוני מצד המדינה (תרשים 3.2). בהתאם לכך, על המדינה לדאוג למניעת התופעה באמצעות פיקוח על אפליה, על יחס לא הוגן, על הטרדה שלטונית ועוד. יש לחוקק חוקים מתאימים וכן לעדכן את החוקים הקיימים.

ממצאי הסקר העלו תמונה מורכבת לגבי דימוי התקשורת (תרשים 2.16). על כן, על גופי התקשורת ועל המוסדות המפקחים עליהם להשקיע מאמץ רב יותר בפיקוח ובעריכה של תכנים המועלים

לשידור, למנוע הפצה של גזענות ושנאה וליצור שיח מכיל ככל שמדובר באינטמים תקשורתיים הדנים בצד האחר.

הממצאים הציגו תמונה מורכבת לגבי דימוי פוליטיקאים (תרשים 2.17). אי לכך, על אישי ונבחר הציבור משתי האוכלוסיות להימנע בשיח שלהם מאמירות גזעניות ומסיתות כנגד הצד האחר והמדינה. על הגופים הרלוונטיים, כגון ועדת האתיקה של הכנסת, להקפיד על אכיפה וענישה מתאימה לנבחרים שמבצעים עבירות של הסתה, קריאה לאלימות וגזענות. גם כאן יכולה התקשורת למלא תפקיד משמעותי.

ממצאי הסקר הצביעו על בעייתיות מצד המשיבים משתי האוכלוסיות בכל הקשור לאמון במוסדות הממלכתיים (הממשלה, הכנסת, המשטרה, צה"ל, ביהמ"ש העליון) – (תרשימים 2.27 עד 2.30). לית מאן דפליג שעל מוסדות המדינה להיות אמינים יותר, אחידים יותר במענה שלהם לאזרח. כמו כן, עליהם להימנע מבירוקרטיה עודפת, לשפר ביצועים ולהימנע מעוגמת נפש כלפי האזרח, הערבי והיהודי כאחד, וכמובן – להימנע מהפגנה של יחס מפלה.

הממצאים הצביעו על ההרגשה של חוסר ביטחון אישי ביישובים הערבים (תרשים 3.8). לכן, חובה על המדינה לדאוג לרמת ביטחון גבוהה יותר לתושבי היישובים הערביים. הדבר צריך להיות מושג על ידי המשך המאבק בפשיעה במרחב הציבורי ובאלימות בתוך המשפחה. גם על הרשויות והמוסדות בחברה הערבית להגביר את המאמצים להיאבק בתופעות האלימות השונות, לרבות שיתוף פעולה אינטנסיבי ומקיף יותר עם מוסדות המדינה והרשויות של אכיפת החוק.

ממצאי הסקר הנוכחי העלו כי הגופים השונים מייצגים אך בנאמנות מוגבלת למדי את האזרחים הערבים – הן לדעתם של המשיבים הערבים עצמם והן לדעת המשיבים היהודים (תרשימים 6.1 עד 6.3). לכן, המוסדות והמפלגות בחברה הערבית צריכים להיות קשובים יותר לאזרח הערבי, לטפח קשר עם הקהילה ולהיאבק באמצעים חוקיים ופרלמנטריים למען האינטרסים של האזרחים הערבים.

מנגד, הממצאים של הסקר מלמדים על מעורבות נמוכה של הציבור הערבי בבחירות לכנסת (תרשים 6.11). נראה שסיבה הנפוצה ביותר לאי הצבעה בבחירות היא חוסר ההתעניינות בפוליטיקה. לאחריה באות פסימיות פוליטית, קרי, אמונה כי אין השפעה להצבעה וביעור קטן יחסית – החרמה עקרונית את הבחירות לכנסת. אי לכך, חינוך לאזרחות, עידוד האקטיביזם הפוליטי, קמפיינים תקשורתיים לעידוד ההצבעה בשפה הערבית ועודדו אזרחים ערבים להגדלת שיעורי ההצבעה.

הממצאים מצביעים על הרצון הגדול בקרב האזרחים הערבים לאוטונומיה תרבותית (תרשימים 6.15-6.16). על מוסדות המדינה לשקול מה ניתן לעשות בנושא. לשם כך, יש להקים ועדות בכנסת שיבחנו את הנושא ויעלו את הדברים אשר יבשילו בסופו של דבר להצעות חוק שיועברו להצבעה בכנסת.

ממצאי הסקר הנוכחי מעלים כי חלק מתוך המשיבים הערבים השתתפו בתהלוכות לא-חוקיות (תרשים 6.22) וחלק מסוים תומכים בפעולות אלימות על מנת לקדם את האינטרסים של האזרחים הערבים (תרשימים 6.21 ו-6.24). על כן, ההמלצה לכלל החברה הערבית היא להימנע ממעורבות בפעולות הלא חוקיות ויתרה מכך – להימנע מלעודד אלימות ולהסית את האחרים לפעולות אלימות.

עוד מעלים הממצאים כי השתתפות באירועי מחאה בקרב המשיבים הערבים הינה מוגבלת (תרשים 6.23). כהמלצה, על גופי התקשורת בחברה הערבית וכן על נבחרי הציבור הערביים לעודד מעורבות אזרחית אשר תתקיים במסגרת החוק ולא תכלול אלימות, במיוחד אחרי אירועי השביעי לאוקטובר 2023.

הממצאים מעלים נכונות מסוימת לכך שצעירים ערבים יעשו שירות אזרחי (תרשים 7.5), ואפילו "ימלאו חובת שירות כלשהו" (תרשים 7.3). לכן, יש לעודד את השיח הציבורי ולהגביר את הדיאלוג בין ההנהגה האוטנטית של הציבור הערבי לבין הרשויות בנושא זה.

הממצאים מעלים כי המגע החיובי עם הצד האחר, בדמות של קבלת העזרה והבילוי, וכן אי קיום של מגע שלילי, בדמות של אלימות פיזית ומילולית, התקשרו לרצון רב יותר לדו-קיום (לוחות 8.6 ו-8.8), ללוחמנות נמוכה יותר בקרב הערבים (לוח 8.7) ולדחייה מעטה יותר בקרב היהודים (לוח 8.9). אי לכך, יש לפעול בדרכים שונות להמשך קיומם של יחסים אלו. במסגרת האקדמית, יש לעודד שיתוף פעולה זה וכן למנוע מצבים של מגע שלילי הן ברמה הכלל-מוסדית, הן ברמות הפקולטות והמחלקות. במסגרות האחרות, כגון מפגשים יזומים, על מארגני המפגשים לעודד מגע חיובי ולהדגיש את חשיבותו וכן למנוע מגע שלילי.

נוכח ממצאי הדו"ח ובהתחשב בהשלכות החברתיות של אירועי השבעה באוקטובר 2023, עולה צורך דחוף בגיבוש מדיניות יזומה ומבוססת ממצאים שמטרתה חיזוק ה"גשרים" וצמצום ה"גדרות" ביחסי יהודים-ערבים בישראל. אירועים אלה הדגישו את שבריריותם של מנגנוני האמון, המגע החיובי והליכודות החברתית, ואת הסיכון שבהחרפת מגמות של ניכור, דה-לגיטימציה וקיטוב. לפיכך, מומלץ לפתח וליישם צעדי מדיניות ארוכי טווח הנשענים על מחקרי המשך שיבחנו את השפעת המשבר על עמדות הציבור, על יחסי הגומלין בין הקבוצות ועל תפקוד המוסדות הממלכתיים. שילוב עקבי של ידע מחקרי בתהליכי קבלת החלטות עשוי לתרום לבלימת מגמות שליליות, לחיזוק האמון ההדדי ולהנחת תשתית חברתית יציבה יותר לדו-קיום ולחיים משותפים, במיוחד בתקופות המאופיינות במתיחות ובאי-ודאות.

להלן מספר המלצות אופרטיביות לשיפור מערך היחסים בין הערבים ליהודים ובין היהודים למדינה:

1. מדינה וממשל

א. מאבק ממוסד בגזענות והסתה

- הקמת רשות לאומית ייעודית למאבק בגזענות ובהסתה נגד אזרחים ערבים ויהודים, בעלת סמכויות אכיפה, ניטור ופרסום.
- אכיפה עקבית של חקיקה קיימת נגד הסתה, בדגש על נבחרי ציבור, עובדי ציבור ודמויות משפיעות.
- החמרת ענישה ואכיפה אפקטיבית בעבירות של הסתה לגזענות, במיוחד מצד נבחרי ציבור ואנשי מפתח.

- פרסום דו"ח שנתי פומבי על היקף הגזענות, מחולליה, צעדי האכיפה ותוצאותיהם.
- ב. חיזוק תחושת השוויון האזרחי
 - הידוק הפיקוח על אפליה בשירותים ציבוריים, בתכנון, בדיור ובתעסוקה.
 - חקיקה ותקנות משלימות להבטחת יישום שוויוני של מדיניות ממשלתית ביישובים ערביים ויהודיים כאחד.
 - טיפוח זהות משותפת ומכילה.
 - חיזוק תפיסה של גורל משותף.
 - על המפלגות היהודיות לפעול לשילובן של מפלגות ערביות בממשלה.
 - על ההנהגה הפוליטית של הערבים בישראל לפעול ליצירת מסגרת משותפת, ובאמצעותה לחתור להשתלבות בממשלה.

2. חינוך פורמלי ובלתי-פורמלי

- א. חינוך לחיים משותפים
 - שילוב חובה של תוכניות חינוך לדו-קיום ולהיכרות עם החברה הערבית והיהודית כבר מהגיל היסודי.
 - פיתוח תכנים משותפים (אזרחות, היסטוריה אזרחית, תרבות) המוצגים מנקודות מבט מרובות.
- ב. מפגש בין-קבוצתי מתמשך
 - הרחבת תוכניות מפגש ארוכות טווח בין תלמידים יהודים וערבים, תוך הקפדה על שוויון, משימה משותפת וליווי מקצועי.
 - הכשרת מורים, יועצים ומנהלים להתמודדות עם שיח טעון, גזענות וטראומה קולקטיבית.
- ג. תכנים ותוכניות לימוד
 - הטמעת חינוך רב-תרבותי מחייב כבר מהחינוך היסודי, בדגש על טיפוח ערכי סובלנות, שוויון וכבוד לאחר, היכרות עם קבוצות אחרות, אמפתיה וחשיבה ביקורתית.
 - שילוב לימוד שיטתי של זיהוי סטריאוטיפים, גזענות סמויה ושיח מסית.

3. תקשורת ושיח ציבורי

א. אחריות תקשורתית

- קביעת קווים מנחים מחייבים לסיקור יחסי יהודים-ערבים, במיוחד בזמני משבר ביטחוני.
- פיקוח מוגבר על הפצת שיח גזעני במדיה החברתית, בשיתוף פלטפורמות דיגיטליות.

ב. קידום שיח חלופי

- תמיכה ממשלתית וציבורית בתכנים תקשורתיים המדגישים שיתופי פעולה, מורכבות וקולות מתונים משתי החברות.
- קמפיינים ייעודיים נגד גזענות בשפה העברית והערבית.
- ג. קידום נרטיבים אלטרנטיביים

4. רמה קהילתית-מקומית

א. יוזמות משותפות בשטח

הקמת מרכזים קהילתיים משותפים בערים מעורבות ובאזורי תפר. עידוד פרויקטים של שירות אזרחי, תרבות וספורט המשלבים צעירים יהודים וערבים.

ב. הנהגה מקומית

- חיזוק והעצמה של מנהיגות מקומית מתונה ופרגמטית בחברה הערבית והיהודית.
- הקמת פורומים קבועים של ראשי רשויות, אנשי חינוך ופעילים קהילתיים משתי האוכלוסיות.

5. מוסדות המדינה והאמון הציבורי

- שיפור השירות, השקיפות והנגישות של מוסדות המדינה ביישובים ערביים.
- הכשרות חובה לעובדי ציבור (משטרה, רשויות מקומיות, משרדי ממשלה) בנושאי רגישות תרבותית, שוויון וזכויות אזרח.
- מנגנוני תלונה אפקטיביים ונגישים בשפה הערבית.

6. תעסוקה וכלכלה משותפת

- אכיפה יזומה של איסור אפליה בתעסוקה.
- תמריצים כלכליים למעסיקים המקדמים צוותים מעורבים ושוויוניים.
- פיתוח אזורי תעשייה, יזמות והייטק משותפים ליהודים וערבים.
- סדנאות חובה לארגונים גדולים בנושא גיוון, הכלה וניהול קונפליקטים.

7. מחקר, מדידה והערכה

- מחקרי אורך על עמדות, גזענות ומגע בין־קבוצתי בחברה הישראלית.
- מדידה שיטתית של השפעת התערבויות לאחר אירועי 7.10.
- שילוב ממצאים מחקריים בתהליכי קבלת החלטות ממשלתיים.

ולבסוף, חיזוק יחסי יהודים-ערבים מחייב מעבר משיח הצהרתי לפעולה מתמשכת, רב־מערכתית ומבוססת־נתונים, המשלבת אכיפה, חינוך, מגע חיובי, הנהגה אחראית ומדיניות שוויונית.

סמוחה, ס. (2020). לא שוברים את הכלים: מדד יחסי ערבים-יהודים בישראל 2019. אוניברסיטת חיפה.

'Ali, N. (2022). The Ra'am enigma and the religious gamble: An informed reading of the Palestinian Arab community or groping in the dark. *Israel Studies*, 27(2), 105-124. <http://doi.org/10.2979/israelstudies.27.2.09>

'Ali, N., Lewin-Chen, R., & Najami-Yousef, O. (2020). Violence, crime and policing in Arab society: Personal and community security index 2019. Abraham Initiatives and Samuel Neaman Institute for National Policy Research at the Technion. Retrieved May 3, 2022, from https://abrahaminitiatives.org/wp-content/uploads/2020/06/2019-Personal-Security-Index_English-Only.pdf

'Ali, N., & Rosenberg, D. (2023). Non-police intervention consideration by ethnic minorities: The case of Arab citizens of Israel. *Victims & Offenders*, 18(6), 1166-1183. <https://doi.org/10.1080/15564886.2022.2100541>

'Ali, N., & Rosenberg, D. (2025). Institutional trust and romantic relationship permission in a transforming community: The case of Arab society in Israel. *Sociological Spectrum*, 45(5), 264-273. <https://doi.org/10.1080/02732173.2025.2505451>

Abboud-Armaly, O., Ashwall-Yakar, R., & Raz-Rotem, M. (2025). Different religions, similar experiences: Intra-group religious tension among non-religious Jews and Arabs in Israel. *Religions*, 16(5), 653. <https://doi.org/10.3390/rel16050653>

Achdut, N. (2024). Ethnic inequality between Arabs and Jews in Israel in global life satisfaction: A social determinants examination among young adults. *American Journal of Orthopsychiatry*. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/ort0000739>

Azaizah, A. (2024). The principle of equality in the eyes of the Israeli citizens: A comparative study between Arab and Jewish citizens in Israel. *ScienceOpen Preprints*. <https://www.scienceopen.com/hosted-document?doi=10.14293/PR2199.000683.v1>

Ben-Shalom, U., Hitman, G., Orr, R. T., & Rickover, I. (2024). Perceptions of security and civic services among the Arab minority youth in Israel: Empirical testing of attraction and repulsion forces. *Ethnopolitics*, 23(3), 238-253. <https://doi.org/10.1080/17449057.2022.2154457>

Ben Haman, O. (2025). The Arab minority and housing exclusion in Israel. *Journal of Progressive Human Services*, 1-24. <https://doi.org/10.1080/10428232.2025.2494484>

Billig, M. (2021). Place identity strategies at university constructed by minority Arab-Israeli student groups. *Frontiers in Psychology, 12*.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.665042>

Bitton, G. (2023). Jewish identity or democratic values: What do Israelis prefer? Available from: <https://www.runi.ac.il/media/p1tn3cik/jewish-identity-or-democratic-values-what-do-israelis-preferpc.pdf>

Blatman-Thomas, N. (2017). From transients to residents: Urban indigeneity in Israel and Australia. *Journal of Historical Geography, 58*, 1-11.
<https://doi.org/10.1016/j.jhg.2017.07.006>

Fisher-Shalem, O., & Shapira, N. (2025). Education for shared life in Israel during the 7 October 2023 war. *Journal of Peace Education, 1*-24.
<https://doi.org/10.1080/17400201.2025.2516433>

Groweiss, Y., Blank, C., Hamdan, S., Neria, Y., & Levi-Belz, Y. (2024). The mental health impact of the October 7th terror attack on Jews and Arabs in Israel: A nationwide prospective study. *Psychiatry Research, 337*.
<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2024.115973>

Halabi, R. (2016). Arab students in a Hebrew university – Existing but unnoticed. *Intercultural Education, 27*(6), 560-576.
<https://doi.org/10.1080/14675986.2016.1262131>

Halabi, R. (2024). The Druze in the army: A (very) limited entrance ticket to Israeli (Jewish) society. *Kulturní Studia, 23*(2), 66-89.
<https://dx.doi.org/10.7160/KS.2024.230204>

Hitman, G., & Rubinstein-Shemer, N. (2025). Arab-Israeli mix: Low-scale protests and the increase in terrorism following the outbreak of the Swords of Iron War. *Contemporary Review of the Middle East, 12*(2), 159-174.
<https://doi.org/10.1177/23477989251318088>

Karayanni, M. (2024). A “third camp” in Israel’s constitutional upheaval: The voice of the silent Palestinian-Arab minority. *International Journal of Constitutional Law, 22*(4), 938-970. <https://doi.org/10.1093/icon/moae044>

Katz, N., & Nossek, H. (2020). Watching televised representations and self-identity of national minorities: Israeli Arab citizens’ perceptions of their media representations on Israeli television. *Communications, 45*(4), 463-478. <https://10.1515/commun-2020-2088>

Laufer, A., Khatib, A., Finkelstein, M., & Klein, G. (2025). The psychological impact of the October 7 Hamas terror attack on Jewish and Arab emerging adults in

Israel. *International Journal of Psychology*, 60(4), e70089.
<https://doi.org/10.1002/ijop.70089>

Levi-Belz, Y., Groweiss, Y., Blank, C., & Neria, Y. (2024). PTSD, depression, and anxiety after the October 7, 2023 attack in Israel: A nationwide prospective study. *EClinicalMedicine*, 68. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2023.102418>

Levy, N. (2023). Arabs in segregated vs. mixed Jewish–Arab schools in Israel: Their identities and attitudes towards Jews. *Ethnic and Racial Studies*, 46(12), 2720-2746. <https://doi.org/10.1080/01419870.2023.2177118>

Manshur, F. M. (2025). Jewish-Israeli and Arab-Palestinian relations in the perspective of cultural conflict. *International Journal of Islamic Thought*, 27, 51-64. <https://10.24035/ijit.27.2025.317>

Mayer, Y., Shiffman, N., Bergmann, E., Nator, M., Khazen, S., Lurie, I., & Enav, Y. (2024). Mental health outcomes of Arab and Jewish populations in Israel a month after the mass trauma events of October 7, 2023: A cross-sectional survey of a representative sample. *Psychiatry Research*, 339, 116042. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2024.116042>

Mentovich, A., Ben-Porat, G., Levy, N., Goff, P. A., & Tyler, T. (2020). Policing alienated minorities in divided cities. *Regulation & Governance*, 14(3), 531-550. <https://doi.org/10.1111/regi.12232>

Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674-697. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.129.5.674>

Naser, Y., Auda, M., & Hason, Y. (2023). Review of trends in Jewish and Arab relations in Israel following the Iron Swords War. *Achord*. November 2023. <https://www.achord.org.il>.

Paul-Binyamin, I. (2024). The dynamic dimension of identity in Palestinian citizens of Israel. *Social Identities*, 30(2), 123-136. <https://doi.org/10.1080/13504630.2024.2367465>

Pinchas-Mizrachi, R., Zalcman, B. G., & Daoud, N. (2020). Trust in the Israeli healthcare system among Arabs, Jewish immigrants, and non-immigrants. *International Journal of Behavioral Medicine*, 27(6), 647-659. <https://doi.org/10.1007/s12529-020-09902-8>

Remennick, L. (2025). 'Russian Street' in the Jewish Homeland: Between Zionism and Pragmatism. *Israel Affairs*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/13537121.2025.2516166>

Saada, N., & Gross, Z. (2019). The experiences of Arab teachers in Jewish schools in Israel. *Teaching and Teacher Education*, 79, 198-207.

<https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.11.012>

Sabbah-Karkabi, M. (2022). "Marriage was not an option": Ethnoreligious mixed marriage in Israel. *Ethnic and Racial Studies*, 45(1), 47-68.

<https://doi.org/10.1080/01419870.2021.1905864>

Shdema, I., & Martin, D. (2022). Place identity among native minorities: Lessons from Arabs in Israel. *Geographical Review*, 112(2), 286-305.

<https://doi.org/10.1080/00167428.2020.1852405>

Silverman, G., Gindi, S., Hisherik, M., Yehya, N. A. H., Yaniv, I., & Yehuda, T. B. (2024). Interethnic workplace relations in times of heightened social tension: Israeli-Arab teachers in Jewish schools post-10/7. *International Journal of Intercultural Relations*, 103, 102093. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2024.102093>

Smootha, S. (2024). *Israel: Pluralism and conflict*. Routledge.

Vitman Schorr, A., Sasson Shoshan, T., Govrin, Y., Tokatly, L., Kahlon, D., Ghanem, L., ... & Lev-Wiesel, R. (2025). Is the future ours to see? Israelis' future perception following Hamas massacre. *Journal of Loss and Trauma*, 1-27.

<https://doi.org/10.1080/15325024.2025.2479031>

נספח א': סקר ערבים 2025

אקריא לך מספר משפטים על יחסים בין האזרחים הערבים ליהודים בישראל. לגבי כל משפט בנפרד, ציין אם אתה: לא מסכים למשפט, נוטה לא להסכים, נוטה להסכים, או מסכים עם המשפט. (למראיין: לתת למראיין כרטיס שעליו רשומות 4 התשובות באותיות גדולות).

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
1	23.9	23.7	35.3	16.9	0.1
2	18.2	25.0	26.1	30.6	0.1
3	31.4	34.9	19.3	14.3	0.1
4	26.4	33.3	22.1	18.2	0.1
5	23.5	20.8	34.2	21.1	0.4

ברצוני לשאול אותך על הרגשתך כאשר יוצא לך להיות עם יהודים:

	מרגיש לגמרי בנוח	מרגיש לא בנוח	מרגיש בכלל לא בנוח	אין מצב אין תשובה
6	13.9	28.4	27.8	26.3
7	22.9	31.4	23.3	18.5

ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים.

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים אין תשובה
8	הארץ בין הירדן לים היא מולדת משותפת לערבים וליהודים	22.6	28.5	30.8	17.9
9	ישראל היא מקום שטוב לחיות בו	20.8	30.0	30.7	18.1
10	אני מעדיף לחיות במדינת ישראל מאשר בכל מדינה אחרת בעולם	12.8	26.1	36.8	20.5
11	אני מוכן שיהיו לי חברים יהודים	16.6	25.2	36.0	21.4
12	אני מוכן שיהיה לי שכן יהודי	23.1	20.7	35.9	18.6
13	ליהודים יש הרבה ערכים ומינהגים טובים וחשובים שהערבים צריכים לאמץ	21.3	29.9	30.4	18.2
14	האזרחים הערבים והיהודים צריכים ליצור ביחד ערכים ומינהגים משותפים, בנוסף למינהגים והערכים שלהם	20.9	35.9	25.7	17.2
15	באורח החיים ובהתנהגות, האזרחים הערבים דומים ליהודים בישראל יותר מאשר לפלסטינים בגדה וברצועה	22.0	28.3	35.8	13.6
16	הזהות "ערבים פלסטינים בישראל" מתאימה לרוב האזרחים הערבים בישראל	13.6	23.1	42.9	20.1
17	אני מרגיש קרוב לפלסטינים בגדה וברצועה יותר מאשר ליהודים בישראל	17.0	22.5	29.2	30.2
18	אני מוכן לעבור לגור במדינה פלסטינית	42.4	27.8	20.2	8.1
19	בתור אזרח ישראלי, אני מרגיש זר ודחוי בישראל	19.0	24.2	32.4	24.0
20	בתור אזרח ערבי בישראל, אני מרגיש זר ודחוי על ידי הפלסטינים בגדה וברצועה	37.0	34.8	20.2	7.8

המשפטים הבאים הם על יחס האזרחים הערבים למדינה וליהודים. ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהם.

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
21	13.6	18.1	47.3	21.0	0.0
					אני משלים עם ישראל כמדינה שבה חיים יחד רוב יהודי ומיעוט ערבי
22	10.7	18.2	36.5	34.3	0.3
					טוב שהאזרחים הערבים והיהודים יחיו תמיד יחד בישראל
23	11.3	25.6	31.8	30.8	0.6
					לאזרחים הערבים והיהודים בישראל צריכות להיות גם זכויות שוות וגם שוויון בחובת נאמנות למדינה
24	10.4	15.1	38.2	36.2	0.1
					מותר לאזרחים הערבים והיהודים לפעול לשינוי היחסים ביניהם בדרכים חוקיות ודמוקרטיות בלבד
25	7.6	19.6	37.8	34.4	0.6
					בין האזרחים הערבים והיהודים צריכים להתקיים גם קשרים שאנשים בוחרים בהם מרצונם כמו חברות אישית ופעילות בארגונים משותפים
26	29.6	24.9	28.9	16.6	0.0
					אמנע ככל יכולתי ממגע אישי עם יהודים

והנה עוד כמה משפטים על היהודים בישראל כקבוצה. ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהם.

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
27	17.8	22.1	38.7	21.2	0.2
					אי־אפשר לתת אמון ברוב היהודים בישראל
28	15.9	28.8	34.1	20.4	0.8
					רוב היהודים בישראל נוטים להתנהגות אלימה
29	12.0	23.3	35.5	28.0	1.2
					רוב היהודים בישראל שונאים את האזרחים הערבים
30	20.6	31.0	32.1	15.9	0.4
					רוב היהודים משלימים עם קיומו של מיעוט ערבי בישראל
31	31.3	38.4	25.1	4.1	1.1
					רוב היהודים מאמינים שהאזרחים הערבים נאמנים למדינה

באיזו מידה אתה חושש או לא חושש שכל אחד מהדברים הבאים עלול לקרות בשנים הקרובות לאזרחים הערבים בישראל?

	לא חושש	לא כל כך חושש	חושש במידה מסוימת	חושש אין תשובה
32 פגיעה חמורה בזכויות האזרחים הערבים	9.3	16.6	45.5	27.3 1.3
33 הפקעת אדמות רבות מאוד של הערבים	12.1	13.1	38.3	36.3 0.2
34 אלימות נגד הערבים מצד המדינה	9.2	14.7	32.1	43.3 0.7
35 גירוש המוני (טרנספר) של חלק מהאזרחים הערבים	14.1	24.0	32.3	29.0 0.6
36 רדיפת ערבים המתבטאים נגד המדינה ברשתות החברתיות	9.0	18.6	37.8	34.4 0.2
37 האם אתה חושש או לא חושש שאחד או יותר מהדברים הללו עלול לקרות לך אישית?	14.2	20.0	31.3	34.3 0.2

להערכתך,

38 האם התנגשויות אלימות בין ערבים ויהודים יפרצו או לא יפרצו תחת שלטון ממשלת הימין על מלא הנוכחית?	
1 בהחלט לא יפרצו	9.5
2 לא יפרצו	27.5
3 יפרצו	42.7
4 בהחלט יפרצו	19.7
5 אין תשובה	0.6

39	האם אתה מרגיש או לא מרגיש מאוים על-ידי ממשלת הימין על מלא הנוכחית?	
1	בכלל לא מרגיש מאוים	8.8
2	לא מרגיש מאוים	29.6
3	מרגיש מאוים	38.3
4	בהחלט מרגיש מאוים	22.8
5	אין תשובה	0.6

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם המשפטים הבאים הנוגעים ליהודים ולאופי המדינה

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
40	למרות חסרונותיו, המשטר בישראל הוא דמוקרטיה גם לאזרחים הערבים	29.5	30.0	29.5	11.0
41	האזרחים הערבים יכולים לשפר את מצבם על ידי דברי שכנוע, לחצים פוליטיים והצבעה	17.6	34.5	30.0	17.9
42	ליהודים, בדומה לערבים, יש זכויות היסטוריות ולאומיות על הארץ	24.6	33.8	29.6	11.9
43	היהודים בישראל הם עם שיש לו זכות למדינה	24.0	29.3	30.1	15.0
44	לישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה עצמאית שבה חיים יחד יהודים וערבים	19.6	25.8	35.9	18.4
45	לישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה יהודית ודמוקרטית שבה חיים יחד יהודים וערבים	23.5	34.8	27.1	13.8
46	אם יתקיים משאל עם על חוקה שמגדירה את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ומבטיחה זכויות אזרח מלאות לערבים, אתמוך בה	20.8	24.3	34.5	18.7
47	לישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה ששומרת על רוב יהודי	28.5	35.6	24.9	10.1

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
48	12.5	28.9	38.3	20.0	0.4
49	19.3	20.8	30.2	28.9	0.8
50	8.4	17.3	39.4	32.9	2.0
51	11.2	23.3	36.6	28.8	0.1
52	12.7	21.3	34.5	31.6	0.0
53	5.1	20.3	46.3	26.1	2.3

באיזו מידה אתה נותן אמון בכל אחד מהמוסדות הבאים?

	בכלל לא	במידה קטנה	במידה מספקת	במידה רבה	אין תשובה
54	5.7	19.4	42.0	32.8	0.1
55	17.5	29.6	35.7	16.5	0.7
56	39.6	27.6	21.6	11.0	0.2
57	39.3	37.2	17.7	5.2	0.7
58	37.9	35.2	22.1	4.6	0.1
59	43.1	34.6	15.2	7.1	0.1

60	האם אתה תומך או לא תומך כך שהאזרחים הערבים ייאבקו לשוויון אזרחי וחברתי-כלכלי ופחות לשלום ולשינוי אופי המדינה?	
1	תומך בהחלט	23.0
2	תומך	43.3
3	מתנגד	20.3
4	מתנגד בהחלט	12.6
5	אין תשובה	0.7

האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפטים הבאים?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
61	רוב האזרחים הערבים רוצים להשתלב בחברה הישראלית	17.0	24.2	35.5	22.9	0.4
62	התקשורת היהודית מפיצה שנאה נגד הערבים בישראל	8.4	13.2	45.5	32.3	0.5
63	התקשורת הערבית בישראל מפיצה שנאה נגד המדינה	45.7	31.7	18.1	4.4	0.1
64	בישראל אפשר להשמיע דיעות פוליטיות שונות ללא חשש	43.9	39.7	11.7	4.3	0.3
65	חברי הכנסת הערבים מסיתים נגד המדינה	33.7	38.2	21.4	6.7	0.1
66	שרי הממשלה מסיתים נגד האזרחים הערבים	8.9	15.9	43.4	31.4	0.3

נחזור לשאלות על האזרחים הערבים והיהודים בישראל. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים לאפשרות שהאזרחים הערבים ישתמשו בכל אחת מהדרכים הבאות כדי לשפר את מצבם בישראל:

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
67	16.4	22.0	32.8	28.6	0.3
68	19.5	27.6	30.7	21.9	0.3
69	34.1	35.4	18.5	11.4	0.6
70	37.5	31.2	15.9	15.2	0.2
71	53.9	30.9	10.2	4.8	0.1

72	האם השתתפת באירועי מחאה נגד הממשלה בנושאים כמו רציחות בחברה הערבית, הרפורמה המשפטית, או המלחמה?				
1	לא השתתפתי	67.3			
2	השתתפתי באירועי מחאה יהודיים	8.3			
3	השתתפתי באירועי מחאה ערביים	12.3			
4	השתתפתי באירועי מחאה משותפים לערבים וליהודים	2.9			
5	אין תשובה	9.2			

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מההסדרים הבאים לבעיית היחסים בין האזרחים הערבים והיהודים?

אין תשובה	מסכים	נוטה להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
0.2	25.5	45.5	17.6	11.2	73	לאזרחים הערבים יהיה מעמד של מיעוט בעל זכויות אזרח מלאות במדינה יהודית ודמוקרטית והם ישלימו איתו
0.2	26.0	44.3	18.6	10.9	74	האזרחים הערבים ייהנו מזכויות דמוקרטיות, יקבלו את חלקם היחסי בתקציבים וינהלו את מוסדות הדת, החינוך והתרבות שלהם בעצמם
0.3	17.8	26.5	29.8	25.5	75	תקום מדינה פלסטינית בכל פלסטין במקום ישראל

האם אתה מסכים או לא מסכים כי:

1.5	מסכים	נוטה להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
0.5	38.3	40.8	16.8	3.6	76	מלחמה מחלישה את הדמוקרטיה הישראלית
0.5	28.2	34.6	19.7	17.0	77	המלחמה צריכה להסתיים מייד בנסיגת ישראל מעזה ובהחזרת החטופים ללא פירוק החמאס מנשקו
0.5	33.4	37.0	24.2	4.9	78	אין הצדקה להסכם עם סעודיה לאחר הפסקת המלחמה אם יתעלם מהשאלה הפלסטינית

שאלות לגבי הרגשתך לגבי המלחמה:

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
79	23.7	30.4	30.5	15.1	0.3
הרגשתי בושה במה שעשו הפלסטינים ביהודים בשבעה באוקטובר בעוטף עזה					
80	4.5	18.1	42.5	34.1	0.7
הרגשתי שהמדינה מבצעת בכוונה נכבה שנייה בפלסטינים					
81	3.7	16.2	45.0	34.8	0.2
הרגשתי שהסכנה לביטחוני האישי והמשפחתי החריפה					
82	24.6	29.3	33.3	12.7	0.2
אני מרגיש יותר שותפות גורל עם היהודים בישראל					
83	9.2	25.6	44.2	20.7	0.4
אני מרגיש יותר שותפות גורל עם הפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה					
84	26.6	33.5	25.3	14.3	0.3
התחזק רצוני לעזוב את הארץ					
85	19.2	32.5	36.8	11.3	0.3
למרות התנגדותי להרס ולהרג של הפלסטינים בעזה, אני מרגיש שטוב שאני חי בישראל					

האם קרה או לא קרה לך, לאחד מבני משפחתך הקרובה, או לאחד מחברך הקרובים, אחד מהדברים הבאים מאז שעלתה ממשלת הימין הנוכחית לשלטון?

	קרה	לא קרה	אין תשובה
86	50.1	49.3	0.6
פגיעה בפרנסה			
87	19.7	79.9	0.4
חקירה על ידי המשטרה או השב"כ			
88	31.4	68.2	0.4
יחס עוין במקום העבודה או הלימודים			
89	28.7	70.6	0.7
היעדר הבעת ביקורת על מה שקורה במדינה			

90	האם אתה מוכן שצעיר ערבי יתנדב לשנת שירות אזרחי ויקבל את ההטבות שניתנות למי שעשה שירות צבאי?	
1	בטוח שכן	15.4
2	חושב שכן	26.8
3	חושב שלא	22.8
4	בטוח שלא	30.0
5	אין תשובה	5.0

כעת אקרא לך מספר דברים שיתכן שיהיו דרושים כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו לאזרחים הערבים בשוויון, בכבוד ובאמון. לגבי כל אחד מהם, ציין בבקשה אם אתה מסכים או לא מסכים שהאזרחים הערבים יעשו כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו אליהם בשוויון, בכבוד ובאמון.

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
91	האזרחים הערבים ימלאו חובת שירות כלשהו למדינה כדי שהמדינה והיהודים יתייחסו אליהם בשוויון, בכבוד ובאמון	29.7	22.6	30.9	16.5	0.3
92	האזרחים הערבים יקבלו את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית	21.2	22.3	29.7	25.3	1.5
93	האזרחים הערבים לא יציינו בפומבי את יום הנכבה	40.7	25.1	21.2	12.0	0.9
94	האזרחים הערבים לא יציגו דרישה שהעקורים (הפליטים הפנימיים) יורשו להקים מחדש את כפריהם שנהרסו ב־1948	30.7	26.2	30.3	12.5	0.3
95	האזרחים הערבים לא יזדהו בפומבי עם הצד הערבי אם ישראל תותקף מילולית או פיסית	32.8	30.0	20.9	15.8	0.5
96	המנהיגים הערבים יגנו באופן חד־משמעי פעולות אלימות של ערבים נגד יהודים בישראל	25.6	23.0	29.2	21.8	0.4
97	האזרחים הערבים יוותרו על זכות השיבה של הפליטים הפלסטינים למדינת ישראל	36.1	28.3	25.2	10.2	0.1

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים אין תשובה
98	האזרחים הערבים לא יראו ביהודים מתנחלים זרים שגזלו את אדמות הארץ מהערבים	30.6	29.1	25.0	15.2
99	האזרחים הערבים לא ידרשו הכרה בהם כמיעוט לאומי-פלסטיני	41.3	36.5	15.1	6.8
100	האזרחים הערבים יכירו בזכות היהודים לקבוע את השפה, את התרבות, את הסמלים ואת המדיניות של המדינה תוך הכרה בצרכי האזרחים הערבים	31.2	22.5	29.3	16.7

101	אם ייקבע בחוק שכדי שמפלגה תשתתף בבחירות לכנסת עליה לקבל את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית איזה צעד נראה לך המתאים למפלגות הערביות לעשות?	
1	לקבל את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית	47.6
2	לא לקבל את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולא להשתתף בבחירות	15.7
3	להיאבק בכל האמצעים החוקיים, כולל פנייה למוסדות בינלאומיים, נגד החוק	28.0
4	להיאבק בכל האמצעים, כולל אלימות, נגד החוק	7.9
5	אין תשובה	0.9

102	האם אתה תומך או מתנגד להתארגנות המפלגות הערביות ברשימה משותפת אחת שתפעל להשתלבות בקואליציה ממשלתית כדי להשפיע?	
1	תומך בהחלט	26.3
2	תומך	50.1
3	מתנגד	11.9
4	מתנגד בהחלט	11.4
5	אין תשובה	0.4

האם אתה מסכים עם הדרכים הבאות להשתתפות מפלגות ערביות בקואליציה ממשלתית?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים אין תשובה
103	מפלגות ערביות לא יהיו חלק בשום ממשלה אך יתמכו בממשלה לא ימנית מבחוץ	36.6	29.0	22.5	11.8
104	מפלגות ערביות יהיו חלק מממשלה לא ימנית וחברי כנסת מטעמן ישתתפו בתפקידי שרים	28.6	29.8	28.3	13.2

האם הצטרפות של מפלגות ערביות לממשלה לאחר הבחירות הבאות תשפר את מצב הערבים בישראל?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים אין תשובה
105	תגדיל בצורה ניכרת את התקציבים לפיתוח הישובים הערביים	8.8	9.7	48.7	32.7
106	תוריד את הפשיעה בישובים הערביים	12.7	23.7	26.1	37.4
107	תצמצם את הריחוק ואת ההחרמה של היהודים כלפי האזרחים הערבים	17.6	23.0	37.7	21.3
108	תאפשר לאזרחים הערבים לחדש את מאבקם לשיפור מצבם וזכויותיהם	10.1	23.0	36.1	30.7
109	תקטין את סכנת השימוש באלימות של המדינה והיהודים כלפי האזרחים הערבים	9.4	18.0	39.2	33.2
110	תפחית את הרדיפה של אזרחים ערבים שמבטאים הזדהות עם אחיהם בגדה המערבית וברצועת עזה	19.4	26.6	29.1	24.6
111	תמנע את הסכנה שמצב האזרחים הערבים יתדרדר למצב הפלסטינים בגדה המערבית וברצועה עזה	14.0	17.6	40.4	27.7
112	תקדם את התהליך המדיני בשאלה הפלסטינית	17.4	32.5	27.8	21.3
113	תשפר באופן משמעותי את מצב הפלסטינים בעזה	29.0	28.0	24.4	18.3
114	תחזק את הרגשת האזרחים הערבים שהם חלק מהמדינה	17.1	20.7	33.0	29.0

115	עם איזו דעה מהדעות הבאות על השתתפות האזרחים הערבים בבחירות לכנסת אתה מסכים ביותר?	
1	הערבים צריכים להשתתף בבחירות לכנסת	47.1
2	לא אכפת לי האם הערבים ישתתפו או לא ישתתפו בבחירות לכנסת	31.7
3	הערבים צריכים להביע מחאה על-ידי אי-השתתפות בבחירות לכנסת	10.6
4	הערבים צריכים להחרים את הבחירות לכנסת	10.0
5	אין תשובה	0.5

116	אם אתה צריך לבחור באחת הדרכים הבאות הנוגעות לסכסוך בין ישראל והפלסטינים, במה תבחר?	
1	להשלים עם המצב הקיים ולא לנקוט שום פעולה לשינויו	26.5
2	לפעול ככל שניתן למען פתרון שתי מדינות	58.4
3	לספח את הגדה המערבית ורצועת עזה בלי לתת אזרחות ישראלית לפלסטינים	6.5
4	לספח את הגדה המערבית ורצועת עזה ולתת אזרחות ישראלית לפלסטינים	6.3
5	לגרום לחלק ניכר מהפלסטינים לעזוב את הגדה המערבית ורצועת עזה	0.4
6	אין תשובה	1.8

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהעקרונות הבאים ליישוב הסכסוך בין ישראל והפלסטינים?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
117	שתי מדינות לשני עמים	10.8	11.1	47.6	30.5	0.0
118	גבולות 1967 יהיו הגבולות בין שתי המדינות עם אפשרות לחילופי שטחים	9.9	18.4	41.3	30.3	0.1
119	ירושלים תחולק לשתי ערים נפרדות, יהודית וערבית	20.9	22.1	32.6	23.4	1.0
120	הפליטים הפלסטינים יקבלו פיצוי מתאים ויורשו לחזור למדינת פלסטין בלבד	20.5	26.6	36.1	16.2	0.6
121	עם הביצוע המלא של העקרונות הללו, ייגמרו כל התביעות של שני הצדדים והסכסוך ביניהם יסתיים	17.4	25.8	33.5	23.3	0.0
122	אתמוך בהסכם שלום בין ישראל לפלסטינים גם אם לא יכלול פתרון לבעיית האדמות שהופקעו מאזרחי ישראל הערבים ולבעיית העקורים הפנימיים	23.6	28.4	35.5	12.4	0.0
123	אתמוך בהסכם שלום בין ישראל לפלסטינים גם אם יכלול הכרה בישראל כמדינה יהודית ודמוקרטיה אך יבטיח שוויון אזרחי מלא לערבים	16.2	24.0	35.6	24.2	0.0
124	כל עוד לא שורר שלום בין ישראל והעולם הערבי, צריך שיהיה כוח חזק, ערבי או מוסלמי, שיעמוד בפני ישראל ויפגע בהקשות אם יהיה צורך כך	18.8	30.2	32.6	18.4	0.0
125	צריך למנוע מאירן נשק גרעיני בכל האמצעים, כולל מלחמה	18.6	29.8	25.4	25.1	1.0

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

	לא מסכים להסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
126	29.9	29.6	27.1	12.7	0.7
127	9.6	18.1	43.0	28.5	0.8
128	19.8	30.7	25.4	23.3	0.7
129	11.0	25.3	41.0	21.9	0.9
130	16.7	25.5	32.8	24.1	0.9
131	14.0	27.5	31.3	26.4	0.9
132	15.3	23.7	35.4	24.8	0.7
133	15.5	29.2	31.1	23.5	0.7

והנה כמה משפטים על הערבים בישראל כקבוצה. ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהם.

	לא מסכים להסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
134	14.9	13.8	42.9	28.2	0.1
135	15.4	30.1	26.7	27.3	0.4
136	2.3	9.1	52.5	35.7	0.3
137	3.4	8.1	43.8	44.6	0.1
138	8.4	25.4	36.9	29.1	0.1

לגבי כל אחד מהאירועים הבאים, ציין אם בעקבות אירוע זה אתה מרגיש קרוב יותר או רחוק יותר מהמדינה?

	אני מרגיש קרוב הרבה יותר למדינה	קרוב יותר למדינה	רחוק קצת יותר מהמדינה	אני מרגיש רחוק הרבה יותר מהמדינה	לא חל שינוי	אין תשובה	
139	הקמת ממשלת הימין על מלא הנוכחית	6.3	8.5	31.5	41.3	12.2	0.1
140	החרפת הפשיעה והאלימות בחברה הערבית	6.2	9.4	27.6	46.4	10.2	0.2
141	המלחמה בין ישראל לחמאס	8.4	14.6	31.8	32.9	12.1	0.2
142	ובאופן כללי, בעקבות ההתפתחויות הנ"ל והתפתחויות אחרות שחלו בארץ בשנתיים האחרונות, האם אתה מרגיש קרוב יותר או רחוק יותר מהמדינה?	5.2	12.9	27.2	42.0	12.4	0.2

143	האם אמונתך באפשרות השתלבות האזרחים הערבים בחברה הישראלית התחזקה או נחלשה בשנתיים האחרונות?	
1	התחזקה בהרבה	3.8
2	התחזקה במקצת	4.2
3	לא השתנתה	28.0
4	נחלשה במקצת	33.5
5	נחלשה בהרבה	24.6
6	אין תשובה	6.0

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים שכל אחד מהארגונים הבאים מייצג בנאמנות את האזרחים הערבים?

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
144 ועדת המעקב העליונה	22.6	36.7	30.4	10.3	0.0
145 ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות	22.0	34.3	29.3	14.2	0.1
146 התנועה האיסלאמית הפלג הצפוני	16.5	35.9	30.6	16.4	0.5
147 התנועה האיסלאמית הפלג הדרומי	17.1	34.4	30.2	18.2	0.1
148 המפלגות הערביות	18.9	33.4	34.3	12.7	0.7
149 'הרשימה המשותפת'-חד"ש-תע"ל	23.7	31.3	27.7	16.0	1.3
150 רע"ם	24.3	32.0	30.7	12.3	0.6
151 בל"ד	24.6	31.7	30.5	12.8	0.5

ברצוני כעת לשאול אותך כמה שאלות על המנהיגים הערבים בישראל.

	בכלל לא	במידה קטנה	במידה מספקת	במידה רבה	אין תשובה
152 באיזו מידה יש לך אמון במנהיגים הערבים בישראל?	28.8	39.3	21.8	10.0	0.1
153 באיזו מידה המנהיגים הערבים בישראל משרתים את האוכלוסייה הערבית במציאת פתרונות מעשיים לבעיותיה?	23.5	46.4	19.5	10.4	0.2

ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים הנוגעים לרשימה המשותפת של המפלגות הערביות שהתפרקה.

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
154	אני מאוכזב מפירוק 'הרשימה המשותפת'	20.6	26.3	30.4	22.6	0.1
155	הערבים צריכים לרוץ ברשימה משותפת בבחירות הבאות	18.6	17.2	36.8	27.2	0.2

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	אין תשובה
156	ישראל צריכה להכיר במוסד עליון שהערבים יבחרו אותו ליצג אותם	5.3	12.7	45.5	36.5	0.0
157	ישראל צריכה להכיר בועדת המעקב העליונה בתור גוף שמייצג את האזרחים הערבים	13.3	15.7	37.2	33.8	0.0
158	המדינה צריכה לתת לאזרחים הערבים סמכויות לניהול עצמי של מוסדות הדת, החינוך והתרבות שלהם	9.1	15.2	38.8	36.9	0.0

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים:

		כן	כן בהסתייגות	לא	אין תשובה
159	האם יש לישראל זכות קיום? (למראיין: יש להקריא את כל התשובות)	46.9	36.1	16.2	0.7
160	האם אתה חושב של ישראל שבתחום הקו הירוק יש זכות קיום כמדינה יהודית-ציונית? (למראיין: יש להקריא את כל התשובות)	24.5	41.1	33.9	0.5

האם אתה בעד, מסתייג, או נגד השימוש באמצעי הפעולה הבאים במסגרת המאבק של האזרחים הערבים לקידום ענייניהם?

	תומך	מסתייג	מתנגד	אין תשובה
161 פעולות מחאה בחוץ לארץ	47.5	30.7	20.9	0.9
162 שבתות כלליות	51.2	28.3	19.5	1.0
163 הפגנות לא־חוקיות	18.9	24.7	55.6	0.7
164 שימוש באלימות	9.6	18.2	71.0	1.2

165	האם האזרחים הערבים בישראל צריכים או לא צריכים להיות חלק מההתנגדות הפלסטינית?			
1	לא	58.6		
2	כן אך רק חלק מההתנגדות הלא־מזויינת	31.2		
3	כן חלק מההתנגדות על כל צורותיה	9.9		
4	אין תשובה	0.3		

166	איך אתה מעריך את היחסים היום בין האזרחים הערבים והיהודים?			
1	טובים מאוד	4.7		
2	טובים במידה מספקת	26.5		
3	לא טובים במידה מספקת	42.8		
4	בכלל לא טובים	25.4		
5	אין תשובה	0.6		

167	האם אתה צופה שיפור או הרעה ביחסים בין האזרחים הערבים והיהודים במהלך חמש השנים הבאות?	
1	שיפור רב	3.6
2	שיפור מסוים	18.9
3	הרעה מסוימת	48.0
4	הרעה רבה	28.6
5	אין תשובה	0.9

168	כיצד הממשלה נוהגת היום עם האזרחים הערבים?	
1	כאל אזרחים שווים	5.6
2	כאל אזרחים שווים המופלים בתחומים מסוימים	21.8
3	כאל אזרחים מדרגה שנייה	40.1
4	כאל אזרחים עויינים שאינם ראויים לשוויון	32.3
5	אין תשובה	0.1

כעת נסיים בשאלות עליך.

169	באיזו מידה אתה שבע רצון מהיותך אזרח ישראלי?	
1	שבע רצון בהחלט	9.9
2	שבע רצון במידה מספקת	28.0
3	לא שבע רצון במידה מספקת	42.2
4	בכלל לא שבע רצון	19.7
5	אין תשובה	0.1

170	איזו מבין הזהויות הבאות היא החשובה ביותר עבורך?	
1	היותך אזרח ישראלי	14.0
2	היותך מוסלמי, נוצרי, או דרוזי	48.8
3	היותך בן לעם הפלסטיני	36.6
4	אין תשובה	0.7

171	איך היית מגדיר את זהותך, אילו התבקשת לבחור באחת מן האפשרויות הבאות?	
1	ערבי	8.2
2	ערבי ישראלי	11.6
3	ערבי בישראל	11.3
4	ישראלי	2.8
5	ערבי פלסטיני	17.2
6	פלסטיני ישראלי	4.8
7	פלסטיני בישראל	10.7
8	ערבי פלסטיני בישראל	30.3
9	פלסטיני	2.8
10	אין תשובה	0.1

172	כאזרח ישראלי, באיזו מידה אתה רואה את עצמך כערבי-פלסטיני או כערבי-ישראלי?	
1	רק ערבי-פלסטיני ובכלל לא ערבי-ישראלי	22.2
2	בעיקר ערבי-פלסטיני וגם ערבי-ישראלי במידה מסוימת	53.5
3	בעיקר ערבי-ישראלי וגם ערבי-פלסטיני במידה מסוימת	16.7
4	רק ערבי-ישראלי ובכלל לא ערבי-פלסטיני	7.0
5	אין תשובה	0.6

173	אם היית צריך לשייך את עצמך לאחת מהקבוצות הבאות, במי תבחר?	
1	תומכי המפלגות היהודיות	8.8
2	תומכי רע"ם	16.5
3	תומכי 'הרשימה המשותפת' חד"ש-תע"ל	20.8
4	תומכי בל"ד	11.5
5	תומכים בקבוצת המחרימים את הבחירות לכנסת	18.1
6	לא משתתפים אך לא מחרימים את הבחירות לכנסת	22.7
7	אין תשובה	1.6

174	לפי מה שאתה מבין ומגדיר את הציונות, האם אתה	
1	ציוני בהחלט	0.8
2	ציוני	2.1
3	לא-ציוני	55.4
4	אנטי-ציוני	40.5
5	אין תשובה	1.1

175	האם יש לך חברים יהודים והאם ביקרת בבתייהם במשך השנתיים האחרונות?	
1	אין לי חברים יהודים	54.7
2	יש לי חברים יהודים אך לא ביקרתי אצלם בשנתיים האחרונות	33.3
3	יש לי חברים יהודים וביקרתי אצלם בשנתיים האחרונות	8.2
4	אין תשובה	3.8

האם השתתפת או לא השתתפת בכל אחד מהאירועים הבאים?

	אין תשובה	שש או יותר פעמים	שלוש עד חמש פעמים	פעם או פעמיים	אף פעם לא	
176	1.6	6.4	11.4	22.1	58.5	בפעולות מחאה כמו הפגנות ותהלוכות חוקיות
177	1.7	0.7	3.9	22.9	70.8	בפעולות מחאה כמו הפגנות לא-חוקיות ותהלוכות אלימות

ציין אם כערבי קרה או לא קרה לך אחד מהאירועים הבאים:

אין תשובה	שש או יותר פעמים	שלוש עד חמש פעמים	פעם או פעמיים	אף פעם לא	
0.0	6.1	12.1	35.4	46.4	178 האם קיבלת עזרה מיהודים?
0.2	16.2	13.6	28.0	41.9	179 האם בילית זמן עם יהודים?
0.0	1.0	3.9	24.0	71.1	180 האם כערבי נתקלת באופן אישי באיומים, בהשפלות, או במכות מצד יהודים?
0.0	4.0	5.7	24.3	65.9	181 האם כערבי נתקלת באופן אישי באפליה מצד יהודים או מוסדות המדינה בתחום כלשהו (חנויות, מקומות עבודה, מקומות בילוי, תחבורה ציבורית, משטרה, משרדי ממשלה)?

ועוד ציין אם קרה לך או אתה חושש שיקרה לך אחד מהאירועים הבאים.

אין תשובה	לא	כן	
0.1	81.8	18.1	182 האם במהלך שנים עשר החודשים האחרונים נעצרת ונחקרת על-ידי כוחות הביטחון בשל השתתפותך בפעולות מחאה?
0.1	86.0	13.9	183 האם בשלוש השנים האחרונות הוטרת על ידי השלטונות בשל השתתפות בפעולות מחאה?
0.2	66.1	33.7	184 האם אתה חושש שתוטד על ידי השלטונות בשל השתתפות בפעולות מחאה?

185	לאיזה ערוץ טלוויזיה מהרשימה הבאה אתה מרגיש הכי קרוב? (למראיין: להקריא את התשובות)	
1	אל-ג'זירה	32.8
2	אל-ערבייה	12.3
3	אל-מיאדין	13.8
4	ערוצי טלוויזיה בלבנון, סוריה, ירדן ומצרים	7.1
5	ערוצי הטלוויזיה בערבית של BBC ו-Sky News	1.6
6	ערוץ הטלוויזיה הישראלית בערבית	12.2
7	אחד מערוצי הטלוויזיה הישראלית בעברית	13.5
8	אין תשובה	6.8

186	לאיזו מפלגה או תנועה מהרשימה הבאה אתה מרגיש הכי קרוב? (למראיין: להקריא את התשובות, אם הנשאל יציין "רשימה משותפת", "כחול לבן", או "איחוד מפלגות הימין", יש לשאול לאיזו מפלגה מתוכה)	
1	חד"ש בראשות איימן עודה	12.9
2	בל"ד בראשות סאמי אבו שחאדה	13.0
3	תע"ל בראשות אחמד טיבי	5.3
4	רע"ם בראשות מנסור עבאס	14.8
5	הפלג הדרומי של התנועה האסלאמית בראשות צפואת פרייג'	1.5
6	הפלג הצפוני של התנועה האיסלאמית בראשות ראיד סלאח	8.2
7	תנועת בני הכפר	1.8
8	הדמוקרטים בראשות יאיר גולן	1.1
9	יש עתיד בראשות לפיד	1.0
10	תקוה חדשה בראשות סער	0.4
11	הרשימה הממלכתית בראשות גנץ	1.0
12	הליכוד בראשות נתניהו	1.5
13	מפלגה חדשה בראשות בנט	0.4
14	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	1.2
15	ש"ס בראשות דרעי	0.3
16	אף אחת מהנ"ל	20.8
17	לא יודע/מסרב	14.6

187	לאיזו מפלגה היית מצביע אילו הבחירות לכנסת היו נערכות היום?	
1	‘הרשימה המשותפת’ בראשות עודה וטיבי	16.7
2	בל"ד בראשות אבו שחאדה	11.8
3	רע"ם בראשות מנסור עבאס	18.5
4	מפלגה אחרת	0.9
5	הדמוקרטים בראשות יאיר גולן	1.3
6	המחנה הממלכתי בראשות גנץ	1.9
7	הליכוד בראשות נתניהו	2.0
8	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	1.1
9	מפלגה חדשה בראשות בנט	0.5
10	ש"ס בראשות דרעי	0.3
11	מפלגה יהודית אחרת	0.1
12	(לא להקריא) אף לא אחת מהנ"ל	1.3
13	(לא להקריא) לא החלטתי	11.1
14	(לא להקריא) פתק לבן	0.6
15	(לא להקריא) לא אצביע	25.0
16	(לא להקריא) לא יודע/מסרב	7.1

188	עבור איזו מפלגה הצבעת בבחירות האחרונות לכנסת בנובמבר 2022	
1	‘הרשימה המשותפת’ בראשות איימן עודה ואחמד טיבי	15.8
2	בל"ד בראשות סאמי אבו שחאדה	12.3
3	רע"ם בראשות מנסור עבאס	17.2
4	מפלגה ערבית אחרת	0.4
5	העבודה בראשות מיכאלי	0.7
6	מרצ בראשות גלאון	0.2
7	המחנה הממלכתי בראשות גנץ	1.9
8	הליכוד בראשות נתניהו	1.5
9	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	1.0
10	הציונות הדתית בראשות סמוטריץ'	0.0
11	ש"ס בראשות דרעי	0.4
12	מפלגה יהודית אחרת	0.0
13	(לא להקריא) לא הצבעתי למרות שהייתה לי זכות הצבעה	38.7
14	(לא להקריא) לא הצבעתי כי לא הייתה לי זכות הצבעה	2.6
15	(לא להקריא) פתק לבן	1.2
16	(לא להקריא) מסרב להשיב (למראיין, יש לומר: הנתונים חשובים לנו רק כדי לבדוק אם המדגם מייצג את האוכלוסייה), אין תשובה	6.1

189	(לערבים בעלי זכות הצבעה שלא הצביעו בבחירות 2022) מדוע לא הצבעת בבחירות האחרונות?	
1	אינני מתעניין בפוליטיקה	14.7
2	להצבעתי אין השפעה	9.8
3	אין מפלגה או רשימה שמייצגת אותי	5.9
4	אני באופן עקרוני מחרימ את הבחירות לכנסת	7.6
5	אני מאוכזב מ'הרשימה המשותפת' בכנסת הקודמת	2.6
6	אני מאוכזב מהפיצול של 'הרשימה המשותפת'	3.6
7	סיבה אחרת. ציין איזו	2.4
8	אין תשובה	53.5

190	מהי דתך?	
1	מוסלמי	85.6
2	נוצרי	10.0
3	דרוזי	4.3
4	אין תשובה	0.0

191	ביחס לשמירת הדת, האם אתה חושב שאתה היום:	
1	דתי מאוד	9.1
2	דתי	31.4
3	דתי במידה מסוימת	27.6
4	לא דתי	29.1
5	אין תשובה	2.8

192	מה עמדתך כלפי התנועה האסלאמית בישראל?	
1	מתנגד	22.3
2	לא מתנגד ולא אוהד	50.4
3	אוהד	20.1
4	חבר מהשורה	3.4
5	חבר פעיל	1.2
6	אין תשובה	2.7

193	על מה, לדעתך, צריך לשמור היום במסורת ובתרבות הערבית בישראל?	
1	צריך לשמור ככל שאפשר על כל חלקיה	41.2
2	צריך לשמור על חלקיה העיקריים	31.5
3	צריך לשמור רק על החלק שתואם את החיים המודרניים	18.1
4	צריך לשמור רק על החלק שתואם את החיים בישראל	6.8
5	צריך לעזוב את המסורת הערבית ולסגל תרבות מערבית ככל האפשר	1.6
6	אין תשובה	0.9

194	האם היית מרשה לצעירה רווקה ערבייה שיהיה לה חבר אישי?	
1	כן מרשה	9.1
2	במידה מסוימת	34.5
3	לא	56.4
4	אין תשובה	0.0

195	מה צריך להיות היחס של החברה הערבית כלפי ערבים שיש להם משיכה מינית לבני מינם?	
1	לקבל אותם כמו שהם	17.3
2	להשלים עם קיומם	25.0
3	לאסור עליהם לגלות בציבור את נטייתם המינית	29.8
4	לגרום להם לעזוב את היישוב	27.7
5	אין תשובה	0.3

196	באיזו מידה אתה כערבי מרגיש או לא מרגיש סכנה לביטחונך האישי מצד היהודים בישראל?	
1	תמיד	24.9
2	לעיתים קרובות	24.2
3	לעיתים רחוקות	28.0
4	אף פעם לא	22.5
5	אין תשובה	0.3

197	האם אתה באופן אישי מרגיש אי-ביטחון בגלל האלימות ביישובים הערביים?	
1	בהחלט כן	36.4
2	כן	43.8
3	לא	15.0
4	בכלל לא	2.3
5	אין תשובה	2.5

198	מי נושא יותר באחריות לפשיעה ולאלימות בחברה הערבית: המדינה או הערבים עצמם?	
1	המדינה נושאת ברוב האחריות	39.1
2	הערבים נושאים ברוב האחריות	16.4
3	המדינה והערבים נושאים באחריות במידה שווה	39.9
4	אין תשובה	4.7

האם אתה מסכים או לא מסכים שהערבים יעשו כל אחד מהצעדים הבאים?

	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים אין תשובה	
199	8.0	17.8	41.1	32.2	0.8
יערכו הפגנות ושביתות נגד המשטרה על שאיננה פועלת כנדרש נגד הפשיעה					
200	20.1	21.3	29.2	28.5	1.0
ימסרו למשטרה מידע על מי שמחזיק נשק לא חוקי					
201	15.5	24.0	34.2	24.8	1.4
יתארגנו במשמר אזרחי ערבי בתיאום עם המשטרה למניעת פשיעה					
202	14.6	13.0	37.9	33.6	1.0
יגנו בפומבי ובחריפות שימוש באלימות בסכסוכים בין שכנים, ילדים, נהגים וכדומה					
203	12.7	14.7	32.0	39.7	0.8
יפעלו נגד אדם או משפחה שפעלו באלימות נגד נשים					

204	האם מאז קום המדינה הופקעו אדמות ממשפחתך או מהוריך?	
1	כן, הרבה	14.0
2	כן, מעט	23.8
3	יש אדמות אך לא הופקעו	35.1
4	למשפחתי או להורי אין אדמות	25.7
5	אין תשובה	1.4

205 האם אתה ממשפחת עקורים (פליטים פנימיים)?		
1	כן	23.3
2	לא	75.1
3	אין תשובה	1.6

206 האם אתה ממוצא בדווי?		
1	כן	26.3
2	לא	72.6
3	אין תשובה	1.1

207 בן כמה אתה? (בשנים)		
99	אין תשובה	

208 מהו מצבך המשפחתי?		
1	רווק	20.1
2	נשוי	69.9
3	גרוש/פרוד	5.9
4	אלמן	2.2
5	אין תשובה	1.9

209 רמת השכלתך:		
1	לא הלכתי לבית־ספר	2.5
2	למדתי בחדר או בבית־ספר יסודי אך לא סיימתי	2.5
3	סיימתי בית־ספר יסודי	5.6
4	למדתי בבית־ספר תיכון (עיוני, מקצועי או ישיבה) אך לא סיימתי	4.0
5	סיימתי בית־ספר תיכון	52.4
6	למדתי בבית־ספר על־תיכוני, מכללה, או אוניברסיטה אך לא סיימתי	12.1
7	סיימתי מכללה או אוניברסיטה וקיבלתי תואר ראשון (ב.א.)	16.0
8	סיימתי מכללה או אוניברסיטה וקיבלתי תואר שני (מ.א.)	4.4
9	סיימתי אוניברסיטה וקיבלתי תואר דוקטור	0.2
10	אין תשובה	0.2

210 האם אתה:		
1	עובד שכיר (כולל אזרח עובד צבא, חייל בשירות קבע, חבר קואופרטיב)	48.1
2	עצמאי	20.2
3	חייל בשירות חובה	0.8
4	לא עובד אך מחפש עבודה	6.0
5	לא עובד ולא מחפש עבודה	1.6
6	פנסיונר	5.1
7	סטודנט, תלמיד בית ספר, צעיר לפני גיוס לצבא, מתנדב	5.4
8	עקרת בית	12.0
9	אין תשובה	0.7

211	ההוצאה הממוצעת למשפחה ערבית בישראל היא 14,550 ש"ל לחודש. בהשוואה, האם ההוצאה של משפחתך היא:	
1	הרבה מעל לממוצע	8.2
2	קצת מעל לממוצע	24.8
3	כמו הממוצע	26.7
4	קצת מתחת לממוצע	17.8
5	הרבה מתחת לממוצע	20.4
6	אין תשובה	2.0

דו"ח המראיין

212	באיזו רשימה מופיע המראיין?	
1	ברשימה המקורית	70.6
2	ברשימת המחליפים	16.7
3	לא ידוע	12.7

213	מין:	
1	גבר	46.5
2	אישה	53.5
3	לא ידוע	0.0

214	שם יישוב המגורים (יש לכתוב בעברית ולהקיף בעיגול)	
1	אבו סנאן	2.2
2	אעצם־אבן תלול	4.6
3	כסיפה	3.5
4	אום אל פאחם	9.0
5	אכסאל	5.8
6	בועיינה נוג'ידאת	2.8
7	ג'וליס	1.3
8	ג'ת (במשולש)	3.1
9	דאלית אל כרמל	3.4
10	זמר־מרג'ה	2.7
11	חיפה	4.6
12	ביר אל מכסור	1.9
13	טירה	4.1
14	כפר יאסיף	2.2
15	כפר מנדא	2.9
16	ערערה	2.9
17	שעב	2.9
18	רמלה	3.7
19	מג'דל אל־כרום	2.9
20	נעורה	1.9
21	נחף	2.6
22	נצרת	5.1
23	סחנין	4.9
24	עכו	3.3
25	רהט	8.4
26	שגב שלום	2.7
27	שפרעם	3.7
28	שייך דנון	1.7
29	לא ידוע	0.0

215 איך היית מעריך את המהימנות הכללית של המידע שמסר המרואיין?		
1	לא מספקת	2.5
2	מספקת	25.3
3	טובה	43.5
4	טובה מאוד	25.9
5	לא ידוע	2.7

216 החודש שבו נערך הריאיון (יש לציין מספר החודש)		
1	מאי 2025	13.2
2	יוני 2025	30.8
3	יולי 2025	54.6
4	אוגוסט 2025	0.6
5	לא ידוע	0.8

217 היום בחודש שבו הסתיימה עריכת הריאיון (יש לציין מספר)		
--	--	--

218 אימות ביצוע הריאיון		
1	אומת	22.6
2	לא אומת	0.6
3	לא ידוע	76.8

משתנים חדשים

vote25	הצבעה בבחירות לכנסת ב־1 בנובמבר 2022 לשם שקלול נתוני הסקר	
1	חד"שיתע"ל	15.8
2	רע"ם	17.2
3	בל"ד	12.3
4	מפלגות יהודיות	5.8
5	לא הצביע	38.7
6	קטין	2.6
7	לא ידוע	7.8

wgt	מקדמי שקלול	
1	חד"שיתע"ל	0.47960
2	רע"ם	0.82980
3	בל"ד	1.52610
4	מפלגות יהודיות	0.37060
5	לא הצביע	3.71300
6	קטין	0.55900
7	לא ידוע	1

com	קהילה	
1	דרוזים	4.4
2	בדואים בגליל	5.9
3	בדואים במשולש ובמרכז	2.0
4	בדואים בנגב	18.4
5	מוסלמים אחרים	59.3
6	נוצרים	10.1

afkad	האם הופקעו אדמות מהמשפחה?	
0	לא	61.7
1	כן	38.3

discra	האם חווה אפליה מצד היהודים או המדינה?	
0	לא	65.9
1	כן	34.1

negcona	האם חווה מגע שלילי מצד היהודים?	
0	לא	71.1
1	כן	28.9

jewfr	האם יש חברים יהודים?	
0	לא	56.8
1	כן	43.2

ghfjew	האם קיבל עזרה מהיהודים?	
0	לא	46.4
1	כן	53.6

stwjew	האם בילה עם היהודים?	
0	לא	42.0
1	כן	58.0

arabloc	צורת יישוב המגורים	
0	עיר מעורבת	11.6
1	יישוב ערבי	88.4

identity	זהות (מקובץ)	
1	אין כלל רכיב פלסטיני	25.8
2	אין כלל רכיב ערבי	15.5
3	אין כלל רכיב ישראלי	58.7

selfdefarisr	ראייה עצמית בעיקר/לחלוטין כערבי ישראלי	
0	לא	76.2
1	כן	23.8

voted22	הצבעה למפלגה (מקובץ)	
1	למפלגה יהודית	6.2
2	למפלגה ערבית	49.1
3	לא הצביע (מסיבות שונות)	44.7

agecata	גיל (מקובץ)	
1	18-29	28.0
2	30-39	20.1
3	40-49	21.1
4	50-59	17.6
5	+60	13.2

acdega	השכלה אקדמית	
0	לא	79.4
1	כן	20.6

הוצאה משפחתית		famexpa
33.7	מעל הממוצע במשק	1
27.3	דומה לממוצע במשק	2
39.1	מתחת לממוצע במשק	3

מידת דתיות		religa
58.3	דתי, דתי מאוד	0
41.7	לא דתי, דתי במידה מסוימת	1

נספח ב': סקר יהודים 2025

אנחנו חוקרים מאוניברסיטת חיפה וממוסד נאמן שבטכניון עורכים סקר מדעי בנושא היחסים בין האזרחים הערבים והיהודים בישראל. השתתפותך בסקר תאפשר לך לבטא את דעתך בנושא ולתרום לקבלת תמונה אמיתית של דעת הקהל במדינה. לצורך מחקר זה נבחרת באופן מקרי. תשובותיך לא תימסרנה לאיש ותשמשנה למטרות סטטיסטיות בלבד. השתתפותך בסקר נעשית בהתנדבות וניתן להפסיקה בכל עת. לשאלות שיוצגו לך אין תשובות נכונות או לא נכונות. אנו מודים לך על השתתפותך.

1	מגדר	
1	גבר	49.5
2	אישה	50.5

2	קבוצת גיל	
1	24–18	11.8
2	25–34	28.5
3	35–44	28.5
4	45–54	16.5
5	55–64	8.9
6	65 ומעלה	6.0

3	כיצד אתה מגדיר את עצמך מבחינה דתית?	
1	חרדי	14.4
2	דתי	9.2
3	מסורתי-דתי	6.5
4	מסורתי לא-דתי	22.7
5	חילוני	47.2

4	רמת השכלה	
1	יסודית	2.9
2	תיכונית	27.4
3	על-תיכונית (ללא תואר אקדמי)	21.9
4	גבוהה (עם תואר אקדמי)	47.8

5	האם אתה או אביך עליתם מברית המועצות לשעבר בשנת 1989 או מאוחר יותר?	
1	לא	77.7
2	נולדתי בארץ אך אבי עלה לארץ מברית המועצות לשעבר בשנת 1989 או מאוחר יותר	3.1
3	בגיל 16 או בגיל צעיר יותר עליתי לארץ מברית המועצות לשעבר בשנת 1989 או מאוחר יותר	10.1
4	עליתי לארץ מברית המועצות לשעבר בשנת 1989 או מאוחר יותר כאשר הייתי בגיר	6.9
5	אני או אבי עלינו לישראל מברית המועצות לשעבר לפני שנת 1989	2.3

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
7.4	16.2	28.5	47.9	האם אתה מסכים או לא מסכים שערבים יחיו בשכונות יהודיות?	6
8.4	17.2	20.8	53.6	האם אתה מסכים או לא מסכים שתהייה שותפות של מפלגות ערביות בקואליציות ממשלתיות?	7

ברצוני לשאול אותך מספר שאלות על הרגשתך כאשר יוצא לך להיות עם אזרחים ערבים:

מרגיש לגמרי בנוח	מרגיש בנוח	לא מרגיש בנוח	בכלל לא מרגיש בנוח	אין מצב כזה, לא יודע	
6.9	31.4	37.1	23.8	0.8	8
6.2	27.7	38.6	26.6	0.9	9

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

מסכים	נוטה להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
33.5	40.4	20.7	5.4	10	ישראל היא מקום שטוב לחיות בו
50.9	29.1	13.9	6.2	11	אני מעדיף לחיות במדינת ישראל מאשר בכל מדינה אחרת בעולם
6.3	21.4	23.5	48.8	12	הארץ בין הירדן לים היא מולדת משותפת לערבים וליהודים
9.6	31.2	24.0	35.2	13	אני מקבל את האזרחים הערבים כחברים מלאים בחברה הישראלית
19.0	28.8	21.5	30.6	14	אני מוכן שיהיה לי חבר ערבי
11.2	18.7	25.2	44.9	15	אני מוכן שיהיה לי שכן ערבי
15.0	23.6	20.1	41.3	16	אני מוכן שהממונה עלי בעבודה יהיה ערבי
4.3	20.6	30.5	44.7	17	לערבים יש הרבה ערכים ומנהגים טובים וחשובים שהיהודים צריכים לאמץ
22.7	23.8	16.6	36.9	18	צריך לאפשר לאזרחים הערבים להצביע לכנסת
8.3	14.3	23.3	54.1	19	צריך לאפשר לאזרחים הערבים לקנות אדמות בכל מקום שירצו
46.9	22.5	18.2	12.3	20	המדינה צריכה לתת העדפה מסוימת ליהודים על פני האזרחים הערבים

המשפטים הבאים הם על היחסים בין האזרחים הערבים והיהודים בישראל, ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהם.

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
19.4	36.8	21.4	22.5	21	אני משלים עם ישראל כמדינה שבה חיים יחד יהודים וערבים
9.7	25.8	26.5	37.9	22	טוב שהאזרחים הערבים והיהודים יחיו תמיד יחד בישראל
29.3	27.7	14.6	28.4	23	לאזרחים הערבים והיהודים בישראל צריכות להיות גם זכויות שוות וגם שוויון בחובת נאמנות למדינה
37.9	36.9	10.2	15.0	24	מותר לאזרחים הערבים והיהודים לפעול לשינוי היחסים ביניהם בדרכים חוקיות ודמוקרטיות בלבד
25.7	39.4	14.3	20.6	25	בין האזרחים הערבים והיהודים צריכים להתקיים גם קשרים שאנשים בחרים בהם מרצונם כמו חברות אישית ופעילות בארגונים משותפים
27.0	20.1	26.4	26.4	26	אמנע ככל יכולתי ממגע אישי עם אזרחים ערבים

והנה עוד כמה משפטים על האזרחים הערבים בישראל כקבוצה. ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהם:

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
36.5	27.9	24.4	11.2	27	אי אפשר לתת אמון ברוב האזרחים הערבים
30.6	27.8	29.7	11.9	28	רוב האזרחים הערבים נוטים להתנהגות אלימה
30.8	25.5	27.8	15.9	29	רוב האזרחים הערבים לעולם לא יגיעו לרמה התרבותית של היהודים
36.7	31.4	22.2	9.6	30	רוב האזרחים הערבים שונאים את היהודים
5.8	24.4	31.1	38.7	31	רוב האזרחים הערבים משלימים עם קיומה של המדינה
54.3	25.1	12.6	8.1	32	אני נמנע מלהיכנס לישובים ערביים בישראל

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
36.3	31.7	24.5	7.5	האזרחים הערבים מהווים סכנה לביטחון המדינה	33
39.5	30.2	20.7	9.5	האזרחים הערבים מסכנים את המדינה בגלל מאבקם לשינוי אופייה היהודי	34
40.7	33.7	19.3	6.2	האזרחים הערבים מסכנים את המדינה בגלל שהם עלולים לפתוח במרד עממי	35
18.1	33.6	22.7	25.6	לאזרחים הערבים יש זכות לחיות במדינה כמיעוט בעל זכויות אזרח מלאות	36
7.5	17.5	27.7	47.2	לאזרחים הערבים יש זכות לחיות במדינה כמיעוט בעל זכויות אזרח מלאות, בין אם הם מקבלים או לא מקבלים את זכות ישראל להיות מדינה יהודית	37
57.8	25.1	10.6	6.6	אזרח ערבי שמגדיר את עצמו כ"ערבי פלסטיני בישראל" לא יכול להיות נאמן למדינה ולחוקיה	38

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם המשפטים הבאים הנוגעים לאופייה של המדינה וליהודים ולערבים החיים בה?

מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
40.1	38.4	13.6	7.9	למרות חסרונותיו, המשטר בישראל הוא דמוקרטיה גם לאזרחים הערבים	39
5.0	19.7	26.1	49.2	לערבים, בדומה ליהודים, יש זכויות היסטוריות ולאומיות על הארץ	40
44.6	30.6	16.8	8.1	בהחלטות על אופי המדינה וגבולותיה, צריך להיות רוב מקרב היהודים ולא מספיק רוב מכלל האזרחים	41

באיזו מידה אתה נותן או לא נותן אמון בכל אחד מהמוסדות הבאים בישראל?

	במידה רבה	במידה מספקת	במידה קטנה	בכלל לא	
42	18.3	25.1	22.5	34.1	בית המשפט העליון
43	47.2	36.5	11.6	4.7	צה"ל
44	37.5	35.8	18.0	8.7	השב"כ
45	11.8	35.1	33.8	19.3	המשטרה
46	3.9	20.1	36.1	39.8	הכנסת
47	8.3	20.7	26.5	44.5	הממשלה

האם אתה מסכים או לא מסכים עם המשפטים הבאים?

	מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים
48	3.8	14.5	34.7	46.9	התקשורת היהודית מפיצה שנאה כלפי הערבים בישראל
49	49.2	29.6	16.7	4.5	התקשורת הערבית בישראל מפיצה שנאה נגד המדינה
50	20.8	26.7	28.7	23.8	על האזרחים הערבים לעזוב את הארץ ולקבל פיצוי מתאים
51	42.8	18.2	21.9	17.2	במקרה של ניגוד בין האופי הדמוקרטי והאופי היהודי של המדינה, אבחר באופי היהודי
52	52.6	22.7	15.1	9.6	לפלסטינים אין זכויות לאומיות על הארץ כי אינם התושבים המקוריים שלה

53	מה דעתך על חוק הלאום?			
1	13.3	יש לבטלו		
2	24.0	יש להוסיף בחקיקה את עקרון השוויון		
3	20.3	יש להשאירו כפי שהוא		
4	42.5	יש לחזק בו את אופייה היהודי של המדינה		

אקרא לך מספר דברים שיתכן שיהיו דרושים כדי שהאזרחים הערבים ירגישו שישראל היא מדינתם והם אזרחים שווים זכויות בה. לגבי כל אחד מהם, ציין בבקשה אם אתה מסכים או לא מסכים שהיהודים יעשו אותו כדי שהערבים ירגישו שישראל היא מדינתם והם אזרחים שווים זכויות בה.

מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה לא להסכים	לא מסכים		
2.1	10.7	22.9	64.3	54	המדינה תיתן לאזרחים הערבים ביטוי מתאים בסמליה, בדגלה ובהמנונה
7.4	21.2	24.1	47.3	55	המדינה תיתן לאזרחים הערבים לנהל בעצמם את ענייני החינוך, הדת והתרבות שלהם
5.9	14.6	21.2	58.3	56	לא יהיו הבדלים בבדיקות הביטחוניות במעברי הגבול בין ערבים ליהודים
7.2	26.9	21.4	44.4	57	המדינה תקבע בחוק שהאזרחים הערבים יקבלו ייצוג מתאים בכל מוסדות המדינה וגופים ציבוריים
7.7	22.3	17.2	52.8	58	המפלגות הערביות יוזמנו להשתתף בקואליציות ממשלתיות כמו המפלגות היהודיות
6.7	26.1	20.7	46.5	59	המדינה תקבע בחוק שהאזרחים הערבים יקבלו את חלקם היחסי בתקציב המדינה
10.8	22.2	18.4	48.6	60	השפה הערבית תהייה בשימוש במוסדות המדינה כמו השפה העברית ותהיה חובה ללמוד אותה בבתי ספר יהודיים
1.6	7.2	20.2	71.0	61	תינתן העדפה מתקנת לאזרחים הערבים בקבלה לעבודה במוסדות המדינה וללימודים באוניברסיטאות ובמכללות
8.6	23.3	21.0	47.1	62	המדינה תבצע תוכנית חירום לסגירת הפערים בין האזרחים הערבים והיהודים

63	מה דעתך על שילוב מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית?	
1	אסור לשלב מפלגה ערבית כלשהי בקואליציה	62.0
2	אפשר לשלב מפלגה ערבית בקואליציה רק אם לא ניתן להקים ממשלה בלעדית	20.8
3	צריך לשלב מפלגה ערבית בקואליציה גם אם ניתן להקים ממשלה בלעדית	17.2

ציין אם אתה מסכים עם כל אחת מהסיבות הבאות להשתתפות מפלגה ערבית בקואליציה ממשלתית:

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
64.2	16.0	11.1	8.7	מפלגה ערבית לא תשתתף בקואליציה אם תציג דרישות בנושא הפלסטיני	64
44.9	23.5	11.4	20.2	מפלגה ערבית תשתתף בקואליציה רק אם תכיר בישראל כמדינה יהודית	65
40.5	16.7	22.4	20.4	מפלגה ערבית לא תשתתף בקואליציה בכל מקרה	66

האם אתה תומך או מתנגד לממשלת הימין על מלא הקיימת?		
1	תומך מאוד	22.5
2	תומך	21.5
3	לא תומך ולא מתנגד	17.6
4	מתנגד	12.3
5	מתנגד מאוד	26.1

68	אם אתה צריך לבחור בין שייכות למחנה הימין לשייכות למחנה המרכז-שמאל, במה תבחר?	
1	אני שייך בהחלט למחנה הימין	40.8
2	אני נוטה למחנה הימין	30.7
3	אני נוטה למחנה המרכז-שמאל	18.3
4	אני שייך בהחלט למחנה המרכז-שמאל	10.1

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהעקרונות הבאים ליישוב הסכסוך בין ישראל לפלסטינים?

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
10.8	17.8	15.4	56.1	69	שתי מדינות לשני עמים
4.9	17.6	20.0	57.5	70	גבולות 1967 יהיו הגבולות בין שתי המדינות עם אפשרות לחילופי שטחים
9.2	17.3	19.9	53.6	71	יפזרו ההתנחלויות מחוץ לגושי ההתיישבות שמעבר לקו הירוק

72	אם אתה צריך לבחור באחת הדרכים הבאות הנוגעות לסכסוך בין ישראל והפלסטינים, במה תבחר?	
1	להשלים עם המצב הקיים ולא לנקוט שום פעולה לשינויו	7.1
2	לפעול ככל שניתן למען פתרון שתי מדינות	19.6
3	לספח את הגדה המערבית ורצועת עזה בלי לתת אזרחות ישראלית לפלסטינים	14.8
4	לספח את הגדה המערבית ורצועת עזה ולתת אזרחות ישראלית לפלסטינים	2.3
5	לגרום לחלק ניכר מהפלסטינים לעזוב את הגדה והרצועה	56.3

73	האם אתה באופן אישי, או מי מבני משפחתך ומחברריך הקרובים, נפגע ממתקפת השבעה באוקטובר ומהמלחמות שבעקבותיה?	
1	בכלל לא נפגע	71.1
2	נפגע ברכוש בלבד	9.8
3	נפגע בגוף בלבד	7.3
4	נפגע ברכוש ובגוף	11.8

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים הנוגעים למעמדה של ישראל באזור?

מסכים	לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים	
22.4	38.5	25.4	13.7	74	בתחום התרבות, על ישראל להשתלב באירופה-אמריקה יותר מאשר במזרח התיכון
17.4	37.0	28.8	16.9	75	ישראל צריכה להשתלב במערב ולקיים עם מדינות ערב קשרים הכרחיים בלבד

ברצוני לשאול אותך מה הרגשת כלפי האזרחים הערבים בישראל בעקבות המלחמה בין ישראל לחמאס:

בכלל לא	לא	כן	כן בהחלט	
5.5	18.4	30.8	45.3	76 הרגשתי יותר ניכור וריחוק מהאזרחים הערבים בעקבות המלחמה עם החמאס
4.6	23.4	28.0	44.0	77 הרגשתי שהרבה מהם הזדהו עם החמאס בעקבות המלחמה עם החמאס
5.5	13.1	37.0	44.4	78 הרגשתי שנאמנותם למדינה עמדה במבחן בעקבות המלחמה עם החמאס
35.6	30.8	24.7	8.9	79 הרגשתי שצריך לפעול לחיזוק היחסים איתם בעקבות המלחמה עם החמאס

לא חל שניו אצלי	רחוק הרבה יותר מהערבים	רחוק קצת יותר מהערבים	קרוב קצת יותר לערבים	קרוב הרבה יותר לערבים	
48.8	28.8	15.0	6.2	1.2	80 ובעקבות המלחמה בין ישראל ואיראן, האם הרגשתי יותר קרבה או יותר ריחוק כלפי האזרחים הערבים בישראל?
27.0	46.9	20.8	4.5	0.8	81 ובאופן כללי, בעקבות התפתחויות שונות שחלו בארץ בשנתיים האחרונות, האם אתה מרגיש קרוב יותר או רחוק יותר מהערבים בישראל?

ציין אם אתה מסכים או לא מסכים עם הדברים הבאים:

מסכים	לא מסכים	נוטה להסכים	לא מסכים	מסכים	
22.5	22.7	17.1	37.7	82	ישראל עלולה להפסיק להיות מדינה דמוקרטית משום שהממשלה ממשיכה לבצע את הרפורמה המשפטית
33.8	22.6	21.9	21.7	83	צריך לצמצם את סמכויות בית המשפט העליון
28.1	26.7	20.7	24.5	84	במינוי לתפקידים ציבוריים לא מספיק שאדם יהיה מתאים לתפקיד וצריך גם שיהיה נאמן לשלטון הקיים
16.9	22.1	28.3	32.7	85	מותר לממשלה שיש לה רוב בכנסת לחוקק חוקים גם בלי להתחשב בהתנגדות חזקה של חלק גדול מהציבור
35.7	28.0	17.3	18.9	86	ראש הממשלה נתניהו מקבל החלטות גם משיקולים זרים
49.6	20.5	17.1	12.8	87	מלחמת ישראל בחמאס צריכה להסתיים רק בניצחון מוחלט על החמאס
6.0	11.6	20.3	62.2	88	אין הצדקה להרס ולהרג הגדולים של הפלסטינים במלחמה בעזה
3.6	7.3	15.1	74.0	89	הטענה שישראל ביצעה פשעי מלחמה במהלך המלחמה בעזה
60.5	22.5	9.8	7.2	90	צריך למצוא אפשרות מעשית שמספר גדול מהפלסטינים בעזה יעזבו למדינות אחרות
61.7	26.2	7.2	4.9	91	טוב עשתה ישראל שפתחה במלחמה עם איראן
43.4	15.7	20.8	20.1	92	צריך להרחיב את ההתנחלויות בגדה בעקבות המלחמות בחמאס ובאירן

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם המשפטים הבאים על התארגנויות האזרחים הערבים?

מסכים	לא מסכים	נוטה להסכים	לא מסכים	מסכים	
13.5	23.0	29.8	33.7	93	המפלגות הערביות מייצגות בנאמנות את האזרחים הערבים
14.9	32.2	25.0	27.9	94	מפלגת רע"ם בראשות מנצור עבאס מייצגת בנאמנות את האזרחים הערבים
6.5	20.6	24.7	48.2	95	המדינה צריכה לתת לאזרחים הערבים סמכויות לניהול עצמי של מוסדות הדת, החינוך והתרבות שלהם

96	ועוד שאלה על המנהיגים הערבים בישראל: באיזו מידה יש לך אמון במנהיגים הערבים בישראל?	
1	בכלל לא	73.2
2	במידה קטנה	21.8
3	במידה מספקת	4.5
4	במידה רבה	0.5

באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם האפשרות שהאזרחים הערבים ישתמשו בכל אחת מהדרכים הבאות כדי לשפר את מצבם בישראל?

		לא מסכים	נוטה לא להסכים	נוטה להסכים	מסכים
97	שביתות כלליות	57.3	17.1	16.3	9.3
98	מחאה בחוץ לארץ	59.1	18.6	13.7	8.6

כעת ברצוני לשאול אותך על זכות האזרחים הערבים לחיות בישראל כמיעוט

	כן	כן בהסתייגות	לא
99	24.3	42.2	33.5
100	32.3	39.3	28.5

101	מה דעתך על גירוש בכפייה של ערבים אזרחי ישראל למדינות אחרות?	
1	צריך לגרש את כולם	28.5
2	צריך לגרש את רובם	16.6
3	צריך לגרש חלק מהם	28.3
4	לא צריך לגרש אותם בכלל	26.5

102	איך אתה מעריך את היחסים היום בין האזרחים הערבים והיהודים?	
1	טובים מאוד	0.5
2	טובים במידה מספקת	16.0
3	לא טובים במידה מספקת	47.6
4	בכלל לא טובים	35.9

103	האם אתה צופה שיפור או הרעה ביחסים בין האזרחים הערבים והיהודים במהלך חמש השנים הבאות?	
1	שיפור רב	0.7
2	שיפור מסוים	13.6
3	הרעה מסוימת	32.3
4	הרעה רבה	32.3
5	(לא להקריא) לא יחול שינוי	21.0

104	כיצד הממשלה נוהגת היום עם האזרחים הערבים?	
1	כאל אזרחים שווים	36.4
2	כאל אזרחים שווים המופלים בתחומים מסוימים	28.7
3	כאל אזרחים מדרגה שנייה	22.7
4	כאל אזרחים עוינים שאינם ראויים לשוויון	12.2

נסיים בכמה שאלות עליך.

105	איזו מבין הזהויות הבאות היא החשובה ביותר עבורך?	
1	היותך אזרח ישראלי	39.1
2	היותך שייך לדת היהודית	19.6
3	היותך בן לעם היהודי	41.3

106	איזו מבין הזהויות הבאות היא הנכונה ביותר לגביך?	
1	רק יהודי ובכלל לא ישראלי	6.0
2	בעיקר יהודי וגם ישראלי במידה מסוימת	50.3
3	בעיקר ישראלי וגם יהודי במידה מסוימת	39.6
4	רק ישראלי ובכלל לא יהודי	4.0

107	לפי מה שאתה מבין ומגדיר את הציונות, האם אתה:	
1	ציוני בהחלט	42.5
2	ציוני	44.0
3	לא ציוני	11.2
4	אנטי ציוני	2.3

		מדי יום	לעתים קרובות	לעתים רחוקות	כמעט אף פעם לא
108	האם קיבלת עזרה מערבים?	1.9	11.5	36.6	50.0
109	האם בילית זמן עם ערבים?	5.2	16.3	38.0	40.5

110	האם יש לך חברים ערבים והאם ביקרת בבתייהם במשך השנתיים האחרונות?	
1	אין לי חברים ערבים	73.8
2	יש לי חברים ערבים אך לא ביקרתי אצלם בשנתיים האחרונות	21.7
3	יש לי חברים ערבים וביקרתי אצלם בשנתיים האחרונות	4.4

111	האם נתקלת באופן אישי באיומים, בהשפלות, או במכות מצד אזרחים ערבים?	
1	אף פעם לא	60.5
2	פעם או פעמיים	23.7
3	שלוש עד חמש פעמים	8.5
4	שש או יותר פעמים	7.2

112	לאיזו מפלגה בארץ אתה מרגיש הכי קרוב? (למראיין: להקריא את התשובות במידת הצורך; אם הנשאל עונה "כחול לבן", "איחוד מפלגות הימין", או "הרשימה המשותפת", יש לשאול איזו מהמפלגות המרכיבות רשימות אלו)	
1	הליכוד בראשות נתניהו	20.5
2	יש עתיד בראשות לפיד	7.7
3	כחול לבן בראשות גנץ	4.3
4	תקווה חדשה בראשות סער	0.8
5	מפלגה בראשות בנט	18.0
6	הציונות הדתית בראשות סמוטריץ'	3.2
7	עוצמה יהודית בראשות בן-גביר (כך, תנועת כהנא חי)	6.8
8	חד"ש-תע"ל	0.4
9	ש"ס בראשות דרעי	5.8
10	יהדות התורה (אגודת ישראל ודגל התורה) בראשות גולדקנופף	5.4
11	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	10.2
12	הדמוקרטים בראשות יאיר גולן	6.4
13	רע"ם בראשות מנסור עבאס	0.3
14	מפלגה אחרות (יש לציין איזו)	10.2

113 לאיזו מפלגה היית מצביע אילו הבחירות לכנסת היו נערכות היום?		
1	הליכוד בראשות נתניהו	18.3
2	יש עתיד בראשות לפיד	6.0
3	כחול לבן בראשות גנץ	2.4
4	מפלגה בראשות בנט	19.0
5	הציונות הדתית בראשות סמוטריץ'	3.0
6	עוצמה יהודית בראשות בן-גביר	5.6
7	חד"ש-תע"ל	0.2
8	ש"ס בראשות דרעי	5.0
9	יהדות התורה (אגודת ישראל ודגל התורה) בראשות גולדקנופף	4.7
10	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	8.6
11	הדמוקרטים בראשות יאיר גולן	5.9
12	רע"ם בראשות מנסור עבאס	0.0
13	בל"ד בראשות אבו שחאדה	0.0
14	מפלגה אחרות (יש לציין איזו)	2.9
15	מסרב	0.0
16	לא אצביע	8.2
17	לא החלטתי	10.2

114 עבור איזו מפלגה הצבעת בבחירות האחרונות לכנסת ב־1 בנובמבר 2022?		
1	הליכוד בראשות נתניהו	20.9
2	יש עתיד בראשות לפיד	15.8
3	המחנה הממלכתי בראשות גנץ	7.9
4	הבית היהודי בראשות שקד	1.7
5	‘הרשימה המשותפת’ חד"ש-תע"ל בראשות איימן עודה ואחמד טיבי	0.4
6	ש"ס בראשות דרעי	7.4
7	יהדות התורה (אגודת ישראל ודגל התורה) בראשות גולדקנופף	5.3
8	ישראל ביתנו בראשות ליברמן	3.8
9	העבודה בראשות מיכאלי	3.3
10	מרצ בראשות גלאון	2.6
11	הציונות הדתית בראשות סמוטריץ' ועוצמה יהודית בראשות בן-גביר	7.4
12	רע"ם בראשות מנסור עבאס	0.0
13	בל"ד בראשות אבו שחאדה	0.0
14	מפלגה אחרת	0.7
15	לא הצבעתי כי לא היתה לי זכות הצבעה	2.1
16	לא הצבעתי למרות שהיתה לי זכות הצבעה	17.6
17	מסרב להשיב	3.1

115	מה חשוב לך – שהשלטון יהיה בידי הימין או שהשלטון יהיה בידי השמאל-מרכז?	
1	חשוב לי מאוד שיהיה בידי הימין	40.6
2	חשוב לי שיהיה בידי הימין	29.1
3	חשוב לי שיהיה בידי השמאל-מרכז	18.7
4	חשוב לי מאוד שיהיה בידי השמאל-מרכז	11.6

116	לפי מה שאתה מבין ומגדיר מי הוא ביביסט ומי הוא לא ביביסט, איך אתה רואה את עצמך?	
1	אני ביביסט לגמרי	9.5
2	אני ביביסט	15.6
3	אני לא ביביסט	27.5
4	אני בכלל לא ביביסט	47.4

117	לפי מה שאתה מבין ומגדיר מה הוא ימין, מרכז ושמאל, לאיזה זרם אתה שייך?	
1	ימין	37.2
2	ימין מתון	29.3
3	מרכז	22.9
4	שמאל מתון	7.5
5	שמאל	3.1

118	אם היית צריך להגדיר את עצמך מבחינת מוצא עדתי, באיזו מן האפשרויות הבאות היית בוחר?	
1	בן עדות המזרח, מזרחי, ספרדי	
2	אשכנזי	
3	מעורב, פרט	

כעת ברצוני לשאול אותך האם מבחינת מוצא עדתי אתה

	כן	לא
119 עיראקי	14.1	85.9
120 מרוקאי	16.1	83.9
121 רוסי אשכנזי	23.3	76.7
122 רוסי לא אשכנזי	6.6	93.4
123 אתיופי	1.1	98.9

124	מהו גילך בשנים?
-----	-----------------

מהו מצבך המשפחתי?		125
רווק	34.0	1
נשוי	56.1	2
גרוש/פרוד	9.1	3
אלמן	0.8	4

126	האם לפני המלחמה היית:	
1	עובד שכיר (כולל אזרח עובד צהל, חייל בשירות קבע, חבר מושב, חבר קיבוץ	67.8
2	עצמאי	7.9
3	חייל בשירות חובה	1.6
4	לא עובד אך מחפש עבודה	2.7
5	לא עובד ולא מחפש עבודה	1.9
6	פנסיונר	4.9
7	סטודנט, תלמיד ישיבה, תלמיד בית ספר, צעיר לפני גיוס לצבא, מתנדב	9.1
8	עקרת בית	1.7
9	לא יודע/אחר	2.5

127	ההוצאה הממוצעת למשפחה בישראל היום היא כ-16,000 ש"ח לחודש. בהשוואה, האם ההוצאה של משפחתך היא:	
1	הרבה מעל הממוצע	9.9
2	קצת מעל לממוצע	19.9
3	כמו הממוצע	32.6
4	קצת מתחת לממוצע	19.2
5	הרבה מתחת לממוצע	18.4

מעמד מוניציפלי של ישוב המגורים			128
עיר	86.5		1
מועצה מקומית	7.0		2
מושב/ישוב כפרי	3.9		3
קיבוץ	1.5		3
התנחלות	1.1		4

תודה רבה. סיימנו.

דוח המראיין

			Sector
מייצג	84.7		0
עולים	15.3		1

			device_type
Desktop	28.4		1
Mobile, Android	49.0		2
Mobile, iOS	22.6		3

משתנים חדשים

vote25	הצבעה בבחירות לכנסת ב־1 בנובמבר 2022 למטרת שקלול	
1	הליכוד	20.9
2	יש עתיד	15.8
3	הציונות הדתית ועוצמה יהודית	7.4
4	המחנה הממלכתי	7.9
5	ש"ס	7.4
6	יהדות התורה	5.3
7	ישראל ביתנו	3.8
8	העבודה	3.3
9	מרצ	2.6
10	מפלגות יהודיות אחרות כולל ימינה	2.4
11	לא הצביעו למרות שהייתה להם זכות הצבעה	17.6
12	אין תשובה	5.6

wt	מקדמי שקלול	
1	הליכוד	0.72548
2	יש עתיד	1.06271
3	הציונות הדתית ועוצמה יהודית	0.72548
4	המחנה הממלכתי	0.58081
5	ש"ס	1.69357
6	יהדות התורה	1.09319
7	ישראל ביתנו	0.77903
8	העבודה	0.93252
9	מרצ	0.99457
10	מפלגות יהודיות אחרות כולל ימינה	0.72826
11	לא הצביעו למרות שהייתה להם זכות הצבעה	3.05035
12	אין תשובה	1

negconj	האם חווה מגע שלילי מצד הערבים?	
0	לא	60.5
1	כן	39.5

arabfr	האם יש חברים ערבים?	
0	לא	73.8
1	כן	26.2

ghfarab	האם קיבל עזרה מהערבים?	
0	לא	50.0
1	כן	50.0

stwarab	האם בילה עם הערבים?	
0	לא	40.5
1	כן	59.5

mixcityj	צורת יישוב המגורים	
0	יישוב יהודי	81.0
1	עיר מעורבת	19.0

blockvotedj	הצבעה לגוש	
0	שמאל-מרכז	31.4
1	ימין	50.0
2	לא הצביע (מסיבות שונות)	18.7

selfdefisr	ראייה עצמית כבעיקר/לחלוטין ישראלי	
0	לא	58.7
1	כן	41.3

polw	הגדרה עצמית פוליטית	
1	שמאל	10.6
2	מרכז	22.9
3	ימין	66.5

polpr	העדפה פוליטית	
1	שמאל-מרכז	30.3
2	ימין	69.7

גיל (מקובץ)		agecatj
26.2	18-29	1
27.3	30-39	2
24.4	40-49	3
11.6	50-59	4
10.5	+60	5

השכלה אקדמית		acdegj
52.7	לא	0
47.3	כן	1

הוצאה משפחתית		famexpj
29.7	מעל הממוצע במשק	1
32.6	דומה לממוצע במשק	2
37.6	מתחת לממוצע במשק	3

מידת דתיות		religj
47.2	חילוני	1
29.2	מסורתי	2
9.2	דתי	3
14.4	חרדי	4

خلال عام 2025 أجريت جولة إضافية من استطلاع «مؤشر العلاقات العربية-اليهودية في إسرائيل». وقد نُفذ الاستطلاع في ظل أحداث إقليمية مفصلية، من بينها الحرب في غزة، والتصعيد العسكري مع إيران، والاحتجاجات المجتمعية الواسعة المطالبة بإعادة الرهائن المحتجزين لدى حركة حماس، إلى جانب قضايا أخرى شكّلت—ولا تزال—محاور مركزية في الخطاب العام والنقاش السياسي داخل المجتمع الإسرائيلي.

وكما في السنوات السابقة، شملت الدراسة مجموعتين سكانيّتين رئيسيتين: العرب واليهود. أُجري استطلاع المجتمع العربي على عيّنة مكونة من 720 مواطناً بالغاً، يقيمون في 28 بلدة عربية وبلدات مختلطة في مختلف أنحاء البلاد. جرى اختيار أفراد العيّنة بطريقة عشوائية من سجلّ السكان التابع لوزارة الداخلية، ونُفذت المقابلات وجهاً بالوجه العربية، في منازل المستطلّعين، أُجريت المقابلات خلال شهري أيار/مايو وحزيران/يونيو، ثم توقّفت مؤقتاً نتيجة للحرب ضد إيران، لتعود وتُستأنف خلال شهري تموز/يوليو وأب/أغسطس من العام نفسه. واشتملت استبانة استطلاع المجتمع العربي على 211 بنداً.

أما استطلاع المجتمع اليهودي، فقد استند إلى عيّنة قطرية صُمّمت بشكل يضمن تمثيلاً كافياً لمجموعات فرعية مركزية، من بينها الحريديم (اليهود المتديّنون المتشدّدون)، والمستوطنون، والمهاجرون الناطقون بالروسية الذين قدموا إلى البلاد خلال الأعوام 1989–1999، إضافة إلى أعضاء الكيبوتسات والموشافات. وقد ضُمّت العيّنة 1,507 مواطناً بالغاً من مختلف أنحاء البلاد، بما في ذلك القدس الشرقية، وهضبة الجولان، والمستوطنين المقيمين في الضفة الغربية. قام المشاركون اليهود—من مواليد البلاد والمهاجرين على حدّ سواء—بتعبئة الاستبيان إلكترونياً، باللغتين العبرية أو الروسية، عبر رابط أُرسِل إلى عناوين بريدهم الإلكتروني بواسطة شركة Panel4All. واشتمل استبيان استطلاع المجتمع اليهودي على 133 بنداً. ولأغراض التحليل الإحصائي وإعداد الجداول والرسوم البيانية، طُبِّقت إجراءات وزن إحصائي لضمان مصداقية النتائج وصلاحياتها التمثيلية.

تعكس نتائج الاستطلاع صورة معقّدة – وأحياناً مقلقة – للعلاقات بين اليهود والعرب من جهة، وبين المواطنين العرب والدولة من جهة أخرى، بما في ذلك مستقبل هذه العلاقات. مقارنةً مع الاستطلاع السابق، يظل الانفصال الكبير بين المجموعتين واضحاً جلياً عبر أبعاد متعددة، كما يستمر الانفصال بين الأقلية العربية والدولة ومؤسساتها. ويرتبط هذا الانفصال بتصوّرات سلبية متبادلة، وبتمسك المستطلّعين من كلا المجموعتين بمواقفهم، التي تنسم في كثير من الأحيان بالاستقطاب. ويُلاحظ أن مواقف المشاركين من اليهود كانت في العديد من الحالات أكثر تشدّداً وراдикаلية مقارنة بمواقف المشاركين من العرب حيال القضايا نفسها.

تشير النتائج إلى أن المشاركين من العرب أبدوا درجة من الازدواجية عبر مختلف أبعاد الانفصال. فعلى صعيد الاندماج، اعتقد غالبية المشاركين أن المواطنين العرب عموماً يسعون إلى الاندماج (58.4%) (82.4% 2F1 باستطلاع 2023). كما أبدى المستطلّعون من العرب مستويات متفاوتة من الاستعداد للتفاعل والاندماج مع اليهود في مجالات مختلفة، بما في ذلك السكن (40.3%) (53.2% باستطلاع 2023)، والتعليم (33.6%) (38% باستطلاع 2023)، والسياسة (55.3%) (55.4% باستطلاع 2023). وأظهرت النتائج أيضاً اهتماماً نسبياً لديهم بإقامة علاقات صداقة مع مواطنين يهود (41.5%) (8.35% باستطلاع 2023)، ورغبة في تبني العادات والقيم الإيجابية للمجتمع اليهودي (48.6%) (58.1% باستطلاع 2023). في المقابل، أبدى المشاركون اهتماماً أقل بتكوين قيم مشتركة جديدة مع اليهود (42.9%) (61.3% باستطلاع 2023).

إضافة إلى ذلك، أظهر المستطلّعون من العرب انفتاحاً محدوداً نسبياً تجاه قضايا تحظى بإجماع واسع في المجتمع اليهودي، مثل حرية الشراكة لغير المتزوجين (43.6%) (38% باستطلاع 2023)، والمواقف الليبرالية تجاه أفراد مجتمع الميم داخل المجتمع العربي (17.3%) (20.4% باستطلاع 2023). وفيما يخص التدين، أظهرت النتائج وجود ارتباط قوي بالدين لدى المشاركين من العرب (68.1%) (70.2% باستطلاع 2023)، إلى جانب تباين في المواقف تجاه الحركة الإسلامية.

² مقارنة شاملة وموسعة مع استطلاعات 2019، 2021 و 2023 سيتم نشرها قريباً.

³ تم إجراء استطلاع 2023 قبل أحداث أكتوبر 2023 وبعض الأسئلة التي استعرضناها في استطلاع 2025 لم نسألها في استطلاع 2023.

أما المشاركون في الاستطلاع من اليهود، فقد اتسمت مواقفهم بشكل أكثر وضوحاً بما يتعلق بالفصل عن المواطنين العرب. وقد تجلّى ذلك في مستويات منخفضة نسبياً من تأييد إدماج العرب جماعياً في الأماكن والمؤسسات اليهودية، فضلاً عن رغبة محدودة جداً في تبني القيم والعادات العربية (24.9%) (35.3% باستطلاع 2023)، وفي نطاق محدود من علاقات الصداقة مع العرب (26.1%) (35.5% باستطلاع 2023).

وفيما يتعلق بصورة الآخر، تشير النتائج إلى أن المشاركين من كلا المجموعتين أظهروا ميلاً لتكوين صورة سلبية عن أبناء القومية الأخرى، مقابل تبني صورة إيجابية نسبياً عن الذات. فقد نسب المشاركون من العرب إلى اليهود سمات وسلوكيات سلبية، مثل الميل إلى العنف (54.5%) (41.6% باستطلاع 2023)، واعتبروا أن الإعلام اليهودي (77.8%) (79.5% باستطلاع 2023) ووزراء الحكومة (74.8%) (82.9% باستطلاع 2023) يمثلون جهات تنشر الكراهية تجاههم. وبالمثل، أبدى المشاركون من اليهود نظرة سلبية تجاه العرب، مثل اعتبارهم ميالين إلى العنف (58.4%) (44.3% باستطلاع 2023)، كذلك فقد رأوا أن الإعلام العربي داخل إسرائيل ينشر الكراهية تجاه الدولة (78.8%) (75.5% باستطلاع 2023).

تشير نتائج الاستطلاع كذلك إلى أن المستطلّعين من كلا المجموعتين عبّروا عن مستوى ملحوظ من الاغتراب. وقد تجلّى ذلك في الاغتراب عن المجموعة الأخرى، وكذلك —في حالة المشاركين من العرب— في الاغتراب عن الدولة. فعلى سبيل المثال، أفاد أكثر من نصف المشاركين من العرب بأنهم يشعرون بالغربة والرفض في إسرائيل (56.4%) (58.6% باستطلاع 2023). كما أشار كثيرون من المشاركين منهم إلى شعور متزايد بالابتعاد عن الدولة على خلفية أحداث مختلفة، مثل تصاعد العنف والجريمة (74%) (66.4% باستطلاع 2023) والحرب في غزة (64.7%). وعبّرت نسبة كبيرة كذلك عن عدم رضاهم عن كونهم مواطنين في الدولة (62.1%) (63.5% باستطلاع 2023).

في المقابل، اتسم المستطلّعون من اليهود بدرجة مرتفعة نسبياً من عدم الارتياح لوجود العرب من حولهم، سواء في المراكز التجارية (60.9%) أو في المؤسسات والبلدات (65.2%) (48.1% باستطلاع 2023). كما عبّروا عن رغبة متزايدة للابتعاد عن العرب في أعقاب أحداث مختلفة، مثل الحرب في غزة (76.1%) وأحداث أخرى وقعت خلال العامين الأخيرين (67.7%). إلا أن المشاركين من اليهود—خلافًا للعرب—أظهروا تقارباً قوياً مع الدولة، تمثل في اعتبارهم إسرائيل مكاناً جيداً للعيش (73.9%) وفي تفضيلهم العيش فيها على العيش في أي دولة أخرى في العالم (80%).

فيما يتعلق بانعدام الثقة، تُظهر النتائج بوضوح أن كلا المجموعتين لا تتقآن ببعضهما البعض، ولا بمؤسسات الدولة. ومع ذلك، أظهرت النتائج أن المشاركين من اليهود عبّروا عن مستويات أقل نسبياً من انعدام الثقة مقارنة بالمستطلّعين من العرب تجاه بعض المؤسسات، مثل المحكمة العليا (اليهود 56.6% (50.3% باستطلاع 2023)، العرب 47.1%) (49.8% باستطلاع 2023) والكنيست.

بالنسبة للشعور بالتمييز، تشير النتائج إلى أن المشاركين من العرب عبّروا عن أشكال متعددة من المعاملة غير المتساوية والتمييزية من قبل اليهود والدولة. فعلى سبيل المثال، مقارنةً بالمستطلّعين من اليهود (63.6%) (63.3% باستطلاع 2023) عبّرت نسبة أعلى بكثير من المشاركين العرب (94.4%) (96.3% باستطلاع 2023) عن شعورهم بأن الدولة تتعامل مع المواطنين العرب على أنهم غير متساوين مع المواطنين اليهود (مثل كونهم «مواطنين من الدرجة الثانية» أو «معادين للدولة»). وقد واجه نحو ثلث المشاركين من العرب تمييزاً من قبل يهود أو مؤسسات الدولة (34%)، و/أو شهدوا انتهاكاً شخصياً سلبياً مع مواطنين يهود (28.9%). كما أشار المشاركون من العرب بنسب مرتفعة نسبياً إلى تجارب سلبية متعددة منذ تشكيل الحكومة الحالية.

في المقابل، أفاد المستطلّعون من اليهود بنسبة أعلى من العرب عن انتهاكات سلبية مع مواطنين عرب (39.4%). من جهة أخرى، أفاد أكثر من نصف المشاركين من كلا المجموعتين بأنهم شهدوا أيضاً تفاعلات إيجابية مع أفراد من القومية الأخرى.

تُظهر النتائج كذلك أن المستطلّعين من العرب عبّروا عن مخاوف واسعة من تهديدات داخلية وخارجية متعددة. فقد أشاروا إلى تدني الإحساس بالأمن الشخصي في بلداتهم على خلفية العنف في الدولة عموماً (80.2%) وعلى خلفية الحرب بشكل خاص (79.8%). وبرأيهم، توزعت المسؤولية عن ذلك بين الدولة (39.1%)، والعرب أنفسهم (16.4%)، والطرفين معاً (39.9%). كما اعتُبرت الدولة—وبشكل خاص حكومة «اليمين الكامل» الحالية—عامل تهديد بالنسبة لنسبة كبيرة من المشاركين العرب (61.1%).

أضف إلى ذلك، فقد عبّر المستطلّعون من العرب عن قلقهم من أحداث محتملة قد تطلّح العرب، مثل «مصادرة واسعة للأراضي» (74.6%)، والمسّ بحقوق المواطنين العرب (72.8%)، والتهجير الجماعي (61.3%) (58% باستطلاع 2023). وقد اعتقد معظمهم—وإن لم يكن جميعهم—أن واحداً على الأقل من هذه

السيناريوهات قد يطالهم شخصيًا (65.6%). في المقابل، مال المستطلعون من اليهود إلى النظر إلى العرب أنفسهم كمصدر خطر أو تهديد، بسبب احتمال قيامهم بانتفاضة شعبية (74.4%)، أو بسبب نضالهم لتغيير الطابع اليهودي للدولة (69.7%)، أو لاعتقادهم أنهم يشكلون تهديدًا على أمن الدولة (68%).

فيما يتعلق بالذاكرة الجمعية، تُظهر النتائج اختلافًا في علاقة المجموعتين بروايات الطرف الآخر. لقد أظهرت نتائج الاستطلاع ميلًا لدى المشاركين من اليهود إلى عدم الاعتراف بالحقوق القومية للفلسطينيين في الأرض (75.3%). وفي المقابل، لم تُظهر غالبية المشاركين من العرب ميلًا إلى تبني الادعاء القائل بأن اليهود يُعدّون مستوطنين غرباء (48.7%) (34.6% باستطلاع 2023)، ولم ينكروا وقوع المحرقة بحق الشعب اليهودي (72.3%) (63.4% باستطلاع 2023). من جهة أخرى، مال المستطلعون من العرب إلى تحميل اليهود مسؤولية استمرار الصراع الإسرائيلي-الفلسطيني (71.5%).

وفيما يخص مواقف التعايش، أظهرت النتائج أن المجموعتين عبّرتا عن مواقف متعارضة جوهريًا فيما يتعلق بماضي التعايش وحاضره ومستقبله. فقد عبّر المستطلعون من العرب عن موافقة محدودة على الادعاءات المتعلقة بالحقوق القومية والتاريخية لليهود في إسرائيل (41.5%)، وأبدوا استعدادًا أقل لقبول إسرائيل كدولة يهودية وديمقراطية (40.9%) (44.2% باستطلاع 2023)، بما في ذلك الحفاظ على أغلبية يهودية (35%) (40% باستطلاع 2023)، وذلك على الرغم من اعترافهم بحق الدولة في الوجود (83%). أما المستطلعة آراؤهم من اليهود، فقد انقسموا بشأن منح العرب حق العيش كإقلية ذات حقوق قومية في الدولة (51.7%). وفي الوقت نفسه، لم يظهروا ميلًا إلى اعتبار إسرائيل وطنًا مشتركًا للشعبين (27.7%) (31.4% باستطلاع 2023)، كما لم يميلوا إلى قبول العرب كمواطنين متساوين فيها (40.8%). كذلك، اعتبر كثير من المستطلعين اليهود العرب على أنهم غير موالين—أو غير قادرين على الولاء—في سياقات متعددة، مثل الحرب في غزة (81.4%) أو عندما يعرف العرب أنفسهم كفلسطينيين (82.9%). كما أبدى المشاركون من اليهود تأييدهم لتفضيل اليهود على العرب من قبل الدولة (69.4%)، وهو ما يتقاطع مع ميل المستطلعين من العرب إلى اعتبار الدولة عنصرية (66.1%). وعارض المشاركون اليهود منح العرب حقوقًا مثل الحق في شراء الأراضي بحرية (77.4%)، وبنسبة أقل الحق في التصويت للكنيست (53.5%) (29.8% باستطلاع 2023).

يتضمن التقرير تحليلات إحصائية متقدمة استنادًا إلى بيانات كل من العيّنتين، شملت بناء مقاييس للتعايش، إضافة إلى «مقياس النزعة القتالية» لدى المستطلعين من العرب و«مقياس الرفض» لدى المستطلعين من اليهود.

أما بالنسبة للصراعات الإقليمية، فتُظهر النتائج أن المستطلعين من العرب واليهود يتبنون مواقف متعارضة بشأن سبل حل الصراع الإسرائيلي-الفلسطيني. فقد وُجد فرق كبير في دعم حل الدولتين لشعبين (اليهود 28.6%، العرب 78.1%)، وفي دعم عودة إسرائيل إلى حدود عام 1967 (اليهود 22.5%، العرب 71.6%). كما أظهر المستطلعون من العرب تأييدهم لحلول إضافية، مثل تقسيم القدس (56%)، رغم تقييمهم المحدود لاحتمال توقيع اتفاق دائم بين الطرفين (39.8%). وبشأن الاتفاق ذاته، أيده المستطلعون من العرب بنسبة ملحوظة (59.8%)، لكن التأييد انخفض إذا تضمن شروطًا تخدم الدولة دون الأقلية العربية (47.9%). في المقابل، عارض المستطلعون من اليهود الحلول التي لا تخدم اليهود و/أو الدولة، مثل تفكيك المستوطنات (73.5%). وعلى النقيض التام من المستطلعين من العرب (0.4%)، أيّد المشاركون من اليهود—أو مالوا إلى تأييد—فكرة إيجاد حل عملي يقضي بمغادرة أعداد كبيرة من الفلسطينيين في غزة إلى دول أخرى بوصفه حلًا للصراع (56.3%).

وفيما يتعلق بالحرب في غزة، عبّر المشاركون العرب عن تضامن واسع مع الفلسطينيين. فعلى سبيل المثال، بعد الحرب في غزة، كان الإحساس بوحدة المصير مع الفلسطينيين في الضفة الغربية وقطاع غزة أعلى (64.9%) من الإحساس بوحدة المصير مع المواطنين اليهود (46%). أما المجال الوحيد الذي لوحظ فيه قدر من التقارب بين المجموعتين في الصراعات الإقليمية فهو الملف الإيراني؛ إذ مال المستطلعون من العرب إلى الاتفاق على ضرورة وقف البرنامج النووي الإيراني بكل الوسائل الممكنة (50.5%)، بينما أبدى المستطلعون من اليهود تأييدًا واسعًا لقرار شن حرب ضد إيران (87.9%).

وفيما يخص الاندماج الإقليمي، تُظهر النتائج أن المستطلعين من كلا المجموعتين مالوا إلى الاتفاق—وإنّ ليس بشكل قاطع—على أن يكون التوجه الثقافي لإسرائيل نحو الغرب أكثر من توجهه نحو الشرق الأوسط (اليهود 60.9%، العرب 57.7%).

أما بما يتعلق بالهوية، فتُظهر النتائج وجود اختلاف عميق بين المجموعتين. ففي حين عرّف معظم المستطلعة آراؤهم من اليهود أنفسهم كصهيونيين (86.5%) وكمُتصلين بالمكوّن الإسرائيلي في هويتهم، سواء إلى جانب المكوّن اليهودي أو بدون (96%)، لم يُبدِ المستطلعون من العرب تفضيلًا مماثلًا للمكوّن الإسرائيلي (23.7%)

ولم يعرفوا أنفسهم كصهيونيين تقريباً (2.9%). كما اعتبرت المجموعتان هويات مختلفة بوصفها الأكثر أهمية: الهوية المدنية (39.1%) والهوية القومية (41.3%) لدى اليهود، والهوية الدينية لدى العرب (48.8%). وإلى جانب هيمنة المكوّن الفلسطيني في هوية المستطلّعين من العرب (59%)، أبدوا أيضاً ارتباطاً عاطفياً وثقافياً بالفلسطينيين في الضفة الغربية وقطاع غزة. ومع ذلك، عبّر أقل من ثلثهم عن رغبتهم في الانتقال إلى دولة فلسطينية مستقبلية في حال قيامها (28.3%).

وبخصوص قيادة الأقلية، تشير النتائج أساساً إلى اختلاف في نظرة المجموعتين إليها. إذ يبدو أن المستطلّعين العرب يفضلون خوض ممثلهم الانتخابات ضمن قائمة واحدة موحّدة تمثل المجتمع بأسره (76.4%). كما علّقوا أمالاً على إمكانية أن يسهم انضمام حزب عربي إلى الائتلاف الحكومي في تحسين أوضاع الأقلية العربية. في المقابل، مال المستطلّعون اليهود إلى رفض إشراك الأحزاب العربية في الائتلاف الحكومي (62%)، واعتقدوا أنها لن تكون جزءاً منه على أي حال (57.2%). أما مجالا التقارب الوحيدان فتتمثلا في محدودية الثقة العامة بالقيادة العربية (اليهود 5%، العرب 31.8%)، وفي درجة متقاربة من الشك في ولاء تمثيل الأحزاب العربية (اليهود 36.5%، العرب 47%) وحزب «القائمة الموحدة» (اليهود 47.1%، العرب 43%) للجمهور العربي. وفيما يخص الحكم الذاتي، تُظهر النتائج أن الحكم الذاتي يُعد طموحاً لدى غالبية المواطنين العرب (75.7%). كما أشار المستطلّعون العرب في عدة بنود ذات صلة إلى توقعهم أن تستجيب الدولة لمطالبهم في هذا الشأن، وهو ما تجلّى—من بين أمور أخرى—في الرغبة بالاعتراف بمؤسسة عليا يختارها العرب لتمثيلهم (82%). وفي المقابل، حظيت فكرة الحكم الذاتي العربي في إسرائيل بتأييد محدود نسبياً لدى المستطلّعين من اليهود (27.1%).

أما فيما يتعلق بوسائل النضال، تُظهر النتائج أن المستطلّعين من العرب يميلون إلى دعم استمرار نضال الأقلية العربية لتحسين أوضاعها. غير أن أشكال النضال التي قد تتطوي على عنف حظيت بتأييد ضئيل جداً مقارنة بالوسائل السلمية. ورغم دعمهم للنضال، أشار المشاركون العرب إلى مشاركة محدودة نسبياً في فعاليات احتجاجية مختلفة (23.5%)، سواء تلك المتعلقة بالأقلية العربية (12.3%)، أو بالأغلبية اليهودية (8.3%)، أو المشتركة بين الطرفين (2.9%). كما أبدى المستطلّعون من العرب استعداداً كبيراً لمكافحة العنف في بلدانهم، بما في ذلك التعاون مع الشرطة الإسرائيلية. ومع ذلك، لم يميلوا إلى اعتبار إسرائيل دولة ديمقراطية تشمل العرب أيضاً (40.5%)، خلافاً للمشاركين من اليهود (78.5%). كما لم يؤمنوا بوجود مساحة حقيقية في الدولة للتعبير عن جميع الآراء دون خوف (16%).

أما عن آفاق التغيير، فتظهر النتائج انقساماً واضحاً بين المجموعتين. فقد عبّر المستطلّعون من اليهود عن تأييد مرتفع لتهجير المواطنين العرب قسراً (73.4%) أو تهجيرهم مع تقديم تعويض مناسب (47.5%). كما أظهروا ميلاً محدوداً لتعزيز العلاقات مع المواطنين العرب في أعقاب الحرب ضد حماس (33.6%). كذلك أبدوا استعداداً ضئيلاً لأن تتخذ الدولة خطوات قد تجعل المواطنين العرب يشعرون بأن إسرائيل هي دولتهم. في المقابل، اعتقد المستطلّعون من العرب أن الحرب (79.1%) والإصلاح القضائي أو ما يسمى الثورة على النظام (72.4%) يضعفان الديمقراطية الإسرائيلية، وأبدوا بدورهم استعداداً محدوداً لاتخاذ خطوات مختلفة من أجل الحصول على معاملة تتسم بالمساواة والاحترام والثقة من قبل اليهود والدولة.

كما تُظهر النتائج أن المستطلّعين من كلا المجموعتين كان لديهم وجهات نظر متقاربة بما يتعلق بتقييمهم العام للعلاقات فيما بينهم، إذ عبّر الطرفان عن قدر كبير من التشاؤم، سواء فيما يتعلق بالعلاقات الراهنة (اليهود 16.5%، العرب 31.2%) أو بتوقعات العلاقات في المستقبل المنظور (اليهود 14.3%، العرب 22.5%). من جهتهم، عبّر المستطلّعون من العرب عن خشيتهم من اندلاع مواجهات بين اليهود والعرب خلال فترة ولاية الحكومة الحالية (62.4%).

يتضمّن التقرير تحليلات إحصائية متقدمة تستند إلى البيانات المستخرجة من كلّ من العينتين. وشملت هذه التحليلات بناء مقاييس للتعايش لكلّ من مجموعتي المستطلّعين، إضافة إلى مقياس للتشدّد لدى المستطلّعين العرب ومقياس للرفض لدى المستطلّعين اليهود.

تشير التحليلات الإحصائية المتقدمة إلى أن الاحتكاك الإيجابي بين المجموعات (كالصداقات، وتقديم المساعدة، وقضاء أوقات الفراغ المشتركة) يرتبط بميول أعلى نحو التعايش لدى كلّ من اليهود والعرب، في حين ترتبط التدين، والتجارب السلبية، والتماثل القومي—السياسي القوي بمستويات أكبر من التباعد والرفض. كما ارتبطت تجارب التمييز لدى العرب، والتوجهات اليمينية لدى اليهود، بارتفاع النزعة إلى التشدد أو الرفض، بينما أسهم كلّ من ارتفاع مستوى التعليم والاحتكاك الاجتماعي الإيجابي في التخفيف من حدّة هذه المواقف.

تؤكد نتائج التقرير الحالي أهمية خلق وتعزيز بيئة تُمكن من دمج الأقلية العربية وتحسين مواقفها تجاه الأغلبية

- اليهودية وتجاه الدولة. ومن أجل تحقيق هذه الأهداف، نرى أنه ينبغي توافر عدد من الشروط، من بينها:
- سنّ الكنيست قوانين تهدف إلى ضمان المساواة ومنع التمييز والعنصرية في الحيز العام، إلى جانب الحرص على التطبيق الصارم والمتسق لهذه القوانين بعد إقرارها.
 - عمل المنظمات في جميع القطاعات على دمج المواطنين العرب في صفوفها، ومراقبة أنماط التفاعل مع أفراد المجتمع اليهودي، بما يسهم في تعزيز الاحتكاك الإيجابي ومنع التجارب السلبية بين المجموعات.
 - بذل جهاز التعليم، بما في ذلك مؤسسات التعليم العالي، جهودًا أكبر في خلق مناخ قائم على المساواة داخل مؤسساته، وتدريب مضمّنين تيسر الوصول إلى معرفة أوسع بـ«الأخر». وإضافة إلى ذلك، ينبغي اتخاذ خطوات لإقامة مدارس مختلطة يتعرّف فيها الأطفال العرب واليهود بعضهم إلى بعض، ويتعلّمون الحفاظ على علاقات إيجابية واكتساب مهارات حلّ النزاعات. كما يجب، في المدارس ذات الفصل القطاعي، تطوير مناهج دراسية تعزّز معرفة أعمق وأكثر شمولًا بالسكان المقابلين.

Abstract

During 2025, a novel wave of the “Arab–Jewish Relations Index in Israel” survey was conducted. The survey took place against the backdrop of major events in the region, including the war in Gaza, the war against Iran, and the extensive within-country protests calling for the return of hostages held by Hamas, alongside other issues that were—and remain—on the Israeli public agenda.

During 2025, a new cycle of the “Arab–Jewish Relations Index in Israel” survey was conducted. The survey took place against the backdrop of major events in the region, including the war in Gaza, the war against Iran, and the extensive within-country protests calling for the return of hostages held by Hamas, alongside other issues that were—and remain—on the Israeli public agenda.

As in previous years, the study surveyed two populations: Arab and Jewish. The Arab survey comprised 720 adult citizens residing in 28 Arab and mixed localities throughout the country. Respondents were randomly selected from the Population Registry administered by the Ministry of Interior. The subjects were interviewed face-to-face in Arabic at their homes. Interviews were carried out in May–June, 2025, temporarily suspended due to the war against Iran, and completed in July–August. The Arab survey questionnaire contained 211 items. The Jewish survey was based on a nationwide sample designed to ensure adequate representation of key sub-populations, including Haredim (ultra-Orthodox), settlers in the West Bank, Russian-speaking immigrants who arrived between 1989 and 1999, and members of kibbutzim and moshavim. In the Jewish survey, 1,507 adult citizens from all localities in Israel, including East Jerusalem, the Golan Heights, and the West Bank settlements, were surveyed. Jewish respondents—both Israeli-born and immigrants—completed the online questionnaire in Hebrew or Russian via a link sent to their emails by the *Panel4All* survey panel. The Jewish survey questionnaire contained 133 items. For the purposes of analysis and the production of figures and tables, statistical weighting procedures were applied to ensure the validity of the findings.

The survey findings showed a complex—and at times highly problematic—depiction of the relations between Jews and Arabs, between Arabs and the state, and the future of these relations. A substantial division between the two populations remained evident across many dimensions, as was the division between the Arab minority and the state and its institutions. This division is accompanied by mutual negative perceptions and the rigidity of respondents from both populations in their positions

and oftentimes polarized self-perceptions. Notably, some views of Jewish respondents were more radical than those of Arab respondents with respect to the same issues.

The findings indicate that Arab respondents tend to exhibit an ambivalence across different dimensions of **the Jewish-Arab separation**. Regarding integration, Arab respondents tended to believe that Arab citizens generally intend to integrate into the broader society (58.4%⁴) (82.4%⁵ in the 2023 survey). Arab respondents also expressed varying willingness to integrate with Jews across different domains: education (33.6%) (38% in the 2023 survey), residential proximity (40.3%) (53.2% in the 2023 survey), and politics (55.3%) (55.4% in the 2023 survey). The findings further show that Arab respondents expressed an interest in fostering friendships with Jewish citizens (41.5%) (35.8% in the 2023 survey) and believed that it is appropriate to adopt good customs and values of Jewish citizens (48.6%) (58.1% in the 2023 survey). However, they also expressed low interest in creating mutual values with Jews (42.9%) (61.3% in the 2023 survey).

In addition, Arab respondents demonstrated relatively limited openness to issues that enjoy broad consensus in Jewish society, such as freedom of premarital partnership (43.6%) (38% in the 2023 survey) and liberal attitudes toward LGBTQ individuals within Arab society (17.3%) (20.4% in the 2023 survey). Jewish respondents, for their part, maintained a profile characterized by a clearer tendency toward separation from Arab citizens. This was reflected in relatively low levels of support for the inclusion of Arabs in Jewish spaces and institutions, a very limited desire to adopt Arab values and customs (24.9%) (35.3% in the 2023 survey), and a limited scope of maintaining friendships with Arabs (26.1%) (35.5% in the 2023 survey).

With regard to **image of the “other”**, the findings suggest that respondents from both groups tended to view the counter group negatively while cultivating a relatively positive collective image. Arab respondents tended to attribute negative traits and behaviors to Jews, such as a propensity for violence (54.5%) (41.6% in the 2023 survey). They perceived Jewish mass-media (77.8%) (79.5% in the 2023 survey) and government ministers (74.8%) (82.9% in the 2023 survey) as disseminating

⁴ The 2023 survey was conducted prior to the events of October 2023, and some of the questions examined in the 2025 survey were not included in the 2023 survey.

⁵ A comprehensive and expanded comparison with the 2019, 2021, and 2023 surveys will be published soon

hatred toward them. Mirroring these perceptions, Jewish respondents also tended to perceive Arabs negatively, for example, as prone to violence (58.4%) (44.3% in the 2023 survey), and also tended to view Arab-language mass-media in Israel as disseminating hate against the state (78.8%) (75.5% in the 2023 survey).

The survey also indicates that respondents from both groups expressed a substantial extent of **alienation**. This was manifested both as alienation from the counter nation group and, in the case of Arab respondents, from the state. For example, a large share of Arab respondents (56.4%) (58.6% in the 2023 survey) reported feeling foreign and rejected in Israel; many reported increased distance from the state due to various events (e.g., the escalation of violence and crime, 74% (66.4% in the 2023 survey), and the war in Gaza, 64.7%), and a large share (62.1%) (63.5% in the 2023 survey) also reported dissatisfaction with being the citizens of the state. Jewish respondents were characterized by a relatively high level of discomfort with the presence of Arabs around them (in shopping malls, 60.9%, or in institutions/localities, 65.2%) (48.1% in the 2023 survey), and likewise tended to feel increasingly distant from Arabs following various events, such as the war in Gaza (76.1%) and other events that took place over the past two years (67.7%). However, unlike Arab respondents, Jewish respondents tended to express strong closeness to the state, as was reflected in viewing Israel as a good place to live (73.9%) and preferring to live in Israel rather than in any other country in the world (80%).

Regarding **distrust**, the findings unequivocally show that both groups exhibit a lack of trust—both toward each other and toward state institutions. At the same time, the findings indicate that Jewish respondents tended to exhibit somewhat lower levels of distrust than Arab respondents with respect to some institutions, such as the Supreme Court (Jews 56.6% (50.3% in the 2023 survey), Arabs 47.1% (49.8% in the 2023 survey) and the Knesset.

Regarding **deprivation**, the findings suggest that Arab respondents voiced numerous and varied expressions of unequal and discriminatory treatment by Jews and the state. For example, compared to Jewish respondents (63.6%) (63.3% in the 2023 survey), a higher proportion of Arab respondents (94.4%) (96.3% in the 2023 survey) felt that the state treats Arab citizens as unequal to Jewish citizens (e.g., as second-class citizens or as hostile to the state). Approximately one-third of Arab respondents encountered discrimination by Jews or state institutions (34%) and/or experienced negative personal contact with Jewish citizens (28.9%). In addition, relatively high share of Arab respondents reported various negative experiences since the establishment of the current right-wing government in 2022. Jewish

respondents, in turn, reported negative contact with Arab citizens at higher rates than Arab respondents (39.4%). Alongside these patterns, relatively high proportions (over 50%) of both Arab and Jewish respondents reported having also experienced positive interactions with members of the counter national group.

The findings also show that Arab respondents expressed major concerns regarding a range of internal and external **threats**. They tended to report feelings of low personal security in their localities in light of the violence in the country (80.2%) and the war (79.8%). Responsibility for the violence, in their view, was distributed among the state (39.1%), Arabs themselves (16.4%), and both sides altogether (39.9%). The state—and particularly the current “completely right-wing” government—was also identified as a threatening factor by a large share of Arab respondents (61.1%). In addition, Arab respondents expressed concern about various possible events that might affect Arab citizens, such as “large-scale land expropriation” (74.6%), violation of their rights (72.8%), and mass expulsion (61.3%). Nevertheless, not all Arab respondents believed (65.6%) that at least one of these could happen to them personally. By contrast, Jewish respondents tended to perceive Arabs themselves as a danger due to the risk of the uprising (74.4%), because of their struggle to change the Jewish character of the state (69.7%), and because they are perceived as a threat to the state security (68%).

With respect to **collective memory**, the findings indicate that respondents in the two populations approach the narratives of the counter side in a different manner. Jewish respondents tended to deny Palestinians’ national rights to the land (75.3%). Arab respondents, by contrast, did not generally claim that Jews are foreign settlers (48.7%) and did not deny the occurrence of the Holocaust for the Jewish people (72.3%). At the same time, Arab respondents tended to attribute blame to Jews for the protracted nature of the Israeli–Palestinian conflict (71.5%).

Regarding attitudes toward **coexistence**, the findings show that the two populations exhibited substantially opposing attitudes concerning the past, present, and future of this occurrence. In spite of their tendency to recognize the right of the state to exist (83%), Arab respondents expressed limited agreement with claims regarding national and historical rights of the Jews in Israel (41.5%) and were less inclined to accept Israel as a Jewish and a democratic state (40.9%), also as a state that preserves the Jewish majority (35%). Jewish respondents, for their part, were somewhat divided around the question of providing Arabs with the right to reside as a minority with national rights in the state (51.7%). At the same time, they tended to disagree that Israel is a shared homeland for both nations (27.7%) and tended not to

accept Arabs as full citizens inside it (40.8%). In addition, very high share of Jewish respondents viewed Arabs as disloyal, or as unable to be loyal, across several domains—for example, with regard to the war in Gaza (81.4%) and when Arabs define themselves as Palestinians (82.9%). Jewish respondents also tended to support prioritizing Jews over Arabs by the state (69.4%), which aligns with the finding according to which Arab respondents tended to view the state as racist (66.1%). Jewish respondents also opposed granting Arabs rights such as the right to purchase land freely (77.4%) and, to a lower extent (53.5%) (29.3% in the 2023 survey), the right to vote for the Knesset.

With respect to **regional conflicts**, the findings indicate that Arab and Jewish respondents hold opposing views regarding the ways in which the Israeli–Palestinian conflict should be resolved. A substantial difference was found in support for a two-state solution for two nations (Jews: 28.6%, Arabs: 78.1%) and for Israel’s return to the 1967 borders (Jews: 22.5%, Arabs: 71.6%). Arab respondents tended to support other solutions such as division of Jerusalem (56%). Nevertheless, they expressed limited optimism regarding the likelihood of signing a permanent agreement between the sides (39.8%). Regarding the agreement itself, although Arab respondents tended to support it (59.8%), this support became lower once the agreement included terms that benefit the state but not the Arab minority (47.9%). Conversely, Jewish respondents tended to oppose solutions that do not benefit Jews and/or the state, such as dismantling settlements (73.5%). In a stark contrast to Arab respondents (0.4%), Jewish respondents agreed or tended to broadly agree (56.3%) that a practical option for resolution of the conflict should be found in causing a large number of Palestinians in Gaza to leave to other countries. Regarding the war in Gaza, Arab respondents expressed a considerable solidarity with Palestinians. For example, following the war in Gaza, the sense of mutual fate with Palestinians in the West Bank and Gaza was higher (64.9%) than with Jewish citizens (46%). The only dimension of regional conflicts where some convergence was observed between the two groups concerned Iran. Arab respondents tended to agree that Iran’s nuclear program should be stopped by any necessary means (50.5%), and Jewish respondents tended to support the decision to go to war against Iran (87.9%).

Regarding **regional integration**, the findings show that respondents in both populations tended to agree—though not unequivocally—that Israel’s cultural orientation should be directed more toward the West than the Middle East (Jews: 60.9%, Arabs: 57.7%). Similar shares of respondents in each group held the attitude toward the general inclusion of Israel in the West while maintaining only essential ties with the neighbor countries.

Regarding **identity**, the findings indicate a profound difference between the two populations. In the religiosity domain, the findings indicate a strong religious affiliation among Arab respondents (68.1%), alongside heterogeneity in attitudes toward the Islamic Movement. In contrast, a large share of Jewish respondents defined themselves as secular (47.2%). In addition, whereas Jewish respondents predominantly defined themselves as Zionists (86.5%) and linked to the Israeli component of their identity—either alongside the Jewish component or independently (96%)—Arab respondents were less likely to prefer the Israeli component (23.7%) and did not identify as Zionists almost at all (2.9%). Respondents from the two groups also mentioned different identities as the most important for them: civic (39.1%) and national (41.3%) among Jews and religious (48.8%) among Arabs. In addition, beyond the predominance of the Palestinian component in Arab respondents' identities (59%), they also tended to express emotional and cultural attachment to Palestinians in the West Bank and Gaza. Nevertheless, fewer than one-third of them (28.3%) expressed a desire to move to a future Palestinian state should one be established.

With regard to the issue of the **minority leadership**, the findings primarily indicate varying orientations toward it, across the two populations. Arab respondents appear to favor Arab representatives running for elections as a single list representing the entire community (76.4%). They also tended to hope that an Arab party joining the governing coalition would improve the status of the Arab minority. Jewish respondents, by contrast, tended to oppose the idea of including Arab parties into a governing coalition (62%) and believe that, in any case, they will not be the part of it (57.2%). The only two dimensions in which some convergence between the groups was observed were: limited overall trust in Arab leadership (Jews: 5%, Arabs: 31.8%) and a similar degree of skepticism regarding the Arab citizen representation capability of Arab parties (Jews: 36.5%, Arabs: 47%) and Ra'am (Jews: 47.1%, Arabs: 43%).

Regarding **autonomy (to the Arab minority)**, the findings show that this is an aspiration of the majority of Arab respondents (75.7%). Arab respondents also indicated that they expect the state to accommodate them on this issue. These expectations were reflected, inter alia, in the desire to recognize a supreme institution elected by Arabs which would represent them (82%). As reflected in the data, the idea of Arab autonomy in Israel received limited support among Jewish respondents (27.1%).

With regard to **means of struggle**, the findings show that Arab respondents tended to support, in general, the continuation of the Arab minority's struggle to improve its situation. However, violent forms of struggle received very low support compared to non-violent means. Despite the general support for the struggle, Arab respondents reported relatively limited participation in various protest events (23.5%): those related to the Arab minority (12.3%), those related to the Jewish majority (8.3%), or joint events (2.9%). Arab respondents also expressed a strong willingness to fight against the violence in their localities, including through cooperation with the Israel Police. Alongside these patterns, Arab respondents tended not to view Israel as a democracy for Arabs (40.5%), in contrast to Jewish respondents (78.5%). Similarly, Arab respondents were unlikely to believe that the state provides space for the fearless expression of all opinions (16%).

As far as **prospects for change**, the results of this study show that Jewish respondents expressed high support for the forced expulsion of Arab citizens (73.4%), optionally accompanied by adequate compensation (47.5%). They also showed a limited tendency to strengthen relations with Arab citizens following the war against Hamas (33.6%). They also showed very limited willingness for the state to take steps that might lead Arab citizens to feel that Israel is their state. Arab respondents, by contrast, believed that the war (79.1%) and the judicial reform (72.4%) weaken Israeli democracy, and likewise displayed limited willingness to take various steps in order to gain treatment characterized by equality, respect, and trust from Jews and the state.

The findings also show that respondents in both populations converged in their **assessment of the relations** between them, and conveyed a lack of optimism: regarding current relations (Jews 16.5%, Arabs 31.2%) and forecasts for the near future (Jews 14.3%, Arabs 22.5%). In addition, Arab respondents expressed concern that clashes between Jews and Arabs might evolve during the tenure of the current government (62.4%).

The report includes advanced statistical analyses based on the data from each of the two samples. These analyses included the construction of **coexistence scales** for each of the two groups of respondents, as well as a **militancy scale** for Arab respondents and a **rejection scale** for Jewish respondents.

Advanced analyses indicate that positive intergroup contact (friendships, assistance, shared leisure) is associated with higher coexistence tendencies among both Jews and Arabs, whereas religiosity, negative encounters, and strong national-political identification correspond to greater distance and rejection. Experiences of

discrimination among Arabs and right-wing orientation among Jews were linked to higher militancy or rejection, while higher education and positive social contact mitigated these attitudes.

The findings of the current report underscore the importance of creating and fostering an environment that enables the integration of the Arab minority and improves its attitudes toward the Jewish majority and toward the state. To this end, we maintain that several conditions should be met to reach these goals:

- The Knesset should enact laws aimed at ensuring equality and preventing discrimination and racism in the public sphere. After these laws are legislated, their consistent enforcement is necessary.
- Organizations across all sectors should work to integrate Arab citizens within their ranks and monitor interactions with members of the Jewish population in order to cultivate positive contact and prevent negative intergroup encounters.
- The education system, including higher education institutions, should make greater efforts in creating an egalitarian climate inside them and teaching content that makes knowledge about “the other” more accessible. Moreover, steps should be taken to establish mixed schools in which Arab and Jewish children become acquainted, learn to sustain positive relations, and acquire conflict-resolution skills. In separate-sector schools as well, curricula should be developed to promote more extensive familiarity with the counter population.

neaman.org.il

מוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית | קרית הטכניון,
חיפה 3200003 | טל. 04-8292329 | info@neaman.org.il

השכלה, שוויון ואחוזה